

Richard WAGNER

Catrafuse

ROMAN

Fiction Ltd

Richard Wagner, născut în 1952 în Lovrin, face parte dintr-o generație de scriitori de limbă germană din Banat (William Totok, Herta Müller, Werner Söllner, Johann Lippet) care și-au continuat activitatea literară și publicistică și după stabilirea în Germania. A părăsit România în 1987. A publicat, printre altele, cărți precum: *Miss Bukarest* (roman, Berlin, 2001), *Cerere de emigrare, bani de-ntîmpinare* (povestiri, Berlin, 2002), mult lăudatul eseu despre Balcani *Cerul gol* (Berlin, 2003), *Catrafuse* (roman, 2004), *Orizontul german. Despre destinul unei țări bune* (eseu, 2006). Pentru publicul din România, Richard Wagner a devenit cunoscut mai întîi prin antologia *Vînt potrivit pînă la tare* (1982), el fiind unul dintre cei zece tineri poeți traduși, apoi printr-un volum propriu, *Căldăreț pe unde scurte*.

Publicarea acestei cărți a fost sprijinită printr-un grant oferit de Goethe-Institut.

Richard Wagner, *Habseligkeiten*

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37; P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

WAGNER, RICHARD

Catrafuse / Richard Wagner; trad. și note: Michael Astner. – Iași: Polirom, 2006

ISBN (10) 973-46-0227-6; ISBN (13) 978-973-46-0227-8

I. Astner, Michael (trad.)

821.112.2-31=135.1

Printed in ROMANIA

Richard WAGNER

Catrafuse

ROMAN

Traducere din limba germană
și note de Michael Astner

POLIROM
2006

1

Sînt morți. Toți sînt morți. Stau în mormintele lor din cimitirul satului. Și tata-i acolo. De ieri. Se odihnește, cum scrie pe piatra funerară. Piatra, marmură patinată de vremi, acum proaspăt șlefuită, pe care-i gata înscris și numele mamei. Numele și anul de naștere. Locul pentru anul morții a fost lăsat liber de pietrar. Că doar mama mai trăiește. Ea și cu mine: noi doi mai trăim. Sîntem ultimii din familie. Căci fiica mea nu se pune. Ea-i la soția mea.

Acuși o să-mi iau rămas-bun de la mama. Va crede ceea ce crede mereu: e ultima oară cînd mă vede. Pînă data viitoare va fi moartă, crede mama. Și astfel fiecare despărțire este o despărțire de roman de duzină[1].

Mama a citit jumătate din revista *Gartenlaube*[2]. Eugenie Marlitt. Nataly von Eschtruth și Hedwig Courths-Mahler[3]. Și-a învățat o grămadă de lucruri din lecturile

1. În original: *Heftromanabschied*, *Heftroman* însemnînd în traducere literală roman-caiet, adică roman de duzină, ieftin în ambele sensuri, de diferite genuri: polițist, de dragoste, mai ales de dragoste, adesea de-o lungime standard (60 de pagini A5), din diferite medii sociale: al medicilor, al aristocraților, al țăranilor munteni (din Alpi) etc.
2. Ca primă revistă germană cu succes de masă, *Gartenlaube* a apărut timp de aproape un secol, între 1853 și 1944, atingînd 5 milioane de cititori în 1876 și putînd fi considerată precursoarea revistelor ilustrate de mai tîrziu.
3. Eugenie Marlitt (1825-1887) a debutat în *Gartenlaube* și a ajuns starul acesteia; Nataly von Eschtruth (1860-1939) a fost

astea. Astfel, ea face din orice eveniment cotidian o altă componentă din marele plot sentimental care dă măsura vieţii. Deschide noi şi noi capitole ale destinului de femeie. Uneori mă gîndesc că tot ceea ce spune este rezultatul acestor necontenite lecturi de romane pe două coloane, de pe hîrtie de ziar. Din caiete care nu arată deloc a carte, cîştigînd prin asta în forţă de convingere. De parcă ar fi ştiri din ziare. Ştiri despre dragoste. Tot ce-i iese pe gură e pentru mine oarecum un citat din Marlitt, care probabil că a fost nevoită bună parte din viaţă să stea într-un scaun cu rotile. Mama este sănătoasă tun.

Închid uşa după mine, plînge. Din cauza morţii lui Karl, din cauza plecării mele. Îmi duc bagajele la maşină. Ea plînge şi trăieşte. Va trăi pînă la adînci bătrîneţi, mai mult decît mine. Îmi va supravieţui. Ea şi cu piatra de moară din faţa casei. Străvechea piatră de la moara de apă, pe care tata a depus-o acolo drept simbol şi loc de stat jos. Karl, ce-i drept, n-a avut niciodată vreo moară, dar în schimb îşi permitea să aibă o piatră de moară. O piatră de la o moară părăsită. Nimeni nu mai are nevoie de-o piatră de moară. Abia de mai ştie careva ce-i aia o piatră de moară. Totu-i istorie, istorie industrială. Piatra de moară fără de folos a devenit o bancă rece de stat în faţa casei. Morarul, tatăl meu, e mort.

Piatra de moară e aşezată sub pruni. Prunele în pîrgă strălucesc albastru-închis printre frunze. Să muşti din carnea fructului, să scuipi sîmburele. Un sîmbure roşu, plat. Joc. Să reţii sîmburele în gură, să-l conduci spre cerul gurii, să-l ascunzi discret în punga fălcii. Joc disperat: cine are cei mai mulţi sîmburi în gură? Prune

---

cea mai îndrăgită prozatoare a epocii wilhelmiene; Hedwig Courths-Mahler (1867-1950) a scris 208 romane şi a fost ani buni cea mai de succes autoare a Germaniei.

coapte zac în iarbă. O minge rostogolindu-se peste. Voci îndepărtate. Voci de copii. Găsește-i, dacă poți.

Voi pleca chiar astăzi. Azi voi pleca înapoi. Voi porni spre blînda seară de septembrie. Înapoi spre Germania. În două ceasuri voi fi la graniță. La ora asta, la vamă nu-i aglomerație. Asta o știu din experiență. Dacă am noroc, pot ajunge înainte de căderea nopții la Budapesta.

— Hai, mai rămîi, îmi spune cu voce slabă. Cu o bine strunită voce slabă, mă gîndesc eu. Am terminat cu bagajele. Stăm la masă. Mănînc. Telemea de oaie, cîrnați, roșii, pîine albă. Roșii cu gustul acela pe care nu-l au în Germania. Roșii coapte de grădină. Îmi transformă gura pentru o clipă într-una de copil.

Mama stă față-n față cu mine. Mă privește cum mănînc. Șade ca și cum ar vrea să se ridice în orice moment, pentru cazul în care aș mai avea nevoie de ceva, un ceai, o cafea, ca să nu adorm la volan. De aceea, de cum am ajuns înapoi, de cum sînt din nou la Sandhofen, trebuie s-o sun imediat. Pentru liniștea ei. Nu, nu s-a întîmplat nimic.

Să rămîn. Îi răspund cu voce scăzută, dar hotărît.

— Știi că trebuie să muncesc, zic, înscriindu-mă astfel în ritualul dintre noi.

Să muncesc, mă gîndesc. Bună formulare. Cea mai bună scuză din lume pentru oamenii de rînd. Cu asta te descurci întotdeauna. Munca drept destin.

N-am multe bagaje. Doar strictul necesar. La întoarcere n-ai cine știe ce. Iar de cîțiva ani, nici la dus. Nu se mai poate compara ce-i acum cu ce-a fost cîndva. Cînd trebuia să cari de toate, de la cubulețele de supă pînă la hîrtia igienică. Acum se găsesc aproape toate cele. Poți să cumperi ce vrei. Asta, desigur, dacă dispui de mărunțișul necesar. Unii încă mai iau cu ei la plecare o groază de lucruri. Așa-zisele antichități, ceasuri de perete și rîșnițe de cafea, le-au trecut deja de mult prin

vamă, apelînd la toate trucurile și modalitățile de mituire, dar și azi mai cară cu ei borcane de gem și cîrnați afumați. Ambele n-ar avea gust în Germania. La fel ca și în cazul roșiilor. Toate fără nici un Dumnezeu. Pură industrie.

Omul de la sat trebuie să poată dibui procesul de producție. Rezultatul muncii cu propriile lui mîini. Mănînc doar ceea ce au gătit mîinile mele, obișnuia să-i spună bunicul bunicii. O spunea mereu în prezența altor oameni. Preferabil cu ocazia sărbătorilor de familie. Cînd încercai să te pui într-o lumină cît mai favorabilă și totodată le-o mai și spuneai de la obraz celorlalți. Pe ocolite, desigur, cum ne asigura tata rîzînd, dar în același timp cu atît mai limpede. O adevărată artă. Probabil că aceste sărbători nu existau decît pentru a putea să le-o tragi odată ca lumea celorlalți. Într-o adevărată competiție de aluzii și insinuări. Cine le-o trăgea celorlalți cel mai bine, acela era cîștigătorul.

Mîini îndemînatice. Un compliment în marea de intrigi.

Lanul de grîu fremătînd. Cît cuprinde ochiul, cîmp și cer. Galben și albastru. O ultimă privire. O fotografie.

În fond, e vorba de nostalgie, draga de ea. Mirosul cîrnatului afumat și gustul gemului de caise, ele trebuie să aducă aminte de lumea dispărută a copilăriei de care nimic din Germania nu-ți amintește. Trăiesc în locuri lipsite de orice germene. Lipsite de orice imbold al amintirii, de orice suport al memoriei. De aceea au pozele astea pe pereți, pozele de acasă. Nu, în ciuda tuturor asigurărilor contrare, ei n-o să se simtă niciodată realmente acasă în Germania, nici la Augsburg, nici la Erlangen, pentru că nimeni nu trăiește doar cu prezentul. Nimeni nu trăiește doar cu prezentul. Degeaba li se țin predici despre Noua Patrie. Trecutul rămîne un zid ridicat între ei și nemții-nemți. Nimeni nu vorbește despre asta, dar mereu e vorba de noi și apoi de ei. Noi și ei.

Lissi stă în faţa casei. Femeia măruntă, pierdută, îi face semn de adio fiului care pleacă. O mai văd în cele din urmă în retrovizor, îi fac şi eu semn cu mîna. Ce simplu e. O las singură cu tristeţea ei şi cu bărbatul decedat. E treaba ei. Compasiunea mea mi se pare un amestec tardiv.

Lissi şi Karl au trăit patruzeci şi nouă de ani împreună. Asta-i mai mult decît toată viaţa mea. Şi se află în spatele unei uşi închise, iar eu privesc din nou şi din nou prin gaura cheii, dar nu văd nimic. Părerile mele despre viaţa părinţilor mei se bazează pe supoziţii. Adun supoziţii despre viaţa părinţilor mei. De ani buni fiecare dintre ei doi a încercat să se pună într-o lumină cît mai bună în ochii mei. De parcă ar fi ştiut de hobby-ul meu secret. La vizitele mele se comportau de parcă ar fi avut gînduri ascunse pe care însă nu prea reuşeau să le ascundă.

Casa, casa noastră se află la marginea satului. Între sat şi rîu. Din curte poţi vedea ogoarele şi, hăt departe, luncile de-a lungul rîului. Ogoarele copilăriei mele, rîul copilăriei mele. Rîul molcom care vine de sus, din Carpaţi, un rîu de munte care-n cîmpie devine molcom şi lat, este cursul său inferior, cum am învăţat la şcoală, şi imediat dincolo de graniţă, în Ungaria, se varsă în Tisa.

În copilăria mea ogoarele nu aparţineau nimănui, toate aparţineau statului. Erau cultivate cînd cu grîu, cînd cu porumb. În nesfîrşite şiruri. Porumbul ne era mai pe plac, nouă, copiilor, pentru că în lanul de păpuşoi puteam să ne jucăm în voie, de îndată ce devenea suficient de înalt. Ne jucam de-a v-aţi ascunselea sau de-a prinsa. Frunzele de porumb erau aspre, dacă fugeai prea repede, te loveau cu marginile lor ascuţite peste faţă. Pielea te mai ardea mult după, de parcă ai fi muncit. Porumbul reprezenta pentru ochiul de copil un labirint. Bunicul meu însă vedea în el liniile invizibile

ale parcelării de odinioară. Micile șanțuri săpate de proprietarii de atunci ai pămîntului întru marcare. Țăruși și pietre de hotar. Mi le arăta, dar eu nu puteam vedea nimic. În capul lui Bastian, relațiile de proprietate de dinainte de război erau marcate ca pe o hartă.

Dacă stai în curte, ai satul în spatele tău. Casa a fost construită înainte de primul război mondial. A fost construită pentru John și Katharina. Cînd spuneam casa noastră, ne refeream la mai mult decît proprietatea familiei, se-nțelegea literalmente localizarea familiei. Și era invariabil vorba de „casa noastră" și în anii cincizeci, cînd comuniștii ne-o luaseră, lăsîndu-ne însă să locuim în ea. Ne-au luat-o pe hîrtie și ne-au dat-o înapoi pe hîrtie. Am avut noroc, alții fuseseră deportați. Nouă ni s-a permis să rămînem în casa noastră. Noi nu eram țărani înstăriți, nu eram chiaburi.

Fără casă nu există nici familie. Casa noastră – o s-o vînd. Urc pe strada plină de gropi. Urc în sat. Casă după casă, satul morților trece pe lîngă mine. Locuitorii săi îmi trec prin fața ochilor, toți cei care reprezintă cuvintele-reper ale copilăriei mele. Numele lor sînt scrise pe pietrele de mormînt. Acum trăiesc într-un sat subteran și repetă tot ce-au mai făcut, dar nici de data aceasta lucrurile nu ies mai bine. Acolo jos, satul își continuă, invizibil, viața. Într-o buclă ce ține cît rezistă memoria. Le murmur numele. Cîtă vreme mai cunosc numele locuitorilor, satul de sub pămînt poate și el să existe-n continuare.

La marginea străzii, în fața caselor, trunchiurile pomilor sînt date cu var. Ajută, se spune, împotriva gîndacilor, a dăunătorilor de tot felul, cu care țăranul trebuie să se lupte an de an. Dar poate că nu-i vorba decît de albul varului, menit să înfrumusețeze pomii. Sînt văruiți înainte de sărbători, înainte de Paște și înainte de

hramul bisericii. Aşa a fost odinioară şi aşa a rămas, românii au preluat obiceiul.

Merg cu precauţie. E mai bine aşa. Pentru că ăştia de aici conduc ca nebunii. Cei mai mulţi şi-au luat permisul de conducere abia după decembrie '89. După revoluţie, cum se spune aici; şi asta, deoarece au fost împuşcaţi cîţiva oameni. Cei mai mulţi dintre ei de către propriii lor colegi, din cauza nervozităţii. Dar ce altceva este o revoluţie dacă nu expresia unei nervozităţi colective? Conduc ca descreieraţii. Mai-mai să crezi că-şi consideră felul de-a şofa o cucerire revoluţionară.

În faţa bisericii o cotesc spre stînga, arunc o privire înspre şcoala de maici la care a mers mama, ca să înveţe de la călugăriţe cititul şi scrisul. La călugăriţele de la „Notre Dame", la măicuţele la care m-am dus şi eu, dar asta mult mai tîrziu, după război, cînd călugăriţele n-au mai avut voie să fie călugăriţe, cînd „Notre Dame" a fost închisă, iar fostul poliţist alerga ca un bufon prin sat şi-i spunea oricui îi ieşea în cale: „N-ar fi trebuit s-o fac!"

Cînd comuniştii au preluat puterea, el a sfărîmat cu ciocanul statueta Maicii Domnului de deasupra intrării în şcoala de maici, Madona de gips. Probabil că a vrut să le facă pe plac comuniştilor, să ajungă din poliţist miliţian; dar, în schimb, Dumnezeu l-a înaintat în rang de bufon. Madona însă continua să strălucească deasupra intrării, ziceau oamenii atunci cînd erau între ei, cine ar vrea s-o vadă, ar putea s-o facă.

Cînd am fost eu elev, şcoala aceasta a fost una a cîntecelor pionereşti. Le-am uitat pe toate. Pictam litere ca-ntotdeauna, iar doi înmulţit cu doi făceau patru şi uneori chiar mai mult. La comunişti rezulta adesea mai mult, cum spunea bunicul meu. Îi aud rîsul răsunător şi-o văd pe bunica mea cum dă, dezaprobator, din cap. Se temea.

Conduc pe lîngă cimitir. Şi călugăriţele se află acum acolo. Pe pietrele funerare le este din nou permis să fie călugăriţe. Pe pietrele funerare stau scrise numele lor de maici – ce-i drept, abia de mai pot fi descifrate. Mama a învăţat mult de la ele. O spune ea. Tot ceea ce n-a învăţat de la mama ei, a învăţat de la călugăriţe, de la maici. De la mama ei n-ar fi învăţat absolut nimic. N-ar fi pus-o în temă nici măcar în privinţa menstruaţiei, încît tînăra fată, atunci cînd i-a venit sîngele, a crezut că trebuie să moară. Zice mama. Şi încă o spune cu iz de reproş la adresa mamei ei, la adresa Theresiei, care se odihneşte-n cimitir de acum cincisprezece ani.

Îi văd pe cei îndoliaţi. Pe cei care au asistat la înmormîntarea de ieri. Văd motivul călătoriei mele, cum ar veni. Toţi acei bătrîni, fiecare cu propria sa poveste. Fiecare cu povara propriei lui poveşti. Gesturile lor sînt lente, de parcă ar trebui să le sublinieze greutatea experienţelor. Material cît încape pentru romane, cum te asigură. Romane de duzină.

Unele dintre poveştile astea îmi sînt cunoscute, altele ba. Cele mai multe le ştiu de la tata. Dumnezeu să-l odihnească în pace. Atunci cînd el spunea poveştile astea, de cele mai multe ori Lissi le punea sub semnul întrebării. „Ce-o mai fi scornind iar?“, mă întreba. Puteai să crezi că a fost cîndva, într-o situaţie decisivă, minţită de tata şi încetul cu încetul s-a obişnuit cu poveştile sale. Poate că această presupusă mare minciună a tatălui meu şi-a pierdut din importanţă, în măsura în care toate celelalte lucruri pe care le povestea nu puteau fi luate nici ele prea în serios. Este una dintre tezele mele care s-a născut din privitul pe gaura cheii.

Dar nu despre asta era vorba acum. Asta n-avea nici o importanţă. Era vorba de înmormîntarea tatălui, de un rămas-bun. Pentru asta veniseră. La marele rămas-bun. Nimic de rău despre morţi, nimic bun dinspre cei

vii. Pînă şi ţiganul era prezent, George cel mic. Şi el stătea lîngă mormînt şi-şi făcea cruce. Ce vremuri, în care pînă şi comuniştii îşi făceau cruce!

Preotul este român. Îşi are parohia în satul vecin. Cădelniţa cu tămîie era agitată de-un moş. Odinioară era treaba copiilor, a ministranţilor. Mi s-au părut întotdeauna ca nişte travestiţi. Toată biserica mi se părea ca o mare chestie de travestire. Am fost o singură dată ministrant, o singură dată am purtat haina de ministrant, un înger alb cu falca umflată din cauza unei măsele. De parcă aş fi avut gura plină cu sîmburi de prune, de parcă ar fi fost interzis să scuip fie şi un singur sîmbure.

Românii scuipă, se spunea. Ei, valahii. Nu dorea nimeni să fie luat drept valah.

— Ai greşit la slujbă, mi-a zis bunica. Mi-a zis-o cu reproş. Toate le spunea cu reproş. Trebuie să fi fost orice altceva decît o plăcere să trăieşti alături de femeia aceasta. Nu mai ştiu ce greşisem. Mai ţin minte doar această frază singulară. Reproşurile sînt cele mai vehemente atunci cînd dispar argumentele. Cînd nu mai contează nici un *cînd*, nici un *unde* şi nici un *de ce*, atunci triumfă reproşul, devine acuză. Theresia era o maestră a acuzelor. Poate că bunicul meu a început să bea din cauza unor astfel de propoziţii.

Mai multe femei în vîrstă au cîntat cîntecele prevăzute. Stăteau, îmbrăcate în ţoalele lor festive de modă veche, în jurul mormîntului. În haine care de decenii atîrnă pe umeraşe. În dulapul cu micile bile de naftalină. De n-ar fi fost tămîia, s-ar fi simţit naftalina-n aer. Femeile cîntau cu voce tremurîndă. Era ceea ce rămăsese dintr-un cor întreg, din corul de fete de-acum cincizeci de ani.

Fetele cîntăreţe, cum erau numite, aveau acum optzeci de ani sau erau moarte. Albumul nostru de familie-i plin cu feţele acestor fete. Albumul pe care John şi

Katharina îl aduseseră din America şi care a supravieţuit celor două războaie mondiale. Doar ceasul integrat cu melodie nu mai funcţionează. Fie a fost stricat de ruşi, fie de unul dintre copii. Copiii au stricat multe, dar cel mai mult au stricat ruşii. Asta ne-au explicat-o suficient de des bărbaţii din sat. Că doar noi, copiii, nu-i cunoşteam pe ruşi. Noi i-am văzut doar la cinema. În filmele de război care ne erau arătate la cinematograful sătesc duminica dimineaţă – ca să nu mergem la biserică. Îi vedeam pe eroii de cinema şi ascultam poveştile bărbaţilor din sat. Ruşii noştri de cinema nu ştiau că un ceas de mînă trebuie întors şi cauciucurile bicicletelor umflate cu pompa. Cînd se oprea ceasul, îşi luau altul, cînd cauciucul se dezumfla, aruncau bicicleta.

Oriunde priveşti, vezi sfîrşitul, toate-s trecute. O lume s-a scufundat, îmi zic. Gîndesc asta cu patosul autoarei Marlitt. Înclinaţia şvabilor bănăţeni spre autocompătimire e mai mare chiar decît hărnicia lor proverbială. Două sute cincizeci de ani transformaţi în nimic. Dizolvaţi în aer. Din istoria asta ne hrănim atunci cînd duminica sună telefoanele-n Germania şi se vorbeşte de morţi. De morţii cei dragi, aflaţi atît de departe.

George cel mic îi strîngea mamei mîna, dar ea nu-i răspunde la privire. Nu, nu i-a răspuns la privire. Am urmărit foarte atent lucrul acesta. Deoarece e ceva important pentru mine. Mai important chiar decît vreau eu să recunosc. În fond, George cel mic n-avea ce căuta aici. Chiar că n-avea. Dar cine să-i fi spus asta? N-aveai ce să-i faci lui George cel mic. N-a avut nimeni nicicînd.

Preotul, românul, îşi rostea germana bolovănoasă. Este germana pentru ultimii rămaşi. O improvizaţie de la seminarul catolic din Alba Iulia. Parodia sacramentelor. De parc-ai chema oamenii, iar ei se află sub pămînt sau în Germania. Germana bună e sub pămînt sau în

Germania. Preotul spune ceva drăguț despre tatăl meu mort. Nu l-a cunoscut. Dar nu-i bai. Dumnezeu nu i-o va lua în nume de rău, mai degrabă-i va fi complice, iar ceea ce gîndim noi chiar că-i totuna. Nu contăm. Dumnezeu are alte griji.

În timp ce preotul își ținea slujba de rigoare, m-am uitat împrejur. Casa morților era o ruină, dricul dinăuntru doar un schelet. Rămăsese doar cu ceea ce nu le era de folos românilor. Cu nimic altceva. Dricul fusese construit pentru parohie de către bunicul meu. Tatăl mamei mele, Bastian. E îngropat în mormîntul de alături. Mormîntul a fost închis cu o placă de beton. O placă de beton cu crăpături. A fost turnată la vremea ei, în anii optzeci, de niște șnapani. Bastian a construit dricul, carul mortuar, cum se spune în sat, cu multă scrupulozitate. L-a construit aidoma dricului vechi, scos din uz. Astfel încît să poți crede că era mereu același car mortuar și că lucrurile se-ndreaptă spre veșnicie, și nu spre neant. A fost pentru el o onoare că a avut posibilitatea să construiască o copie după carul mortuar.

Cele mai multe morminte sînt închise cu plăci de beton. Cu capace, zic oamenii. De parcă s-ar urmări simularea eternității. Dar pentru cine? Alo, voi îngeri, salutare, valahi, am fost aici, noi, nemții cei harnici. Șvabii.

Și-acum ne-am cărat cu toții, cu cățel și cu purcel, ar fi trebuit să luăm și cimitirele cu noi. Cîteva mărci pentru comuniști și ne-ar fi dat voie să luăm și cimitirele cu noi. Ăia, nu-i așa, vînd orice, nu fără a i-o reproșa pe urmă cumpărătorului, de parcă ar fi fost ei obligați să vîndă. Dar românii nu trebuie obligați. Ei participă la toate. Că-i vorba de Stalingrad, că-i vorba de NATO. Sau de cimitire.

Văd aleea de castani în fața ochilor, vechea alee a cimitirului. Nu mai există de mult. N-a mai rămas decît

în închipuirea mea. O acuarelă a copilăriei mele, făcută de pictorul satului. O acuarelă într-un pridvor. Castane, castane care cad, care se sparg. Care parc-ar putea să-ţi cadă în cap. Pe neaşteptate. Oricînd. Frică de copil.

Unul dintre preoţi, împreună cu consistoriul bisericii, a tăiat aleea, a vîndut lemnele şi, cu binecuvîntarea lui Dumnezeu, a făcut praf banii. Dumnezeu, cel care era în toate, în toate textele şi pretextele rostite, dar care, cu toate astea, putea să rezolve atît de puţin. Dumnezeu care probabil nu exista decît pentru a ne arăta cît de puţine lucruri puteai decide tu însuţi.

Odinioară, preoţii rămîneau o viaţă-ntreagă în sat. Îi cunoşteau pe toţi şi fiecare ştia cu cine îşi mai făcea de cap preotul pe sub plapumă. Unul scria chiar poezii pe care le dedica ibovnicelor sale. A publicat poemele în gazete din Timişoara şi din Budapesta pe care nu le ştia nici dracu-n sat. Astfel omul putea să-şi mărturisească relaţiile secrete măcar în poeziile lui. „*Wenn wir beisammen, streb ich immer/Dein Antlitz mir zu prägen ein,/Daß ich an seinem Rosenschimmer/Mich freuen mag, wenn ich allein*."[1] Atunci cînd umbla grăbit prin sat, preotul-poet purta un joben. A atins o vîrstă metusalemică. Spre finalul vieţii a încurcat nunţile cu înmormîntările, dar oamenii-l iertau. Oricum, diferenţa nu era prea mare.

Cînd se apropia sfîrşitul, nu se răcea clanţa la cîţi preoţi se succedau. Era un continuu du-te-vino, nu mai era nimic sigur. Unul dintre preoţi chiar a golit biserica, sub pretextul că ar dori s-o modernizeze. A pus să fie dat cu var peste frescele lui Fink, pictorul satului. De parc-am fi protestanţi. Pînă aici s-a ajuns. Fiecare dintre

---

1. Cînd sîntem împreună, nu-mi doresc/Decît chipul tău să mi-l întipăresc,/Ca de strălucirea lui de trandafir/Să mă bucur cînd mi-s singur.

ei a adus o schimbare sau doar a furat cîte ceva. Iar cum erau preoţi, aveau nevoie pentru toate cele de cîte o justificare, pînă şi cel mai stupid furt cerea o ornamentare spirituală. Sînt cu toţii de multă vreme în Germania sau sub pămînt în Germania. Şi-au găsit pacea în Germania, iar în copîrşeie le foşnesc bancnotele-n buzunare.

Cimitirul însă este încercarea cea din urmă de-a simula normalitatea. Pietrele funerare încă mai semnalează diferenţele sociale. De parcă totu-i în ordine cu lumea. Marmură neagră, marmură albă, feronerie, gresie, lemn. Ca să nu mai vorbim de cele două capele. Marmura însă are urme de gloanţe din ultimul război mondial, iar capelele sînt ele, ce-i drept, încuiate, dar oricine ştie că au fost prădate şi răsprădate. Iar seara se furişau tinerii înăuntru pentru un futai. În capele scăpau de orice reţinere. Atît de aproape de sicrie, le era mai uşor să se arunce unul în braţele celuilalt.

Din familii, din cele înstărite, aproape că n-a mai rămas nimic. Au fost expropriate şi arestate şi alungate. Indiferent dacă făcuseră sau nu ceva. E drept că fiul uneia, anume Hans Michelbach, a adus nazismul în sat, dar ceilalţi nu prea s-au încurcat cu naziştii, mai puţin oricum decît majoritatea flăcăilor de ţăran din sat. Dar antifascismul n-a fost prea pretenţios. Cel puţin nu în mîna comuniştilor. Pentru ei era fascist oricine le stătea ca un ghimpe în ochi.

Urmez curba de-a lungul cimitirului, deşi e un ocol. Fac un tur de onoare cu maşina, pentru tata, pentru Karl, apoi voi ieşi în şosea, direcţia frontieră.

Ştiu pe de rost drumul acesta. E pista mea. Merg pe drumul acesta de cincisprezece ani. O dată, uneori de două ori pe an. E neschimbat. Neschimbat de prost. Întotdeauna se va putea merge cumva pe el şi-ntotdeauna te va face să dai nedumerit din cap. Şoseaua a fost proastă de la bun început. De parcă aici s-ar fi apelat la

un mod deosebit de artistic de-a construi. Aşa cum Speer[1] a luat în calcul din start şi aspectul de ruină, tot aşa pare să se fi întîmplat aici cu efectul gropilor. Aceasta-i diferenţa dintre nazişti şi comunişti.

Satul se află în spatele meu. În faţă se-ntinde şesul Banatului de Nord. Cîmpia. Castanii de la marginea şoselei, duzii, salcîmii răzleţi în zare. Au fost cîndva pădurici, mici crînguri de salcîm care au ornat terenurile arabile şi păşunile întru reglarea pînzei freatice. Aşa au gîndit-o pe vremuri cei de la Viena, prin cancelariile în care se întocmeau planurile colonizării. În Viena imperială a Mariei Tereza. Aveau o idee de ordine în cap căreia trebuia să i se supună toate, inclusiv natura. Erau funcţionarii Domnului. Aveau acea neclintire de care-i nevoie pentru a realiza ceva durabil. Cînd mă gîndesc cum construim noi la Sandhofen, îmi piere încrederea. Deh, noi nu construim pentru Maria Tereza.

În ultimii douăzeci de ani, ţiganii şi românii au defrişat pe-ntrecute. Pe vremea dictatorului, de nevoie, după, pentru că nu mai exista autoritatea care să-i oprească de la tăiat copaci. Erau liberi! Erau liberi să defrişeze pădurile. E şi ăsta un fel de libertate. Lipsă de scrupule, chiar şi faţă de propria persoană. Pădurile le lipsesc acum şi lor, defrişorilor. Dar nu se gîndesc pînă într-acolo. Nu se gîndesc la ziua de mîine. N-au nici un plan. Pentru ei, a avea un plan înseamnă comunism. Într-atîta de derutaţi sînt defrişorii.

Vreau să plec. Departe de tot. Încă mă simt ca un fugar. Am emigrat de mult şi cu toate astea încă mai fug. Încă mi-e teamă că n-am plecat suficient de departe. Că încă mai există pericolul să fiu hăituit. Fie şi numai de

1. Albert Speer (1905-1981) a fost din 1933 arhitectul lui Hitler, apoi ministru al înarmării (din 1942) şi coordonatorul suprem al economiei în Germania nazistă.

amintiri şi de reaua bănuială că nu scapi niciodată de toate astea. Ar fi trebuit să plec în America.

America. Ca să mai treacă timpul, în călătoria mea lungă şi de unul singur care mă aşteaptă, îmi închipui străbunicii pe pajiştea satului din faţa mea, unde se adunau oamenii seara, după terminarea lucrului. Îi aşez ca pe nişte figuri pe tabla de şah. Pe tabla de şah a Banatului. Îi ridic din neant: Katharina şi Johann. Tineri, mult înainte de primul război mondial. Adolescenţi. Ce vîrstă or fi avut, şaisprezece, şaptesprezece ani?

— Plecăm în America, zice Johann. În America. Numele răsună în urechi.

Stau pe cîmp, pe cîmpul cules, care nu le aparţine. Satul se-ntinde în spatele lor. Departe-n spatele lor. Nu-l văd. Privesc peste mirişti, peste cîmpia-ntinsă în bătaia soarelui, un soare pe cale de-a apune şi totuşi apăsător de fierbinte. Spre soarele acesta de seară se uită. De parc-ar fi o făgăduinţă.

Stau acolo, de parc-ar fi gata plecaţi. El, bărbatul. Lîngă el, ea, femeia. Fără să spună nimic. De parcă n-ar vrea decît să fie de acord.

— Plecăm în America, zice, de data asta cu voce mai tare. Mult mai tare. Aproape că urlă. De parc-ar fi nevoie de-o implorare. Dar fagii de la marginea cîmpului stau nemişcaţi. Nici o adiere.

— Copilul rămîne aici, zice. O hotărîre suverană.

Copilul rămîne aici. E ca un ecou. De parc-ar fi strigat cucul. Din păduricea de salcîmi de lîngă rîu. Nenorocitul de cuc. Katharina-şi lasă capul în jos. Îşi împreunează mîinile, îşi strînge tare degetele, pînă ce-şi simte oasele. Copilul ei.

Tac.

Sînt prea tineri şi nimeni nu doreşte căsnicia, nimeni dintre rude, din nici una dintre familii, şi toţi dau din cap a reproş cînd vine vorba de copil. Nu, n-o să le

ofere nimeni nimic, nu tu pămînt, nu tu casă, nu tu ziua bună. Vor pleca, vor fi nevoiţi să plece. Să plece de aici. De rămas va rămîne copilul. E prea mic. Prea mic pentru America. Va rămîne la bunici. El, care n-are nici o vină.

Se prezintă la *Casino*, în mijlocul satului, la patron. E crîşmar şi hotelier şi reprezintă şi Agenţia Mißler, cea care intermediază emigrarea. Acum, există şi bilete ieftine. Pentru numai nouăzeci de coroane. Două sute le-ar fi suficiente. Nu trebuie decît să facă rost de două sute de coroane. Bani mulţi pentru cei doi. Împrumută banii, o să-i cîştige ei în America. Nici n-au ajuns încă în America şi au deja datorii americane. Lumea vorbeşte. „Lasă copilul aici", zice lumea. „Şi banii, de unde-i au?" Chiar aşa, de unde?

Multe săptămîni după aceea, sînt pe vapor, undeva pe vapor, iar Katharina-i bolnavă, suferă de rău de mare şi cine mai ştie de ce. Vaporul o leagănă dintr-o parte într-alta. Buimacă a traversat continentul. Au ameţit-o toate oraşele prin care au trecut. De la Budapesta pînă la Hamburg. Lumea îi părea atît de mare, încît credea c-o să moară de atîta amar de drum. Repeta necontenit numele localităţilor, de parcă voia să se asigure că toate-şi au justeţea lor. Apoi îi apărea în faţa ochilor copilul. „Theresia", cum îl botezaseră. Copila, Theresia, apărea în faţa geamului de tren. Din nou şi din nou. Plîngea. Johann îşi petrecea braţul pe după umerii Katharinei. „O să reuşim", spuse. Şi-a spus-o mai mult sieşi. Dar vocea lui rămînea hotărîtă.

Călătoria cu trenul însă n-a fost decît începutul. N-a fost decît calea spre port. Marea călătorie avea să fie abia cea cu vaporul. A urmat aşteptarea pînă la îmbarcare. Veddel, Hamburg. Controlul medical. Dezinfectarea. Interogatoriul încrucişat. Timp de cinci zile, toate astea. Deasupra halei de la intrare, inscripţia: „*Mein*

Feld ist die Welt“[1]. Vapoarele cu aburi şi zbaturi la chei. Cu ele erai dus pînă la nava de pasageri din larg. Mereu se urcau oameni pe vapoare, dispăreau pe navă. Mereu noi şi noi oameni, nenumăraţi oameni. Katharina credea că n-o să revadă niciodată Banatul. Nici Banatul, nici copila. Pe Theresia.

Johann însă n-are nimic, n-are nici pe dracu'. Odată pe navă, pe nava mare, aleargă de pe o punte pe alta şi vorbeşte cu o mie de oameni, iar din Johann devine John. Ea nu spune nimic. Îi zîmbeşte uneori, de parcă n-ar vrea să-i strice bucuria, lui Johann al ei, care a şi apucat să vorbească englezeşte. E o minune cu Johann, un caz fericit de-a binelea. Şi-a făcut deja prieteni, Zoltán şi Demeter, care vor să ajungă în Ohio. Au cunoştinţe acolo care o să-i ajute. Johann vrea să meargă cu ei. Zoltán şi Demeter sînt nişte visători. Nişte visători încrezători. Oameni de oraş. Nu fac decît să vorbească tot timpul de viitor şi o fac în aşa fel, încît ai zice că trăiesc deja în el. Pînă şi Katharina, ascultîndu-i, trebuie să zîmbească. Şade pe puntea intermediară, de parc-ar şedea alături de toţi aceşti oameni. De parcă i-ar percepe din depărtare. Sînt nişte melancolici şi nişte visători. Visătorii fac planuri, melancolicii au ochi căutători. Au loc certuri şi iar certuri. Bărbaţii trebuie despărţiţi. Din cauza unor nimicuri. Din cauza unor neînţelegeri la jocul de cărţi. A unor suspiciuni. Nişte femei izbucnesc deodată în strigăte şi cu greu pot fi liniştite. Incredibil din ce poate porni o ceartă. Zece zile pe mare sînt zece zile pe mare. Unde mai pui drumul lung pînă-n port şi aşteptarea de-acolo. Un vas cu nebuni.

Zoltán şi Demeter umblă mereu împreună pe punţile navei, lumea îi crede fraţi. Dar nu sînt. Nici măcar nu sînt înrudiţi. Sînt doar din aceeaşi localitate, din

---

1. Cîmpul meu e lumea.

Nagyvárad[1], din Ungaria. Dar cînd te afli atît de departe de casă şi de orice ţărm, atîta lucru ajunge ca doi oameni să se simtă apropiaţi unul de celălalt. Să se aibă ca fraţii.

Katharina ascultă discuţiile dintre Zoltán şi Demeter. Cei doi vorbesc ungureşte între ei, dar nemţeşte cu Katharina. Katharina nu înţelege decît cîteva cuvinte în maghiară. E drept că-i limba administraţiei în Banat, dar în sat, nu-i aşa, nu trăiesc decît şvabi. De ce-ar vorbi aceştia ungureşte? Doar cine a umblat mult, cine a colindat ţinutul, vagabondul, negustorul şi meşteşugarul, evreul, doar ei vorbesc ungureşte. Şi Johann, Johann al ei, cel puţin un pic, deşi nu face parte din nici una dintre cele patru categorii. Se gîndeşte ea. Şi se gîndeşte din nou la copila ei, la Theresia. O piatră i se-nvîrte în stomac. Se-nvîrte o singură dată. Apoi rămîne din nou nemişcată.

Vaporul este mare şi plin de mirosuri. Acestea trec de pe o punte pe alta şi capătă forme din ce în ce mai sălbatice. Vaporul este prea mare. Teama şi speranţa domină sentimentele emigranţilor. Aceştia caută să-şi stăpînească teama dînd frîu liber speranţei. O fac, de exemplu, închipuindu-şi viitorul. E ca şi cum ai colora o carte poştală. Din nou şi din nou vine vorba de incredibilele posibilităţi pe care ţi le pot oferi întinderile Vestului american. De marea libertate, libertatea de a-ţi marca o bucată de pămînt. Atîtea ogoare, cît are acasă tot satul. Oamenii-şi spun poveştile din gazete. Fantezia înfloreşte ca-ntr-un roman despre America, e un sentiment plăcut. Pentru o clipă, romanul despre America este singura realitate posibilă. În cele din urmă însă aude dintr-o dată din nou vocea de copil. E palidă, îi vine să vomite, apasă cu palma pe stomac. Îi trece.

---

1. Oradea.

Așa ajunge în preajma New Yorkului, fără copil. Orașul e la doi pași și totuși inaccesibil. Se iscă un zvon cumplit: americanii n-o să-i lase să debarce. Ziua și zvonul. „Nu-s decît zvonuri", zice Demeter. Sînt duși pe insulă, pe Ellis Island. Stau în fața orașului. Ca o ilustrată se vede în spatele apei Manhattan-ul. Turnurile care cică-s case. „Zgîrie-norii", cum zice Zoltán. Carantină. Sînt interogați și examinați. De unde? Încotro? De ce? Se notează totul. Funcționarii au în fața lor registre uriașe. Agricultură. Dau afirmativ din cap. Legume, okay.

Zoltán și Demeter se jură că Ohio-i soluția optimă. Iar asta, în cazul lor, n-are nici o treabă cu ogoare, cu pămînt. Ei sînt orășeni. Demeter știe chiar poezii, poezii ungurești. Într-o seară îi recită una Katharinei: „*Igen: élni, mig élünk,/Igen: ez a szabály./De mit csináljunk az élettünkel,/Ha fáj?*" Adică: „Da: a trăi pînă trăim,/ Da: asta-i legea mare./Dar ce să facem cu viața,/Dacă doare?" Ady Endre[1]. Un poet din generația tînără.

Zoltán și Demeter se jură pe prietenii lor din Ohio, care le vor da de lucru în construcții, la Cincinnati. E-un oraș uriaș. Acolo se construiește în draci. Pentru una-alta, vor fi asigurați. Apoi or vedea ei pe mai departe ce și cum. Și totul va fi bine, Katharina. Zic ei: Kathi. E pe ungurește. *Nem sirni*. Nu plînge.

Johann și Katharina li se alătură lui Zoltán și Demeter. Călătoria poate continua. De-acum e cu acte-n regulă.

---

1. Ady Endre (născut în 1877 la Ermindszent/Eriu Sâncrai – din 1977, Ady Endre – din județul Satu Mare, decedat în 1919 la Budapesta) este considerat unul dintre cei mai mari poeți maghiari. A revoluționat poezia maghiară și a fost figura dominantă a acesteia la începutul secolului XX. Strofa aici citată este din poezia *A trăi pînă trăim* (vezi Ady Endre, *Poeme*. În românește de Paul Drumaru. Cuvînt înainte: Marin Sorescu. Postfață: Szemlér Ferenc, Editura Kriterion, București, 1972, p. 262).

Se-mbrățișează. Toți patru. Continuă călătoria, spre interiorul țării. Spre localitatea aceea, o suburbie a Cincinnati-ului. Acolo vor trebui să stea. Să stea, în sfîrșit, pe loc. În America, victorie! Să stea și să cîștige bani. Dolari. Bani magici. Taleri. Cîte coroane or fi? se-ntreabă ea la început. Apoi nu se mai întreabă.

Katharina-i acum atît de departe de copila ei, încît uneori se gîndește că una din ele două-i moartă. Ori Theresia, ori ea însăși.

Cîștigă primii bani din negoțul cu legume și Dumnezeu mai știe din ce altceva. John duce legumele proaspete dis-de-dimineață în piață, își vinde marfa lăudînd-o în gura mare, oamenilor le place, le trezește plăcerea de-a cumpăra. De cît de mucalit și hîtru este, își vinde fără probleme toată marfa. Zarzavagiul. Seara, John umblă prin cinematografele din Cincinnati, cu amicii lui, *a baratok*, cu Zoltán și Demeter și alții de pe șantier, prin nickelodeoane[1] și crîșme. Se-ntoarce tîrziu acasă, vorbăreț, îi relatează Katharinei toate filmele, toate poveștile alea de pe ecrane care-l fascinează. Cu tonți și dame, cu torturi de frișcă aruncate-n față, cu bătăi pentru te miri ce fleac. Și toate astea atît de rapid, încît nu poți decît să te tot rîzi. Ori de-ți piere rîsul în fața destinelor povestite. Ce mai, cinema. *The Little Train Robbery*, jefuirea trenului, jucată de actori-copii. *Maniac Chase*, *Two Women and a Man* și *The Kleptomaniac*[2]. Toată viața asta-nfiorătoare. Ea-l ascultă. E bărbatul ei.

Uneori, John vine acasă cu jacheta ruptă și o vînătaie pe față. Iar s-a luat la bătaie. Poate să explice. Katharina dă din cap a reproș, îi îngrijește rana.

---

1. „Nickelodeons“ : cinematografele (*movie theatres*) de la începutul secolului XX în care puteai vedea, pentru un *nickel* (5 cenți), filme scurte, de 15-20 de minute.
2. *Urmărire de maniac*; *Două femei și un bărbat*; *Cleptomanul*.

— Nu mai fi atît de arțăgos, zice.

Ea nu merge niciodată la cinematograf. El n-a invitat-o în mod expres, iar ea n-a arătat cine știe ce curiozitate pentru filme. Are de lucru pînă peste cap cu legumele. Trebuie să aibă grijă să nu lipsească nimic de pe căruța cu legume pentru piață. Nu trece multă vreme și John lasă pe seama ei și vînzarea și se duce cu prietenii săi pe șantier. „Mai mulți bani", zice. „Avem nevoie de ei." Trebuie să-și plătească datoria pentru traversarea oceanului. Și nici nu te poți întoarce cu mîinile goale. Nici un emigrant nu își poate permite să apară-n sat fără bani. În unele duminici se duce să-i vadă pe cei de la *Reds*[1]. Dar baseballul nu-i lumea lui.

Ea învață engleza de la femei, de la gospodinele din vecinătate. O engleză de nevoie. Învață cîntece. Cîntece pentru copii. De la picii de alături. Care cu toții arată ca Theresia și o iubesc pe tanti Kathy. *Aunt* Kathy. Învață cîntece americane pentru copii. Le cîntă: „*O do you know the muffin man,/That lives on Drury Lane?*"[2] Își imaginează că le cîntă pentru fiică. „*O say busy bee/ Where now are you going?/To work or to play?*"[3]

Acum, ea se ocupă de negoțul cu legume, împreună cu vecinii. Aceștia vin din Croația, sînt deja de zece ani aici. Croația e-n Ungaria, ca și Banatul. Se-nțeleg. Dragica, vecina, devine cea mai bună prietenă a ei.

Apoi își găsește de lucru într-o fabrică. La cusut cămăși. E ceva nou și plătit bine, mai bine decît legumele.

---

1. *Cincinnati Reds* – echipă de baseball a cărei istorie oficială începe în 1869, cînd cei de la *Red Stockings* au jucat primul sezon ca profesioniști.
2. „O, îl știi pe omul cu prăjiturele/care stă pe Drury Lane?" (*muffin-man*: cel care vinde *muffins*, niște prăjiturele ușoare, rotunde, pufoase care se mănîncă de obicei calde, cu unt).
3. „O, spune albinuță hărnicuță/Un'te duci tu acu'/La muncă ori la joacă?"

Acum, zilnic merge cu *streetcar*-ul în oraş. Oraşul care se-ntinde pe şapte coline. „Ca Roma", a spus Demeter. Ca Roma îi apare şi ei.

John îşi aduce amicii acasă. Trîntesc o partidă. O partidă de cărţi. John, Demeter, Zoltán şi Simon. Simon lucrează şi el pe şantier. Plesnesc cărţile pe masă, sînt gălăgioşi. Fumează. „Kathy", strigă John, „un gulaş. Ne-ar plăcea un gulaş".

Şi-şi obţin gulaşul. Bărbaţi. „Asta-i viaţa", zice Dragica. „Sînt ei gălăgioşi, bărbaţii, dar n-au ei intenţii d-astea. Sînt bine intenţionaţi."

John şi Kathy cîştigă bani buni şi-i pun deoparte, iar ea le scrie părinţilor din Banat acele ilustrate frumoase, pentru copilă, pentru Theresia. Cărţile poştale sînt ilustrate cu toate oraşele şi peisajele pe care ea nu le vede nicicînd : New York, Chicago. Doar n-a venit în America să se distreze, ci să muncească. Să cîştige bani şi să-i strîngă. Îi ai şi tot nu-i ai.

John îşi vede de-ale lui, dar se întoarce. Te poţi baza pe John. Chiar dacă vecinele vorbesc. Chiar dacă bat şaua ca să priceapă iapa şi dau din cap, neînţelegătoare, de parc-ar vrea să spună : Kathy, tu eşti oarbă ? John e John. Ea face cale-ntoarsă şi aleargă-n casă. Bate la uşă, e Dragica. Dragica vorbeşte şi vorbeşte, iar Kathy dă din cap, da. Aşa-i viaţa. Aşa ar putea să fie. O viaţă-n America. Un copil, poate, da, ar fi un motiv să rămîi. Dar nu vine nici un copil. Nu, nu vine nici unul. Theresia nu-i dă voie. Fiecare copil care ar veni, ar fi un copil împotriva Theresiei.

Să rămîi. Durere. Să rămîi. Fără nici o rimă.

Trec anii. Şi cînd nu se mai aştepta nimeni, nici măcar ea însăşi, se-ntorc totuşi acasă. De pe-o zi pe alta. Şi asta din cauza lui John. Din cauza unei chestiuni niciodată elucidate a lui John. Cic-ar fi aruncat un bărbat pe fereastră, aşa se spune, de la etajul trei. Pe jucătorul

de cărţi, pe cel de-al patrulea. Pe Simon? Nimeni, în afară de John, nu ştie amănuntele. Doar Zoltán şi Demeter, ei au fost de faţă. Dar şi ei au plecat din Ohio, şi de-altfel au murit de mult.

În sat va circula un zvon. Cum că John ar fi avut o amantă. O femeie măritată. Bărbatul l-ar fi luat la întrebări. A fost un coleg de pe şantier. Simon? Alţii spun că ar fi avut cu acesta afaceri necurate cu bani. Afaceri cu bani?

După o călătorie lungă sînt din nou în sat. Fiica lor are zece ani şi este la şcoală. Bunica se duce s-o ia şi-o aduce acasă. Zice: „A venit maică-ta!" Mai mult nu zice.

Theresia se trezeşte-n faţa unei femei străine. O femeie într-o rochie la modă, aşa cum poartă femeile la *Casino*, unde se duc bogătaşii satului, cei nobili, cum mai spune şi astăzi mama. Poate că se referă la notabilităţi. Theresia cunoaşte *Casino*-ul, pentru că din cînd în cînd adună mingile acolo, pentru cîţiva bănuţi, pentru o jumătate de gulden, două coroane, atunci cînd doamnele joacă tenis de masă.

Casino-ul nu este propriu-zis un cazinou. Este de toate la un loc: cafenea şi sală de bal, de biliard şi tenis de masă, salon şi loc de jucat cărţi. Este de toate la un loc, în afară de crîşmă. În crîşme stau ţăranii şi meşteşugarii. Fiecare cu crîşma lui. Pe lîngă droaia de mici bodegi la colţ de stradă, există crîşma ţăranilor şi cea a meseriaşilor. De fapt, sînt săli de bal în care sîmbăta dansează tinerii. Se-mperechează sub ochii vigilenţi ai părinţilor care asistă de pe margine.

— Asta-i maică-ta, o aude pe bunica spunînd. Dă încurcată din cap cum c-ar înţelege, iar femeia, mama ei, vine spre ea, se opreşte în faţa ei şi spune:

— Bună, Theresia, mare te-ai mai făcut. Ţi-am adus multe lucruri frumoase. Sper să-ţi vină. Seamănă un pic

cu doamnele de la *Casino*, dar, spre deosebire de acestea, pare neajutorată. Bună, Theresia, mai zice o dată.

John şi Katharina au stat nouă ani în America. Acum, John îi zice Katharinei Kathy. S-au întors, pentru că au suficienţi bani. D-aia. Sau de dragul copilei. Sau poate că lucrurile au stat cu totul altfel. Poate că întocmai aşa cum tata a afirmat în repetate rînduri : John s-ar fi certat cu un bărbat în America şi l-ar fi aruncat pe acesta pe geamul deschis. De la etajul trei. De aceea s-ar fi întors. Tata povestea asta cu mare plăcere. Poate că-i doar o născocire, mă gîndesc. Poate că s-au întors fără nici un motiv anume. Tata nu mi se pare prea credibil în chestiunea asta. El e cel care a intrat în familie prin căsătorie şi acum o bîrfeşte. Dar de unde o fi ştiind povestea?

Trebuie să reduc viteza. Am ajuns la porţiunea de şosea pavată cu piatră. Aici li s-a terminat asfaltul. Ştabii şi lacheii lor au furat prea mult. Prea multe din curţile lor au fost, în paralel, asfaltate şi ele. Astfel că n-a ajuns asfaltul şi, iată, de douăzeci de ani trebuie să faci faţă la trei kilometri cu pavaj de piatră brută.

Răbdare, îmi zic, acuşi poţi s-o calci din nou. Niscaiva învăţămînt cu material didactic pe viu, ca pe vremuri, cînd se trecea agale cu căruţa de cai peste şoseaua pietruită. „Iată progresul!“, ar fi strigat comuniştii.

Mai încolo-i digul pe care l-au construit cîndva austriecii. După ce-i alungaseră pe turci şi-i aduseseră pe strămoşii noştri. Pe vremea Mariei Tereza. Prinţul Eugen a fost eliberatorul. Nobilul cavaler, cum spune cîntecul. Mama mai ştie să-l cînte. În spatele digului austriac se află pădurea, iar dincolo de ea, rîul. Rîul copilăriei mele, Mureşul. Parcurgeam cei trei kilometri dintre casa noastră şi colonia de lîngă rîu din primăvară pînă-n toamnă cu bicicleta. Colonia e aşezată-n luncă. Treceai peste dig şi intrai în colonie. Cîinii lătrau şi de fiecare dată mi se făcea frică.

În rîu erau ancorate odinioară morile. Morile plutitoare. Construite pe două bărci mari, alăturate. Stăteau în calea curentului, rîul învîrtea roata morii, roata morii mişca pietrele, pietrele de moară, iar acestea măcinau boabele, grîul. Ştiu morile astea de pe vechi fotografii.

Partea de jos a acestor mori plutitoare, depăşind un pic nivelul apei, era construită din scînduri groase de stejar. Partea de sus era din lemn de brad. Roata de apă era montată pe un ax care lega cele două bărci. Bărcile erau ţinute de nişte scînduri la o distanţă cît să încapă roata de apă. Prora şi pupa erau legate cu lanţuri de mal. O astfel de moară le-a aparţinut bunicilor tatălui meu înainte de primul război mondial.

John şi Kathy stau pînă una-alta în casa părinţilor Katharinei. Vor să cumpere pămînt. Ca toţi care se-ntorc din America, şi ei vor să cumpere pămînt. În fond, acesta fusese motivul pentru care au stat în America – ca să cumpere pămînt în Banat. Apoi îşi construiesc propria casă. Casa de la marginea satului. Toate rudele ajută. Zidurile sînt ridicate din pămînt negru bătut, sînt ziduri groase care, mai tîrziu, după ce pămîntul negru va fi devenit sticlos, vor apăra de căldură şi de frig. Ridică zidurile şi aşază scaunul acoperişului pe ele, şarpanta din lemn uşor. Deasupra vin ţiglele, aduse de la Jimbolia, de la firma Bohn. Pe dolarii lui John şi ai lui Kathy, altfel s-ar fi folosit stuful din mlaştinile de lîngă rîu. Stuful este la fel de bun ca pămîntul negru, dar acum ţiglele sînt ceva modern, iar cine-şi poate permite ţigle, are ţigle pe acoperiş. John şi Kathy nu-şi construiesc o casă cu fronton, cum fac ţăranii, nu-şi fac o casă lungă cu camere tip vagon. Nu, ei îşi construiesc o casă de-a latul, cu multe ferestre spre stradă.

John colindă crîşmele şi se plictiseşte. Îi lipsesc filmele. Povesteşte şi iar povesteşte de America. În curînd va fi poreclit Americanul. Altădată aduce toată

gaşca acasă ca să le arate gramofonul pe care el şi Kathy l-au adus din America. Le pune să asculte *Omul care rîde*. O voce care rîde continuu timp de-un disc întreg. Bărbaţii stau în curte, iar gramofonul se află în geam. Ascultă şi dau din cap, da, ce chestie. Asta-i America.

La un moment dat, John începe să lucreze. Începe un negoţ cu cai. Nu mai intră în discuţie achiziţia de pămînt. Cumpără şi revinde cai. În curînd e cunoscut pe la sate şi chiar şi la oraş, la Timişoara. Se pricepe la cai.

Intră în afaceri cu ţiganul, cu George cel mare. Pentru o vreme, lucrurile merg bine, apoi se strică treaba. George cel mare i-a vîndut lui John un cal cu probleme. Drept îi că e un cal frumos şi-şi merită toţi banii, doar că nu-i aparţine lui George cel mare. Şi scurt timp după ce John l-a vîndut mai departe, se spune pe la sate cum că John vinde cai furaţi.

John vrea să-l ia la rost pe George cel mare. Dar acesta nu-i de găsit zile-n şir, parcă l-ar fi înghiţit pămîntul, însă răbdarea lui John este mai mare decît cea a lui George. La un moment dat, ţiganul reapare. John îl prinde şi după aceea George cel mare zace luni bune la pat. Pînă la sfîrşitul vieţii sale va şchiopăta, iar de negoţul cu cai nu mai poate fi vorba. Cum nu mai poate fi nici pentru John.

Cu asta, negoţul cu cai s-a terminat – şi urmează marele război. Pentru John, acesta vine la fix, numai bine ca să poată uita de falimentul afacerilor sale cu cai. Împăratul îşi cheamă bărbaţii la arme. „Către popoarele mele“, spune împăratul. „Uneltirile unui adversar plin de ură mă obligă, după lungi ani de pace, să pun mîna pe sabie, întru păstrarea onoarei monarhiei mele, întru apărarea prestigiului şi poziţiei ei de putere, întru asigurarea avuţiei ei.“ S-a obrăznicit sîrbul, la fel şi rusul,

franţuzul, englezul şi chiar şi italianul. Aşa nu mai merge. Crede împăratul, iar bărbaţii din crîşme cred acelaşi lucru. Doamne păzeşte, Doamne apără.

John e vreme de patru ani la război. Kathy pune cărţile poştale militare, cu uniformele alea colorate pe ele, pe masa din odaia bună. Le aşază în picioare, sprijinite de vaza din America. În afară de aceste cărţi poştale de campanie, Kathy nu ştie nimic despre război. Şnururi roşii, trese verzi. Pumnale şi săbii de paradă. Nu reprezintă altceva decît un semn că John mai trăieşte. Tot restul, tot războiul acesta care nu se mai termină e ceva foarte îndepărtat, aproape lipsit de importanţă. Bărbaţii bătrîni din sat vorbesc despre liniile frontului, pe care le-ar şti din ziar, din discuţiile de la *Casino*, din zvonurile care umblă prin sat. Numesc localităţi din Rusia, din Serbia şi din Italia, dar pentru Kathy toate astea nu înseamnă nimic. Tot ce reţine ea: e bucătar. Bucătarul ofiţerilor. Ca atare, nu i se poate întîmpla nimic, crede ea. Este, dar apoi nu prea mai este. Pentru că brusc împăratul e mort, în ziar apare-o poză cu funeraliile, iar acum sînt trimişi pe front şi bucătarii. Ca să-i irite pe italieni cu „*Kaiserschmarren*“[1], după ce tunurile nu mai au efect.

Se gîndeşte ea: numai de s-or termina o dată toate astea şi să se-ntoarcă John. Acesta însă stă prin munţii lui de carst şi se exersează-n războiul poziţional. Chinuit cînd de frig, cînd de căldura mare. Zile şi nopţi în mocirlă, în noroi. În tranşeu, cu capul la cutie, cu orice preţ. Deodată vine şuierînd un glonte, un soldat se prăbuşeşte, bărbatul de lîngă el, cu care tocmai jucase cărţi, omul s-a dus, e mort. Ăsta-i războiul. Tot războiul. De tot restul deplorabil se ocupă scribii împăratului de

1. „Clătita împăratului“, o reţetă austriacă de clătită dulce cu unt, ouă, zahăr, smîntînă, făină, coajă de lămîie şi sare.

la Budapesta și Viena. Jurnaliștii lu' pește. Domnii scriitori de la arhiva de război. Rilke și Hofmannsthal.

John stă față-n față cu măreţul peisaj al naturii. Răsare soarele deasupra zăpezii. Este adus tunul cel mare. Înfipt în gura tunului, un bărbat. Glumă soldăţească. Urcă mai sus, pînă se termină copacii. Construiesc un adăpost subteran din piatră. Ochiul constată : peticele de zăpadă din vale sînt ocupate de mici brazi negri. În spatele lor s-ar putea ascunde inamicul. Inamicul care-i nicăieri și peste tot. Moartea.

Avansează prin zăpadă, aproape că orbesc. Ajung la un zid. Zidul se află într-un sat părăsit. Văile sînt liniștite. Un baraj de apă e deschis. Tunul mare dărîmă cîteva clădiri. Nu se vede nici un om. Nici picior de italian.

O zi senină, cîteva instantanee. Pentru ofiţeri. Ceva pentru frontul de-acasă. Niște stînci, aruncate-n aer. În depărtare, nori de fum de la explozia grenadelor. Biserici. Lumină ce se prăbușește în zăpadă. Soldaţi care scriu. Care scriu cărţi poștale. Brazii sînt niște cioturi. Adăposturi subterane părăsite. Zidărie. Cruci la marginea pădurii. O femeie pe-un zid de piatră. Îmbrăcată în alb. De la Crucea Roșie. Mingi de nori pe cer.

Și înaintare și iar înaintare. Și tot mai adînc spre vale. Spre lumea locuită. Vaci. Și urcare din nou. Un cal, o sanie. Rechiziţionate. Locul prăbușirii unui avion. Case-n peisaj. Cratere de la bombe. O zi sumbră. Și continuarea urcușului. Pînă unde se termină copacii. Camuflaj în alb. Jos curge rîul. Betoane, fortificaţii grele. Dar nu-i nimeni acolo. Inamicul poate fi peste tot.

Trec prin satele care arată așa cum au arătat dintotdeauna. De două sute de ani. Unul după altul se-nșiră pe sfoară pînă la Arad. Pe casele cu fronton stau scrise numele morţilor. Gîște aleargă peste carosabil, cîini sar la gardurile de scînduri, copii fac cu mîna. Copii desculţi. În curţi se decapitează găini. E ca-ntr-un reportaj

de televiziune de pe *ZDF*[1]. Doar c-au plecat nemţii. Şi e ca şi cum n-ar fi fost niciodată aici. Peisajul nu ştie nimic de ei. Copacul nu vorbeşte. Iarba nu dă nici o declaraţie.

E-un unghi mort, din care caut să mă smulg. Cu puterea maşinii mele nebătătoare la ochi, a VW-ului meu Golf. Cînd mergi într-o astfel de ţară, ai nevoie de-o maşină nespectaculoasă. Una robustă, care nu bate la ochi. De fapt, astea-s ţări pentru maşini de teren. De pe urma comunismului au rămas cele mai bune condiţii pentru folosirea maşinilor de teren.

Nu conduc decît maşini la mîna a doua. Asta încă de cînd am emigrat. La primele vizite în Banat, în „vechea patrie“, cum obişnuiau să spună socrii mei, vecinii strîmbau din nas cînd vedeau maşina mea. Credeau probabil că nu-mi pot permite una nouă. Sau: ăstuia nici emigrarea nu i-a fost de folos.

Din copilărie am vrut să plec din satele astea. Sînt locuri destinate plecării. Am vrut la oraş. De la bun început. De la oraş însă viaţa m-a împins spre Germania. Toţi au vrut să plece, toţi. Cine pleacă, tot pleacă. De parc-ar căuta centrul lumii, dar peste tot nu-i decît capătul ei. Aproape că simţi nemişcarea şi-n acelaşi timp auzi vocea fermecătoare a reporteriţei de televiziune, a jurnalistei din Vest, care-i copleşită de atîta idilă. Care nu poate neam să înţeleagă de ce oamenii vor să plece de aici. Aşezaţi-vă dumneavoastră aici, madam. Bucuraţi-vă de cît v-a mai rămas de trăit. Lăsaţi-mi mie stresul Vestului. Îl iau eu pe căciula mea. Toată povara Occidentului o iau asupra mea, madam, inclusiv avertizările dumneavoastră.

1. *Zweites Deutsches Fernsehen*, echivalentul german al TVR2. Are sediul la Mainz.

John se-ntoarce de la război tocmai cînd cu toții îl credeau deja mort. Și John s-a schimbat. Abia de mai vorbește. Omul plin de viață are ochi morți. Katharina-i nedumerită. Bărbatul nu mai e bun de nimic. Iar ea-și continuă viața la fel ca pînă acum. De parc-ar fi o văduvă de război. Coase cămăși pentru țărani. Merge la spălat rufe. Lucrează ba una, ba alta, toate ca să supraviețuiască, ca să asigure cele trebuincioase de zi cu zi. Pentru familie. De parcă ea ar fi bărbatul.

Copila-i de-acum adultă. Merge deja la baluri. Acolo unde întîlnești bărbatul, alesul vieții.

În curînd se fac pregătiri de nuntă : Theresia se mărită.

Of, Theresia. Cu ea n-o să se mai înțeleagă niciodată ca lumea. Nu, asta nu se va mai întîmpla.

Theresia are propriile ei păreri. Nu acceptă nimic. Pentru Theresia, ceea ce spune Kathy nu contează.

— Cînd eram un copil, tu n-ai avut grijă de mine. Ai fost în America. Pentru mine ești în continuare în America, zice Theresia.

Cînd se hotărăște să se mărite, se consultă cu bunica. Katharina află de căsătorie de la bunica, nu de la Theresia.

Trebuie să fie unul care nu bea. Nu unul dintre neciopliții lăsați la vatră după război. Care jumate din zi stau la crîșmă și vorbesc despre război, de parcă războiul ar reprezenta adevărata viață, iar odată cu sfîrșitul lui s-ar fi terminat și viața adevărată.

— Este Bieber Bastian, zice.

Bunica socoate că-i o alegere rezonabilă.

Nunta are loc la crîșma meșteșugarilor. Rochia și costumul mirilor vin de la oraș, de asta are grijă Kathy, iar Theresia, în mod excepțional, n-are nimic împotrivă. Nuntașii stau la crîșmă la niște mese lungi de lemn, așezate pe lîngă pereți. Mijlocul sălii rămîne liber, ca să fie loc pentru dans și pentru aducerea mîncărurilor. Supă de găină, carne fiartă, friptură. Tort. Tort Hunyadi.

Baumstamm[1]. Tort de nucă. Tort reformă. Tort rusesc. Torturi făcute după rețetele lui John. De pe vremea cînd a fost bucătar în armată. A adus acasă un caiet gros cu rețete scrise de mînă.

Tînăra pereche se mută-n casa părinților de la marginea satului. Preia două din cele patru camere. Bastian construiește o intrare proprie și un șopru pentru unelte. Este începutul atelierului. Al rotăriei. Vrea să lucreze pe cont propriu, nu mai vrea să lucreze pentru Bachmann. Ajunge cît a muncit pentru Bachmann. Stăpînește meseria și în curînd are propriul lui atelier și propria-i clientelă. Țăranii din sat care-și aduc la reparat căruțele pentru cai. Roți, osii. Lucrează bine și serios. La un moment dat vine prima comandă pentru o căruță nouă. Apoi vin tot mai multe comenzi.

Și vin copiii. Mai întîi, Franz. Apoi Elisabeth, mama mea, și-n cele din urmă, Paul. John șade în curte cu copiii. Cu Franz, cu Elisabeth. Ore-n șir. Copiii vorbesc și vorbesc și se joacă cu mustața lui. Cînd se naște Paul, John a murit demult. Unul vine, altul pleacă, cum zic țăranii, dînd din umeri. Este felul lor sec de cruzime. O cruzime care nu-i exclude pe ei înșiși. În fața lui Dumnezeu, toți sînt egali, se spune la crîșmă.

Trec prin Aradul Nou, pe podul de peste Mureș, intru în orașul vechi. Casele au farmecul trecutului austro-ungar. Pe clădirile administrative cezaro-crăiești atîrnă steagurile românești ca niște flori de hîrtie. Cînd treci cu mașina prin Arad, încă mai poți intui și astăzi însemnătatea pe care a avut-o la vremea sa acest oraș. Înainte să fi fost tăiat, prin trasarea frontierelor, de o parte importantă a hinterlandului său. Înainte ca legionarii români să fi expropriat evreii, iar comuniștii să fi

1. *Buche de Noël*, prăjitură-ruladă specific franceză și... libaneză (de pe vremea ocupației franceze).

dispus introducerea minunatei proprietăţi de stat. Unii au numit-o „românizare", alţii „naţionalizare". Prima a fost rea, a doua a fost bună. Aşa am învăţat noi la şcoală, şi unii mai cred asta şi azi. Şcoala-i o cursă, îţi trebuie jumătate din viaţă ca să scapi din cursa aceasta. Dumnezeii mamii ei de şcoală comunistă!

Probabil că aşa s-a întîmplat. În ultimul an de război, John a fost îngropat de viu. Asta iese la iveală, încetul cu încetul. Prin Lenko, fostul camarad din Lowrin. Lenko povesteşte de-un atac cu grenade al italienilor, urmat de-o ofensivă surprinzătoare a infanteriei, iar ei ar fi trebuit să se retragă de pe culmea pe care o ocupau. Apoi s-au mai retras o bucată bună de teren şi tot aşa. După săptămîni de război poziţional, italienii s-ar fi înverşunat cu asupra de măsură. Ar fi înaintat ca nebunii, într-o beţie a morţii, de parcă i-ar fi condus Verdi în persoană. Moralul de luptă la ai noştri ar fi fost firav de tot. Zice Lenko. Care vorbeşte de parcă l-ar fi cunoscut personal pe Verdi. L-o fi învăţat asta vreun ofiţer. De la moartea bătrînului împărat, soldaţii ar fi avut sentimentul că s-a terminat. Nu din cauza împăratului, dar într-un fel s-ar fi fîsîit toată treaba. Bătrînul ar fi fost precum dopul din balon. Zice Lenko ăsta, şi parc-ar fi bîrfa de cafenea între ofiţeri, după ce toate s-au terminat şi la Budapesta plebea stăpîneşte strada. Poporul, cum zic unii.

E drept că soldaţii unguri fac în continuare pe grozavii, dar bate la ochi cum slavii şi românii stau des împreună şi discută aprins în limbile lor. De parcă n-ar mai exista limba de comandă. Şi asta nu se-ntîmplă doar în divizia lui John, ci, se aude, în întreaga armată glorioasă. Este sfîrşitul.

După retragere, zice Lenko, John ar fi fost dat dispărut. În raportul zilei ar fi fost trecut la dispăruţi. Săptămîni în şir continuă vechiul război poziţional. Apoi, de dragul variaţiei, îi vînăm noi pe italieni. Îi împingem

înapoi pe culmi. Pînă la vechile poziţii. Într-o zi, îl găsim pe John. Priveşte pe lîngă noi, de parcă nu ne-ar cunoaşte, dar cu ofiţerul vorbeşte. Ar fi fost îngropat sub pămînt, de la atacul cu grenade, ar fi reuşit de unul singur să iasă la suprafaţă, iar apoi ar fi rătăcit de colo-colo în spatele poziţiilor. S-ar fi ascuns de italieni în pădure şi s-ar fi hrănit cu mure. Povesteşte Lenko.

Lenko şi-a adus grîul la moară. Moara din Lowrin nu lucrează. Povestea lui John o spune în timp ce-şi aşteaptă făina. Şi în curînd o ştie tot satul. John a fost îngropat de viu. De atunci, ceva nu-i în ordine cu el. E bolnav de lingoare.

John şade-n faţa casei. Lasă oamenii să treacă prin faţa lui, de parc-ar sta la cinema. Uneori spune cîte ceva, dar nu se ştie prea bine cui i se adresează. Îl vede trecînd pe George cel şchiop, cu un puradel de mînă.

— Unde-i calul meu?, îi strigă, iar George cel mare se sperie. Îşi ia fiul în braţe şi dispare-n grabă. Înspre Mureş. George cel mare locuieşte-n colonia din lunca Mureşului, nu în cea de la marginea satului, unde stau ţiganii. Din nu se ştie care motiv, e tolerat în colonia din lunca Mureşului. Pe timpul unei inundaţii, mi se pare, a salvat nişte copii.

John o mai duce aşa cinci ani. Apoi moare.

George cel mare însă va mai trece mulţi ani prin faţa casei. George cel mare şi George cel mic, fii-su.

Katharina întreabă: de ce ne-am întors? Mai mult se-ntreabă pe ea însăşi. De ce? N-am fi putut rămîne, n-am putut rămîne în America? Aşa a fost să ne fie soarta, îşi spune. Ce să mai spună? Apoi mai era şi copila. Theresia, cea care nu vrea să ştie de ea. Theresia, pe lîngă care trebuie să insiste ca s-o bage în seamă. Theresia.

Nici unul dintre cei care se-ntorc nu are vreo explicaţie pentru întoarcere. Explicaţia o au ceilalţi. Ăştia n-au făcut mare brînză, zic ceilalţi. Cei care n-au făcut

nici ei mare brînză. Dar acasă. Care nici n-au pornit-o în lume. Care s-au scutit de efortul acesta. Poţi eşua şi mai ieftin decît călătorind pînă-n America.

Katharina îşi ţine pentru sine gîndurile. Trece prin sat în rochiile ei americane de dinainte de război, iar ţărăncile spun că umblă cu nasul pe sus. Cînd te gîndeşti că şi-a lăsat copilul acasă şi-a şters-o peste ocean, cu John. Iar el acum e mort. Ăsta-i destinul, asta-i pedeapsa Domnului. Poate ea să umble prin sat în straiele ei americane, că nu-i foloseşte la nimic.

Theresia n-o va ierta niciodată. Theresia vorbeşte cu ea doar strictul necesar. Stau în aceeaşi casă, dar Katharina-şi are propriul menaj, propria parte de casă, cele două camere din stînga, cu intrare separată, cu uşa spre curte. Cine are o uşă proprie spre curte nu ţine de ceilalţi.

Katharina se ocupă de copii. De copiii Theresiei. Nepoţii ei. Aceştia se joacă de-a prinsa pe stradă, iar George cel mic, ţiganul, îi priveşte.

— Aveţi grijă cu George cel mic, tatăl lui e-un escroc, le zice Theresia.

— Dar merge cu noi la şcoală, spune Lissi.

— Asta n-are nici o importanţă, explică Theresia.

În curînd, Bastian Bieber are clientela lui şi amici în atelier. Vin cu roţile lor de căruţă şi aşteaptă să fie reparate. „Îndreptate“, cum zic ei. Ici o obadă, colo un butuc. Stau şi vorbesc. Aşteptarea-i pretextul. Ar putea să vină şi a doua zi să ia ce-au adus la reparat. Dar preferă să aştepte şi să vorbească despre război. Bărbaţii ăştia-s îmbătaţi de război. Probabil că nu le vine să creadă că sînt încă în viaţă. Apoi, ba unul, ba altul mai aduce şi cîte-o sticlă. Vin, şnaps. Rachiu. Sticla trece de la unul la altul, ca-n tranşeu.

Theresia simte mirosul bărbatului atunci cînd vine de la atelier la cină. Dă dezaprobator din cap, nu-i vine

să creadă, dar deh, are copiii. Trei copii. Dar chiar și fără ei, ce-ar putea să facă ea, ca femeie? Nu poți privi înăuntrul unui om, spune ea. Așa trece deceniul și se transformă deodată în timpul destinului. Cît de repede se mai poate transforma viața-n destin.

Ce chestie, la graniță nu așteaptă mai mult de două mașini. Funcționarii vamali își fac treaba. Totul pare absolut normal și poate chiar așa și e-n 1999. Afacerile se fac acum în alte feluri. Nu mai este vorba de micul obol pe care trebuie să-l dea cel care iese sau intră în țară. Acum, contrabandiștii și bișnițarii sînt cei care îmbunătățesc venitul vameșilor și funcționarilor de la frontieră.

Îmi amintesc de fiecare dată de emigrarea noastră, atunci. Mi-o voi aminti pînă la sfîrșitul zilelor mele. Am emigrat în 1984, cu trenul, via Curtici. Socrii mei, Monika, soția mea, Melanie, fiică-mea, și cu mine. Este traseul pe care mergea pe vremuri *Orient Express*-ul. Exista și acum un tren cu numele acesta, dar în afară de nume nu avea nimic în comun cu renumitul predecesor. Iar alt tren se numea *Wiener Walzer*. Europa Centrală și Balcanii. Unul mergea noaptea, celălalt ziua. Era ca și cum ar urma să gonească veșnic unul pe lîngă celălalt, în sensuri opuse. Erau trenurile umbrei.

Forța motrice a emigrării a fost soția mea. Nu c-aș fi fost împotrivă. Eram de acord cu toate, dar îmi lipsea convingerea. Îmi lipsea convingerea emigrantului că ne așteaptă țara visurilor. Nu eram Demeter. Nu eram Zoltán. Îmi lipsea energia oarbă. Nu reușeam să văd marea fericire, nici aici, nici în depărtare. Monika privea cu dispreț această înclinație a mea. Mă considera leneș. Neserios. În ochii ei, pe mine nu te puteai baza. Pentru ea, căsnicia era o societate cu două persoane și răspundere nelimitată, un generator de bunăstare.

Ea era şvăboaică, întru totul fiica părinţilor ei. Cel puţin cu aprecierea asta mama avea să aibă dreptate. Cele două nu se plăceau. D-ale femeilor, mă gîndeam în sinea mea. Dar chestiunea nu era chiar fără temei. Ca să constat lucrul acesta urma să am suficiente ocazii.

Părinţii Monikăi se trăgeau ambii din familii înstărite înainte de război. Nu oboseau în a sublinia mereu şi mereu lucrul acesta. În mod regulat enumerau ogoarele şi viile care aparţinuseră familiilor lor înainte de venirea comuniştilor. Sperau să primească în Germania o despăgubire considerabilă pentru ceea ce le luaseră după război comuniştii, despăgubire cu care să-şi facă din nou o situaţie, de care urma să ne bucurăm mai ales noi şi fiica noastră. Vorba ceea, măcar s-o ducă mai bine copiii.

Mama, ori de cîte ori asista la astfel de enumerări de proprietăţi, la numărarea asta de bobi de grîu, se simţea jignită. Vedea în gestul acesta un atac la familia ei de meşteşugari, ca şi cum prin bilanţul pămînturilor s-ar dori trecerea indirectă a ei şi a familiei ei în rîndul sărăntocilor. Ca să-i scoată ochii, cum zicea ea.

Emigranţii trebuiau să fie încă din ajunul plecării – trenul pleca la ora patru dimineaţa – în gara din Curtici. Acolo avea loc la oră tîrzie vămuirea. Altfel spus, le arătai vameşilor de formă bagajele, ca să le dai prilejul să-şi încaseze mita direct din valiză. După aceea nu mai aveai voie să părăseşti clădirea gării. Petreceai noaptea pe băncile sălii de aşteptare. Aproape extrateritorial.

Stau întins pe banca de lemn. Tresar din picoteală. Monika şi soacra mea se ocupă de copil. Tresar, iar Monika se uită cu reproş la mine. De parc-aş deranja copilul care doarme. De parcă i-aş dăuna.

Socrul meu şade tăcut alături. Îşi împreunează mîinile, îşi strînge degetele cu toată puterea. Din nou şi din nou. De parcă s-ar putea să se mai încurce lucrurile.

De parcă cineva ar putea să ne mai cheme o dată afară ca să ne trimită înapoi.

Paşapoartele noastre se află la funcţionarii vamali. Or să ni le înmîneze abia la urcarea în tren.

Socrii mei au depus cererea de emigrare încă pe la mijlocul anilor şaizeci. Monika era copil mic. Ea a crescut cu chestiunea emigrării. Viaţa ei avea ca etalon starea lucrurilor în materie de emigrare. Părinţii ei lucrau la CAP, orice avansare era blocată de cererea de emigrare. Monika mergea la şcoală şi ştia că n-avea nici o perspectivă de-a se realiza. Toate, absolut toate cele ce se-ntîmplau în familie aveau legătura cu emigrarea. Cu marea speranţă a emigrării. Seara se vorbea despre emigrare aşa cum vorbeşti despre cariera care te aşteaptă.

Opresc maşina în dreptul ghişeului. Întind actele prin geam, paşaportul german.

— Turist? întreabă grănicerul.

— În vizită, la mama, răspund. O spun româneşte, o spun de parc-aş vrea să-mi ameliorez astfel situaţia. Prin propoziţa aceasta e ca şi cum aş face şi eu parte din ţară. Chestia funcţionează. Mă tratează ca pe-un compatriot. Îi înmînează vameşului paşaportul meu.

— Aveţi ceva de vămuit? întreabă acesta şi-mi dă paşaportul, în care nu s-a uitat decît superficial, fără a aştepta vreun răspuns.

— Nu, zic scurt.

— Drum bun, mormăie şi se-ndreaptă spre următoarea maşină.

Ies pe şosea. În spatele meu se-ntinde România. Înaintea mea, Ungaria. Ungaria-i o simplă formalitate. Arăt paşaportul prin geam. Mi se face semn cu mîna să trec. Paşaportul german face minuni. E-o seară plăcută de septembrie. Tata a fost înmormîntat, iar eu conduc singur prin Ungaria de Sud, prin comitatele maghiare. Parc-aş traversa ţara nimănui.

Merg aproape orbește pe șoselele din sudul Ungariei, pe șoselele pustii, mărginite de copaci. Peisajul este aidoma celui din Banat, la fel și casele, doar șoselele sînt mai bune, așa au fost încă pe vremea comunismului. Cam așa stă treaba cu ungurii. Indiferent ce li se întîmplă, pînă la urmă tot le iese ca la ei lucrurile să arate mai bine decît la vecini. Asta-i scoate din minți pe vecini, pe români, pe sîrbi, pe slovaci. Indiferent de cît se dau peste cap vecinii, ungurii stau întotdeauna mai bine.

Bastian Bieber ăsta bea. Dar își face treaba. Și nici banii nu-i lipsesc. Nu-s mulți, dar suficienți. În mod regulat, chefuiește cu prietenii în atelier. Baluri casnice. Se dansează și se cîntă. „Dansează dansul rusesc", strigă lumea, după cîteva sticle de vin. Iar Bastian dansează cazaciocul, acompaniat de ropote de aplauze. L-a învățat în război. În Galiția. Îl dansează bine. Pînă noaptea tîrziu se dansează și se bea. Copiii își părăsesc pe furiș paturile, își lipesc nasurile de geam. Îi văd pe nebunii de adulți și-și spun: asta o să facem și noi!

Uneori e prezentă și sora, buna de ea. Vine de la Timișoara, unde-i servitoare, cum se spune-n sat, angajată. La niște evrei bogați, pe Corso. Nu mai e-mbrăcată tradițional, nu mai poartă basma, e înțolită orășenește. Martha se declară mulțumită de slujba ei.

E tratată bine, în mod special de către stăpîna casei. Are de unde să facă economii. A cunoscut și un bărbat, unul minunat. Jakob Winkler. Citește cărți și iese cu ea, cînd e liberă, la cinema. Merg la filme rusești. La filme adevărate.

— Filme bolșevice, zice Bastian, fratele. Sora se face că nu-l aude.

— Care va să zică, ți-ai găsit un comunist, zice el.

— Vrem să ne căsătorim, spune Martha. E cizmar. E din Nakowa.

— Rămîneți la Timișoara?

— Nu, o să ne mutăm la Nakowa. O să deschidă un atelier, iar eu o să-l ajut.

Aşa stînd lucrurile, Bastian nu mai putea decît să le ureze mult noroc.

— Cînd mi-l aduci să-l văd şi eu? mai întreabă.

Surioara zîmbeşte. De la moartea părinţilor, Bastian, fratele mai mare, e adresa pentru toate cele. Tatăl a rămas în război, dispărut, a fost dat dispărut, deci e mort. Martha nu şi-l mai aminteşte decît vag. Apoi mama, femeia care-mbătrînea pe zi ce trece, care-şi citea romanele ei şi nu prea se interesa de copii. Fiicele, în măsura în care creşteau, n-o interesau chiar deloc. Sînt patru fraţi, doi băieţi şi două fete. Prea mulţi ca să aibă grijă de ei. Îşi are prietenele sale. Nici una nu citeşte, dar o pun să le povestească romanele. Asta-i mama. Acum, şi ea-i moartă. A decedat subit, de inimă sau din cauza romanelor, cum presupun ţăranii. Dar ce ştiu ei, ţăranii? Îi dau înainte cu vorbele lor şi cunosc în cel mai bun caz satul vecin. Meşteşugarul însă, în călătoriile de ucenicie şi în căutările sale de lucru, a fost prin oraşe. El cunoaşte adevărul lumii şi ştie ce ispită reprezintă romanele pentru femei.

După moartea mamei, fraţii se ceartă din cauza moştenirii. Începe drama de familie. Iar pentru Martha şi grijile ei nu mai există decît Bastian.

Jakob Winkler al ei s-a dat într-adevăr cu comuniştii. Cînd comuniştii pun mîna pe cineva, atunci nu-i mai dau drumul. La Nakowa, Winkler găseşte cîţiva tovarăşi de idei. Toţi meşteşugari, nişte visători. Cu o lume mai bună-n cap. Au contacte cu Timişoara, primesc broşuri spre lectură şi răspîndire. A le răspîndi e periculos. La un moment dat, vine cineva din aparat, de la Viena, şi îi şcoleşte. S-au dus în secret la oraş. Tovarăşul de la Viena rămîne nenumit. Însoţit de o tovarăşă, a şi plecat a doua zi. Au format un cuplu, de ochii autorităţilor.

Partidul lui Winkler este interzis, şi, pe nepusă masă, Siguranţa, poliţia politică, se interesează de cizmar. Vin într-un automobil negru la Nakowa. Trei tipi în civil. Cel care vorbeşte e de-o blîndeţe bătătoare la ochi, celălalt, de lîngă el, face pe indiferentul, iar al treilea, sprijinit de maşină, e numai muşchi. Au un mandat de percheziţie, răstoarnă casa cu susu-n jos. Iau cărţi. Una, de exemplu, pentru că are coperţi roşii. Îl iau şi pe Winkler, iar după cîteva zile îl trimit acasă. Asta îl costă pe Winkler de fiecare dată nişte bani. Avocatul, care ştie cum se rezolvă treburile astea, vrea să vadă bancnote. Bancnote cu regele.

Martha împărtăşeşte idealurile soţului. Faptul că-i destăinuie pe larg din cele legate de idealurile sale şi de partidul său interzis reprezintă pentru ea o dovadă de dragoste.

Dar au probleme cu banii.

Colindă împreună tîrgurile, vînd ghete şi şlapi la ţăranii din împrejurime. Papuci din zdrenţe pentru uz cotidian şi papuci de catifea pentru duminică. Cel mai bine vînd la iarmaroacele de la sate. A le face soţiilor cadou nişte papuci de casă li se pare ţăranilor ceva în acelaşi timp şi frumos, şi util. E-un popor care pune preţ pe-un cadou util. Simţul pentru ceea ce-i frumos e limitat.

Precis s-ar găsi distracţii mai ieftine decît comunismul, opinează Bastian. Dar cine să-l asculte pe Bastian? În nici un caz Winkler. Totuşi. Bastian se înţelege bine cu cumnatul său, cîtă vreme acesta nu-ncepe cu comunismul lui. Dar Winkler aduce de fiecare dată vorba de comunism.

— Dac-ai fi fost şi tu la Budapesta, te-ai gîndi de două ori înainte să spui astfel de lucruri, zice Winkler.

Cu toate astea, Bastian îi dă Marthei banii de care are nevoie. Ca avocatul să-l scoată pe Winkler. „Nu

poate şi el să renunţe la treaba asta?", o întreabă. Sora lui evită să-l privească în ochi.

Winkler e pierdut. Pentru tot ce vede şi gîndeşte, el are una şi aceeaşi soluţie: comunismul. Şi în asta constă, în cele din urmă, atractivitatea lui: nu susţine că ar avea soluţii, dimpotrivă, el insistă cum că ar fi soluţia. Indiferent de tema discuţiei, beculeţul roşu al utopiei stă mereu aprins. Parcă alimentat cu curent de rezervă. Pentru autodidacţi, teoria comunistă este ideală.

Bastian e un om bun, cîtă vreme nu bea. Dar Bastian nu prea are răbdare. Nici cu sine, nici cu ceilalţi. Trece drept un încăpăţînat. Cînd bea, brusc apare ca un om nemulţumit. Şi cînd te gîndeşti că nici n-ai putea spune exact de ce-i nemulţumit. Dar, într-un fel sau altul, treaba merge. Îşi are propriul său atelier. Propria familie. Poate că prea a umblat, prea a fost plecat din sat. Cine părăseşte satul se-ntoarce un altul. Ca unul care a fost în spatele unui zid, îndărătul căruia cei din sat bănuiesc că se află lumea. Cine ştie ce-a mai văzut el pe-acolo. Poate că nici n-avea ce să vadă. Nimic, în afară de război şi de lume. Şi cu toţii ştiu că nu există nimic mai nesigur decît lumea.

Copiii cresc şi au propriile lor opinii-n cap. Bastian nu pricepe asta. Trebuie să-nveţe o meserie, vagabonzii. Trebuie să-şi cîştige existenţa, nu să stea toată vara întinşi la rîu. Franz urmează să preia rotăria, Elisabeth – Lissi, cum e strigată – să se facă croitoreasă, iar pentru Paul a găsit un loc de ucenic la o fierărie. Chestiunea-i bătută-n cuie. Bastian a luat decizia. Aleargă înjurînd prin curte. Cu o lodbă în mînă. Aruncă cu ea după cîine, care s-a pişat în atelier. Apoi are cureaua în mînă, băţul de trestie. „Dă-i pace puştiului!", zice Kathy. Theresia nu spune nimic. Băţul şuieră prin aer. „Bastian!", zice Kathy. Ochii lui o privesc, privesc prin ea. Bastian. Copiii se tem de el, se mai tem de el chiar şi cînd sînt

adulţi. Acum, cu atît mai mult. „Pe ăştia nu i-am tăbăcit destul!", zice Bastian.

Poate că de aceea Franz şi Paul o şterg de-acasă şi pleacă-n Germania, fratele mai mare în 1940, celălalt doi ani mai tîrziu. Cînd abia a împlinit şaptesprezece ani. Nu sînt singurii din sat care pleacă. Poate că n-au făcut decît să asculte de Michelbach. De vorbele sale rostite la *Casino*. Michelbach ăsta umblă acum prin crîşme. Vorbeşte cu bărbaţii tineri din comunitatea şvabilor. Susţine că *Führerul* îi cheamă pe tinerii germani. „*Reich*-ul ne cheamă!", zice şi ridică paharul cu bere. Michelbach ăsta-i acum cel care conduce discuţiile în sat. A studiat în Germania, în *Reich*. În *Reich*-ul jurnalelor săptămînale de actualităţi. La München chiar l-a văzut pe *Führer*. După ce-a băut suficientă bere, povesteşte cum l-a întîlnit pe *Führer* şi la fiecare povestire ies noi detalii la iveală. Ţăranii îi zic „*Führer*-Hans". Nu-i foarte clar dacă-i dau crezare. În privinţa asta, tac chitic. La ţărani nu ştii niciodată ce gîndesc cu adevărat. Prea-şi bat capul cu anotimpurile, vremea şi recolta. Ţăranilor le este întipărită pe faţă veşnicia. Au cîte-o explicaţie simplă pentru toate cele. Una firească şi definitivă. În atari condiţii, inteligenţa lui *Führer*-Hans nu-i decît una măruntă. Dar tinerii, bărbaţi şi femei, le urmează pe aceste mărunte lampioane. Pe aceste „capete de dovleac", cum zice Winkler. Care Winkler se vede deasupra acestor lucruri şi care, din cauza comunismului său, este o ruşine pentru comunitatea şvabilor.

În orice caz, fiii lui Bastian au şters-o. Fain-frumos, pe rînd. La un interval de doi ani. Rămas bun şi-au luat doar de la Theresia, de la mama lor. De parc-ar fi avut un pact cu ea. Ambii au şters-o în timp ce Bastian bea la crîşmă. Cînd ajunge acasă, iar Franz e bine mersi plecat demult, nimeni nu-ndrăzneşte să i-o spună. Nimeni

nu vrea să-și asume gestul. Nici Theresia, nici Lissi. Întreabă imediat de Franz, de parc-ar avea o bănuială, dar Franz nu-i. Pune mîna pe-o spiță și-l ia la rost pe Paul, dar Paul tace, iar Bastian îl întinde pe Paul peste butuc și atunci fiul recunoaște: „Franz a plecat în *Reich*". O spune urlînd. Bastian se oprește, aruncă spița într-un colț.

Doi ani mai tîrziu, Paul dispare și el. Paul are un acordeon mic cu doisprezece bași. Este fiul preferat al Theresiei. Atît a bătut-o la cap cu acordeonul, pînă ce l-a primit. Banii n-au ajuns decît pentru doisprezece bași, nici unul în plus. Înainte să plece – pentru că nu vrea să meargă-n armata română, cum zice – îi mai cîntă ceva mamei la acordeon. Cei doisprezece bași sînt suficienți pentru cîntecul ei preferat: *La Paloma*. „*Mein Herz geht an Bord, und fort muß die Reise gehen*."[1] Cîntă cu întreruperi, asemenea lui Hans Albers[2]. Cîntă: „*Dein Schmerz wird vergehen, und schön wird das Wiedersehen*"[3]. „*Mich trägt die Sehnsucht fort in die blaue Ferne*"[4], îl aude Theresia cîntînd. „*Vor mir die Welt, so treibt mich der Wind des Lebens*"[5] – „vînturile vieții", murmură ea și-n fața ochilor îi apare vaporul de pe ruta Hamburg-America. Pe el, doi morți, părinții ei.

Paul s-a dus și se află undeva pe frontul de Est. Se-ntoarce după un an în concediu, după ce chestiunea dezertorilor a fost reglementată între *Führer* și Mareșal. Vine într-o uniformă SS, cu insigna cu capul de mort, iar flăcăii din sat sînt plini de admirație.

---

1. Inima mi se-mbarcă, iar călătoria tre' să continue.
2. Hans Albers (1891-1960) a fost un extrem de popular cîntăreț și actor de teatru și de film – înainte și după al doilea război mondial.
3. Ți se va stinge durerea, frumoasă va fi revederea.
4. Pe mine dorul mă poartă spre depărtările albastre.
5. Cu lumea-n față, așa mă poartă vînturile vieții.

Elisabeth a și intrat în pîine cu croitoria ei. Elisabeth stă mai tot timpul sub fereastră, la mașina de cusut marca Singer. Din cauza luminii. În profesia asta îți trebuie ochi buni și degete iuți. Paul se așază lîngă ea. Cu vocea lui de *La Paloma* o întreabă: „Lissi, poți să mă ajuți? Cu niște ciorapi de mătase, de exemplu. Pentru soția *Obersturmführer*-ului. Îmi va fi mai ușor după aia. Pot rămîne șofer. Nu trebuie să ies în linia întîi, împotriva rușilor". Vorbește în dialectul satului, ca toți ceilalți, dar a folosit și cîteva fraze din *Reich*. De parc-ar fi altul, de parcă s-ar fi distanțat oarecum.

Îl conduce pînă la gară. S-a aprovizionat cu alimente. Cîrnați și jambon. Ciorapii pentru *Frau Obersturmführer*, doamna locotenent, sînt și ei în rucsac, alături de-un parfum fain de negăsit pe frontul de Est. Nici de cumpărat, nici de rechiziționat.

— Lissi, zice, vreau să trăiesc.

A fost ultima oară că Elisabeth și-a văzut fratele. După război, nu s-a mai întors. După prizonierat, a plecat în Brazilia și-acolo a rămas. Brazilia. Un cuvînt nou pentru familie. Unul care avea să dăinuie. Este cuvîntul pentru depărtare, pentru absență.

2

Plecare, întoarcere. Pentru cîteva clipe bune, nu mai știu în ce direcție merg. Conduc spre casă sau spre înmormîntare? Sînt oare toate rezolvate și îngropate sau toate astea mai urmează? Merg prin amurg și parcă amurgul ar acoperi timpul.

Înainte de Budapesta am două posibilități. Pot ocoli orașul pe flancul de vest, continuîndu-mi drumul spre Austria. Înaintînd rapid pe drumurile naționale atît de tihnite ale Ungariei de Vest, pînă-n pragul somnului, prin întuneric, intrînd poate într-un copac, dar la ce bun? Pentru un destin romanesc, parcă nu-i încă momentul potrivit. În afară de asta, romanele sînt teritoriul mamei.

De ce mă grăbesc eu oare? mă-ntreb. Ce naiba mă așteaptă-n anostul Sandhofen? O să ajung eu oricum la timp acolo, mă gîndesc. În cocina mea de locuință. La falimentul meu în construcții. La cearta cu Birgit. La așa-zisa mea slujbă, care poate că nici nu mai există. Taci, cobe!

Pe șeful meu îl cred în stare. În stare să golească toate conturile și s-o ia din loc cu tot cu croații săi. Iar eu unul pot să-mi scriu doleanțele pe nisip. Oi fi avînd eu dreptate, iar el e-un ticălos, dar să te vedem la ce-ți folosește dreptatea ta.

Indiferent cînd ajung acolo, tot va fi la timp. Iar acum e ora zece. Într-un septembrie plăcut de cald. Vară tîrzie. Mă decid pentru varianta a doua, intru în

oraş. Într-un port numit Budapesta. În centrul oraşului. Parchez în piaţa Blaha Lujza. Intru într-unul din hotelurile din piaţă. O cameră? Nici o problemă. Pare-se că stăpînii au nevoie de bani. E unul din acele hoteluri foste de stat, cumpărate de cine ştie ce lanţ hotelier occidental care acum nu prea ştie ce să facă cu această jucărie. Cîte n-au fost cumpărate în ultimii ani, în Est! Chilipiruri de-un mare viitor, cum se credea. Dacă a crezut cineva ceva. Totu-i un *Witz*, o glumă, un faliment. Şi pe ungureşte la glumă se spune *vicc*.

La recepţie sînt avertizat de hoţii de buzunare şi de tot soiul de borfaşi. Avertismentul ţine de service. E inclus. Ascult toate astea ca un turist cuminte. Au şi nişte pliante tipărite cu atenţionările în cauză. De parc-ar vrea să certifice o dată-n plus faima proastă a oraşului. Cu toate acestea, cobor pe bulevardul aparent pustiu, pe str. Rákoczi, iau în cele din urmă metroul spre piaţa Vörösmarty. Cobor alene spre malul Dunării, privesc dincolo, spre cetatea luminată ca o ilustrată, stau jos la una din dughene, beau o bere. Peste zi, pe aici se vînzolesc vînzătorii ambulanţi de kitschuri folclorice, care, pentru cîteva bancnote roase de inflaţie, îi pricopsesc pe turişti cu bluze şi fluiere. Seara, bătrînii ăştia-şi cîntă la ţiteră pusta melancolică. Sînt ultimii care ştiu să cînte la acest instrument şi pot scoate din corzile întinse pe lemn sunete metalice. De parc-ar fi ultimul loc al revoltei. *Rózsa Sándor szereti a táncot*. Rózsa Sándor iubeşte dansul. Căpetenia briganzilor şi *betyár*-ii[1] săi. Semeţi, călare, pocnind din bice. Bicele cu bile de plumb prinse de şfichiurile ramificate. Şi asta de-o veşnicie.

Stau aici, cu berea mea, şi urmăresc perechile mai în vîrstă îmbrăcate de vacanţă care se plimbă pe lîngă apă

---

1. Hoţi la drumul mare, un fel de haiduci maghiari, Rózsa Sándor fiind unul dintre cei mai renumiţi *betyar*-i.

şi habar n-au ce să facă de-atîta plictiseală. Nici Budapesta nu-i o soluţie pentru ei. După treizeci de ani de căsnicie, nu te mai ajută nici o plimbare pe malul Dunării, nici un cîntec la ţiteră.

Aş putea să mă-mbăt, mă gîndesc după a doua bere. Am motive solide şi-o groază de scuze. Oricine m-ar înţelege. Ieri l-am înmormîntat pe tata. Dar nu vreau să-l folosesc acum pe tata drept scuză.

Printre toţi aceşti nemţi şi austrieci, în mijlocul acestei şleahte de limbă germană care crede că paşapoartele diferite fac diferenţa între unii şi alţii, dar care au cu toţii aceeaşi purtare proastă, le văd pe prostituatele maghiare cum se plimbă demonstrativ de colo-colo. Perechi-perechi şi întrucîtva prea încete, de-a lungul malului. În sus, în jos. Încetineala le deconspiră. N-au nici o şansă, fetele. Prin zonă nu umblă decît perechi. În afară de mine. Mda, în afară de mine.

Absent, fac un semn. Şi pe loc zboară spre mine două păsări. Se aşază, stau jos în faţa mea şi mi se uită adînc în ochi, ca nişte actriţe. Vorbesc acea germană dulce iscată din accentul unguresc. Sînt mişcat. Este vocea vecinei maghiare din copilărie, a primei prietene, tot ce vrei, sînt pierdut. Or să-mi ia banii sau mi-i vor fura, mă voi trezi mahmur, fără-o leţcaie şi voi regreta totul, dar asta mi-e totuna acum.

Fetele zîmbesc, şi eu zic: „Okay, veniţi cu mine?“, iar ele-mi spun preţul, nu-i puţin deloc, ceea ce chiar mă mai linişteşte cumva. Luăm un taxi pe care-l aleg cele două, probabil un amic de-al lor, ca să nu mă exprim mai drastic, şi mergem la hotel. La hotelul meu falimentar, fost de stat.

Intrăm tustrei în foaier. Una dintre cele două femei i se adresează recepţionerului, apoi îmi suflă abia perceptibil o sumă. Scot bancnotele, tipul le ia şi, dînd din

cap, își dă nepăsător acordul. Eu zic: „Șampanie", și vine șampania și urcăm cu liftul, intrăm în camera mea.

Cele două dispar imediat în baie.

— Ne facem frumoase pentru tine.

Le aud cum chicotesc, aud dușul. Deschid șampania și mă dezbrac. Pornesc televizorul, videoclip după videoclip. Ricky Martin, Christina Aguilera. Cîntăreții latino, unduindu-și șoldurile. Mitocanii potenței. Arată cu toții de parcă și-ar începe ziua cu un futai la micul dejun. Din cauza asta, nu-i așa, America Latină nu prea se dezvoltă. Pentru că ăștia nu știu decît să dea din fund. Ceea ce nu ajunge, în cel mai bun caz, decît pentru a-o pune de-un puci.

Mă așez pe scaun, umplu paharele. Dușul se oprește, se deschide ușa, cele două intră voioase în cameră, în pielea goală. Fac cîte-o piruetă, de parc-ar dori să se prezinte, cu toate că licitația-i bine-mersi consumată.

Le arăt paharele, bem. Se numesc Clara și Sina, mai să uit asta. Clara are părul ondulat, oxigenat, cu un zîmbet dulce pe față, pare-se brandul ei. Sina are părul ușor roșcat artificial, ea o face pe serioasa, dar radiază și blîndețe. Par să fie pregătite pentru orice, niște negustorese perfecte.

— Ce lucruri frumoase să facem? zice Clara.

— Porcării frumoase, mă aud spunînd. De parc-aș fi citit asta undeva. Cele două se privesc scurt.

— Asta costă în plus, zice Clara. „În plus" este expresia preferată a prostituatelor.

— Nu-i nimic, zic.

— Costă, repetă ea.

— Poftim, zic.

Se-ntind pe pat, se sărută pe-ndelete. Stînd pe scaun, le urmăresc mișcările limbilor. Clara-i zveltă, ca o fată. Pe lîngă ea, Sina pare planturoasă. Se compensează bine, este obișnuita combinație de prostituate. Sorb din

pahar, iar ele se joacă cu sînii. Ici muguri, colo mult lemn. Pun paharul deoparte şi văd cum limba Clarei se strecoară printre labiile Sinei. Clara îmi face loc. Îmi pune un prezervativ pe sculă, apoi o penetrez pe Sina, exact în locul în care s-a frecat limba Clarei de labii. O bag şi-o scot. Scula mi s-a blegit.

Bem, iar cele două se joacă cu bleaga mea.

— Am o treabă, zice Sina, şi-o tulim la baie tustrei.

— Haide să stăm jos, zice Clara şi mă prinde de mînă.

Ne aşezăm pe podea, iar Sina rîde strident şi ne comandă „Deschideţi gura" şi se pişă pe rînd în gurile noastre. Clara şi cu mine ne sărutăm, iar săruturile noastre au gust de pişat, şi Sina aduce şampania-n baie, şi bem şi tot bem.

Dimineaţa-i senină şi zgomotoasă, foarte zgomotoasă. Capul mi-e greu cît o piatră. Deschid ochii, iar cele două şed vesele şi proaspăt spălate şi îmbrăcate în faţa mea, ca şi cum ar fi aşteptat clipa asta, şi spun aproape cu-o singură voce: „*Jó reggelt*, bună dimineaţa, a dormit bine domnul?"

— Uite, aici ţi-e portofelul, noi trebuie să plecăm.

— Iar aici ai numărul de mobil, în caz că mai rămîi.

— Putem să luăm prînzul împreună, dacă vrei.

— *Szia.*

Şi duse-s, plecate. Iau portofelul. Totu-i Okay.

Nu s-a întîmplat nimic, îmi spun. Nu, nu s-a întîmplat nimic. Sînt la Budapesta. Tata-i mort. Mort şi îngropat, ca toată familia mea. În afară de un rest pricăjit. Mama. Fosta mea soţie. Fosta mea fiică.

Sînt pe drum. Înapoi spre Germania. Spre Sandhofen, Germania de Sud. Mai am concediu sau nu mai am nici slujbă. Şi nici salariu. Şi nici un virament în cont. Dar cu ceva bani în el, încă. Încă suficient de mulţi. Iar ce

va aduce viitorul, naiba mai ştie. Viitorul e tot atît de mort ca şi secolul acesta.

Jobul. Da, jobul. Din ce trăieşte oare omul şi la ce bun? De ani de zile nu mai am de-a face decît cu nişte ticăloşi. Nici nu mai vreau să mă gîndesc la asta. De-acum îi şi recunosc din prima pe toţi aceşti găunoşi mînuitori de comenzi. Mamă, ce-i mai recunosc. Doamne, nu pot să mă abţin. Capul meu! Prea multă şampanie.

Rămîn la Budapesta. În orice caz, azi mai rămîn.

După această decizie, mă duc la baie, iar pe urmă cobor în sala pentru micul dejun. Care sală mai miroase şi acum, după zece ani, a lagăr socialist. Pereţii sînt vopsiţi maro. Iluminarea-i economicoasă. Bufetul e o copie ieftină a unui bufet de mic dejun. Mă aşez la una dintre mesele cu placă din rezopal[1]. După un suc de portocale totu-i mult mai bine. Fac rezervare pentru încă o noapte.

— Prelungim cu plăcere, zice maimuţoiul de la recepţie. Îl cred pe cuvînt. E singurul lucru pe care-l cred, în ce-l priveşte. Are în jur de cincizeci de ani, vorbeşte o germană impecabilă. Învăţată probabil în RDG, pe post de verigă între Stasi şi asociaţia maghiară de *spitzel*-i, de informatori. La *spitzel* se spune şi pe ungureşte „spitzel“.

Fac o plimbare pe străzile lăturalnice din cartierul Erzsébetváros. Un club de noapte oferă o reducere pentru soldaţii NATO din Kosovo. Te pomeneşti că ăştia vin cu elicopterul şi aterizează direct pe femei. Sînt tot beat. Beat şi pe jumătate mahmur. Umblu brambura pe străzile lăturalnice. Soarele de septembrie-i milostiv. Iar creierul meu, moale.

Privesc în curţile interioare prăpădite, văd femeile guralive şi copiii care se joacă în galeriile din curte. Pe

1. Material termorezistent.

străzile astea a umblat și unchiul mare. Fratele bunicului, atunci, înainte de primul război mondial. Aici și-a învățat meseria și-a mai apucat pentru puțină vreme și războiul – pentru care abia dacă vreunul a fost prea tînăr. Apoi totul s-a prăbușit, tocmai la timp pentru unchiul Heinrich. Astfel a supraviețuit frontului italian, Isonzo-ului, și s-a întors la meseria sa, la tîmplărie. A cunoscut-o pe soția lui, o prostituată, cum afirma bunica, o parașută unguerească. Dar toate se prăbușiseră, iar Budapesta, frumosul oraș, devenise victima unei debusolări generale. Evreii s-au țicnit și i-au împins pe muncitori spre comunism, spre Republica Sovietelor, spre anarhie.

Cel puțin asta a fost părerea bunicului. Toți acești vîntură-țară s-au numit deodată comisari, îl jucau pe Lenin pentru o jumătate de an, de parcă ăsta ar fi un nume bun. De parcă atmosfera de sfîrșit de lume nu s-ar fi descurcat și fără țadici. Probabil că au simțit imperioasa nevoie să-și aducă și ei contribuția lor original hasidică la dezastru.

Heinrich nici nu mai putea, nici nu mai dorea să rămînă. Din ce să trăiască un meșteșugar în plină anarhie? Cînd nimeni nu mai comandă nimic și nimeni nu-ți mai plătește vreo lucrare? Și-a strîns catrafusele și s-a întors în Banat, în satul natal, cu stricată-sa și copilul ei, care nici măcar nu era și copilul său, cum susținea bunica, iar bunicul meu și cu Heinrich și cu cele două surori ale lor s-au certat din cauza moștenirii, din cauza casei părintești. Dacă unchiul Heinrich ar fi rămas acolo, la Budapesta, nu s-ar fi ajuns la cearta pe succesiune, casa aia jalnică n-ar fi căpătat ditamai importanță amețitoare. Deci, dacă evreii n-ar fi luat-o razna și nu s-ar fi proclamat comisari, familia nu s-ar fi destrămat. Lumea s-ar fi înțeles bine pînă la sfîrșitul vieții. Cel puțin asta lăsa să se înțeleagă, din cînd în cînd, bunicul.

Dar aşa s-a ajuns ca una dintre surori, Lisbeth, să ţină partea celui reîntors de la Budapesta din cauza evreilor, adică a unchiului Heinrich, iar cealaltă, Martha, care mai tîrziu s-a căsătorit cu comunistul acela, a trecut de partea bunicului. De atunci, familiile nu mai vorbesc între ele şi asta aşa a rămas pînă-n ziua de azi. Acum, cu toţii-s morţi, şi copiii lor sînt morţi, iar copiii copiilor lor sînt undeva pe această planetă. Pe alte continente. Continente pe care nu le cunosc. Sînt nişte străini pentru mine. *Ausländer*-i. Dacă numărăm rudele împrăştiate-n toată lumea, vedem că nu mai sînt decît *Ausländer*-i.

Stau în faţa Gării de Vest, a faimoasei şi rău famatei interfeţe dintre Est şi Vest, în faţa porţii spre lumea occidentală. Gara asta a trăit vremuri măreţe şi vremuri de decădere. *Nyugati pályaudvar*. La sfîrşitul socialismului ajunsese să fie, asemenea întregului oraş, doar o umbră a ceea ce fusese cîndva. O bijuterie coclită. Un loc al dărăpănării mute.

Nyugati. Pe aici au trecut cu toţii. Pe aici au trecut John şi Kathy în drum spre America şi înapoi. Pe aici a mai trecut o dată John, înainte să ajungă pe frontul italian. Şi aici a fost şi Bieber Bastian, bunicul meu, honvedul pe care l-au detaşat apoi la Przemyœl şi de acolo, hăt, în Galiţia. Toţi au fost pe aici. Mama şi bunica, în drum spre Viena, în septembrie 1944, cînd au fugit de ruşi. Şi un an mai tîrziu, cînd s-au întors în Banat, după ce fratele din Viena, Franz, îi considerase nebuni. În fine, în Banat erau ruşii, iar marele nebun era bunicul meu, Bastian, nu voia decît să ajungă acasă. Aici am stat şi eu în tren, cu Monika şi cu socrii, cu Melanie. În 1984, în *Wiener Walzer*. Într-o dimineaţa ploioasă, ca emigrant.

Pentru toţi, Budapesta a fost un loc de tranzit. Probabil că n-au văzut mult mai mult din oraş decît gările, cazarmele şi vreo crîşmă cu clientelă dubioasă. În afară

de unchiul Heinrich: el a văzut mai mult. Pe unchiul Heinrich însă nu l-am cunoscut. Unchiul Heinrich este una dintre numeroasele rude pe care nu le-am văzut niciodată. Pînă la moartea sa nici n-am știut că există. Și asta în ciuda faptului că el și familia lui locuiau la doar trei străzi de noi. Atît de puternice pot fi resentimentele într-o familie. Atît de durabilă poate fi ura, pedeapsa aplicată de o parte și de cealaltă: nu ne mai cunoaștem. Trăim, ce-i drept, împreună, dar sîntem morți unii pentru alții. E pur și simplu teatru. Cît de puternică trebuie să fie fantezia ca să creezi într-un spațiu atît de mic o distanță atît de mare între oameni. Și toate astea din cauza succesiunii, din cauza unei case. O nimica toate, ai spune. O cocioabă. Dar suficient de mult ca provocare. Unii membri ai familiei se simt mereu provocați de ceilalți membri ai familiei. În fața lor trebuie să se afirme și acest lucru nu și-l pot ierta unii altora. Punct.

Alerg prin Gara de Vest, o construcție splendidă cu un acoperiș generos din metal și sticlă și o fațadă de sticlă, un giuvaer arhitectonic din Budapesta măreților ani de dinainte de 1900, cînd ungurii s-au aflat mai aproape ca nicicînd de megalomania colectivă și s-au evidențiat continuu prin îndrăzneli arhitectonice. De parc-ar vrea să provoace veșnicia prin intermediul arhitecturii. De curînd, gara a fost renovată. Datorită întoarcerii în Europa, cum subliniază mass-media. De parcă acum s-ar întoarce popoare-ntregi din barbarie înapoi la civilizație, popoare care sînt privite cu mirare, de vreme ce știu să țină-n mînă furculița și cuțitul. Care acum trebuie să se afirme-n talk-show-uri, unde reprezentanții lor îi povestesc moderatoarei uluite cînd despre mijlocul Europei, cînd de Evul Mediu, neuitînd să-și etaleze furculițele și cuțitele. Toate, tacîmuri de argint. Toate o dovadă.

Într-un magazin de suveniruri pe-un peron, între un fast-food și-o casă de schimb, mă uit la o ilustrată umoristică. Deschizi cartea poștală, o apropii de față și privești printr-o lupă de mărimea ochilor o fotografie erotică de la 1900. În fotografie vezi două femei în desuuri de in de pe vremea aceea. Fotografia ascunde ceva mai mult decît fustele tinerelor femei de pe peron. Cele două femei de pe ilustrată se văd din spate, lenjeria-i deschisă-n dos și li se vede crestătura dintre fese. Poate că unchiul Heinrich a ținut și el în mînă o astfel de carte poștală. O cumpăr.

În aripa dreaptă s-a instalat un McDonald's. Îmi iau un meniu Big Mac cu Cola și mă așez sus, la galerie. În jurul meu stau o droaie de puștoaice drăguțe-n fustițele cele mai mini. Arată de parcă s-ar duce imediat la un casting. La un casting ca s-o poată șterge de aici. Să ia startul spre lumea largă. Pentru parvenire și pierzanie. Le văd și nu le văd. Brusc sînt hăt, departe. Brusc de tot.

În fața mea se află casa, casa noastră. Aici, în Gara de Vest din Budapesta, la McDonald's, îmi apare dintr-o dată-n fața ochilor. Tatăl meu e mort, iar eu văd casa. Spațiu al copilăriei mele, garant al coeziunii familiei.

Avea trei camere. Cea mai mare se afla înspre stradă și era odaia bună, folosită numai în cazuri deosebite, la ocazii festive. Numai atunci aveai voie să intri. În camera mai mică, orientată tot spre stradă, locuiau bunicii, iar în cealaltă, cea dinspre curte, locuiam noi: tata, mama și cu mine. Dacă intrai dinspre curte în casă, ajungeai mai întîi într-un mic antreu, în stînga se afla camera noastră, iar drept înainte, cea a bunicilor. Bunicii dețineau privirea spre stradă și intrarea în odaia bună. Casa îi aparținea bunicii, cum se spunea în sat. Dar și din camera noastră puteai să arunci măcar o privire în odaia bună, pentru că, în mod ciudat, între camera noastră și odaia bună exista o fereastră. Asta

pentru că inițial camera noastră nu existase, în locul ei se aflase pridvorul, gangul.

De fapt, casa noastră nu mai era o casă adevărată. De pe vremea războiului, cum tot sublinia bunica, nu mai era decît o jumătate de casă. Casa părintească să nu mai fie decît o jumătate de casă, asta o supăra în mod deosebit. „Înainte de război, a fost de două ori cît acum", repeta ea mereu. Apoi au venit rușii, în septembrie 1944. Au venit rușii peste cîmp și-au ajuns în sat taman în dreptul casei noastre. Acolo s-au baricadat, pentru că-n sat erau nemții. Cînd au venit rușii, familia noastră s-a refugiat, adică mama, bunica și bunicul au fugit în sat la nemți, iar rușii și-au făcut cuib în casa noastră. Nemții priveau de sus, din sat, spre rușii de la capătul satului, și cum rușii stăteau în casa noastră, trăgînd de-acolo în sat și în ulița satului care ducea spre următorul oraș, spre Arad, nemții au hotărît să tragă-n casa noastră cu tunul unui tanc. Desigur, ei trăgeau în ruși, dar de nimerit au nimerit casa noastră. Așa s-a dus naibii jumătate din ea.

Au mai rezistat ei, nemții, cîteva zile-n sat, dar de fapt se aflau în retragere, motiv pentru care le era atît de importantă strada ținută de ruși sub tir dinspre casa noastră. Nemții se retrăgeau folosind această stradă, iar cînd au părăsit satul, de vreme ce trăseseră și nimeriseră casa noastră, i-au luat și pe mama și pe bunica mea, ca să nu cadă-n mîinile rușilor, căci se știa prea bine ce făceau rușii cu femeile inamicilor.

Înainte ca nemții să părăsească satul, au mai împușcat cîțiva români și țigani. Printre aceștia s-a aflat și George cel mare. Pentru că el a apărut pe neașteptate-n sat, deși locuia lîngă rîu, iar acolo se aflau deja rușii. Venise, care va să zică, dinspre partea satului ocupată de ruși, iar cineva le-a spus soldaților germani: „Ăsta-i țiganul care locuiește pe partea rușilor".

Soldaţilor le era frică. Ţineau degetul tot timpul pe trăgaci. Nu mai dormeau. Erau nişte hăituiţi. Aveau moartea-n ochi. Împuşcau pe oricine le ieşea-n cale. Cu cît erau mai ocupaţi cu împuşcatul, s-or fi gîndit ei, cu atît mai mare le-ar fi şansele proprii de-a nu fi împuşcaţi. Ştiau că războiul e pierdut. Nimeni nu vorbea despre asta, dar ştiau. Cei fără de somn o ştiau. Se vedeau zăcînd, întinşi peste tot. În calitate de cadavre. Erau pe fugă. Hoţi descoperiţi după lovitura eşuată.

Mama şi bunica au ajuns cu soldaţii germani în Ungaria şi de-acolo cu trenul pînă la Viena. Din triaj în triaj. Alarmă aeriană. Să te piteşti în iarbă. Să aştepţi. Să aştepţi şi să supravieţuieşti. Neavînd nimic în afară de ceva catrafuse. Cît încăpuse în valiză, lucruri fără nici o valoare cîtă vreme era-n joc viaţa gol-goluţă. Bunicul i-a urmat. Pe jos. Pînă-n Austria.

După război, cînd s-au întors în sat, au dat de frumoasa surpriză. Nici vorbă să poată reconstrui toată casa. Materialele rămase după jaf ajungeau cît să se amenajeze jumătate din clădire. Aşa s-a făcut de-am locuit într-o jumătate de casă.

În odaia bună, în care ajungeai trecînd prin camera bunicilor, dar care putea fi văzută destul de bine şi dinspre camera noastră, datorită ferestrei rămase de pe vremea pridvorului, se aflau cele mai bune piese de mobilă ale familiei. În mijlocul camerei stătea o masă mare, acoperită cu o faţă de masă albă, croşetată. Pe mijlocul mesei era albumul de familie, deschis în mod regulat de sărbători şi ori de cîte ori veneau nişte rude-n vizită, pentru a privi fotografiile din el, fotografii însoţite de cei prezenţi de fiecare dată cu poveşti şi comentarii amănunţite.

Pentru mine, copilul, era ca şi cum albumul de familie ar spune poveştile. De parcă i-ar ajuta pe cei adulţi să-şi aducă aminte. Mai tîrziu, am avut suspiciunea că

albumul n-a făcut decît să-i scoată din încurcătură. Că n-aveau ce să-şi spună, iar prin istoria familiei se trecea peste hopul tăcerii.

Cu toate că istoria familiei era plină de capcane. Dar poate că în aceste plictisitoare ore de vizită se considera a fi palpitant tocmai pericolul de-a nimeri într-o capcană. Poate că se spera în secret că va izbucni, în sfîrşit, marea ceartă de familie, pusă în mişcare de cine ştie ce fleac, şi tot ceea ce se adunase în decenii de război rece în familie ar urma să ajungă, în fine, să fie discutat cu cărţile pe masă. Tot adevărul. Dar asta n-a rămas decît o dorinţă generală. Ce-nsemna, în fond, tot adevărul? Fiecare nu voia decît să-şi impună adevărul său parţial drept tot adevărul. Aşa se face că domnea un armistiţiu precar. Nimic mai mult. Un fel de criză cubaneză.

În album se aflau fotografii ale unor membri ai familiei din mai multe generaţii. Cele mai vechi erau de la începutul secolului douăzeci, erau fotografii cu stră-străbunicii şi străbunicii mei. Privirea acestor poze trecea mereu drept un prilej de-a vorbi despre viaţa celor imortalizaţi, de-a relata anumite întîmplări din viaţa lor. Peste ani, se spuneau mereu aceleaşi poveşti, aceleaşi anecdote, încercîndu-se, an de an, delectarea auditoriului. Vieţile celor din poze se rezumau astfel încet-încet la o mînă de anecdote, de snoave. Nici o viaţa nu putea fi atît de scurtă. Cei mai mulţi dintre cei imortalizaţi în album erau morţi sau ca şi morţi, căci trăiau în ţări îndepărtate şi probabil că n-aveau să fie revăzuţi niciodată. Diferenţa dintre moarte şi Brazilia părea mult prea mică.

Albumul de familie în sine era considerat un obiect de preţ. Avea o copertă ornată cu perle, foile erau tari şi aveau un chenar aurit. Dedesubtul paginilor cu fotografii mai exista însă şi un sertăraş. În el s-ar fi aflat iniţial şi un ceas cu muzică, ceas care, odată tras, cînta

o melodie, dar nu ştiu ce melodie. Pentru că pe vremea mea, ceasul cu muzică dispăruse de mult. A fost pierdut pe timpul războiului. Ca şi cele mai multe lucruri din gospodăria noastră. Pînă şi la decenii după sfîrşitul războiului, menajul nostru se prezenta fragmentar, aidoma casei înseşi. Albumului îi lipsea ceasul cu muzică, serviciul de şnaps avea două păhărele mai puţin, iar ca amintire de la străbunica nu mai rămăsese decît o singură ceaşcă de cafea, şi aceea ciobită. Ori de cîte ori venea vorba de lucrurile din menajul nostru, se oferea o explicaţie pentru faptul că era incomplet, şi-ntodeauna se zicea : războiul. Toate s-ar fi pierdut din cauza războiului. Astfel, mamei îi plăcea să vorbească despre marele sertar plin de romane, romanele ei, romane în foileton din ziar, pe care le-ar fi decupat la vremea lor din gazeta satului şi le-ar fi legat şi pe care le-ar fi pierdut pe toate din cauza războiului. Toate lucrurile noastre, micile proprietăţi, erau amintiri incomplete.

Albumul îi aparţinea, de fapt, bunicii, pentru că îl moştenise de la părinţii ei. Îl aduseseră din America. Albumul nostru de familie era un album american. Bunica însă era cea care decidea ce poze intră şi ce poze nu intră-n album. Bunica avea supremaţia asupra albumului de familie, la fel cum o avea şi asupra casei.

Dar fotografiile care nu-şi găseau locul în album, mama le păstra în plicuri, într-un sertar. Acest sertar ţinea de-un dulap pe care-l adusese tata în gospodărie. Era un dulap îngust din lemn deschis la culoare şi lăcuit, cu o uşă în care era montată o oglindă, drept care acest dulap se numea în familia noastră *Spiegelkasten*, „dulapul cu oglindă". În dulapul acesta erau păstrate haine şi documente, romane ce aparţineau lui tata şi mamei şi erau depozitate lîngă fotografiile respinse. Exista în dulap şi un manual pentru meseria de morar, de-al lui tata. În cartea aceasta citeam în după-amiezele de vară,

cînd canicula te gonea din curte. Canicula era considerată periculoasă, puteai să te alegi cu o apoplexie cerebrală. Aşa că rămîneam în casă şi citeam în manualul morarului ca şi cum aş fi citit un roman.

Totul devenise trecut. Totul, în afară de caniculă. Iulie, august.

Albumul era martorul tăcut al antebelicului. Al vremii cînd bunica mea şi-a pierdut părinţii şi cînd s-a măritat cu bunicul. Cronologie de familie. Timpul în care bunicul a devenit un rotar apreciat. Cînd lucra pentru vasta sa clientelă aleasă dintre ţăranii care în mod regulat veneau să le construiască sau să le repare căruţele cu loitre. Toată săptămîna, el îşi făcea treaba, iar duminica se ducea-n sat ca să se îmbete. Mai exact, dimineaţa se ducea la biserică. Dar nu intra în biserică. Ci se întîlnea cu cîţiva tovarăşi de idei în faţa bisericii, ca apoi să meargă la crîşmă. Aşteptau afară terminarea slujbei de dimineaţă, abia după aceea se deplasau la crîşmă, unde stăteau pînă la masa de prînz.

Erau numiţi „cei roşii". Aproape toţi din sat aveau cîte-o poreclă. Dar un astfel de nume de grup era totuşi neobişnuit. Unii afirmau că numele ar fi fost pus în circulaţie de către *Führer*-Hans. E drept că nici *Führer*-Hans nu se ducea la biserică, dar aceşti bărbaţi trecuţi de patruzeci de ani i se păreau dubioşi. Ăştia prinseseră pe timpul monarhiei tot felul de lozinci evreieşti. Prinseseră bolşevismul budapestan. Anarhia. Zicea *Führer*-Hans.

Pentru bunicul meu, biserica era vax albina. Îi era indiferentă. Vorbea cu predilecţie despre popii cei negri, vorbea pe un ton batjocoritor despre ei, şi asta pentru că pe timpul războiului avusese un camarad care sărise din sutană, cum obişnuia să spună bunicul, iar acest camarad de război îi deschisese ochii şi-i arătase adevăratul caracter al popilor negri, caracterul lor mincinos şi neruşinata lor colectă de bani pentru Vatican. „De

ce nu se căsătoresc ăştia?", se-ntreba el cînd îl vedea pe preotul-joben urcînd pe uliţă. În drum spre concubina sa.

Viaţa nu era uşoară între cele două războaie, cum sublinia mama, dar familia mea avea din ce trăi de pe urma muncii bunicului.

De n-ar fi fost loviturile sorţii. Cum ar fi chestia cu Katharina. „Soarta" este unul dintre cuvintele preferate ale mamei.

Străbunica mea Katharina, numită de toţi Kathy, a murit în mod tragic, cum spunea tot mama. În sat se obişnuia ca după recoltă, legăturile cu pîşi de porumb să fie stivuite-n grădină în clăi mari, numite grămezi de pîşi. Pîşii îi foloseam la făcut focul pe timpul iernii. Şi străbunica mea poseda o astfel de claie. Cînd a vrut să ia nişte pîşi din ea, a fost îngropată sub grămada ce s-a surpat. Claia, care fie a fost clădită neprofesionist, fie că străbunica a sustras greşit nişte snopi de pîşi, s-a prăbuşit peste ea. Şi cum au trecut cîteva ore pînă ce nenorocirea să fie descoperită – bunica era acasă, la fel cum bunicul lucra în atelierul său, unde niciodată nu vedea şi nu auzea nimic, nici măcar lătratul cîinelui –, străbunica mea, atunci cînd a fost scoasă de sub claie, era deja moartă, sufocîndu-se sub pîşi. Medicul satului nu mai putea decît să constate decesul şi să-şi dea acordul pentru înmormîntarea răposatei.

Da, cîinele-ar fi lătrat. Theresia îşi amintea de asta. De două ori ar fi ieşit în curte ca să vadă ce se-ntîmplă. Ar fi avut însă mîncarea pe sobă. Şi cum n-a observat nimic, s-a gîndit că probabil cîinele o fi mirosit vreo cîrtiţă sau vreun arici. Aricii-l înnebuneau întotdeauna. Probabil datorită faptului că nu le putea veni de hac, din cauza ţepilor.

— N-a observat nimic, a spus mama, dînd din umeri. Ore-n şir, Theresia n-a observat nimic. Abia Paul,

întorcîndu-se de la slujba lui de ucenic, a văzut grămada de pîşi răsturnată. A ţîşnit în casă şi-a întrebat: „Unde-i *grandma*?“ Iar cînd Theresia nu i-a dat nici un răspuns, a alergat în partea cealaltă, la locuinţa bunicii, şi cînd n-a găsit-o nici acolo, a început s-o caute printre pîşi. În grabă, ar fi venit apoi şi Bastian să-l ajute.

Existau trei sau patru poze în albumul de familie şi una sau două ceşti în dulap, pe care le aduseseră din America. John, cu mustaţă scurtă pe faţa lui cu trăsături ascuţite, cu umeri laţi. John cel cutezător. Cu părul pieptănat pe spate, cu pomadă. Cu privirea drept înainte. Privire de studio foto. Cu mîinile-n buzunare. Şi înc-o dată John, între Zoltán şi Demeter. Toţi trei în nişte sacouri strîmte. De parcă erau nişte adolescenţi în plină creştere. Pe cap purtau pălării uşoare, pălării ieftine, date pe spate. Şi apoi: Kathy, şezînd, cu părul strîns într-un coc. O rochie de catifea, cu o broşă izbitor de mare pe piept. Cu mîinile pe genunchi, cu privirea îndreptată-n depărtare. Alături îi stă John, cu braţele încrucişate pe piept. Ceştile şi paharele au fost cîndva parte a unui serviciu frumos, cum spunea mama. Theresia ar fi spart toate aceste ceşti şi pahare, le-ar fi făcut voit bucăţi, spunea mama, asta după cîte-o ceartă cu bunica mea.

Bunica învăţase de la Kathy cîteva cuvinte englezeşti şi un cîntec pentru copii în engleză. Aceste cuvinte le mai rostea uneori şi la bătrîneţe, dar le pronunţa atît de stîlcit, încît n-am putut să pricep nicicum ce spunea, cu toate că la şcoală învăţam limba engleză, pe care comuniştii tocmai o reaprobaseră pe vremea aia, pe la mijlocul anilor şaizeci, ca materie de studiu. Eu însă nu-i înţelegeam cuvintele englezeşti şi nu cred că de vină era profesoara mea de engleză. La fel mi s-a întîmplat şi cu acel cîntec american pentru copii.

Bunica mea Theresia nu ştia mai nimic despre anii de tinereţe ai mamei sale. Cunoştea cîteva anecdote singulare din anii americani, poveşti răzleţe care nu prea se legau, pe care însă le spunea în mod regulat, de parcă voia să ne dovedească nouă sau sieşi că totuşi ştia cîte ceva despre tinereţea mamei sale.

Astfel, spunea adesea povestea cu negresa din Cincinnati. Străbunica mea cunoscuse acolo o negresă. Aceasta i-ar fi ţinut cîte-un loc pe scaun în tramvai, în *streetcar*, atunci cînd străbunica se ducea dimineaţa la serviciu, la fabrica de cămăşi. Străbunica trebuie să fi lucrat la fabrica din Cincinnati împreună cu acea negresă, cu care mergea regulat cu tramvaiul. Cel puţin aşa mi-am imaginat eu treaba. Pentru că anecdota, sub forma în care-o povestea bunica, aproape că nu conţinea detalii cît de cît exacte despre viaţa din Cincinnati a străbunicii.

În versiunea spusă de bunică-mea, anecdota se termina mereu cu constatarea că ar fi fost foarte avantajos pentru străbunică-mea să aibă în tramvai mereu un loc pe scaun, doar că negresa cică avea de regulă un miros foarte tare, şi mai ales vara mirosul acesta ar fi fost din cale afară de neplăcut.

Nu ştiu care era sensul acestui mesaj, pe care bunică-mea încerca să ni-l transmită. Toate astea îmi aminteau de discuţiile dintre bunica şi mama pe tema românilor din satul nostru şi a însuşirilor şi obiceiurilor de viaţă neplăcute ale acestora. Aceste discuţii se terminau întotdeauna cu constatarea că ar fi o mare greşeală să te căsătoreşti cu un român sau c-o româncă. Şi dădea exemple din sat, exemple de femei care la sfîrşitul războiului s-au măritat cu români ca să nu fie deportate-n Rusia. Acestea s-ar fi pricopsit cu o soartă grea. Cînd o auzeai pe bunică-mea cum povestea chestiile astea, puteai să crezi c-ar fi fost mai bine pentru femeile-n cauză dac-ar fi plecat la muncă silnică-n Rusia.

În ce-i privește pe români, avertizarea avea ea oarecșice temei, întrucît, nu-i așa, românii locuiau în vecinătate și pericolul de-a te uni cu un român sau c-o românca exista, fără doar și poate. Iar din perspectiva bunicii și-a mamei, nu se putea începe suficient de devreme cu necesarele avertizări.

Dar la ce folosea oare povestea cu negresa? Nu exista picior de negru prin părțile noastre. Și nici nu existaseră vreodată negri-n zona noastră. Cu o excepție, iar de excepția asta bunica-și mai aducea aminte cu exactitate. Fusese imediat după primul război, cînd, în urma decesului împăratului Franz Josef și a prăbușirii lumii cezaro-crăiești, trecuseră prin părțile noastre tot felul de trupe, sîrbești și românești și-n cele din urmă franțuzești. Erau aliați care cu toții doreau același lucru, anume ținutul nostru, Banatul. Atît sîrbii, cît și românii doreau să intre-n posesia ținutului nostru, căci ținutul nostru era bogat, trecea drept grînar, cum se spunea la noi în sat. Și cum grînarul acesta era revendicat atît de sîrbi, cît și de români, au venit în cele din urmă și francezii – ca să dea grînarul românilor și sîrbilor, doar fuseseră aliați pe timpul războiului și ambii meritau acest grînar pe bune, cel puțin în ochii francezilor și-n ai lor înșiși. Astfel, grînarul a fost împărțit între sîrbi și români, iar satul nostru a revenit României.

Iar ca să nu se-ntîmple lucruri strîmbe la-mpărțeală, francezii-și trimiseseră propriii soldați în ținutul nostru, și cei mai mulți dintre soldații aceștia cic-ar fi fost negri. Pînă și pe stradă-n fața casei noastre ar fi stat în carne și oase un negru-n uniformă franceză. Bunică-mea îl văzuse cu ochii ei. Și negrul acesta avusese grijă ca satul nostru să revină României, cu toate că satul nostru n-a vrut să facă parte din România, cu atît mai puțin din Serbia, ci a vrut să rămînă la vechiul împărat, dar acesta, nu-i așa, era mort, și mort era și nepotul său, și din

cauza morții acestuia se ajunsese la tot războiul ăsta care, ce-i drept, n-apucase să fie văzut în sat la noi, dar care halise bărbații satului. Halise pe rînd bărbații, lăsînd femeile și copiii singuri în sat. Iar responsabili pentru moartea succesorului la tron erau, nu-i așa, sîrbii, așa că, dacă e să fie, mai bine la români. Și ăsta a fost mare noroc, anume c-am ajuns la România și nu la sîrbi, dar de faptul c-a fost mare noroc, cu adevărat mare noroc, aveam să ne dăm seama mult mai tîrziu, după următorul război, al doilea, cînd sîrbii au dat în marea lor turbare și i-au măcelărit pe nemți ca pe niște vite.

Și toată povestea asta începuse cu negrul acela care stătuse-n uniforma franceză-n fața casei noastre, primul negru al bunicii mele. „Cînd voi fi mare, o să mă căsătoresc c-o negresă“, îi ziceam mamei ori de cîte ori voiam s-o enervez. „Doamne ferește!“, striga ea de fiecare dată și ieșea-n fugă din cameră.

Primul meu negru a fost un cubanez. L-am văzut în anii șaizeci la Nakowa, unde făceam liceul. Erau acolo trei negri cubanezi. Fuseseră trimiși de Castro la practică agricolă, iar în orășel se povestea săptămîni în șir cînd și unde ar fi fost văzut vreunul dintre ei.

Exista și-o anecdotă din perioada americană a străbunicilor mei, care, în mod ciudat, era povestită mereu de tata. Și-o povestea cu vădită plăcere, deși n-avea nici o legătură cu toată treaba și nici nu-l privea. De fiecare dată cînd tata începea cu anecdota respectivă, bunica era vizibil stînjenită, dar nu comenta în nici un fel. În poveste era vorba de străbunicu-meu, care, pe-atunci, la Cincinnati, se certase cu un american din cauza unor bani. Iar de vreme ce John nu era un bărbat al vorbelor mari, în schimb era dotat cu o forță fizică neobișnuită, cum tata sublinia de fiecare dată, l-a înșfăcat pe necinstitul partener de afaceri și-n furia de moment l-a aruncat pe fereastra deschisă. Aceasta se afla însă la

etajul trei, iar John n-a catadicsit să se uite pe fereastră, după ce-l azvîrlise pe escroc prin ea. În schimb, a părăsit America şi s-a întors în sat, unde şi-a început negoţul cu cai, pînă ce l-a chemat împăratul şi l-a halit războiul. Tata voia să spună cu toate astea că John ar fi fost un ucigaş. Iar el, tata, care-i displăcea bunicii, pentru că-n ochii ei era un coate-goale, ar fi intrat, care va să zică, într-o familie de ucigaşi. Ponegrirea străbunicului însemna sporirea valorii tatălui meu.

Au fost însă în satul nostru şi oameni care s-au reîntors în America. Dar au fost cazuri de excepţie şi asta s-a întîmplat mult mai tîrziu, în orice caz nu înainte de război, de-al doilea, pe care l-am pierdut, cum zicea lumea-n sat. O astfel de excepţie a fost Amalie, o verişoară de-a mamei. Cu ea exista o fotografie-n albumul nostru de familie, o poză mică tip portret, numai bustul, cum zice mama, cu un amănunt straniu. Pe gît, în preajma nasturilor de la gulerul bluzei albe, pe care-o purta-n poză, se afla o pată rotundă şi urîtă, o pată făcută cu un aşa-zis creion chimic. Mulţi ani nu mi-am putut explica această pată, pînă într-o zi, cînd mama m-a lămurit ce şi cum. Acolo s-ar fi aflat o svastică, mi-a spus, o decoraţie.

— Ce decoraţie?, am întrebat. Iar mama mi-a zis:

— Una germană. Amalie, mi-a spus, a fost o mare hitleristă. A fost în Wehrmacht şi asta pînă la sfîrşit, pînă şi-n Cehia a mai fost cu ei, a spus mama. Dar să nu mai spun asta la nimeni.

— După război a plecat în America. Iar copiii ei nu mai vorbesc azi o boabă de germană, mi-a povestit mama. Cînd te gîndeşti ce mare hitleristă a mai fost.

Primeam regulat scrisori de la Amalie din America, de Paşte şi de Crăciun. De aici ştia mama de copiii Amaliei care nu vorbeau germană, pentru că-n scrisori era mereu vorba de familia şi mai ales de copiii Amaliei.

Odată, Amalie a venit cu soţul ei şi cu copiii în vizită. Asta a fost în anii şaizeci, iar eu m-am dus cu fiul Amaliei la cinematograful sătesc să vedem un film american. Pe atunci nu mergeam decît la filme americane. Fiul Amaliei era de vîrsta mea şi avea acelaşi prenume ca mine, se numea tot Werner, dar nu ştia o boabă de germană.

Să nu ştii o boabă de germană trecea-n familia noastră drept un delict destul de grav, aproape că era mai rău decît să te căsătoreşti cu un român, era atît de grav, încît nici şederea-n America nu putea să fie o scuză pentru asta. Cei emigraţi erau judecaţi în familia nostră mereu în funcţie de faptul dacă vorbeau copiii lor limba germană, dacă-i învăţaseră pe copiii lor germana. Această temă era prima discutată, abia pe urmă se trecea la a vedea dacă cei în cauză aveau sau nu o situaţie bună, lucru ce însemna, de fapt, dacă emigrarea se meritase sau nu.

E timpul să sun, cred. O privire la ceas îmi spune : a trecut mai mult de-o oră. Stau pe una dintre băncile parcului de lîngă piaţa *Ferenc Liszt*, la Oktogon[1]. Am moţăit, m-am lăsat în voia somnolenţei amintirii. Gata cu astea. Înapoi în prezent. Formez numărul pe care mi l-au lăsat tipele.

— La *Gloria*, la unu, rosteşte vocea Clarei. Ia-ţi un taxi.

La ora unu fix mă aflu-n faţă la *Gloria*, un local şic pe partea Budei, aproape de *Rózsadomb*, de Dealul Trandafirilor. Pe terasă stau tot felul de bogătani. Noi îmbogăţiţi şi criminali sau ambele la un loc. Obişnuitele lepădături postcomuniste cu fanfaronada lor. De la una dintre mese, Sina-mi face semn cu mîna. Se uită la mine, priveşte pe lîngă mine, se mişcă de colo-colo pe scaun, rîde strident.

---

1. Renumită clădire de birouri modernă din Budapesta.

— Vine acuşi şi Clara, zice. Uite, meniul e-n germană.

O Clara radiindă se aşază faţă-n faţă cu mine.

Chelneriţa din cale afară de politicoasă. Cele două femei par să fie cunoscute pe aici.

Mîncăm.

— N-avem prea mult timp, spune Sina, trebuie să muncim.

— Dar poţi să vii cu noi, zice Clara.

— Poţi să ne priveşti în timp ce lucrăm, dacă-ţi place asta.

— Asta ce? întreb, în timp ce mai mănînc din fileul de porc *à la Mako*.

— Turnăm un film, zice Clara, credem că ţi-ar face plăcere să te uiţi.

Nu spun nimic.

— Vino liniştit, zice. Ochii ei, da, ei mă conving.

Plătim. Plătesc.

— Nu-i departe de aici. Mergem cu taxiul, zice Clara.

Urcăm Dealul Trandafirilor. Pînă la o vilă din spatele unui gard înalt. Clara zice ceva la interfon şi uşa de la intrare se deschide.

Pe hol ne aşteaptă un bărbat pe la patruzeci de ani. Le salută pe cele două cu cîte-un pupic, iar pe mine dîndu-mi mîna.

— Un prieten plin de curiozitate din Germania, zice Clara zîmbind.

Bărbatul o ia înainte.

Intrăm într-o cameră de zi cu o mare canapea de piele şi fotolii asortate. Aici şed două femei şi un travestit, toţi trei în desuuri erotice.

Clara face prezentările. „Werner", zice. „Imola. Nataşa." Următoarea femeie se ridică, îşi trece mîna peste pantalonii mei. Privirea-i rătăceşte afară din casă. Îmi dă mîna, spune apăsat, rar: „Eu sînt Mona. Reţine numele ăsta, voyeurule". Ceilalţi rîd cum rîzi de-un banc bun.

Doi bărbaţi montează camerele, pregătesc lumina. Sînt scos din perimetrul de filmare.

— Prima scenă poate să înceapă, spune bărbatul care ne primise la uşă.

Îmi iau paharul şi urmăresc mişcările cameramanilor. Privesc învălmăşeala de trupuri puternic luminate. Văd cele două femei, travestitul şi doi bărbaţi care li s-au alăturat. Tipi muschuloşi, pule de fier.

După-amiaza trece, trec după-amiaza şi seara. Scenă după scenă.

Filmul a fost turnat tot, treaba-i încheiată. La cutie. Cele două camere sînt oprite. Urmează marele duş general. Stăm tolăniţi în colţul cu fotolii, de unde poţi privi peste dealuri. Toţi în civil, cum ar veni, în blugi şi-n tricouri. Clara, Sina, Mona şi Imola. Nataşa, travestitul şi cei doi cameramani : Andy şi Béla. Musculoşii au plecat. Pulele lor de fier n-au fost decît închiriate.

Béla deschide o sticlă uriaşă de şampanie, ca la o serbare la firmă.

— Să bem pentru turnarea noastră reuşită, zice cu puternicul lui accent unguresc ce aminteşte parcă de operetele lui Kálmán.

— Să bem pentru filmul nostru, să fie de succes, zice Andy. El vorbeşte o germană aproape impecabilă. Doar un neamţ vigilent dinăuntrul Germaniei, un *Reichsdeutscher*[1] îşi dă seama de adierea accentului estic.

---

1. Pentru germanii din România, *Reich* a rămas multă vreme sinonim cu Germania, iar şvabii sau saşii mai în vîrstă rămaşi în ţară (sau emigraţi în Germania) mai folosesc şi-n ziua de azi termenul de *Reichsdeutscher*, german din *Reich*, aşa cum, la rîndul lor, germanii din Germania vorbesc de *Rußlanddeutsche*, *Sudetendeutsche*, *Rumäniendeutsche*, *Ungarndeutsche* etc. Folosirea termenului de *Reichsdeutscher* are valenţe sarcastic-ironice.

Acesta-i startul pentru chef. Chef care ţine toată noaptea. Şampania-i urmată de cocaină, iar cocaina iar de şampanie. Se joacă gajuri, şi la un moment dat sîntem cu toţii goi, iar fetele, cum le zice Andy, prezintă mici şouri, singure şi împreună cu travestitul, de parc-ar vrea să mai joace o dată filmul, iar bărbaţii se prăpădesc de rîs. La un moment dat, eu unul am sucombat, adormind pe covor.

În orice caz, cel puţin mă trezesc pe covor. E ziuă, iar capul mi-e mai greu ca oricînd. Încerc să recapitulez noaptea, multe nu-mi amintesc, dar asta n-are nici o importanţă.

Mă ridic. Pe jos, sticle, cîteva bucăţi de-mbrăcăminte. Chiar îmi amintesc unde m-am dezbrăcat eu. Hainele-s tot acolo. Îmi croiesc drum spre baie, fac un duş. După, mi-e cumva mai bine. Mă-mbrac. De-o cafea mai am nevoie ca să mă pun pe picioare. Cînd mă-ntorc în living, Béla mă salută cu un puternic: „*Jó reggelt*, bună dimineaţa".

— Hai, ia loc aici, Clara-ţi toarnă cea mai bună cafea din lume. Una ca asta n-o primeşti decît la Budapesta. Ne-au lăsat-o turcii, drept zălog pentru masacrarea culturii noastre.

Şi-a dus braţul după umerii Clarei. O trage spre el.

Ea zîmbeşte scurt şi-ntreabă, cu faţa spre mine: „Zahăr?"

— Două, zic.

— Şvabii, *a svábok*, o vor dulce, comentează Béla. Cum ţi-a plăcut cheful? mai întreabă, în timp ce sorb prima-nghiţitură.

— Pentru un începător s-a descurcat onorabil, aud o voce din spatele meu. E Andy. Mă bate în semn de apreciere pe umăr. Se aşază lîngă mine, îşi toarnă cafea. Lîngă el stă acum Sina.

— Ce-i cu ceilalţi? întreabă Béla.

— Vin şi ei acuşi, zice Sina, în orice caz, s-au trezit şi ei.

— Au supravieţuit cu toţii, spune Andy.

— Zbori azi? întreabă Béla.

— *Igen*, da. Andy dă afirmativ din cap. Ducem materialul la laborator. În două săptămîni, treaba-i gata.

— O iei cu tine pe Sina? întreabă Béla.

— Evident, zice Andy, Sina zboară cu mine.

Ea zîmbeşte aprobator, atunci cînd el o priveşte.

Buna înţelegere generală, pe care-o remarcasem şi ieri, pare să ţină-n continuare. Cumva chestia asta mi-e suspectă, fără să pot spune de ce. Dar poate pentru că nu-i decît din cauza prejudecăţilor mele. În fond, şi eu mă aflu de bunăvoie aici.

— Şi acum am şi eu o rugăminte la noul nostru frate Werner. Béla, care se exprimă ceremonios ca un ţigan, s-a întors spre mine.

Îmi apucă mîna, o strînge şi spune:

— Dacă am înţeles eu bine, tu pleci azi la Viena.

Aprob, dînd din cap, iar el îmi strînge-n continuare mîna.

— Am o mare rugăminte la tine, zice. Creează ceva suspans.

— O iei cu tine pe Clara?

Mă uit la ea, ea se uită la mine, zîmbeşte. Dau din cap că da. El se ridică, mă ridic şi eu. Înconjoară masa şi mă-mbrăţişează.

— Am mare-ncredere în tine, spune, ştiu că n-o să mă dezamăgeşti.

Îmi dă drumul şi ne aşezăm din nou.

— Am dreptate, Andy, cînd spun că Werner n-o să ne dezamăgească? întreabă.

— Nu, n-o să ne dezamăgească, zice Andy şi mă mai bate o dată pe umăr.

Îmi iau rămas bun de la noii mei prieteni. Ei îmi promit cu vorbe multe că ne vom revedea, chestii.

— De specialişti în construcţii avem oricînd nevoie, zice Béla şi se uită la Andy. Rîd. Nu ştiu ce vrea să spună Béla cu asta. Urma să aflu eu. Chiar mai repede decît am crezut.

Plec cu Clara la hotel, plătesc camera, bag bagajele ei şi ale mele-n maşină, sînt bine dispus. *Viszlát*, Budapesta.

Clara stă lîngă mine, radioul din maşină vorbeşte ungureşte. Vorbeşte cu Clara. Luăm autostrada spre Viena. Este autostrada care duce literalmente prin neant. Unii îi zic pustă.

Călătoria nu durează mult. Judecînd obiectiv. Dar minutele faţă-n faţă cu nimicul pot dura foarte mult. Cît ore-ntregi. Ţin strîns volanul, lîngă mine stă femeia tînără şi străină. E drept că-i cunosc trupul de sub tricou, de sub blugi, dar nu ştiu nimic despre ea.

Sîntem în anul 1999. Secolul e ca şi trecut. Cu puţin timp înainte de sfîrşitul său, s-a mai revoltat o dată. 1989. De parc-ar fi vrut să treacă de catastrofe printr-un ultim act de forţă, să anuleze războaiele, violenţa, dictaturile. Dar asta n-a fost posibil. Ţinînd cont de vieţile derulate, de destine. Toţi sînt morţi, şi cînd mă gîndesc la ei, mereu se interpune cîte-un război. Primul, al doilea. Numerele războaielor şi-au pus amprenta pe viaţa familiei.

În toate a fost de vină războiul. Dacă n-ar fi existat războiul, fratele mai mic al mamei n-ar fi fost aruncat hăt, în Brazilia, şi nici fratele mai mare n-ar fi ajuns în Austria. Doar din cauza războiului cei doi au plecat de-acasă. Şi de n-ar fi fost războiul, bunicul meu şi-ar fi putut face în continuare liniştit meseria, iar mama şi-ar fi avut propria croitorie. Şi mama nici nu s-ar fi măritat cu tata, dacă n-ar fi fost războiul, ar fi făcut o partidă

mai bună, vorba lu' bunică-mea. S-ar fi putut mărita cu Anton. Dar după război nu mai existau bărbaţi în sat, toţi rămăseseră-n război, sau în lagărele de prizonieri, sau în Germania, sau au fost deportaţi la muncă silnică-n Rusia. Iar din Rusia nu s-au întors nici pe departe toţi, şi chiar şi aceia care s-au întors acasă au ajuns abia după ani buni din nou în sat. Anton a căzut pe front. Zace-ntr-un cimitir cu soldaţi din Bielorusia. Zice Crucea Roşie. Acolo-şi are Anton mormîntul. Dar cine să ajungă în ditamai Bielorusia? Nimeni. Şi astfel Anton are un mormînt numai pentru el, şi nici asta n-are nici un sens.

Deci, după război, nu mai existau bărbaţi în sat, dacă-i trecem cu vederea pe românii care mai trăiau acolo, slugile de odinioară şi aceia care veniseră din Sudul sărac în satul pe jumătate părăsit sau care fugiseră de foametea din Est ori de ruşii care-şi reocupaseră Basarabia. Români cazaţi în casele expropriate.

Pentru mama însă, românii nici nu intrau în discuţie, căci bunicul mai degrabă ar fi pus mîna pe topor. „A pune mîna pe topor“ era o expresie de-a sa, dar odată ce te aflai în faţa lui, îţi devenea limpede că era realmente în stare să pună-n practică ameninţarea. Cu toate că-n istoria familiei nu era consemnată nici o întîmplare de felul acesta. Dar dacă e să fie ceva important într-o familie, atunci e distribuirea rolurilor.

Lissi s-a măritat cu tata cînd s-a întors, după cinci ani de muncă silnică, din Rusia. Asta a fost în 1950, iar mama avea pe-atunci douăzeci şi şapte de ani şi ar fi trebuit, conform mentalităţii din sat, să fie de mult măritată. Şi chiar ar fi fost măritată, dacă n-ar fi venit războiul.

Lissi şi Karl se ştiau vag de dinainte de război. Cam cum te cunoşti cu oamenii într-un sat mai mare, cu cinci mii de locuitori. Şi amîndoi îşi aduceau aminte de-o seară cu dans, de tangoul pe care-l dansaseră

atunci. Tangoul pe care-l cînta George cel mic. George cel mic devenise muzicant. Era cel mai bun muzicant din sat. Un țigan cu manșete albe. Cînta tangoul, iar privirea-i aluneca peste Lissi. Privirea lui de tangou o făcea nesigură. „E-un țigan“, spunea Theresia.

Tangoul era dansul meșteșugarilor, spune mama. Asta-i deosebea de țărani. Cînd aceștia țopăiau dansînd o polcă, de parc-ar fi vrut să verifice un pic dacă pămînturile celor două familii se potrivesc unele cu altele, meșteșugarii executau mișcările încete de apropiere ale tangoului. Adulmecau trupul, îi căutau tremurul ușor, profunzimea ochilor. Intimitatea tangoului implica un duo, cuplul, spre deosebire de etalarea comunității prin polcă. Tangoul demonstra voința liberă, polca, în schimb, constrîngerea colectivă. Așa dansează Lissi și Karl, iar George le cîntă. Cel puțin așa-mi închipui eu lucrurile.

Se găseau stafide și cafea veritabilă și la fiecare colț de stradă era un magazin, iar satul nostru nu ducea lipsă de nimic, doar banii nu ajungeau pentru toate lucrurile acelea frumoase, pe care i-ar fi plăcut lui Lissi să le aibă. Dar pentru asta-și învăța ea meseria, ca să-și poată cumpăra toate alea și să nu mai fie o prizonieră a zgîrceniei Theresiei. Probabil că Theresia se temea de desprinderea fiicei. Îi interzisese acesteia toate cele, din cîte s-au putut. Dar fiica știa să se descurce. Duelul dintre mamă și fiică se termina de cele mai multe ori în defavoarea mamei. Cu atît mai mult cu cît frații erau de partea lui Lissi și de regulă pînă și tatăl, chiar dacă, din cînd în cînd, mai aducea vorba de topor. Asta însă era valabil doar pentru cazul în care Lissi s-ar încurca cu un bărbat. Dac-ar depăși granița pașilor de tangou. *Roter Mohn, warum welkst du schon?*[1]

---

1. Roșule mac, degrabă te-ofilești, eu ce mă fac?

Lissi a încercat să arate precum Rosita Serrano[1]. Parfumul ei se numea *Chat noir*. În fiecare sîmbătă, se ducea la dans. Cu Amalie şi Sophie, verişoarele ei, şi cu Marie. Marie era cea mai bună prietenă a lui Lissi. A murit de tînără. De o boală de plămîni. Şi pentru că a ştiut că va muri de tînără, a transformat totul în plăcere, prin depăşirea oricăror limite. I-a încercat pe rînd pe toţi bărbaţii tineri, şi nici unul n-a dispreţuit-o din cauza aceasta, în ciuda prorocirilor mamelor. Certitudinea morţii timpurii i-a uşurat viaţa-n sat. *„In der Nacht ist der Mensch nicht gern alleine/ Denn die Liebe im hellen Mondenscheine/ Ist das schönste, Sie wissen, was ich meine"*[2], cînta Marika Rökk[3] la cinematograful satului, iar George cel mic cînta melodia cu orchestra sa la *Casino*.

Apoi, asemenea unui cutremur îndepărtat, a izbucnit războiul, iar *Führer*-Hans umbla prin sat exclusiv în uniformă. Era un fel de uniformă SS, pe care i-a făcut-o croitorul său după nişte fotografii din *Reich*, cum zicea el. Îi făcea plăcere să-i salute pe poliţiştii români cu braţul ridicat. Voia să le arate cine-i stăpînu-n casă.

Fraţii lui Lissi se duceau la *Casino* să joace biliard. Pe neaşteptate, au fost admişi şi tinerii meşteşugari. Acolo, Michelbach îşi ţinea cuvîntările adresate tineretului sătesc, despre care relata apoi gazeta satului. Între datele în care urmau să aibă loc tîrgurile, anunţurile familiale şi reclama magazinului popular Josef Koch din Timişoara, de lîngă catedrală. Michelbach, cel care

---

1. Rosita Serrano (1914-1997) a fost o renumită cîntăreaţă şi actriţă chileană.
2. Noaptea, omului nu-i place să fie singur/ Căci dragostea sub clar de lună/ E cel mai frumos lucru, ştiţi la ce mă refer.
3. Marika Rökk (1913-2004) a fost o foarte cunoscută cîntăreaţă, dansatoare şi actriţă germană, ajungînd în postură de star sub nazişti. Cariera ei a continuat, după 1948, şi în Germania de Vest.

nu obosea să vorbească de chemarea *Führer*-ului, de *Reich*-ul care are nevoie de noi. „Acum, la noi se cîntă muzică germană", zicea. „Iar muzica germană se cîntă de către germani."

Tinerii bărbaţi au fost recrutaţi de armata română. Inclusiv George cel mic. „Bărbaţii germani se duc în *Reich*", zicea Michelbach. O spunea pe stadion, acolo unde, pînă de curînd, se jucase handbal, handbal pe teren mare. O spunea sub pînza cu o rună. În jurul său stăteau bărbaţii din *Deutsche Jugend*[1]. Fetele din DJ formau din ambele părţi cîte-un rînd de onoare. „Un bărbat german nu se supune unui ofiţer român. Asta i-o interzice mîndria sa germană. Crezul nostru în viitor se numeşte: Adolf Hitler." Asta o spune Michelbach, iar gazeta satului îi pune alături o poezie potrivită: „*Vater, segne den Sohn, ich muß hinaus!/ Du hast immer erzählt vom blutigen Strauß./ Ich bin noch so jung, aber doch schon ein Mann,/ Segne mich, daß ich marschieren kann*"[2].

Mai întîi a dispărut din sat Franz, fratele mai mare al lui Lissi, apoi fratele mai mic, Paul. Franz a dispărut înainte să fi putut fi recrutat de armata română, căci aceasta avea o imagine extrem de proastă, iar zvonurile care circulau despre starea dinăuntrul ei lăsau loc celor mai rele temeri. N-aveai siguranţa vieţii în armata română, cu atît mai puţin ca german. Apoi, ca german nici n-aveai ce căuta în armata română, zicea Michelbach, şi aşa s-a făcut că fratele mai mare al mamei a dispărut din satul nostru, căutînd să ajungă în *Reich*, în *Reich* şi în *Wehrmacht*, întrucît era cu doi centimetri prea scund pentru *Waffen-SS*,

1. Tineretul German.
2. Binecuvîntează-ţi fiul, trebuie să plec, tată!/ Mi-ai tot povestit de lupta-nsîngerată./ Atît de tînăr mi-s încă, dar şi bărbat sînt de-acum,/ Dă-mi binecuvîntarea să pot mărşălui pe drum.

şi pe vremea aceea, la început de război, acestui lucru i se dădea încă importanţă în *Reich*. Franz n-a ajuns, ca atare, decît în *Wehrmacht*, deh, ce era să facă.

Paul, în schimb, care avea şaptesprezece ani, a dispărut din sat pentru că n-a mai vrut să meargă la pregătirea paramilitară a românilor, pentru că n-a mai vrut să se arunce pentru valahi, în cadrul instrucţiei, în noroiul de pe cîmp; iar cînd s-a înrolat voluntar în *Reich*, a fost repartizat la *Waffen-SS*. El avea înălţimea necesară şi a ajuns nemijlocit pe frontul de Est. Unde a rămas tot timpul, cel puţin atîta timp cît SS-ul a stat în Est.

De la el aveam acasă o fotografie, una care nu-şi găsea locul fix în album, ci era scoasă la vedere doar cu prilejul unor ocazii deosebite, cînd eram între noi. Această poză-şi avea ascunzătoarea în spatele lenjeriei de pat din dulap. În fotografie era Paul, unchiul meu. Purta o uniformă SS, cu insigna cu cap de mort. Iar această insignă cu cap de mort era motivul pentru care poza nu-şi găsea locul în album, ci în dulap, în spatele lenjeriei de pat.

Era o fotografie periculoasă. Că există fotografii periculoase se ştia în familia noastră de la terminarea războiului. Pe atunci, se spunea, ruşii umblau din casă-n casă şi se uitau la poze, iar dacă găseau poze precum cea cu insigna cu cap de mort, îi împuşcau pe oamenii din casă, pentru că aceştia aveau fii fascişti, cum obişnuiau să zică ruşii. Se uitau la fotografii, împuşcau oamenii şi luau cu ei proviziile.

Oricum ruşii luau cu ei toate cele. Biciclete şi ceasuri, bijuterii şi paltoane, cam tot ce le era necesar în drumul lor spre Berlin.

Unchiul meu a ajuns şi el la Berlin. Dar altfel decît ruşii. El a ajuns la Berlin pentru că dintr-o dată nu mai avea la dispoziţie nici un Est în care să lupte cu sabia-n mînă împotriva Asiei, ca detaşament de şoc al Europei.

Acolo, la Berlin, a mai fost văzut la sfîrşit tot de către un bărbat din satul nostru, pe care evenimentele-l duseseră tot pînă-n capitala *Reich*-ului. A fost văzut acolo cum, împreună cu alţii care cuceriseră în Est unitatea Europei pînă-n Caucaz, îşi croiau drum spre Vest. În mod ciudat, la Berlin ar fi purtat uniforma *Wehrmacht*-ului, uniforma de întîmpinare pentru aliaţi.

Paul a ajuns prizonier de război al britanicilor. A fost norocul lui, se zicea-n familie. Cei care au ajuns prizonieri la ruşi nu s-au mai întors.

Acuma, nici Paul nu s-a mai întors, dar asta din alte motive. A scris din lagărul britanic: „Bunul vostru fiu". Mulţi nu s-au mai întors în sat, după război. Din cauza ruşilor nu s-au mai întors. Şi din cauza comuniştilor care făceau legea acum, pentru că aşa au vrut ruşii. Cînd te gîndeşti că şi-n familia noastră exista un comunist.

Nici Franz nu s-a mai întors, deşi n-a fost în SS şi nu reuşise, din cauza înălţimii sale, să intre decît în *Wehrmacht*, iar din cauza rănii de la braţ nici n-a luptat pînă la capăt, dar ce mai conta atîta lucru pentru ruşi. În orice caz, a rămas acolo unde era, în Austria adică, şi cu asta luase decizia corectă.

Doar Bastian şi Theresia s-au întors din Austria. Şi astfel a trebuit şi Lissi să se-ntoarcă din Austria, deşi, dac-ar fi fost după ea, ar fi rămas de asemenea-n Austria. Dar n-a fost după ea. Nu în chestiunea asta.

A fost după Bastian, el a vrut acasă. La atelierul său. La butucii săi, la obezile sale. La masa de dat la rindea. La amicii săi. La vechile întruniri. La sticla care merge roată. N-a mai putut rezista-n Austria.

Dar şi-n privinţa aceasta, tata avea altă teză. Bunicul ar fi lucrat undeva-n Austria Inferioară în atelierul unui maistru căzut în război. Acolo ar fi avut o relaţie cu văduva austriacului. Iar bunica i-ar fi scos temeinic din cap această relaţie. Răzbunarea lui fusese să se-ntoarcă-n

Banat. Dacă n-avea voie să-şi facă de cap cu alte femei, atunci putea la fel de bine să trăiască sub stăpînirea ruşilor.

Clara nu vorbeşte mult. Mai tot timpul ascultă ceva pe *walkman*. Ce-i mai nou. Eu unul nu ştiu piesele. Din cînd în cînd îmi bagă-n ureche unul dintre receptoarele căştii.

— Nu ştii piesa asta? întreabă de fiecare dată tare uimită. Nu-l ştii pe Lenny Kravitz[1]?

Cîntă: „*My mama said/ that your life is a gift*". Mă priveşte scurt. „*And my mama said/ there's much weight you will lift*"[2].

— Nu? întreabă şi continuă să cînte: „*And my mama said/ leave those bad boys alone/ be home before the dawn*". Faţa ei s-a apropiat mult de-a mea: „*But I'm always on the run*"[3], zice deodată. N-o cîntă, o spune.

— Nu, zic, n-o cunosc.

— Eşti ca şi Béla, zice, nici el nu ştie nimic.

Priveşte înainte, pe şosea.

„*I belong to you/ and you/ you belong to me.*"[4]

Pentru o vreme nu mai spune nimic.

— De-acolo, din spatele autostrăzii, de-acolo vin, strigă brusc, cu vocea prea ridicată din cauza căştii.

— De unde? întreb.

---

1. Lennny Kravitz (1964) – cîntăreţ şi chitarist american al cărui stil retro e un amalgam de rock, pop, funk şi chiar tehno, inspirat de idoli ai muzicii precum Jimi Hendrix şi John Lennon.
2. Mama zicea/ că viaţa-ţi e un dar./ Şi mama zicea/ că multe poveri vei ridica.
3. Şi mama zicea/ stai departe de băieţii răi/ să fii acas' înainte de apus./ Dar eu sînt mereu pe fugă.
4. Eu sînt al tău/ şi tu/ tu eşti a mea.

— De-acolo. Arată spre-un punct în mijlocul nimicului, ar putea fi orice punct. Unul dintre miile de puncte, toate la fel, care tremură scăldate de soare.

— În pustă, spune.

— Cu o cumpănă alături? Îmi arde de glume.

— Unde-ai văzut asta, la televizor? mă întreabă ea-n replică.

— În ziua de azi, zice, lumea crede că pusta-i o mare curte de călărie. Cel puţin asta cred nemţii.

— Te mai duci pe-acolo?

— Nu mai există nimic. Acum e-un sat. Au construit o şosea. Acum nu mai e nici o pustă. Spune asta cu o hotărîre care nu mai admite nici un fel de întrebare.

Odinioară, cînd nu exista încă autostrada, am mers prin astfel de localităţi. Strada principală arăta peste tot la fel. Era un nesfîrşit bazar. Peste tot se ofereau suveniruri, pur şi simplu toate cele ce-ncălzesc inima turistului în trecere. N-ai găsit nimic la Balaton, la Budapesta n-ai avut timp? Ai uitat să cumperi un cadou pentru unchiul tău? Aici, printr-o scurtă oprire, puteai recupera tot ce uitaseşi. Puteai cumpăra orice, de la lingura de lemn pînă la pălăria de paie şi faţa de masă. Îmi imaginez familia Clarei stînd pe marginea drumului.

— Ştii să lucrezi horbote? o întreb.

— Poftim? Îşi scoate casca din urechea stîngă.

— Să faci horbote.

— Ce-s alea, horbote?

La frontieră o să ni se facă semn să trecem. Ştiu asta. O să ne facă semn să trecem. Ca-ntotdeauna. Pentru o clipă mă gîndesc că aş putea apoi merge mai departe, tot mai departe spre Vest, nimic nu mă opreşte, aş putea merge acasă, în groaznica mea casă, chiar ar trebui s-o fac, dar nu vreau acasă. Acolo sînt Kaltenbrunner şi Blickmann, acolo-i şantierul, ruina de construcţie. Şi

Birgit. A nu se uita : Birgit. Toate cele nerezolvate. Viaţa mea nerezolvată.

În plus, o am pe Clara cu mine, dar pe ea aş putea s-o las pur şi simplu undeva, în centrul oraşului, oriunde-n primul sector. Nu, îmi spun. I-am dat lui Béla cuvîntul meu.

Vei fi singur-singurel pe lume, mi-a spus tata. Iar eu în gînd mi-am zis: abia aştept. Eram tînărul bărbat preocupat de libertate. Dar nu spuneam nimic. Şi pentru că nu spuneam nimic, pe tata-l cuprindea neliniştea. El îşi consumase ultimul cartuş, iar eu mă dădeam atît de puţin impresionat. Tăceam, iar tăcerea mea-i spunea că pierduse definitiv. Dac-aş fi spus ceva, indiferent ce, atunci poate c-ar fi avut ocazia să mai intervină o dată sau poate c-ar fi putut să-şi facă alt plan de atac. Eu însă tăceam, astfel încît nu ştia de unde ar putea să mă mai apuce.

Stăteam la curbura rîului, pînă la care duminica mai făceam cîte-o plimbare, atunci cînd eram în vizită acasă. La cotul ascuţit. Mereu doar noi doi, bărbaţii, niciodată împreună cu mama. La cotul ascuţit rîul îşi schimba cursul an de an. Aici rîul muşca nestăvilit din mal, smulgea pămîntul de sub rădăcinile copacilor. Sălciile atîrnau pe jumătate-n aer, de parc-ar fi vrut să-şi ia zborul.

În discuţia noastră însă era vorba, ca şi-n multe alte dăţi, de faptul c-ar trebui să mă-nsor. Să mă-nsor şi să fac copii. Să am grijă să existe urmaşi. În definitiv, eram singurul fiu al familiei. Un al doilea copil n-a fost posibil, după naşterea mea complicată la clinică. Odată, tata mi s-a destăinuit că atunci pentru el ar fi contat mai ales supravieţuirea mamei. Supravieţuirea mamei ar fi avut pentru el întîietate în faţa supravieţuirii mele, în faţa supravieţuirii copilului. Îi fusese vizibil greu să-mi spună asta, şi-n urechile mele asta suna ca o mărturisire,

ceva de care el dorea să scape și cu care eu, la rîndul meu, n-aveam ce face.

Plimbarea avea ceva dintr-un ritual. Cînd veneam sîmbăta acasă de la oraș, tata mă aștepta la gară și încă pe drum spre casa noastră întreba:

— Mergem mîine la rîu?

Asta a fost înainte s-o întîlnesc pe Monika. Eu făceam pe studentul destupat care era pe cale să termine facultatea și mă pronunțam împotriva căsătoriei și-a copiilor. Chiar și în fața părinților.

În plimbările sau drumețiile astea pe care le făceam pînă la rîu, timp în care mama pregătea, pe baza rețetelor străbunicului John, o masă festivă, tata încercase tot ce se putea ca să mă convingă de sarcina ce-mi revenea ca ultim vlăstar al familiei, cum sublinia el. Familia o să se stingă, numele de Zillich se va pierde. Și cum toate astea nu foloseau la nimic, îi veni ideea să mă prindă-n egoismul de care mă bănuia. Dacă tot nu puteam fi cîștigat pentru cauza superioară a interesului neamului nostru, atunci voia să-mi explice el mie, flăcăului cu caș la gură, ce mă aștepta după ce ei, părinții mei, și toți ceilalți vor fi morți. Singur pe lume voi fi atunci. Nu numai fără copii, ci și fără rude, fără familie, pe scurt singur cuc. Vorbea asemenea tatălui care-i are de transmis fiului adult povețe importante pentru viață.

Eu însă-i ziceam Karl, în astfel de momente îi foloseam prenumele. „Dar, Karl...", ziceam.

Probabil că încă de pe atunci îi păream, în încăpățînarea mea, sărit de pe fix. Tăceam. Și n-o făceam doar din rațiuni tactice. Tăceam pur și simplu. Ce-aș fi putut oare să-i spun? „Îmi place să fiu singur" sau ceva pe-acolo? N-ar fi fost decît o provocare ieftină, iar eu nu urmăream nici un fel de provocare. Aveam o relație bună cu tata, cu părinții mei. Ei îmi lăsau spațiul meu

de libertate foarte de timpuriu, iar eu puteam să dau curs pasiunilor mele de adolescent, să port plete şi să-i ascult pe Stones fără a-i amărî.

— Am plecat atunci la Budapesta, spune Clara de lîngă mine, încă vorbind foarte tare.

— Cine? întreb.

— Cum cine! exclamă ea. Mama şi cu mine. Am plecat la Budapesta. Aveam zece ani cînd ne-am dus la Budapesta. O altă lume. Budapesta şi Ungaria, astea-s două lumi diferite. Şi-am rămas la Budapesta.

— Şi tatăl tău?

— Care tată? N-a existat nici un tată. N-a existat decît o mamă, iar acum nu mai există nici ea.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Prea multă dragoste, prea multă *barack*[1], zice Clara accentuînd apăsat, dar hai să lăsăm astea, prea duc departe.

Seara stăteam cu Willi. Eram colegi de clasă în liceu. De cele mai multe ori căutam la radio muzica noastră. Ascultam muzică beat. *Riff*-urile la chitară ale lui Jimi Hendrix: *All along the watchtower*[2]. Radioul ne elibera. „*O Lord*", vocea lui Janis, şi cu toţii erau ca şi morţi. Ceea ce noi nu ştiam încă: erau ca şi morţi. Călăreţi pe furtună, Morrison.

Dansam la chefuri pe ritmurile beat, erau chefuri improvizate la sfîrşit de săptămînă, în case ţărăneşti. În curte, în grădină, în bucătăria de vară. Mirosul de tomate era peste tot. Mirosul tomatelor şi parfumul fetelor. Parfumul Vestului. Cine avea parfum din Vest, avea rude, rude în Vest, acela trăia sub semnul reîntregirii familiei.

1. Palincă de caise.
2. Mereu cu turnul de observaţie alături.

Oamenii din sat dădeau din cap. Tinerii ăştia-au înnebunit. Comuniştii ne iau totul, americanii însă bagă nebunia-n tineret. *I can't get no satisfaction*. Şi azi îmi mai sună în ureche.

Timpul nebuniei a trecut la fel ca toate cele, a trecut aşa cum venise. În curînd, părinţii mei puteau să fie mîndri de ce făceam. În definitiv, eram pe cale să devin inginer. Lissi, croitoreasa, punea mare preţ pe recunoaşterea noului. În ochii ei, toate ţineau cumva de modă, iar noul era, cum s-ar spune, cea mai nouă modă, ultimul răcnet, cum obişnuia să spună.

Această discuţie despre urmaşi cu tata a fost singura disensiune. Dar nici ea n-a dus la ceartă. Nu era decît veşnica încercare de-a mă convinge, de a-mi deschide ochii asupra importanţei chestiunii. Şi a fost mereu o discuţie ca-ntre bărbaţi, pe care însă eram convins că tata i-o va relata mamei de fiecare dată cuvînt cu cuvînt. Îşi povesteau unul altuia totul, aproape totul. Cînd îmi aduc aminte de serile din copilăria mea, îi văd în faţa ochilor cum stau întinşi în pat relatîndu-şi întîmplările zilei. Erau poveştile lor strict personale de „noapte bună". Poveşti şoptite, din care ajungeau pînă la mine, al cărui pătuţ era aşezat în celălalt capăt al încăperii, în apropiere de uşă, doar frînturi de vorbe, eu încercînd, punîndu-le cap la cap, să ghicesc povestea dindărătul lor. Cîinele din poveste era cîinele, dar porcul putea să fie şi vecinul, iar „ea", ea era-ntotdeauna bunica, Theresia.

Lissi însăşi n-a spus niciodată nimic pe tema întemeierii unei familii. Era mai degrabă interesată de prietenele mele care se tot schimbau şi cu care încerca mereu să se-nţeleagă bine, probabil pentru că o bănuia pe fiecare dintre ele c-ar putea fi aleasa, viitoarea noră. În chestiunea urmaşilor nu se pronunţa, tema aceasta o lăsa pe seama tatălui meu. Care-şi etala simţul familiei cu vizibil zel, lucru pe care nu-l înţelegeam pe-atunci. Abia mult

mai tîrziu i-am găsit o explicaţie în copilăria sa fără mamă, urmată de-o tinereţe petrecută ca soldat, apoi ca prizonier.

Tata căuta o ambianţă potrivită pentru discuţiile între bărbaţi, mereu curbura rîului, cotul ascuţit. Era un loc mitic al familiei, în fond : al familiei sale, iar locul acesta avea probabil menirea de-a oferi cadrul propice pentru munca de lămurire. Era întrucîtva teritoriul său.

Căci tata crescuse pe lîngă rîu, la bunicii săi. La bunicii care deţineau moara de apă, anume cu mult înainte de vremea lu' tata. Cu toate acestea, tata vorbea tot timpul de moara de apă. În toată copilăria mea a fost mereu vorba de moara aceasta de apă pe care nimeni n-avusese cum s-o vadă. Nici tata, nici surorile sale. Singurii care, practic, puteau trece drept martori ai acestei mori de apă erau bunicii mei, părinţii mamei mele, Theresia şi Bastian. Dar ei nu s-au referit niciodată la chestiunea asta. Bastian nu spunea nimic despre socrii săi din principiu, iar Theresia nu făcea decît cu mîna cîte-un gest a lehamite. Gest pe care-l făcea ori de cîte ori îl vedea pe Karl.

Nikolaus Zillich, bunicul tatălui meu, fusese care va să zică morarul, el deţinuse moara de pe rîu, iar aceasta se scufundase cu mult timp în urmă, cîndva înainte de primul război mondial. A căzut pradă unei ierni dure. S-a răsturnat în urma unei lovituri de gheaţă. Sintagma „lovitură de gheaţă" am cunoscut-o de timpuriu. Era pomenită ori de cîte ori era vorba de moară, aşa că, în copilărie, am auzit sintagma „lovitură de gheaţă" la fel de des ca şi cuvîntul „moară".

În iernile grele de dinainte de primul război mondial rîul îngheţa, iar la un moment dat, în timpul dezgheţului, cînd masele de apă creşteau şi se prăvăleau de la munte, din Carpaţii sălbatici ai Transilvaniei la vale,

masivele sloiuri de gheață înaintau ca niște plăci de blindaj ce alunecă una peste alta și striveau tot ce li se punea în calea lor spre Tisa liniștită. Așa și Moara Zillich, care a dispărut fără urmă. Cel puțin așa mi-am închipuit eu treaba.

Cînd Karl, tatăl meu, trăia lîngă rîu, moara dispăruse de mult. Karl și-a petrecut toată copilăria la rîu, și totuși pentru mine abia de existau dovezi palpabile pentru lucrul acesta. Bunicii tatălui meu muriseră de mult cînd m-am născut eu. E drept, casa în care locuiseră era încă în picioare, dar fusese modificată și aparținea altor oameni. Karl mi-o arăta cînd treceam pe-acolo. De intrat nu puteam să intrăm. Abia mult mai tîrziu am putut s-o vizităm, după marile inundații din anii șaptezeci, cînd a trebuit s-o evacueze și nu mai rămăsese mare lucru din ea. Doar pereții exteriori care semănau cu un schelet.

Casa se afla în colonia mică de lîngă rîu, care ținea ea de sat, dar avea, din cauza distanței față de acesta, propria-i viață. Colonia fusese întemeiată de pescari și morari, dar pescuitul nu mai renta de multă vreme, iar morile de apă le făcuseră loc celor cu motor încă din anii douăzeci. Una singură supraviețuise pînă la al doilea război mondial. Mai exact, pînă-n septembrie 1944, cînd au venit rușii. Pentru că rușii nu le aveau în nici un fel cu morile de apă, apoi se mai și grăbeau. Erau în general în mare grabă și deloc interesați să rămînă mai mult decît era strict necesar în satul nostru. Voiau să ajungă cît mai repede posibil la Berlin. Cel puțin așa reieșea din filmele sovietice, pe care le puteam vedea cînd eram mic. Rușii au împușcat, care va să zică, niscaiva oameni, au desprins ultima moară de apă din ancorajul ei, crezînd că poate fi folosită ca o corabie. Poate chiar li s-a părut că moara de apă-i o corabie. La

cîte-au povestit oamenii în timpul copilăriei mele despre ruşi, îţi puteai lesne imagina că ruşii au luat moara de apă drept o corabie. Au desprins deci moara de apă din ancorajul ei de la mal şi au vrut să coboare rîul pe corabia rechiziţionată, pînă la Tisa şi spre Berlin. Dar n-au ajuns departe, întrucît există totuşi o diferenţă semnificativă între o moară de apă şi o corabie. Moara de apă s-a răsturnat, iar mai mulţi ruşi care nu ştiau să înoate s-au înecat în ziua aceea din septembrie '44 în rîul nostru. Şi-au găsit moartea ca eroi pentru cauza lui Stalin.

Locuitorii coloniei de lîngă rîu n-aveau pe timpul copilăriei mele un renume tocmai bun. Celor din sat le trezeau suspiciuni, se spunea c-ar fura de pe cîmp.

Colonia de lîngă rîu era aşezată în lunca dintre mal şi dig. Digul a fost construit în secolul al XIX-lea, el mai apără şi astăzi în mod sistematic satele din zonă împotriva inundaţiilor. Nu şi pe locuitorii din colonie. Aceştia trăiau în faţa digului şi nu în spatele lui, ca noi. De parc-ar fi fost nişte oameni temerari din cale afară, aşa se comportau, şi luau asupra lor necazurile pricinuite de inundaţii cu un calm care nu putea decît să le pară suspect celor ce trăiau în spatele digului.

Casele coloniştilor au fost ridicate după modelul construcţiilor tradiţionale uşoare. Pereţii erau dintr-o schelă împletită din nuiele de salcie, umplută cu lut. Cînd se apropia apa mare, locuitorii-şi cărau lucrurile din casă în pod şi sperau ca schela casei să reziste şi de data asta puhoaielor de apă. Care apă muşca din pereţi, spăla lutul din ei, iar după aceea schela rezistentă de lemn putea fi din nou îmbrăcată. În ochii noştri, ai locuitorilor din sat, astea nu erau case adevărate, cu atît mai mult cu cît se aflau pe domeniul statului. Locuitorii coloniei de lîngă rîu nu deţineau nici un fel de pămînt. Terenul li se dăduse în arendă pe viaţă, aparţinea însă în continuare comunei.

Oamenii de la rîu treceau deci pentru noi, cei din sat, drept un fel de coate-goale, iar un coate-goale era, în ochii Theresiei, şi taică-meu. Nu rata nici o ocazie să-i amintească asta. Era una dintre convingerile ei de bază, anume că ginerele ei era un coate-goale şi că n-o să priceapă cît o trăi ea cum de s-a putut îndrăgosti mama de acest coate-goale. Dar şi mai puţin putea să priceapă faptul că această dragoste a mamei a durat decenii de-a rîndul. Theresia dădea de fiecare dată mirată din cap cînd ajungea la chestiunea în cauză.

Karl îi părea profund suspect. În toată viaţa acestui bărbat, nimic nu era-n ordine. Crescuse la bunici, deci n-avea o familie ca lumea. De fapt, deloc diferit de cazul Theresiei. Dar comparaţia asta n-o făcea niciodată. De menţionat e că tata a crescut la bunici pentru că mama lui a murit foarte devreme, cînd a adus un copil mort pe lume. A lăsat în urmă trei copii. În afară de Karl, două fiice. O astfel de moarte nu era un caz rar în anii douăzeci, mă asigura mama.

Karl aproape că nu vorbea despre circumstanţele familiei sale. Tot ce ştiu despre ea, ştiu de fapt de la Lissi, mama mea. Karl se rezuma la poveştile sale din copilăria petrecută la bunici, în rest păstra în mare măsură tăcerea. Abia mai tîrziu, Lissi a umplut, pas cu pas, lacunele. Lui Karl îi plăcea să spună poveşti cu aventurile, cu poznele din copilărie şi din tinereţe, toată viaţa şi-o povestea ca pe o suită de aventuri, şi cînd mama-l auzea, nu zicea decît: „Iar îi împuiezi copilului capul cu născocirile tale?“ N-o făcea niciodată cu reproş, de cele mai multe ori rîzînd.

Simt mîna Clarei în ceafă. Degetele ei îmi caută vertebrele gîtului, unghiile mi se adîncesc pentru o clipă în piele. Faţa ei e aproape de-a mea, o văd la propriu şi simultan în oglindă. Şi-a scos căştile.

— Hai să părăsim autostrada la următoarea ieşire, acolo-i un *csárda*[1], zice.

— Bine, mă aud spunînd.

— Nu ţi-e foame?

— Ba da.

Îşi ţine mîna în continuare-n ceafa mea, priveşte înainte, pe carosabil.

— Aici, exclamă, arătînd cu dreapta spre indicator.

Părăsesc autostrada. După cîteva minute ajungem la gospodăria ţărănească. *Piroschkaland*. Toate sînt din lemn şi vopsite în motive folclorice. Şi într-un fel sau altul, sub formă de inimă. Ungaria-i centrul secret al kitsch-ului european. Cel mai repede poţi să constaţi asta pe *Váci utca* din Budapesta.

— Nu-i minunat? exclamă Clara, apoi aleargă înaintea mea şi face-o piruetă. Se opreşte-n faţa mea şi mă sărută sănătos pe gură.

Ne aşezăm la una dintre mesele masiv-rustice. Cei mai mulţi oaspeţi din jur par să fie nemţi şi austrieci. Le strigă chelneriţelor comenzile peste curte: „O halbă faină şi proaspătă!" Îşi însoţesc comanda cu gesticulaţii ample, de parcă s-ar teme că fetele nu le înţeleg germana. Acestea rămîn calme, au totul sub control. Iar germana de adă-o-bere le este mai mult decît familiară.

Cînd zîmbind, cînd rîzînd „pe sub mustaţă", aleargă în rochiile lor populare cusute-n alb, în verde sau roşu, de colo-colo între mese, bar şi bucătărie. O blondă cu faţă drăguţă ne aduce meniurile. Se opreşte-n faţa noastră, apoi spune brusc:

— Clara, ce surpriză!

Clara-şi ridică privirea, îşi scoate ochelarii, sare-n sus. Cele două femei se-mbrăţişează.

---

1. Han, restaurant rustic.

Vorbesc în ungureşte şi o fac atît de repede, încît nu pricep mai nimic.

Apoi Clara se-ntoarce către mine şi spune pe nemţeşte:

— El e Werner. Iar ea, arătînd spre chelneriţa care mă măsoară din priviri zîmbind, e Ildiko.

Chelneriţa confirmă dînd din cap.

— Alegeţi-vă ceva fain. Bucătarul nostru-i bun de bun. Ce beţi?

Clara comandă o Cola, eu o bere.

Ildiko se grăbeşte spre bar, iar Clara zice:

— Ildiko este o veche prietenă. Am mers la şcoală-mpreună. Sînt cîţiva ani buni de cînd lucrează aici.

Acum, Ildiko ne aduce băuturile, iar cele două femei vorbesc din nou ungureşte. Prind cuvinte răzleţe: *ember*, om, *pénz*, bani, *gyerekek*, copii, *boldogság*, fericire.

Ildiko notează comenzile la mîncare. După un sfert de oră, toate-s pe masă. Mîncăm încet, tăcuţi. Clara poartă ochelari de soare. După-amiaza de septembrie răspîndeşte o linişte greu de descris. „Vara babelor", mă gîndesc. Văd plutind în aer funigei. Sînt în Ungaria, departe de mine, iar în faţa mea stă Clara, despre care nu ştiu nimic, aproape nimic, şi totuşi mult prea mult. Iar ea, ce ştie ea despre mine? Exceptînd curiozitatea mea, exceptînd instinctul meu bărbătesc nemărginit. Prostituată şi client, femeie tînără, bărbat mai în vîrstă. Cupluri de cinema, fantezii. Sîntem extrem de politicoşi unul faţă de celălalt, pentru că în afară de asta nu există nimic cu temei între noi.

Ildiko mai vine o dată la masă, îi arată Clarei nişte fotografii. Fotografii cu un copil mic. Clara se arată încîntată.

Privirea mea alunecă de la pozele cu copilul la călăreţii care-nconjoară *csárda*-ul agale-n trap, îmbrăcaţi în straiele sălbatice de secol XIX, de parcă fiecare dintre ei ar fi Rózsa Sándor în persoană, rebelul pe care

Kossuth l-a primit în 1848 în armata revoluției, ca apoi să-l izgonească pentru că tovarășii lui Rózsa nu se puteau abține de la jafuri.

Cînd pornim, Clara-și ia rămas bun cu-o îmbrățișare de la Ildiko. Ildiko îmi dă mîna și-mi spune:

— Clara-i un om bun, ai grijă de ea.

— Ildiko, *kérem*, te rog! intervine Clara protestînd.

Stăm de-acum în mașina mea, am pornit motorul, dau să demarez, cînd Clara zice:

— Are un copil de doi ani. Tipul ei a șters-o. Încă de-acum o jumătate de an. Mai bine rămînea la Budapesta. Le era dragă bărbaților.

Las mașina s-o ia din loc, cu roțile scrîșnind.

Clara mă privește.

— Încet, zice, avem timp.

După moartea soției sale, tatăl lui Karl și-a găsit o văduvă cu patru copii, iar Karl a ajuns la bunicii de lîngă rîu. „L-au îndepărtat“, obișnuia să spună Theresia.

Despre Michael, tatăl lui Karl, abia dacă știu ceva. Și-a cîștigat existența proprie și pe a familiei sale ca morar la o moară cu motor din sat, iar apoi cu o brutărie. Ca adolescent, tata trebuia să pună și el mîna la brutărie, munca începea în toiul nopții. Am și acum în fața ochilor mereu aceste ore noptatice de sculare și de lucru, de care vorbea Karl. La un moment dat, acest sculat și muncit noaptea s-a oprit, pentru că tata a-ncetat să mai povestească de el. Relatările s-au oprit brusc. Și nu știu nici în ziua de azi cum s-a terminat pentru familie episodul cu brutăria.

Mi-e greu să-l numesc pe bărbatul străin și mort bunic, doar nu l-am cunoscut. A murit în anii cincizeci în Austria. De inimă rea, cum se spunea. Michael Zillich a fugit în septembrie 1944, împreună cu cea de-a doua soție, asemenea majorității locuitorilor germani din sat,

odată cu retragerea *Wehrmacht*-ului din fața rușilor și-a naufragiat undeva-n Austria Superioară. După război, a rămas în Austria. De la el nu am nimic în afară de-o scrisoare din anii cincizeci, adresată lui Karl. Tata mi-a făcut cîndva cadou această scrisoare. Așa cum faci cadou, cum transmiți o bucată din moștenire. Nu știu însă ce scrie-n scrisoarea asta, pentru că scrisoarea-i scrisă-n *Sütterlin*, în grafia gotică, cum se spunea-n familie, iar eu nu pot citi acest manuscris gotic. N-am pus niciodată pe cineva să-mi citească, să-mi descifreze această scrisoare, habar n-am de ce. Am păstrat-o însă și după moartea lui Karl. Ca pe moștenire mută. Sărăntocii lasă-n urma lor sfaturi bune, mă gîndesc. Avem aici de-a face cu povețe acoperite. Cu un secret.

Michael rămăsese cu cea de-a doua soție și cu copiii acesteia în Austria. Prin asta părea să fi renunțat la copiii săi din prima căsătorie. Amănunte nu se cunosc despre treaba asta. În plus, între copiii săi adulți și el se lăsase Cortina de Fier. Michael a fost înmormîntat în Austria de cea de-a doua soție și copiii ei. Și la un moment dat, după ce și cea de-a doua soție murise și expirase perioada pentru care se plătise, copiii celei de-a doua soții au renunțat la locul de veci. Care va să zică, bunicul meu nu mai are de multă vreme un loc de veci în Austria.

Nici măcar nu știu cum arătase. Nu-mi amintesc de nici o poză de-a lui, și-nclin să cred că-n albumul de familie nici nu exista vreo fotografie, dar nu vreau acum musai să afirm lucrul acesta. Amintirea te-nșală tocmai în chestiunile simple. Îmbătrînind, am putut adesea constata treaba asta.

Foarte limpede îmi amintesc, în schimb, de-o fotografie cu bunicul lui Karl. De fapt, e vorba de două fotografii care au legătură cu el. Deși-ntr-a doua nici măcar nu poate fi văzut. În fotografia asta poate fi

văzut doar un pește uriaș, un somn atîrnat de-un copac. Acest pește ar fi fost prins de străbunicul meu Nikolaus. În anii douăzeci înc-ar mai fi existat în rîul nostru, în Mureș, astfel de pești mari. Lucru de neimaginat astăzi și, dacă n-ar exista poza, aș fi considerat povestea o născocire de-a lui Karl, mai ales că mama, în felul ei blînd, dar în același timp și disprețuitor, îl tot numea un născocitor. Nicicînd n-am mai auzit pe cineva pronunțînd cuvîntul „născocitor" cu atîta desconsiderare.

Într-o altă fotografie, Nikolaus era pozat lîngă soția sa și înconjurat de mai mulți nepoți. Purta o cămașă albă de in, una oarecum tradițională, așa cum aveau țăranii din regiune pe la 1900, din mijlocul feței îți sărea în ochi una dintre acele uriașe mustăți maghiare, iar pe cap avea, dată mult în spate, o pălărie de paie. În mîna însă ținea, și asta-i de fapt chestia ciudată cu poza asta, o bucată de pîine, din care tocmai tăia cu un briceag. Gestul acesta îmi amintea de acela al țăranilor cînd făceau pauza de prînz pe cîmp.

Nepoții din fotografie erau Karl și cele două surori ale lui, Bärbel și Lisbeth. Lisbeth a murit de tînără, Bärbel a avut o soartă grea. Cînd venea vorba de ea, se vorbea mereu de greaua ei soartă.

Lisbeth, cea care a murit de tînără, ar fi suferit de-o boală incurabilă. Se vorbea puțin despre ea. Theresia o pomenea, dar mereu doar datorită acelei boli misterioase care nu era nicicînd numită mai îndeaproape, însă mereu considerată drept incurabilă, cel puțin de către Theresia. Și pînă și această boală incurabilă era în ochii Theresiei un alt argument împotriva familiei tatălui meu și, în consecință, împotriva lui tata însuși. Această boală incurabilă de care a suferit sora de mult decedată a lui Karl apăsa ca o amenințare asupra familiei noastre. Căci *incurabil* însemna și *ereditar*, iar Theresia voia prin asta să sublinieze pericolul la care Karl ar fi expus

familia noastră – cum ar veni: din neglijenţă – căsătorindu-se cu mama; iar reproşul de nechibzuinţă: se adresa tacit şi lui Lissi. În ochii Theresiei, aceasta chiar ar fi pus în pericol naşterea mea, căci cine putea şti cînd şi unde, în ce spiţă, cum sublinia Theresia – pentru ea, „spiţă" însemna generaţie – va erupe din nou misterioasa boală incurabilă. „Ce vină are sărmanul copil?", mai adăuga ea. Sărmanul copil, acela eram eu.

Alţii însă aveau, în ochii ei, vina lor şi erau cît se poate de răspunzători. Printre principalii responsabili de aceste neglijenţe şi de alte uneltiri necircumscrise mai îndeaproape, care sfîrşesc de obicei prin a atrage după ele pedeapsa Domnului, se număra, din motive inexplicabile pentru mine, şi Nikolaus Zillich, bunicul lui Karl, pe care ea nu contenea să-l descrie drept împopoţonatul purtător de baston, cum trecea el duminica, venind dinspre rîu, pe lîngă casa noastră, care era ultima de la marginea satului – sau prima la intrarea-n sat, depinde de perspectivă – păşind agale spre centrul satului. Împopoţonarea lui şi mersul agale mi se păreau mie, copilului, datorită modului în care obişnuia să le înfăţişeze Theresia, ca un fel de crimă. Bărbatul acesta trebuia să fie un criminal, îmi dicta fantezia mea de copil, iar crimele sale trebuiau să aibă de-a face cumva cu boala incurabilă a sorei Lisbeth şi cu moartea ei timpurie. În mod regulat, Theresia obişnuia să se enerveze peste măsură atunci cînd descria excursia de duminică a bărbatului. Mult mai tîrziu şi mai degrabă întîmplător am aflat că omul se ducea la crîşmă şi apoi la muieri. La femeile uşuratice din sat. Deşi-şi avea acasă soţia şi nepoţii şi tot felul de probleme, el şi-ar fi cheltuit banii duminică de duminică pe la muieri.

În ochii Theresiei, acest bărbat n-avea simţul familiei. Iar pentru lipsa acestui simţ îşi primise el pedeapsa, cum zicea ea uneori. Dar nu se referea atît la boala

incurabilă de care suferise Lisbeth, cît mai ales la soarta lui ulterioară: faptul că a murit la căminul de bătrîni, care pe atunci în sat se numea „casa săracilor“ și căruia Theresia nu-i spunea altfel decît „casa săracilor“. Căci la casa săracilor nu ajungea decît cel care n-avea familie sau de care familia nu putea sau nu dorea să aibă grijă. Iar în viziunea bunicii mele, aceste cauze se întruneau în cazul lui Nikolaus Zillich.

De la Lisbeth cea de tînără decedată exista o fotografie în albumul de familie, dar această fotografie era, în mod ciudat, lipsită de caracteristici. E poză-portret, și nu poți extrage mai nimic din ea. Oricum, în albumul nostru de familie fotografiile din familia tatălui meu erau reprezentate cu zgîrcenie, duceau o existență marginală. O parte dintre ele nici măcar nu fuseseră lipite-n album. De parcă se socotea că ar putea fi îndepărtate oricînd și n-ar avea rost să te obosești să le lipești în album. Numărul mic al acestor poze se mai explica și prin faptul că tata ar fi lipsit prea multă vreme din sînul familiei sale, în total mai mult de-un deceniu, timp în care tatăl său s-a refugiat cu cea de-a doua soție-n Austria, astfel încît multe lucruri s-au pierdut, iar altele n-au mai ajuns la tatăl meu, rămînînd în Austria, la Michael, sau la cealaltă soră, la Bärbel.

Printre fotografiile nelipite-n album exista și una care înfățișa un bărbat într-un costum din anii treizeci, vizibil la modă. Bătător la ochi de elegant, cum numai oamenii săraci se-mbracă după ce au făcut cumva mulți bani. Cărora întîmplarea le umpluse cumva portmoneul. Nu știu cum de se găsea această poză-n album. Nimeni din familie n-a pomenit vreodată de acest bărbat, nimeni nu părea să-l fi cunoscut sau să fi avut de-a face cu el. Era vorba, am aflat de la mama, de soțul celei care a murit atît de tînără, și-ar fi găsit moartea la București, în timpul bombardamentelor americane. Probabil că această

fotografie era privită ca o parte dintr-o moştenire simbolică rămasă de la sora moartă a tatălui meu.

Asta-i tot ce-a lăsat în urmă cea care a murit atît de tînără. Cealaltă soră a tatei, cea mai în vîrstă, supravieţuitoare, locuia tot în satul nostru, dar în capătul opus. Şi asta era hăt departe. Între cele două case se-ntindea jumătate din satul în care oamenii intrau şi din care ieşeau cu ale lor prenume, cu nume de familie şi porecle. Dar cum atîţia dintre ei mureau la vîrste fragede, de copii ori de tineri, se vorbea cu destul calm de copiii decedaţi ori de cei care-au supravieţuit. Decedaţii şi supravieţuitorii.

— Nu mai e mult pînă la graniţă. E vocea de lîngă mine, vocea Clarei. Ai actele la-ndemînă?

Bag dreapta-n buzunarul hainei, scot paşaportul german, îl pun în faţa mea. Clara-l adaugă pe-al ei, unguresc.

— Ca să meargă mai repede, zice. Degetele ei se plimbă din nou pe ceafa mea.

— Dacă tipul întreabă ceva, spune ea pe-un ton pragmatic, sînt prietena ta. Ne-am cunoscut la Budapesta şi-acum mergem în Germania.

— Am înţeles, răspund şi-mi ordon un zîmbet.

Sîntem la trecerea de frontieră. Înaintăm încet, dar nu-i nici un ambuteiaj. Celor mai mulţi li se face semn cu mîna să treacă. Cu două maşini în faţa noastră, un automobil trebuie să tragă pe dreapta, are număr străin.

— Ucraineni, spune Clara. Ca şi cum asta ar explica totul.

Ajungem la barieră. Fără să ne arunce vreo privire, funcţionarul vamal ungur ne face semn cu mîna să trecem. Gestul său scurt pesemne că vrea să spună: afară, afară toate.

Pe partea austriacă stau doi bărbaţi în uniformă. Unul le indică maşinilor să înainteze la pas, celălalt se apleacă, aruncă o privire-n interior. Automobilul din faţa noastră, cu număr unguresc, este oprit pentru o clipă, tipul se uită-n paşapoarte.

Apoi e rîndul nostru. Am coborît geamul. Faţa sa e foarte aproape de nasul meu. Mă priveşte, o vede pe Clara, rînjeşte, îşi retrage faţa şi strigă: „Drum bun!"

Cretinule, zic în gînd. I-ar plăcea şi lui să aibă aşa o femeie-n maşină. Dar pentru o clipă trebuie să recunosc că mi-ar fi plăcut totuşi să mă explic. Să relatez cum stau cu adevărat lucrurile. Cine-i de fapt cretinul în toată povestea asta?

Ţine-i partea prietenei tale prostituate, mă-ndemn în gînd. Şi parc-aş auzi-o pe Theresia murmurînd: „Vezi că o s-ajungi ca bătrînul Zillich".

— Sîntem în Austria, spune veselă Clara, în timp ce-şi bagă paşaportul înapoi în poşetă. Nu mai e mult pînă la Viena.

Satul fusese ridicat pe şi în jurul unui deal, casele erau înşirate de-a lungul unor străzi neregulate. Dealul era într-atîta de acoperit de clădiri şi avea o înălţime atît de mică, încît nici nu-l mai percepeai ca atare. Însemnătatea sa ca deal era mai mult una istorică, o chestiune pentru cronicarii satului. Iniţial, localitatea s-ar fi aflat în vale, deci la şes, cu toate că şi acesta abia de putea fi perceput ca vale. Din cauza pericolului de inundaţii, satul ar fi fost însă mutat pe deal. De atunci a trecut multă vreme şi abia de-şi mai aminteşte cineva de asta. În orice caz, conform cunoştinţelor mele de istorie, satul este, în aşezarea sa, atipic. Cele mai multe sate bănăţene sînt sate cu străzi drepte, concepute pe planşeta de desen din Viena.

Cînd locuiai, asemenea nouă, la capătul satului, te aflai la poalele dealului. Locuiai jos, cum ar veni, și trăiai, cel puțin teoretic, într-o zonă expusă pericolelor. O singură dată s-a ajuns la concretizarea acestor pericole, anume la marile inundații din anii șaptezeci, cînd digul ce apăra satul era pe cale să se rupă.

Dar digul construit cîndva pe timpul Austro-Ungariei a rezistat puhoaielor de apă și-n anii șaptezeci. Comuniștii au vrut de fapt să-l dărîme, făcîndu-și socoteala cît teren arabil ar putea să cîștige astfel. Asta a fost în anii de-nceput, pe vremea cînd mai trăia tătucul Stalin, cînd orice analfabet putea să devină primar. Lui tata îi plăcea să amintească de treaba asta cînd ne plimbam pe dig. Pentru el, pînă și cele mai rele întîmplări erau subiectul unor anecdote amuzante. În relatările sale, toate se transformau într-o glumă blîndă. Cunoștea toți oamenii din sat, îi saluta pe toți și era salutat de toți cînd ne plimbam. Spre deosebire de taică-meu, eu nu cunoșteam pe nimeni în sat. Asta probabil din cauza faptului c-am plecat de timpuriu. Dar nici cîtă vreme am trăit în sat, aproape că nu cunoșteam pe nimeni. Casa noastră de la marginea satului avea o poziție ideală pentru cel care nu dorea să fie expus tot timpul sătenilor. Pînă și de serbările satului putea să te doară undeva. În cel mai bun caz auzeai muzica fanfarei care, adusă de vînt, părea un spectacol al naturii. Muzica de alămuri.

Tata salută un bărbat mai în vîrstă, care arăta destul de prăpădit și spuse: „Ăsta a fost primarul acela, de care ți-am povestit. Care a vrut să dărîme digul. Ăsta a fost". Tata vorbise îngîndurat, nici cu ironie, nici cu satisfacție. Îl salutase pe om, dar nu intrase în vorbă cu el. Iar eu mă uitam în urma bărbatului care se-ndepărta încet și pe care comuniștii-l făcuseră cîndva primar, și-l vedeam îndepărtîndu-se abătut, ca sub povara unei mari vini, iar vina era de-a fi fost primarul comuniștilor,

de-a fi ocupat funcţia aceea care nu i se cuvenea, de a fi preluat-o cu aroganţa comunismului şi de-a se fi umplut implacabil de ridicol. Şi de-a trebui să suporte acest ridicol pînă la capătul vieţii. Asta a fost pedeapsa dură a satului. Aceasta era puterea comunităţii. Ochiul tăcut al Domnului. Ochiul chinuitor.

Sora lui tata se numea Barbara. I se spunea Bärbel. Bärbel trăia la celălalt capăt al satului şi trăia de asemenea jos, la poalele dealului, dar pe partea opusă. Sus, pe străzile de pe deal, unde se afla şi centrul, trăiau cei avuţi, mai exact: urmaşii celor avuţi, întrucît averea le fusese de mult luată de către comunişti. Astfel că nu mai era decît una simbolică, dar ei ţineau cont de fosta avere pînă şi-n politica de căsătorii. Cei avuţi erau numiţi în familia noastră ţărani. Asta însemna că înainte de război deţinuseră, iar după război nu mai deţineau pămînt. Erau însă-n continuare ţărani şi aşa se şi numeau între ei. Uneori se mai adăuga cîte-un adjectiv şi se vorbea de-un ţăran bogat. Iar aceştia, conform tezei mamei mele, nu s-ar căsători decît între ei.

Dar de-acum trecuseră două decenii de cînd nu mai aveau pămînt şi se mai duceau doar simbolic pe pămîntul lor, care de multă vreme fusese expropriat şi devenise parte a C.A.P.-ului. Munceau de mult pe aşa-zisul teren al cooperativei, care nu le aparţinea nici lor, nici altcuiva, şi-şi socoteau unul altuia suprafeţele care încă le aparţineau din punct de vedere simbolic, deoarece comunismul, nu-i aşa, n-avea nici un fel de legitimitate, pusese mîna pe putere prin forţă şi la ordinul ruşilor şi urma s-o piardă din nou, pentru că lucrurile nu puteau să continue veşnic aşa, această nedreptate strigătoare la cer pur şi simplu nu putea să dăinuie. Trebuia doar să ai răbdare, să stai şi s-aştepţi să se consume cumva comunismul, pe urmă-ţi vei primi înapoi proprietăţile, aşa că pur şi simplu trebuia cultivată-n continuare ideea

de proprietate, şi de aceea era importantă şi o politică de căsătorii fără fisuri, pentru că tot ce momentan nu era decît simbolic va deveni cîndva din nou realitate. Nu trebuia decît să-ţi imprimi cu tărie proprietatea-n memorie.

Noi eram o familie de meşteşugari. Mereu sublinia mama lucrul acesta. Şi cu asta se crea o distanţă între noi şi aşa-numiţii ţărani. Şi era o distanţă şi între noi şi Bärbel, care, ce-i drept, provenea şi ea dintr-o familie de meşteşugari, dar lucra la C.A.P. Cu toate însă că lucra pe cîmp, nu era considerată ţărancă, pentru că înainte de război nu deţinuse cine ştie ce pămînt şi n-avea, ca urmare, nici cum să facă socoteli simbolice, de exemplu în vederea aranjării unei căsătorii pentru fiică-sa, Marie. Era lucrătoare pe cîmp pentru că nu ştia să facă altceva şi pentru că nemţii nu contau nicicum în anii aceia de după război; bărbatul ei, meşteşugarul, murise, fusese dat dispărut, căzuse undeva în Crimeea, în orice caz, nu mai trăia. După douăzeci de ani nu se mai întoarce nimeni şi în nici un caz din Rusia.

Bärbel n-avea după război decît casa ei, şi nici asta nu fusese, timp de zece ani, cu adevărat a ei, pentru că noi, nemţii, n-am avut, timp de zece ani, nici un drept asupra caselor noastre; în cel mai bun caz, dacă nu fuseseră prea mari şi noi nu prea bogaţi şi nu puneam astfel în pericol prin fosta noastră bogăţie puterea populară a românilor, aveam voie să stăm în continuare-n ele. Timp de zece ani, pînă ce ne-au aparţinut din nou.

Bärbel locuia deci împreună cu fiică-sa în casa care era şi nu era a ei şi lucra, neavînd nimic, pe cîmpurile C.A.P.-ului, la fel ca şi fiică-sa, Marie. Faptul însă că muncea la cîmp crea această distanţă dintre noi şi ea. Pentru că noi ne consideram meşteşugari. Iar meşteşugarii nu munceau la cîmp. Bunicul meu, bunică-mea,

mama şi într-un fel şi tata, morarul, care lucra el la moara de stat, dar pe vremuri, în lumea adevărată, şi morăritul fusese o meserie.

Comuniştii aveau o relaţie ambivalentă cu meşteşugarii. Pe de-o parte-i vedeau ca pe predecesorii muncitorimii, ai clasei muncitoare, pe de alta, meseria era istoric depăşită. În ochii comuniştilor, aceste rămăşiţe istorice de meşteşugari, de vreme ce tot mai existau încă şi nu puteau fi toţi împuşcaţi, trebuiau să intre-n aşa-zisele cooperative meşteşugăreşti. Acestea erau nişte ateliere mai mari pe care, la nevoie, le puteai subsuma fabricilor, şi astfel comuniştii obsedaţi de industrie erau mulţumiţi, mai ales că puteau de-acum să-i considere pe aceşti foşti meseriaşi drept muncitori, drept oameni ai muncii. Şi cu asta chestiunea era rezolvată pentru comunişti.

Dar pe cît de puţin pricepeau din toate cele, tot pe atît de puţin îi înţelegeau comuniştii pe meşteşugari. Condiţia de bază a meseriei era în definitiv independenţa. Nici un meşteşugar nu se lăsa transformat benevol într-un salahor. Meseria se caracteriza în primul rînd prin libertate. Nici Bastian, nici Lissi nu puteau fi convinşi să intre într-o cooperativă. Încăpăţînaţi, şi-au păstrat independenţa chiar şi în cele mai neplăcute circumstanţe şi în ciuda necontenitelor şicane ale comuniştilor, care, de vreme ce aveau legea-n mînă, evident că aveau toate atuurile de partea lor. Cu persistenţă încercau, cu fiecare nouă hotărîre, să-i convingă pe cei rămaşi independenţi de faptul că situaţia lor era lipsită de orice perspectivă.

Dar nici aşa n-au realizat mare lucru. Abia cînd au ridicat impozitele atît de mult încît depăşeau valoarea casei noastre, Lissi şi Bastian au renunţat, dar nicidecum ca să intre-n aşa-numita cooperativă. Au renunţat în

mod oficial la meserie, s-au scos din acte și-au lucrat în continuare la negru. La fel ca jumătate din sat.

Tata, la rîndul lui, provenea el dintr-o familie de meșteșugari, dar nu mai era un meșteșugar adevărat, întrucît lucra într-o moară de stat. Familia de meșteșugari a tatălui meu Karl nu-și pierduse, dacă e să fim exacți, statutul odată cu preluarea puterii de către comuniști, pentru că membrii ei nu mai erau meseriași adevărați încă de cînd a dispărut moara de apă, de vreme ce pînă și tatăl lui Karl nu-și mai exercita meseria de sine stătător, ci-și cîștiga existența lucrînd la alții. Așa că taică-meu nu mai avea cum să moștenească un meșteșug propriu. A mai putut el să învețe și să practice meseria tradițională a familiei, dar n-a mai putut s-o practice ca meșteșug independent. De aceea el nu mai era în ochii familiei noastre și mai ales în cei ai Theresiei un meșteșugar adevărat. Atîta doar, că mai putea să se mîndrească cu titlul unei meserii și să se scuze cu preluarea puterii de către comuniști, dar Theresia nu accepta această scuză de-adevăratelea, pentru că nu-l credea în stare să-și fi practicat independent propria meserie, chiar dacă n-ar fi ajuns la putere comuniștii. În ochii ei, pentru asta-i lipseau practic toate premisele. Pentru ea, el nu era doar un coate-goale, ci și un flușturatic pe care-l caracteriza o necontenită lăudăroșenie.

Pe Bärbel o vedeam rar. De fapt, doar cu ocazia marilor sărbători ale satului, în zilele de onomastică și de Paști, de Crăciun și eventual de Anul Nou. Astea erau zilele oficiale de întîlnire cu sora tatălui meu. În cazurile acestea venea cu fiică-sa, Marie, ședeau la noi în casă și vorbeau de munca lor la cîmp. De cele mai multe ori vorbea Bärbel, iar mama dădea ochii peste cap, de parc-ar fi vrut să spună de fiecare dată : da' nu pleacă odată, da' nu se mai oprește odată ? Pe mama o deranjau

aceste vizite făcute de Bärbel şi Marie. Sublinia însă mereu că n-ar avea nimic cu Marie. Iar ce putea să aibă cu Bärbel, asta n-am priceput-o niciodată de-adevăratelea. Trebuie să aibă cumva legătură cu nunta. Cu nunta lui Lissi şi a lui Karl. Dar cum anume, asta n-o ştiu nici în ziua de azi. Pentru că pînă şi bunică-mea, căreia de-altfel îi plăcea să mă iniţieze-n tainele familiei noastre, mai ales cînd avea ocazia să-şi consolideze propriile păreri, era zgîrcită-n vorbe în chestiunea asta.

Pentru Lissi şi Theresia, casa lui Bärbel era teren inamic, fiind, de-altfel, una dintre puţinele chestiuni faţă de care cele două femei aveau aceeaşi părere. Iar de terenul inamic aparţinea în cele din urmă şi Marie, deci vară-mea, cu toate că abia dacă spunea ceva. Dar cu timpul a fost asimilată tot mai mult cu acest teren inamic. Cel tîrziu din momentul în care a ieşit la iveală că suferă de-o boală incurabilă. După ce a izbucnit această boală incurabilă şi Marie a trebuit să petreacă o vreme la spitalul de boli nervoase, numit în cuvintele Theresiei „casa de nebuni“, ea a fost scoasă definitiv din scriptele nescrise ale familiei noastre. Bunică-mea nu făcea decît să se uită mută la mama, de parc-ar fi vrut să spună : de la bun început am vrut să te avertizez, ţi-am spus eu că ceva nu-i în ordine cu familia asta, dar tu n-ai vrut să mă asculţi. Lissi, care în alte cazuri se enerva şi din nimicuri, tăcea şi ea, iar Theresia mai adunase-n contul ei cîteva puncte.

De-acum încolo, cu toţii au privit-o pe Marie cu milă, tratînd-o cu o vădită precauţie. Uneori se mai căutau şi cauze pentru izbucnirea bolii ei, că ar fi lovit-o-n spatele capului o uşă grea de pivniţă, se spunea, ori că Bärbel ar fi pus-o la muncă grea. Cu altă ocazie, se spunea că l-ar fi iubit pe-un român, iar Bärbel i-ar fi interzis această dragoste. Toate astea erau spulberate

de Theresia printr-un gest scurt al mîinii. „E din cauza familiei", zicea.

De sărbători, mai mergeam uneori și pe la casa lui Bärbel. Mama, tata și cu mine. De fiecare dată, mama nu mai termina cu-mbrăcatul, dar pînă la urmă tot reușea și, cum era de-acum tîrziu, nu mai puteam sta așa mult. Odată, tata a urcat cu soră-sa în pod, pentru că Bärbel voia să-i arate tatălui meu ceva-n pod, o stricăciune-n acoperiș, pe care eventual s-o repare, sau rezervele ei de porumb, obținute în urma muncii la C.A.P. sau cine mai știe ce. Iar sus, în pod, am văzut sicriul. Era un sicriu mic de copil, vopsit în alb.

Sicriul îi aparținea fratelui verișoarei mele, fiul lui Bärbel, de care arareori se vorbea. Murise de mult, se-necase într-o duminică de primăvară în apele rîului. Asta a fost cu ceva vreme înainte de nașterea mea și despre chestiunea aceasta nu se mai vorbea de mult. Sicriul însă stătea-n pod, întrucît cadavrul n-a mai fost găsit nicicînd. „Rîul n-a mai vrut să-l dea înapoi", zicea Karl. Rîul l-a luat cu el, hăt departe, probabil pînă dincolo de frontiera maghiară, pînă la Szeged, la Szegedin, undeva pe-acolo, și dus a fost.

Împlinise doisprezece ani. „Nu i-a dat bani de cinema, așa că s-a dus la rîu", a spus mama, atunci cînd am întrebat-o odată de soarta băiatului. Lissi o considera pe cumnata ei zgîrcită. În ochii mamei, toată soarta acesteia avea legătură cu zgîrcenia ei.

Două cuvinte le pronunța Lissi în mod regulat vizavi de cumnată-sa : „zgîrcenie" și „soartă". Soarta se referea la soțul dat dispărut și la fiică-sa căzută-n nebunie. Pentru mama, astea erau coordonatele unei vieți groaznice. O viață decupată parcă din romanele pe care mama obișnuia să le citească și pe care le primea cu duzina la schimb de la cunoștințele și prietenele sale,

pentru care croia rochii negre. Mama era-ntotdeauna prinsă de conținutul romanelor pe care le citea. Pentru ea, ceea ce citea-n cărțile astea era curată realitate, realitatea cea-nspăimîntătoare. Presupun că mama citea aceste romane ca să se bage singură-n sperieți, cînd o apuca iarăși nemulțumirea de viață. În orice caz, Lissi o ducea mai bine decît eroinele din romanele sale. Precis n-avea chef să-mpartă soarta acestora, iar prin Bärbel nu numai că avea în realitate în fața ochilor un astfel de personaj de roman lovit de soartă, dar acesta mai făcea parte și din propria ei familie.

Pentru că nu se putea mulțumi însă cu atîta, căuta cauze pentru soarta lui Bärbel, iar cauza principală a găsit-o în zgîrcenia ei. Astfel, băiatul de doisprezece ani se-necase deoarece pentru Bärbel biletul la cinema era prea scump. Și n-a fost Marie împinsă la nebunie pentru că a trebuit să muncească din greu și n-a putut să se bucure de pe urma muncii sale, pentru că Bärbel punea toți banii la ciorap, fără să urmărească vreun țel concret? De parc-ar fi fost în America și-ar fi trebuit să pună bani deoparte pentru întoarcere. Bärbel economisea fără scop, economisea și-și găsea satisfacția-n mărimea sumei pe care-o păstra la CEC sau sub pernă. Nimeni din familie nu știa exact cîți bani economisise Bärbel, cît pusese deoparte, nu se spunea decît c-ar fi foarte mulți.

Uneori, Karl pomenea spiritul de economie al surorii sale, avînd cuvinte de laudă pentru suma mare pe care trebuie s-o fi adunat la un loc. Iar de sărbători, cînd fie Bärbel era în vizită la noi, fie noi la ea, aducea în mod regulat vorba de suma economisită, își îmbrăca aluziile în anecdote și glume, dar nici măcar umorul n-o determina să-i destăinuie adevărata mărime a sumei de bani economisite.

Cînd se ajungea la partea asta a discuţiei, Lissi devenea totdeauna foarte neliniştită, deoarece i se părea că acest subiect era îndreptat împotriva ei şi-l bănuia mai ales pe Karl că deschidea discuţia asta doar ca s-o supere, că aducea vorba de economiile cumnatei doar ca să-şi critice soţia. Pentru că Lissi nu făcea economii. Chestiunea banilor era unul dintre puţinele, dacă nu singurul motiv pentru care Karl şi Lissi se certau. Mama trecea drept mînă spartă. În problema aceasta, Karl şi Theresia erau, în mod excepţional, de aceeaşi părere. Nu cădeau de acord, dar erau de aceeaşi părere. Ziceau că mamei îi alunecă banii printre degete.

Iar Lissi nu spunea decît: „Totuşi, trăim bine. Mîncăm bine şi sîntem bine îmbrăcaţi". Şi Karl să facă bine să se uite atent la meniul din casa surorii sale, ia să se ducă el timp de cîteva săptămîni să mănînce la Bärbel, apoi să revină cu ideea sa de economisire. În afară de asta, n-ar strica să se mai uite ocazional şi-n dulapurile cu haine şi să compare ce-i într-ale noastre şi ce în cele ale lui Bärbel. În astfel de situaţii, Lissi se-ambala-ntr-un adevărat monolog, care culmina cu o cuprinzătoare apărare a concepţiei ei de viaţă. Iar tata tăcea.

Discuţiile pe tema banilor şi-a economisirii erau pentru Lissi un atac nu doar la adresa modului ei de viaţă, ci şi la adresa căsniciei sale şi a mea, a copilului său. Pentru că nu făcea economii nici în ceea ce mă privea pe mine. Avea un nedeclarat simţ pentru plăceri şi încerca să mi-l transmită şi mie. Pe tata, în schimb, încerca să-l apere de influenţele devastatoare ale economisirii. A economisi era pentru Lissi o formă a sărăciei. Un fel de sărăcie benevolă, iar aşa ceva îi repugna. Pe tata-l considera în pericol, iar în soră-sa, cea bătută de soartă, vedea o victimă a ideii de economisire.

Dar, în ochii mamei, drept adevărata forţă motrice, drept spiritul rău al acestei ideologii a economisirii

trecea mătuşa lui Karl, sora mamei sale atît de devreme decedată, soră care avea o influenţă mare asupra nepoatei ei Bärbel şi se folosea de această influenţă pentru a ţese continuu intrigi, cum afirma Lissi.

Agnes, mătuşa lui Karl, care locuia tot în celălalt capăt al satului şi pe care de asemenea n-o vedeam decît de sărbători, ba chiar mai rar decît pe Bärbel, trecea drept scorpia acestei familii destrămate, a acestui rest de familie în care nu mai exista decît un singur bărbat, cel mai tînăr din familie, Karl. Iar cînd singurul bărbat mai e şi cel mai tînăr membru al familiei, atunci oricum s-au dus dracului toţi şi toate, cum obişnuia să spună Theresia.

Ca atare, Karl avea o poziţie proastă-n cadrul restului său de familie. În orice caz, n-avea nici un cuvînt de spus. N-avea nici un cuvînt de spus nici în familia noastră, nici în restul său de familie. În restul său de familie, scorpia făcea legea. Lucru ce explica la rîndu-i ezitările şi părerile ciudate, pentru noi, ale lui taică-meu, cît şi încăpăţînarea şi exageratul spirit de economisire la soră-sa, astfel încît amîndoi au fost în cele din urmă acceptaţi în familia noastră pentru că nu era în mod direct vina lor că aveau aceste însuşiri neplăcute. Ce mai, erau victimele scorpiei de-acolo de jos, din celălalt capăt al satului. Cînd era vorba de Agnes, Theresia şi Lissi ziceau mereu „aia de-acolo de jos". Şi noi locuiam tot jos, ţinînd cont de aşezarea satului, dar într-un fel existau două feluri de jos, aşa cum satul avea două capete. În consecinţă, josul nostru, ca şi capătul nostru de sat, era cel bun, iar celălalt era cel rău. Asta cel puţin în ochii lui Lissi şi-ai Theresiei, care aproape că nu-i spuneau niciodată pe nume mătuşii lui taică-meu.

Pînă şi figura-i uscată era luată drept dovadă a răutăţii. Cum s-ar spune, răutatea ei o secătuise, dar nu singură, ci împreună cu zgîrcenia. Ce mai, era moderatoarea

zgîrceniei, maestra de ceremonii a economisirii atît de urîte de mama.

Unul dintre argumentele puse pe tapet de Lissi și Theresia împotriva lui Agnes ori de cîte ori se ambalau, era c-ar fi îngropat trei bărbați. Despre acești trei bărbați nu se spunea nimic în plus în cadrul familiei noastre, atîta doar: „Scorpia a-ngropat trei bărbați". Probabil că prin asta Lissi și Theresia doreau să scoată-n evidență cît de periculoasă era mătușa lui taică-meu. Unul dintre cei trei bărbații a fost, pare-mi-se, cizmar, altul crîșmar. Despre cel de-al treilea nu-mi amintesc absolut nimic. Nici despre cizmar nu se spunea ceva-n plus. Doar perioada trăită alături de crîșmar era amintită regulat. Această perioadă din viața lui Agnes reprezenta alt important element probator împotriva ei. Pe vremea aceea, ar fi dansat noaptea pe masă spre distracția bărbaților. I-ar fi îmbătat, obișnuia Theresia să sublinieze, și le-ar fi scos banii din buzunare.

Rămîn la Viena, precum am plănuit. Luăm o cameră la hotelul de la Westbahnhof, în care ocazional am mai înnoptat în decursul anilor. În drumurile mele spre Banat. De două ori în fiecare an. De Paște, de Crăciun. De cînd merg singur, fac în mod regulat cîte-o haltă la Viena. La dus și la-ntors. Au fost șederi foarte diferite una de alta. Înainte și după. Înainte, tensionarea, după, ușurarea. De-a fi lăsat, pentru puțin timp, în pace de către trecut. Aceste călătorii în Banat puneau emigrarea în mod tacit sub semnul întrebării.

Monika a vrut mereu să mergem fără să-nnoptăm. De fiecare dată, a vrut să scape cît mai repede de drum. De cînd familia ei nu mai trăia acolo, n-o mai interesa nicicum Banatul. Dar nici Viena n-o interesa. Călătoriile-n Banat erau pentru ea o corvoadă și le-o lua în

nume de rău părinţilor mei faptul că n-au emigrat. Considera acest refuz al părinţilor mei un afront personal. De parcă părinţii mei şi-ar fi exprimat astfel dezaprobarea faţă de decizia capitală luată de nora lor.

Stau pentru puţină vreme întins pe pat, în timp ce Clara-şi face de lucru în baie. Televizorul, pe care tînărul liftier l-a pornit ca să obţină o monedă de la mine, merge. *Tschusch*-ul, cum li se spune aici celor din fosta Iugoslavie, a şters-o din cauza vreunuia dintre războaiele din ţara sa de baştină. În loc să se facă erou sau criminal, ceva acolo, cu personalitate, el n-a ajuns decît un pîrlit de cerşetor în mult urîta Vienă, un *Ausländer* profund umilit. Nimic nu-i mai rău decît această umilire ca *Ausländer*. Adevăratul slujitor nu ascultă decît în lucrurile mari, mă gîndesc. E o frază de-a lui Gyula Illyés, pe care am citit-o cîndva în cartea sa despre pustă[1].

Nu aud nimic, nu văd nimic. Doar stau întins în pat. Apoi mă mai duc o dată la maşină, mai iau o geantă din portbagaj. De parc-ar trebui să-mi asigur şederea la Viena urcînd bagajele-n hotel.

Între timp, Clara a părăsit baia.

— Unde-ai fost? mă-ntreabă cînd intru-n cameră. Observ o urmă de nervozitate în felul cum vorbeşte. Un tremur scurt în vocea ei.

— La maşină, să mai aduc o geantă, zic.

— A, da, am crezut că m-ai părăsit.

Pentru o clipă se reazemă de mine. Spune:

— Să nu mă laşi singură aici.

Îmi petrec braţul în jurul umărului ei, tăcînd.

— Mergem să mîncăm? întreabă.

---

1. Gyula Illyés (1902-1983), poet şi prozator maghiar, cunoscut mai ales prin reportajul literar/„sociografia“ *Puszták népe* (*Poporul pustei*), carte tradusă în mai multe limbi.

Alegem ospătăria de la colţ. Locul şniţelului vienez. Şniţel ca-n copilăria mea. Doar că de mînzat şi mare cît să dea afară din farfurie. Clara comandă o salată.

Povestesc despre şniţelele din copilărie.

— Vii cu mine la magazinul de vizavi? mă-ntreabă.

Vrea să-şi ia un job de *table-dancing*, într-unul dintre localurile de pe Gürtel[1]. Va să zică, mergem vizavi. Practic e peste drum, în stînga gării. Imediat după localurile iugoslavilor din anii optzeci. *Lepa Brena* şi *Novo Beograd*. Schimbă cîteva vorbe cu tipul de la casă, acesta pune mîna pe telefon. Peste cîteva minute, vine un altul, şeful, ascultînd doleanţele Clarei.

— Am să-ţi transmit salutări de la Béla, zice.

Bărbatul se uită la mine, dau afirmativ din cap, de parc-ar trebui să confirm spusele Clarei. Mă măsoară scurt din priviri. Pare-se că nu prea mă potrivesc cu aşteptările sale. Precis nu arăt ca un peşte. Dar sînt prins în joc, la fel ca şi gagiul.

— Okay, zice, Béla mi-e prieten. Poţi începe de mîine, tura de seară. Garanţie, pe oră. Spune Clarei un preţ în şilingi. Chestiile speciale sînt treaba ta. Ne vedem mîine la şase.

Îşi ia rămas bun de la noi doi printr-o strîngere de mînă, de parc-am fi încheiat şi parafat vreo învoială. Obicei interlop.

Încă o seară blîndă de septembrie. Înconjurăm pe străzile laterale Mariahilferstrasse, ne aşezăm pe o terasă unde lumea bea bere, într-o curte interioară cu copaci, cu copaci bătrîni. Deodată toate par din nou ca la ţară, ca acum o sută, două sute de ani, centrul oraşului mai

---

1. Pe lîngă Wiener Ringstraße (strada inelară) şi aşa-numita Lastenstraße (strada mărfurilor), Wiener Gürtel (centura vieneză) este a treia arteră principală de circulaţie dispusă circular în jurul centrului Vienei.

să devină o suburbie, de n-ar fi îmbrăcămintea șic a clienților, potrivită mediului urban. Uneori doar hainele-i țin omului în fața ochilor oglinda timpului.

— La ce te gîndești? întreabă Clara.

Îi povestesc ce-am observat.

Îmi aruncă o privire scrutătoare. Zice:

— Credeam că ești inginer, dar văd că ești filozof. Nu sună a apreciere.

Puțin înainte de miezul nopții sîntem înapoi la hotel. Clara se retrage-n baie, iar eu mă uit la știrile emisiunii *Zeit im Bild*[1]. Prin fața ochilor mi se perindă imaginile știrilor. Văd cadavre ca niște animale din stofă.

Cînd Clara revine, îi predau ei telecomanda și mă duc și eu la baie. Cînd mă-ntorc de la baie, doarme deja. Televizorul merge, e un program în limba maghiară de pe RTL. Oameni tineri care arată ca niște oameni tineri își povestesc ceva pe ungurește. Printre povești, clipuri muzicale: Britney Spears, *You drive me crazy*. Shania Twain, *That don't impress me much*. Clipoceala veșnică a sexelor. Și fiecare generație o redescoperă. Crede că-i ceva nou. Ce amăgire. Ce autoamăgire.

Lîngă mine, Clara se sucește, întorcîndu-și fața spre perete. Își întoarce fața de la mine, spre perete. Îi privesc ceafa, ridic mîna ca să-i mîngîi părul. Mă opresc. Doarme, îmi zic. Apuc telecomanda. Dau sonorul mai încet.

Las imaginile să mai țopăie pentru cîteva clipe prin fața mea. Apoi apăs butonul.

Ce caut aici? Lîngă mine, în pat, doarme această femeie tînără pe care-o cunosc de trei zile. Mi-am luat asupra mea răspunderea pentru ea. Am adus-o la Viena, unde-și vede de munca ei de prostituată. Am avansat în postura de apărător al unei prostituate necunoscute. În

---

1. *Timpul în imagine*, emisiune pe ORF 1, postul public de televiziune din Austria.

ce dracu' m-am băgat eu aici? De parcă nu mi-ar ajunge problemele cu şantierul. Recapitulez ultimele zile şi mă gîndesc, iaca, aşa ajungi să baţi cîmpii, ajungi din lac în puţ şi nicicînd înapoi la tine.

Ar trebui s-o sun pe mama, mă gîndesc, înainte să adorm şi eu. Dar ce să-i spun? Karl e mort. Soţul ei, tatăl meu. Asta o ştim amîndoi. Poţi să constaţi moartea, dar dincolo de asta cu greu se mai poate spune ceva. Cel puţin nimic care să aibă sens. Despre ceva lipsit de sens nu poţi spune ceva plin de sens. Poţi să-l implori cît vrei pe Sfîntul Nepomuk[1], nu se schimbă nimic. Karl e mort, iar eu stau în pat cu o prostituată, şi asta ca să dorm. Sfîntul Nepomuk însă stă în Piaţa Domului din Timişoara, iar oamenii se duc la el. Oamenii se duc la izvorul de la soclul său. Cred în efectele tămăduitoare ale izvorului. E apă minerală, subliniază ei.

În vis, văd nişte copii cum cară un sicriu. Unul dintre copii sînt eu. La mormîntul deschis stă o femeie care seamănă cu Bärbel, cu o Bärbel încă tînără. Cînd ajungem cu sicriul la mormînt, dă bucuroasă din cap. „Înmormîntaţi-mi, în sfîrşit, băiatul", o aud că spune. Mă trezesc, sar din pat, beau un pahar de apă. N-are mormînt, mă gîndesc, rîul e mormîntul său. Adorm la loc. Tufele de mac din grădina vecinilor se clatină-n vînt. Au globuri albastre-n vîrf. Vecinul are seminţe de mac în gură. Gura plină de mac.

În dimineaţa următoare, după micul dejun, Clara declară în trecere că vrea să meargă la cumpărături, la văzut magazine. Dacă n-am cumva să-i dau şi ei niscaiva lovele. Am, cum să n-am.

---

1. Johannes (von) Nepomuk (ne Pomuk – din Pomuk) (cca 1350-1393), preot şi martir catolic ceh, declarat sfînt în 1729. Patronul Boemiei, al duhovnicilor, al preoţilor, navigatorilor, plutaşilor şi morarilor, al podurilor, al secretului duhovnicesc.

3

Rămîn în cameră. Spaţiul îngust al camerei de hotel mi se pare dintr-o dată binefăcător, adecvat. Stau întins în pat, prin cap îmi trece un film, o adunătură de imagini disparate. Mureşul, tatăl meu, Budapesta, Clara, Sandhofen, Monika. Pînă ce bate camerista la uşă. Vorbeşte germana *Ausländer*-ilor. Are accent de Balcani. O-ntreb. Întreb cu tupeu, aşa cum îi întrebi pe *Ausländer*-i. Macedonia, zice. Of, altă ţară dintr-asta. De-acum au cu toţii state proprii, iar primarii lor se numesc miniştri şi au cuţitul în mînă. O las pe macedoneancă să-şi facă treaba. Ca să-şi poată întreţine bărbatul şi pe netrebnicul de fii-su pe deasupra. Iau loc în foaier. Răsfoiesc unul dintre ziarele astea austriece de format mic. O foiţă, un *flyer*, în cel mai bun caz. Numai în Austria o chestie de-asta poate fi considerată ziar.

Mă-ntorc în cameră. În camera noastră. Camera mea. Camera Clarei. Sună straniu, silabisit aşa, de la un capăt la altul. Urc un etaj cu ascensorul. Este un ascensor vechi, de dinainte de primul război mondial. Din lemn de culoare închisă şi sticlă de oglinzi. Faţa mea-n oglindă.

În cameră iau telefonul, îmi fac curaj, o sun pe mama.

— Ai ajuns cu bine? mă-ntreabă.

— Da, zic.

De fapt, astea fiind spuse, convorbirea noastră s-a încheiat, în orice caz, s-a epuizat.

— E greu, spune mama.

Nu zic nimic, ce naiba aş putea să zic. Ce laşitate, să vorbeşti despre moarte. Asta am citit-o la Krúdy[1], în *Poştalionul roşu.* Nu reuşesc să spun ceva, fără să mă lase vocea. E groaznic şi-n acelaşi timp este cum este, o chestie absolut normală. Trăită de milioane de ori. Mă gîndesc eu. Interpretată în fel şi chip. Cu toate acestea, tot e ceva unic pentru fiecare, de fiecare dată un scandal. Nu există unul mai mare. Dar şi asta s-a mai spus. Totul s-a mai spus, absolut totul.

Tac. Tăcerea înseamnă respect şi ofensă deopotrivă. Moartea-i învrăjbeşte pe cei care supravieţuiesc.

Ascult ecoul vocii ei.

Întreabă de vreme, de muncă.

— Trebuie să meargă, zic, iar acest *trebuie*, pe care-l pronunţ, sună ca un comentariu la tot ce spunem şi nu spunem.

Cu toţii avem o datorie.

Mai tîrziu, scotocesc în geanta pe care am adus-o din portbagaj şi deodată mă trezesc cu legătura de documente de la tata în mînă. Cereri scrise de mînă, legitimaţii, fotografii. Un *Ahnenpass*[2]. Catrafuse, amintiri. O descriere de mînă a morilor de apă de pe Mureş. Citesc un pic din manuscrisul acesta. Roată hidraulică şi paletă de roată hidraulică. Trebuie mai întîi să mă obişnuiesc cu scrisul de mînă. Pentru că nu cunosc decît scrisorile sale, scrisorile scurte şi stereotipe pe care mi le scria în Germania, mie şi Monikăi, iar mai apoi doar mie. Scrisori

1. Gyula Krúdy (1878-1933), prozator şi jurnalist, este una dintre figurile proeminente ale literaturii maghiare a secolului XX. A semnat peste optzeci de romane şi povestiri, iar vasta sa operă publicistică trece drept o cronică a Ungariei din primele decenii ale secolului XX.
2. „Paşaportul cu strămoşi" – document introdus pe scară largă de nazişti în vederea atestării originii germane, respectiv ariene a strămoşilor.

în care nu spunea nimic, pentru că se temea de cenzură. Mai tîrziu s-o fi obişnuit cu faptul de-a nu spune nimic. „Am trecut cu bine de iarnă, am început muncile din grădină. Sîntem sănătoşi." Sau : „Mama-i bolnăvicioasă". Sănătos, bolnăvicios. Cu asta se epuizau informaţiile personale.

Lanţuri. Rude de imersiune. Pasarelă de serviciu.

Viteza roţii hidraulice.

Roată cu bolţuri. Roată dinţată. Axul morii.

Mecanismul de măcinare.

Pietre.

Material de măcinat.

Braţ de amestecat. Inel cu camă.

Releu de control.

Moară cu valţuri. Ciur oscilant.

Grîu.

Apă.

Cuvinte vechi pentru mine, sedimente. Ceva ce are de departe legătură cu familia. Dar cu mine? Pentru tata, a fost spaţiul unei lumi în care a crescut. Lumea bunicului său. Lumea în care a eşuat tatăl său. Lumea din care, printr-un capriciu al naturii, taică-su a fost azvîrlit afară.

Tata şi-a pus pe hîrtie cunoştinţele despre morile de apă pentru un cronicar al satului, care a emigrat. Cronicarul trăieşte la Augsburg. Vine de două ori pe an în sat, împarte alimente şi haine pe care le strînge la Augsburg. Iar cu această ocazie, îi întreabă de toate cele pe oameni. Bricolează la istoria localităţii. Pentru el a descris Karl morile.

Printre hîrtiile lui Karl, găsesc şi o foaie care se ocupă de tatăl său. Este vorba de anul 1911. Morarul de la moara de apă are doi copii, un fiu şi o fiică. Pe fiu l-a trimis să facă gimnaziul de la Szegedin. Acum, fiul urmează să se căsătorească. Ar trebui să fie o fiică de

țăran, se gîndește. Pe motiv de zestre. Ca să-i poată plăti fiicei partea, jumătate din valoarea morii. Treizeci de iugăre de pămînt, atît valora o moară de apă. După niscaiva căutări și renunțări, găsește o fată de țăran potrivită. În februarie 1912 va fi nunta. Dar fericirea nu ține mult. Toamna și iarna, inundațiile și gheața aduc cu sine catastrofa. Moara este distrusă. Tînărul morar, Michael Zillich, bunicul meu, a sărăcit. Este-o foaie răzleață, o schiță, scrisă parcă pentru o autobiografie. Comuniștii le cereau oamenilor cu orice ocazie cîte-o autobiografie. Scormoneau în trecutul lor, căutau să le afle originea. De parcă astfel ar putea să-i ghicească mai bine.

Ahnenpass-ul data din anii treizeci, cînd oamenii au vrut să se asigure că sînt germani la origine, dar asigurarea aceasta nu le-a adus altceva decît dovada că sînt buni pentru *Waffen-SS*. Vina colectivă. Atunci cînd Michelbach își ținea cuvîntările, vorbindu-le bărbaților tineri ca unor tovarăși de neam. Vorbea de sîngele bun german ce le-ar curge prin vene, iar despre lucrul acesta trebuia să depună mărturie *Ahnenpass*-ul, cît și să le impună tinerilor obligația de-a nu pîngări rasa. Astfel vorbea Michelbach, iar tinerii îl ascultau.

Die Deutsche Mannschaft, echipa germană, a format un alai cu torțe. Acestea erau jocuri. Se jucau de-a războiul și astfel se situau în mijlocul evenimentelor. Voluntar, cum se spunea. *Siegheil*[1]. Aceia din sat care nu se supuneau, care n-aveau chef de *Führer*, se trezeau că Tineretul German, cei din DJ, aruncă-n casele lor cu ouă clocite.

Ahnenpass-ul coboară pînă la începutul secolului al XIX-lea, dar nu pînă la imigrare, doar pînă la a treia

1. Victorie și noroc/succes/sănătate..., *Heil* avînd și conotații religioase. *Heil Hitler* sau *Siegheil* au fost folosite sub nazișit ca formule de salut.

sau a doua generaţie de imigranţi. Este aşa-zisul mic certificat de arian. *Ahnenpass*-ul n-are deci început. Nu rezultă din el de unde au venit familiile. E drept că se pot face supoziţii în baza istoriei satului şi a registrelor bisericii, dar date exacte nu există. Tatăl meu a continuat *Ahnenpass*-ul. A adăugat generaţiile de după război. Pe cei morţi şi pe cei vii. Lucrul acesta m-a ajutat să fiu recunoscut ca *Aussiedler*[1]. Ca german. Acum, ar fi rîndul meu să completez datele. Pentru cine însă? Şi la ce bun?

Printre hîrtii se află şi corespondenţa pe care a avut-o cu Arhiva armatei române după schimbarea numită „revoluţie". Aici se afirmă de către cei de la Arhivă că în 1943 ar fi fost trecut în rîndurile *Wehrmacht*-ului. Este un neadevăr şi o altă jignire. Arhiva armatei conţine acte falsificate.

Îl văd pe tata în faţa mea, îl aud vorbind. Despre deportarea sa în Rusia, în 1945, direct din armata română. Probabil că această armată n-a vrut să-şi asume responsabilitatea pentru deportarea sa. Îl aud cum povesteşte, de parc-ar trebui să dovedească ceva. Se plimbă de colo-colo. Fără linişte.

Televizorul merge, iar la televizor nu-i altceva decît politică. Politică nudă. Luptă pentru putere.

La Bucureşti, tocmai sînt schimbaţi indienii. Nu ca-n alte dăţi, cu ipocrizie, nu. De data asta-i vorba de marea schimbare a indienilor. Oamenii din sat nu se duc cu zilele la muncă. Tineretul umblă pe-un camion

---

1. *Aussiedler* este termenul tehnic-administrativ al RFG pentru emigranţii de etnie germană care, după cel de-al doilea război mondial, şi-au părăsit statele în care se născuseră (Polonia, România etc.), fiind primiţi de Germania de Vest tocmai în baza originii lor germane. Termenul vine de la *aussiedeln*, opusul lui *sich ansiedeln* – a se aşeza (într-un loc, un ţinut, o ţară).

al C.A.P.-ului cu bena deschisă prin sat fluturînd un steag din care a tăiat stema comunistă. Exact aşa, cum a putut fi văzut şi la televizor. Umblă prin sat, se duc pînă la rîu. Îşi zic revoluţionari. Se duc la rîu şi se reîntorc în sat, e revoluţie. La rîu, îl arestează pe George cel mic. Să facă el o depoziţie, să spună ce s-a întîmplat cu banii de la cei emigraţi. Îl duc la Timişoara, la armată. Apoi, vin de la Timişoara cîţiva oameni şi-i percheziţionează lui George cel mic casa.

La televizor îl arată pe mai marele indienilor şi pe şleampăta sa. Cu cei doi s-a isprăvit repede. Într-o seară, toată lumea stă în faţa televizorului în aşteptarea casetei video. Întreg satul, asemenea întregii ţări, aşteaptă caseta video. Toţi vor să vadă procesul sumar, dovadă a revoluţiei. De parcă n-ar fi altă miză, decît să cadă capete. Că nu poate fi vorba doar de atîta lucru, de asta-şi dau seama abia mai tîrziu. Cînd nu le mai foloseşte la nimic. La absolut nimic.

Îl văd pe tata în faţa mea. Îl aud vorbind. Este prima mea vizită după sfîrşitul dictaturii. E ianuarie, şi de stat nu stau decît cîteva zile. Umplusem portbagajul cu alimente şi cu ceva ţoale. Lucruri pentru supravieţuire-n haosul schimbării. Îl aud pe tata vorbind despre deportarea sa, despre iarna lui 1945. De data asta ascult mai atent decît în trecut. Povesteşte ce-a trăit de parc-ar face-un testament. Stăm în camera de zi, lîngă sobă. Pe stradă trec bărbaţi, cărînd lemne de foc în spate.

— În 29 ianuarie 1945, zice, am fost dus în cazarma din Călăraşi la arest. Asta s-a făcut spunîndu-mi-se : „Ne pare rău, dar ordinul e ordin". La arest se mai aflau cîţiva marinari care s-au uitat curioşi la mine, dar militarul de serviciu le-a spus : „Camaradul n-a comis nici o crimă. E neamţ şi le va fi predat mîine ruşilor". Am privit în jur, m-am aşezat pe-o ladă, m-am uitat la ceas. Militarul de serviciu s-a întors şi m-a dus într-o cameră

goală, cu un singur prici. Că doar n-am comis nici o crimă. A mai adus un soldat, un ardelean. Am fost păziţi. Cinci ani, două luni şi unsprezece zile, atît adunasem în armata română.

La ora şase, ne-au dus din nou la arest, să pară că ne-am fi petrecut noaptea acolo. La ora şapte, a venit un camarad român cu o cană de cafea. Era şocat să mă vadă la arest.

Am fost duşi în curte. În clipa aceea, maiorul a intrat pe poarta cazărmii. Cînd ne-a văzut în uniformă, a-nceput imediat, după vechiul obicei românesc, să-njure de mamă şi de bunul Dumnezeu. Trebuia să purtăm haine civile.

Am fost pus să mă dezbrac pînă la cămaşă şi chiloţi şi să-mi predau uniforma, în conformitate cu lista de inventar. După aceea, am primit ceva de îmbrăcat din stocul de haine ce le fuseseră luate cîndva evreilor. Mi s-au dat nişte pantaloni din camgarn, de culoare maro, un veston verde din acelaşi material şi un palton de damă.

A mai fost adus la noi un cuplu, soţ şi soţie, de germani. Bărbatul era pe punctul de-a deveni ofiţer. Ne-au condus în biroul comandantului, unde ne şi aştepta un rus care ne-a pus nişte întrebări. A descoperit că femeia era poloneză şi era de părere că n-ar fi permis să fie deportată. Femeia însă a insistat să rămînă împreună cu soţul. După o discuţie mai lungă, a trebuit să dea în scris că se obligă să muncească-n Rusia. Rusul avea un translator alături, pe care-l ştiam bine, acesta însă se purta de parcă azi m-ar fi văzut pentru prima dată-n viaţă.

Ni s-au înmînat apoi lenjerie de corp de schimb şi alimente pentru zece zile. Un ofiţer mi-a dat o căciulă de blană şi nişte mănuşi. Apoi, ofiţerii s-au postat, în ordinea gradelor, pe hol ca să-şi ia rămas bun de la noi.

Ne-au transportat în două limuzine la gara Ciulniţa. Acolo am fost păziţi cu străşnicie. Oamenii care ne-au

observat credeau că sîntem prizonieri sau fasciști care sînt duși în Uniunea Sovietică spre a fi împușcați.

Cînd am luat loc în tren, rusul care ne însoțea și-a deschis geanta, a scos un baton de salam și un briceag, a tăiat salamul felii și ne-a împărțit feliile. Oamenii din jurul nostru își șopteau unul altuia cum că rușii ar fi oameni buni. Noi tăceam.

La Brăila, am fost predați comandamentului rusesc local. Comandantul, Wiener pe numele său, ne-a explicat în germana sa de școală că vom fi duși la muncă-n Uniunea Sovietică și că o vom duce bine acolo, cîtă vreme vom munci bine. Pe doamna Alt însă, poloneza, a vrut s-o trimită acasă. A stat îndelung de vorbă cu ea, dar femeia a insistat în continuare să rămînă cu soțul ei, că soarta lui și este și a ei. Am fost escortați afară și urcați într-un camion. Ne-au dus din nou la o gară. Am ajuns la Iași.

Lagărul de la Iași, în care am fost adunați, se afla într-o școală cu săli pentru studenți. Cînd am ajuns acolo, prezenți erau doar doi oameni. Ne-am dus lucrurile într-o încăpere ce se afla la etajul unu, pe colț, cu vedere bună spre stradă. A doua zi a sosit un nou transport: oameni din toate straturile sociale.

Prietenul meu Hans Klein n-avea bani, dar se pricepea la jocul de cărți. Eu mai aveam cîteva bancnote și i-am împrumutat ceva. N-a durat mult și-a organizat o partidă de cărți care i-a adus și bani. Asta se-ntîmpla noaptea, pentru că jocul de cărți era interzis.

Soseau noi și noi transporturi, pînă ce lagărul s-a umplut de tot. Printre noii sosiți erau oameni care aveau multe bagaje asupra lor, între ei și un ceasornicar cu cele două fiice ale sale. Într-o cutie mare, omul își luase cu el tot atelierul. Era din Cluj. Fetele erau foarte slabe și în sinea mea mă-ntrebam cum să muncească aceste

ființe slabe în Rusia? Ceasornicarul însuși era un bărbat slab. Poate o să-l ajute meseria, mă gîndeam, să se descurce mai ușor.

Ceasornicarul vorbea o germană foarte bună, vorbea foarte mult și afirma că nu vom ajunge-n Rusia, că americanii n-ar permite asta. Și ce-au mai permis-o!

Ziua următoare a fost o zi de marți, 13 februarie 1945. Ni s-a spus să ne facem bagajele, că după-amiază pornim. În după-amiaza aceea, am fost duși în stradă, încolonați, și-am pornit. Mai întîi, eram cîte șase într-un rînd, dar asta n-a ținut mult, pentru că existau oameni care aveau prea multe bagaje. Nu puteau ține pasul. De ambele părți ale coloanei, pășeau rușii cu pistoalele-mitralieră încărcate. De pe marginile străzii, de la școală pînă la gară, ne priveau o groază de oameni curioși. Ajunși la gară, a-nceput imediat îmbarcarea în vagoane.

Atunci noi, cei care am stat împreună de la bun început, am făcut o mare greșeală, urcîndu-ne cu toții în același vagon. În afară de noi, nu mai erau decît cîțiva care veneau de acasă și mai aveau alimente.

Vagonul era prevăzut în ambele părți cu niște scînduri. Astea urmau să fie paturile. În mijlocul vagonului era o sobă cu ceva lemne de foc alături. Nu exista nici un loc unde să-ți faci nevoile. Noroc că era cu noi unul din Bucovina de Sud, un muncitor forestier. Își luase cu el toporul.

Au fost închise ușile. Ușa noastră n-a fost zăvorîtă, dar nici asta nu ne-a prea fost de folos. Am făcut foc, iar cineva a spus că sîntem încă-n România. Cu asta a vrut să spună că nu vom avea tot timpul lemne ca să ne-ncălzim.

Locomotiva a pornit foarte încet. Trenul s-a pus în mișcare și-am pornit-o spre est. Cine știe care dintre noi, m-am gîndit, își va mai revedea vreodată această patrie nedreaptă, România. O oră mai tîrziu, lăsasem

Prutul în urma noastră şi ne aflam pe teritoriul sovietic. Cineva a încercat să deschidă uşa, aceasta s-a deschis foarte uşor. Cîţiva dintre noi s-au postat în cadrul uşii şi priveau afară. Afară totul era cufundat în zăpadă şi linişte. Trenul a mers, încet şi fără oprire, toată noaptea.

După ora nouă, trenul s-a oprit în cîmp deschis, au fost deschise uşile şi toţi am fost puşi să coborîm ca să ne facem nevoile. Ce mai privelişte! Să vezi peste două mii de oameni, bărbaţi şi femei laolaltă, stînd pe vine şi-n curul gol pe cîmpul înzăpezit. Gardienii s-au amuzat copios. Apoi am pornit mai departe.

De-acum înainte, nu mai existau lemne de foc, sobele au rămas reci. Domnul Krämer, care se pricepea să folosească securea, a făcut o gaură-n podeaua vagonului. Aceasta ne-a devenit closetul. O pătură se folosea pe post de perdea.

Mîncarea ni se aducea în nişte găleţi. În fiecare vagon exista un responsabil pentru împărţirea ei. Unul care vorbea ruseşte.

Încetul cu încetul ne-am cunoscut, iar unele cunoştinţe s-au transformat în prietenii. Buni prieteni mi-au devenit Jakob şi Fiffi. Fiffi era porecla, n-am aflat niciodată numele adevărat şi nici numele de familie al lui Jakob. Jakob avea un aer foarte trist, nu-ţi răspundea întotdeauna dacă-l întrebai ceva. Fiffi, în schimb, era, în ciuda foamei, a setei şi a frigului, mereu bine dispus. De cele mai multe ori ne povestea basme, basme pe care şi le pregătise acasă pentru copilandrul său. Cel mai îndrăgit basm a devenit acela cu Micul şi cu Marele Klaus. Fiffi era timişorean. Zicea c-ar fi de origine musulmană, părinţii săi ar fi venit de pe insula dunăreană Ada Kaleh. De meserie era zugrav.

Eram de-acum de-o săptămînă pe drum, dar nu ajunsesem cine ştie cît de departe. Cînd, la un moment dat, uşa vagonului era deschisă, cineva a-ntrebat-o pe-o

rusoaică unde sîntem. Zicea că sîntem încă la Cotul Donului şi cu cît vom ajunge mai departe, cu atît mai frig va fi. Rusia ar fi mare şi rece.

De fiecare dată, locomotiva pornea cu o aşa smucitură, de cădeam în vagon unul peste altul. Au apărut păduchii. Pe frigul acela, n-aveai cum să te dezbraci. Ca să prinzi păduchii, îţi băgai pur şi simplu mîna pe sub cămaşă. Domnul Krämer a făcut lemne de foc dintr-o scîndură care folosea drept pat. Aşa aerul s-a făcut din nou ceva mai suportabil în vagon. Mă descălţasem şi-mi vîrîsem picioarele în căciula de blană.

Cînd nu ne ocupam de despăduchere, noi, cei veniţi din armată, stăteam în cerc pe podea şi povesteam. Cele mai multe însă le ştia Fiffi.

Şi încă o scîndură lua calea focului, tot mai puţine rămîneau în paturi. Din vagon puteam privi afară prin cîteva găuri naturale, rezultate în urma căderii unor crengi uscate. Cine avea chef, putea să se tot uite la nesfîrşitul peisaj înzăpezit.

Din nou trenul s-a oprit într-o gară. Am privit cu un ochi prin una dintre găurile din perete şi-am văzut vizavi un vagon-restaurant. Ştiam scrisul chirilic şi-am citit cu voce tare: *Waggon Restaurant*. Atunci, domnul Alt a venit şi-a urlat la mine: „Aţi înnebunit! În Rusia nu există vagoane-restaurant. Pesemne c-aţi înnebunit!"

În afară de mine, nimeni din vagon nu putea citi literele chirilice, aşa că s-a instalat suspiciunea generală c-aş fi luat-o razna. Trenul a pornit c-o smucitură. Existau zile fără apă şi fără mîncare. Părea că ruşii ar fi uitat ce transportau. Ne apropiam de Volga. După turlele bisericilor, se puteau recunoaşte satele germanilor de pe Volga.

Într-o după-amiază, am traversat marele fluviu. M-am gîndit la soldatul care stă de strajă pe malul Volgăi, la edecarii de pe Volga. Nu, oamenii care scriseseră textul

şi melodia n-au exagerat[1]. Eram de-acum departe de tot de România şi ne îndepărtam şi ne tot îndepărtam.

În privinţa setei, acelaşi domn Krämer cu securea sa a fost din nou salvatorul nostru. A desprins un laţ de la pat şi-a legat de el o cutie de conservă goală. Cu asta am strîns din mers zăpadă. Cutia era strecurată prin gaura closetului din podea. Zăpada o topeam pe sobă.

La următoarea oprire, am vrut să-mi aduc un plus de apă. Ruşii nu ne mai controlau atît de strict. Unde naiba să fugi? Aveam o sticlă şi mănuşi de piele, astfel încît am putut ţine sticla sub robinet. Dar după numai cîţiva paşi, apa a-ngheţat, iar sticla s-a spart.

De mîncare primeam ciorbă sărată de peşte şi o găleată de apă. Nici una, nici alta nu ne ajungeau. Altădată, primeam peşte sărat uscat, fără apă. Şi iarăşi strecuram cutia de conservă prin gaura closetului. Eu mai aveam ceva mălai. Mi-am făcut un terci.

Într-o dimineaţă, trenul a fost împărţit în două. Vagonul nostru se afla de-acum imediat în spatele locomotivei. Oamenii care ştiau ruseşte au stat de vorbă cu personalul însoţitor. Mîine, călătoria s-ar încheia. Am ajunge la destinaţia finală, Combinatul de Nichel nr. 5 din Urali. Eram în data de 7 martie. Am sărit unul cîte unul din vagon. Hans Klein, cel care jucase cărţi la Iaşi, se clătină cînd atinse solul. Rusul i-a tras o palmă zdravănă. Iar Hans se clătină din nou. Şi tăcu.

Am fost aşezaţi într-o coloană şi duşi la-mbăiere şi la despăduchere. În hol era amenajată o frizerie. Ne-au date jos bărbile vechi de şapte săptămîni şi ne-au tuns chilug. Personalul de la baie nu fusese informat asupra

---

1. *Burlaki* este un cîntec popular rusesc, cîntat pe vremuri de edecarii de pe Volga, imortalizaţi de Ilya Repin în tabloul său *Burlaki na Volge.*

sosirii noastre. Nu pregătiseră nimic. Cazanele erau reci, apa la fel. Cu toate astea, am fost nevoiţi să facem baie.

O asemenea baie nu mai văzusem. De-a lungul pereţilor erau montate nişte ţevi pentru apă caldă şi apă rece. Din loc în loc exista cîte-un robinet. Dedesubt se aflau nişte lighene. Nu existau nici duşuri, nici căzi, te spălai în lighean.

Am privit în jur. Bărbaţii din vagonul nostru se aflau acum cu toţii în baie. Am văzut un bărbat împreună cu fiul său foarte tînăr şi slab, amîndoi sufereau de pe urma muşcăturilor de la păduchi. Aveau nişte răni late pe coaste. La alţii nu se vedeau decît puţine urme. Eu însumi aproape că n-aveam nici una. Tot timpul, am vînat păduchii cu temeinicie.

După despăduchere, ne-au dus în lagăr. Acesta se afla în clădirea unei şcoli. Copiii fuseseră trimişi acasă. În sălile de clasă ridicaseră nişte paturi suprapuse, cîte trei unul peste altul.

În şcoală a fost agreabil. Exista chiar şi o încălzire centrală. Personalul de la bucătărie era prietenos. Mîncarea, în accepţiunea ruşilor, bună, dar foarte puţină. Pe hol se afla tot timpul un cazan cu ceai cald, fără zahăr. Cînd intram în sala de mese, primeam fiecare cîte o lingură, cu atenţionarea să avem bine grijă de ea, pentru că alta nu vom mai primi.

Oamenii din cel de-al doilea vagon au ajuns foarte agitaţi în lagăr. Asta, deoarece ruşii observaseră că lipseau o groază de scînduri din vagoane. Cereau o despăgubire în ruble. M-am gîndit la vagonul nostru. Krämer desprinsese foarte abil întăriturile din pereţi, iar cînd a vrut s-o scoată pe ultima, vagonul dădea să se prăbuşească. A bătut-o repede la loc cu nişte cuie. Am avut noroc c-am fost primii la coborîre şi ruşii nu apucaseră încă să observe ceva.

Toţi oamenii trecuseră de baie şi despăduchere. După masă, ne-am dus la noile noastre locuri de dormit, iar noi, cei veniţi din armată, am făcut din nou aceeaşi greşeală ca şi la îmbarcare. Ne-am grupat în aceeaşi cameră.

Lucrurile noastre a trebuit să le predăm odată cu intrarea-n curte. Au ajuns într-un grajd construit din scînduri. Oamenilor care mai aveau ceva mîncare-n bagaje nu li s-a permis să şi-o aducă. Şi eu mai aveam un pic de mălai în valiza mea.

Am făcut cunoştinţă cu un bărbat mai în vîrstă din Bucovina de Sud, care vorbea bine ruseşte. L-am rugat să vorbească el cu una dintre bucătărese ca să fiarbă mălaiul acela. Bucătăreasa a acceptat, dar pentru la noapte, la ora unu. Pe-nserat, am vrut să-mi recuperez mălaiul, dar am fost prins de către unul dintre supraveghetori, un tovarăş de suferinţă, şi m-am ales cu două palme zdravene.

Aveam să petrecem în lagăr trei săptămîni fără să muncim. Din cauza carantinei. Zilnic, după micul dejun, aveam voie-n curte, iar la ora zece ne saluta ofiţerul de serviciu. Unul venise de pe front, avea un ochi de sticlă. În primele zile, ne-a salutat cu: „Sănătate, tovarăşi!“ Numai că noi eram prizonierii, iar ei, ruşii, erau aceia care ne ţineau prizonieri. Aşa că n-aveam cum să fim tovarăşi. Cuvîntul „tovarăş“ a fost pînă la urmă scos din uz şi înlocuit cu „internat“.

Ne mai dezmorţeam picioarele la plimbarea prin curte, care era obligatorie, indiferent de vreme, dar oricum era tot timpul frig, cu toate că luna martie era de-acum pe sfîrşite. Cei care se cunoşteau de-acasă se adunau în diferite grupuri şi cîntau cîntece populare. Ofiţerul cu un ochi de sticlă ne permitea lucrul acesta, dar cel care i-a urmat l-a interzis categoric. Cei doi erau

pe rînd de serviciu. Aşa se făcea că o dată se cîntau cîntece populare, o dată nu.

În dormitoare ne umpleam timpul cu poveşti. Tot Fiffi era cel care ştia să povestească cel mai mult. Jakob era în continuare foarte trist, iar Maier Matzi, un timişorean, zăcea cufundat în apatie.

Într-o seară, cina a constat în grîu încolţit fiert. Pentru că primisem între timp voie să ne luăm rezervele din grajd, cei mai mulţi care mai aveau ceva de-acasă nu s-au atins de cină. Noi, cei din armată, am adunat resturile de mîncare de pe masă. În ce mă priveşte, şi mălaiul meu se dusese de mult.

În camera noastră s-a instalat în curînd o atmosferă destinsă. Pînă şi Jakob şi Maier Matzi se simţeau de-acum mai bine. După o săptămînă, am fost duşi din nou la baie şi despăducheaţi. Încet-încet ne-am obişnuit cu implacabilul situaţiei. Am tot căutat să găsesc oameni de la mine din sat. Pe Arthur Gilmer nu-l ştiam. Era zidar de meserie şi lucrase mai tot timpul la Bucureşti. Nici pe Josef Hollmann nu-l cunoşteam. Era tot zidar şi lucrase şi el mai tot timpul prin alte părţi. Cei doi erau mai în vîrstă. Pe Karl Posch, în schimb, îl ştiam foarte bine. Posch era brutar de meserie. Calfă fiind, lucrase la tatăl meu. Tata luase pe la sfîrşitul anilor douăzeci o brutărie-n arendă. Timp de mai mult de zece ani, nu-l mai văzusem pe Posch. Cînd i-am vorbit prima dată, nu-şi putea aduce imediat aminte de mine. Pînă ce-am pomenit de brutărie.

Posch n-a prea vrut să aibă de-a face cu mine, pentru că între timp se pusese bine cu ruşii şi avea, prin urmare, lucruri mai importante de făcut decît să se încurce cu mine. Vorbea o rusă foarte proastă, dar cum ruşii aveau nevoie de el, era arhisuficient. Karl Posch avea să joace-n următorii cinci ani un rol foarte important. Dar despre asta, mai încolo.

Începu interogarea în fața unei comisii. Președintele acesteia era comisarul politic. Am fost întrebați de nume, profesie, naționalitate și avere. Stăteam la coadă, iar cînd ieșea unul dintre noi, de cele mai multe ori cineva dorea să știe cum a fost. „Spune, ce naționalitate ai declarat?", era întrebat de curioși.

Mulți ardeleni au declarat c-ar fi sași, și nu germani.

Cînd mi-a venit mie rîndul, am spus: „Nume: Zillich, Karl, numele tatălui: Michael, născut în data de 12 iulie 1918 la P., România. Naționalitatea: germană, unitatea militară: infanteria marină, garnizoana: Călărași, România, profesia: morar".

Translatorul a tradus, iar comisia izbucni în rîs. S-or fi gîndit că aici n-au nevoie de morari, aici au nevoie de oameni la lopată.

În perioada carantinei, cei cu aceleași convingeri s-au adunat în diferite grupuri. Grupul cel mai mare l-au format sașii din Transilvania, au urmat bănățenii, sătmărenii, bucovinenii și cei din Ungaria, dintre care abia dacă știau cîțiva limba germană.

Primul mort a fost din rîndul celor din Ungaria, n-a reușit să se obișnuiască cu situația. S-a spînzurat cu cureaua de la pantaloni în puțul de scurgere de la bucătărie. L-au înmormîntat compatrioții săi. L-au băgat în pielea goală într-un sac pentru paie, iar la mormînt l-au scos din sac. În loc de cruce, i s-a pus o tăbliță cu un număr.

Ca să ne pregătească pentru munca ce ne aștepta și să ne facă protecția muncii, rușii ne-au dus în incinta fabricii. Explicațiile au fost făcute-n rusă și însoțite cu diapozitive. Noi n-am înțeles nimic.

Într-o duminică, am fost duși la cinematograf. În drum, am văzut un om beat cum umbla clătinîndu-se dintr-o parte în cealaltă a străzii. I-am dat un cot celui de lîngă mine, zicîndu-i: aici, lucrurile nu stau nici ele altfel decît la noi, în România.

La cinema ni s-a proiectat un film cu tătucu' Stalin. Era vorba de-o şedinţă, la care Stalin a vorbit timp de două ceasuri. În afară de bucovineni, nimeni dintre noi nu ştia bine ruseşte.

Era-n continuare foarte frig şi multă zăpadă, cu toate că luna martie se cam termina. Pregătirile pentru muncă au continuat. Cîteva zile înainte de întîi aprilie, a trebuit să ne adunăm în curte. Au venit două limuzine mari, americane. Oamenii care s-au dat jos purtau paltoane de piele. Era conducerea fabricii, mai exact: conducerea combinatului. Mai întîi, au fost aleşi, din rîndul celor mai puternici bărbaţi, muncitorii pentru munca grea. Au rămas la urmă o sută douăzeci şi patru de persoane. O sută patru au ajuns pe şantier, douăzeci la cariera de piatră. Printre aceştia m-am numărat şi eu. Grupa de pe şantier şi cea de la carieră aveau responsabili ruşi. Pe-ntîi aprilie, a-nceput munca. Lagărul a trebuit să ni-l construim singuri.

Au fost căutaţi nişte brigadieri. Munca din cariera de piatră era foarte grea. Bolovanii de piatră trebuiau desprinşi din perete şi transportaţi la şantier. Vechilul din rîndul nostru care trebuia să ne zorească era un transilvănean. În timpul războiului, prinsese cîteva cuvinte ruseşti pe frontul de Est. Aşa a ajuns brigadier. Brigadierii primeau raţii suplimentare de mîncare.

Pietrele se-ncărcau în camioane. Acestea erau foarte înalte din construcţie. Cu cei un metru cincizeci şi şapte ai mei, trebuia să ridic coşul pînă la înălţimea capului ca să-l pot pune pe platformă. Ceea ce nu reuşeam de fiecare dată.

Domnul Sienerth, brigadierul, se uita la noi cum ne chinuiam la încărcarea camionului. Văzu cum ridicai o piatră şi-i dădui iar drumul. Înjură şi-mi strigă: „Zillich, dacă nu munceşti mai bine, te trimit în Siberia!“

În a patra zi de la carieră, m-am adresat maistrului rus, căruia-i spuneam „nacealnic“, şeful, şi-am discutat cu el despre situaţia mea, despre puterea mea de muncă. M-a înţeles, în ciuda puţinelor mele cunoştinţe de limbă. A doua zi, am fost repartizat la şantier. Nacealnicul de-acolo mi-a spus: „Tu eşti unul, mai am nevoie de trei pentru săparea gropii pentru var. Trei voluntari. Dacă-i gata groapa-n patru zile, fiecare dintre voi primeşte un kil de pîine suplimentar.“

Groapa trebuia să aibă un volum de şase metri cubi. Am muncit cu îndîrjire, pentru că n-am vrut să pierdem pîinea. Hîrleţul nu intra decît pînă la o jumătate de metru. Pămîntul galben era atît de tare, încît puteai să-l spargi doar cu tîrnăcopul. În timp ce munceam din răsputeri, de parc-am fi săpat groapa acasă la noi, a trecut pe acolo Karl Alt, tovarăşul meu de suferinţă de la Călăraşi. A strigat la mine: „Aţi înnebunit sau ce? Cum puteţi să vă spetiţi, dumneavoastră şi aceşti trei bărbaţi, în halul ăsta pentru ruşi?“ N-am spus nimic. Nici ceilalţi n-au scos o vorbă. Nu mă gîndeam decît la kilul de pîine pe care urma să-l primesc. Am terminat groapa la timp, iar nacealnicul ne-a înmînat fiecăruia promisa cartelă de pîine suplimentară.

După aceea am fost repartizat la săparea fundaţiilor. Acolo, munca era ceva mai uşoară. Domnul Götz, un bărbat mai în vîrstă, a făcut rost de o pilă şi ascuţea cu ea uneltele. Mergeam mai des decît era nevoie la el, ca să ne ascută hîrleţul. Însemna de fiecare dată-n parte un mic repaus.

În cele patru zile în care muncisem la cariera de piatră, l-am cunoscut pe Franz Stolz. Era braşovean. De profesie era muzician, fusese în majoritatea timpului capelmaistru. I-am destăinuit faptul că m-aş mai pricepe şi eu un pic la muzică şi aşa am ajuns să stăm de vorbă

mai des. Stolz avea cincizeci şi doi de ani, cu şapte ani mai mult decît vîrsta-limită permisă de înţelegerea în privinţa deportării. Mi-a povestit c-a fost în Germania, unde a fost bănuit de-a fi comunist şi dus la Dachau. Ajuns din nou acasă, după 23 august, cînd românii au întors armele, a fost arestat ca hitlerist şi deportat, împreună cu noi, în Rusia.

Domnul Stolz era un bărbat scund şi slab, nimeni nu-l zorea. Făcea şi el ce putea. La carierea de piatră aduna pietrele mici împrăştiate în urma exploziilor. A plecat acasă cu primul transport al celor inapţi de muncă.

Am reflectat asupra celor povestite de el şi-am ajuns la concluzia că totuşi a fost comunist. Odată, cînd discutam despre comunism, mi-a spus scurt: „Sînt de-acum de ceva vreme în ţara comunismului, dar ăsta nu-i comunism, ăsta-i banditism pur".

Cu munca n-am progresat prea bine, cetăţeanul nacealnic – ruşilor trebuia să ne adresăm cu „cetăţean" – nu avea talent de vechil zelos. N-a trecut mult timp şi-a fost schimbat. Cel nou era un evreu din Basarabia care fugise în Rusia din faţa germanilor. Odată cu el au venit ameninţările şi înjurăturile. Existau zile în care oprea munca pentru zece sau cincisprezece minute, doar ca să ne prelucreze cu-njurături.

Îl ascultam cu calm şi mă gîndeam în sinea mea, bine, bine, ne înjură pe noi, bărbaţii, dar de ce şi pe sărmanele femei? Ce treabă aveau ele cu toate astea? Un ţăran din Glogovăţ, de lîngă Arad, a avut curajul să-i răspundă. De vreme ce puteai să vorbeşti cu el româneşte. A considerat replica ţăranului o obrăznicie şi i-a zis: „Pot aranja lucrurile în aşa fel încît să mori".

La începutul lui aprilie, după ce-ncepusem cu munca, vremea s-a schimbat brusc. Se topea zăpada-n munţi, rîul se umfla de apă. Apa mare a distrus părţi ale podului de lemn de peste rîu.

Podul trebuia reparat. Pentru asta, au fost luaţi şi patru bărbaţi de pe şantier. Ei urmau să adune la loc bucăţile de lemn luate de apă şi aruncate-n josul rîului. Printre bărbaţii aceştia s-a numărat şi Seiler Béla, vecinul meu de pat. Cînd s-a întors, i se putea citi tristeţea pe faţă. Povestea că era cît pe ce să se-nece. Ar fi pornit ei cu o lotcă să adune buştenii. Cînd au vrut să urce un buştean greu în lotcă, aceasta s-a răsturnat. Sub apă, ar fi dus imediat mîna la inimă, spre locul în care-şi păstra portofelul cu o fotografie a soţiei. I-ar fi trecut prin gînd: dragă Eva, n-o să ne mai revedem. Bărbaţii au reuşit, în cele din urmă, să se salveze. Ruşii îi aleseseră de pe şantier în mod arbitrar, fără măcar să-i fi întrebat dacă se pricep cît de cît la apă, la mersul cu barca, ori dacă măcar ştiu să înoate.

Domnul Seiler era cizmar de meserie. A fost calfa unică într-un atelier de cizmărie. Maistru i-a fost un bărbat mai în vîrstă cam bolnăvicios, care după un an a murit, lăsînd în urmă o văduvă şi-un fiu. Acesta era aproape de-o vîrstă cu calfa, dar îmbrăţişase altă meserie. Soţia maistrului a condus atelierul în continuare împreună cu calfa. S-au îndrăgostit unul de celălalt şi s-au căsătorit.

Munca de pe şantier continua. Peste zi se făcea foarte cald, cu toate că eram abia în luna aprilie. Dimineţile însă erau reci, astfel că-mi luam paltonul. În cursul zilei, îl scoteam. Într-o zi, cînd m-am întors de la masa de prînz, dispăruse. Spre norocul meu, în aceeaşi seară ne-au fost împărţite pufoaice.

Fundaţiile fuseseră de-acum săpate. Erau prevăzute şapte barăci. Am cunoscut un tînăr zidar din Reşiţa. Era specialist în furnale. Eu aduceam pietrele, el le aşeza-n fundaţie. Într-o zi, m-a întrebat ce meserie am. I-am spus că sînt morar, dar că m-aş pricepe un pic şi la brutărie. Horwath s-a uitat cîteva clipe atent la mine,

apoi mi-a spus că, după felul cum vorbesc şi mişcările corpului meu, ar fi trebui să fiu măcar chelner.

Pe şantier lucrau şi numeroase femei. Printre ele se găseau mai multe care se numeau Liesel. Aşa că fiecăreia dintre ele i s-a mai lipit un cuvînt de nume. Se vorbea de „Liesel cea-naltă", de „Liesel cea frumoasă", de „Liesel cea grasă", de „Liesel-ţiganca" şi de „Liesel cea brunetă".

În curînd am constatat că, ori de cîte ori undeva era brusc nevoie de nişte oameni, aceştia erau luaţi cu regularitate de pe şantier. Eu am fost repartizat la transport. Urma să încărcăm nisip la rîu. Eram şase bărbaţi la două basculante americane a cîte cinci tone încărcătură. Nu reuşeam s-o umplem pe una, că şi venea cealaltă. Şoferii nu se opreau din înjurat. I-am explicat unuia dintre cei doi, în puţinele mele cuvinte ruseşti, că nu sîntem totuşi maşini. Urla-n continuare. Noroc că a doua zi n-am mai fost trimis la încărcat nisip.

Fundaţiile fuseseră de-acum terminate. Zidurile barăcilor au fost ridicate cu pereţi dubli din mici blocuri obţinute dintr-un amestec de zgură, var şi ciment. Spaţiul dintre pereţi era umplut cu zgură. Din loc în loc, cei doi pereţi erau prinşi unul de celălalt cu cîte-o scoabă. După ce peretele atinsese înălţimea de doi metri, cuiva i-a venit ideea c-am putea să ne zidim numele scrise pe-o bucată de lemn.

Între timp, se înfiripaseră şi primele relaţii dintre bărbaţi şi femei. Începutul îl făcuse Karl Posch. Dar nici una dintre femeile noastre n-a fost suficient de bună pentru el. Acestea fiind, nu-i aşa, sărace şi înfometate. Şi-a luat o rusoaică, bucătăreasă la cantină. Relaţiile de dragoste erau strict interzise. Pe care-l prindeau, îl băgau la carceră. Atît pe bărbat, cît şi pe femeie.

Karl Posch era un linguşitor. Obţinuse permisiunea să joace duminica-n echipa de fotbal a ruşilor. Iar după

joc, se oprea sistematic la locuinţa bucătăresei sale. Relaţia n-a rămas multă vreme secretă. Comisarul i-a interzis lui Posch jocul de fotbal, dar acesta l-a convins de faptul că n-o să se mai ducă la bucătăreasă, şi astfel i s-a dat din nou voie să joace fotbal. După joc însă, el s-a dus din nou la bucătăreasă. Un bărbat care primise din partea comisarului sarcina să-l urmărească l-a prins cu bucătăreasa. Posch a ajuns la carceră, iar rusoaica a dispărut.

În lagăr se aflau în momentul acela circa trei sute cincizeci de femei, mult mai puţine decît bărbaţii.

După prima lună de muncă, a venit şi ziua de salariu. Stăteam la coadă, sperînd să primim bani. Casierul îl întreba pe fiecare de nume, arunca o scurtă privire pe lista sa şi mormăia un „niet". Doar foarte puţini au primit ceva bani. Unui zidar din Ungaria, care abia de vorbea germana, i-au dat treizeci şi patru de ruble. Pentru salariul acesta pe o lună şi-ar fi putut cumpăra două kile de pîine. Cînd ieşi, rupse furios bancnotele în bucăţi şi le aruncă.

Un rus a găsit resturile de la bancnotele rupte. Imediat s-a început căutarea făptaşului. Dar nu l-au descoperit. Ruşii se-nfuriaseră că s-a obrăznicit cineva să le rupă în bucăţi banii sovietici.

Mîncarea consta îndeobşte din varză murată sau supă de castraveţi. La micul dejun primeam supă şi trei sute de grame de pîine, la prînz supă şi un terci de mei sau de orz decojit. Pe lîngă, patru bucăţele de carne, fiecare de mărimea degetului mic, şi patru sute de grame de pîine integrală. Seara primeam o ciorbă şi trei sute de grame de pîine.

Pîinea era atît de necoaptă, încît n-o puteai tăia cu cuţitul. Femeia care-mpărţea pîinea avea alături un vas cu apă în care introducea cuţitul înainte de fiecare tăietură. Într-o seară, am primit suplimentar nişte brînză

sărată, pe care cei mai mulţi au lăsat-o pe masă. Inclusiv eu. Isidor, un bărbat din Moldova, şi-a umplut trei farfurii mari cu brînză şi-a mîncat pe săturate. Şi asta pentru vecie.

Cînd ne-am întors în seara aceea în lagăr, Isidor stătea pe veceu şi, în timp ce-şi făcea nevoile, voma brînză. A intrat Sienerth şi i-a zis: „Isidor, o să mori". Iar Isidor i-a răspuns: „Măcar o să mor sătul".

Dimineaţa, la apel, lipsea un om, Isidor. Am fost trimis să-l aduc. Locul său de dormit se afla la etajul doi. I-am văzut picioarele, am tras de unul. Nu s-a mişcat, era mort.

Isidor a fost al treilea mort. Înaintea lui a murit Schuller. Era din Transilvania, dar nu vorbea decît ungureşte. A fost dus într-un sac la mormînt şi aruncat în pielea goală în pămînt. Am făcut ochii mari cînd am văzut lănţişorul de aur cu cruce de la gîtul său. Nu i se scosese. Groapa n-a fost suficient de adîncă, încît cu greu l-am putut acoperi cu pămînt.

Doamna Ada Alt venise benevol, împreună cu cu soţul ei, în Rusia. Comandantul garnizoanei ruseşti de la Brăila-i povestise tot felul de basme despre munca femeilor din Rusia. A primit un loc de muncă la gater. Buştenii care erau tăiaţi acolo erau atît de grei, încît pînă la patru femei cărau la o scîndură. Doamna Alt nu se plîngea niciodată, era bucuroasă că putea fi alături de soţul său.

Am ajuns pe alt şantier, trebuia să sting var. Cinci tone-ntr-o singură zi. În vecii vecilor n-aveam cum să fac asta. A doua zi, aveam de cărat cărămizi. Asta mai mergea. Apoi am fost trimis înapoi la construirea lagărului, barăcile trebuiau să fie gata de 15 august. Hermann, nacealnicul nostru, a fost schimbat. Cel nou era un german de pe Volga, pe numele său Vladung. Germanii

de pe Volga fuseseră strămutaţi. Aveau aici domiciliu forţat şi erau nevoiţi să se prezinte lunar la o verificare.

Am întîlnit un austriac. Trecea drept sosia mea, atît de mare era asemănarea. Tot timpul am fost confundaţi. Nu se ştia niciodată, ăsta-i Zillich sau e Rieffner. Jakob Rieffner nimerise cu încă trei camarazi în spatele frontului rusesc. A reuşit să facă rost de haine civile şi să se dea la fund. Austriecii băteau însă la ochi, pentru că nu vorbeau ruseşte, şi-au fost predaţi de către civili autorităţilor. Rieffner obişnuia să povestească în repetate rînduri cum au dat într-o seară, obosiţi şi lihniţi de foame, peste un cioban bătrîn. I-au cerut ceva de mîncare. Bătrînul însă le răspunse în germană: *„Ich habe soeben gegessen, ein paar Kartoffeln und das letzte Stückchen Brot"*. Cînd foamea ne chinuia în mod deosebit, Rieffner îl cita de cele mai multe ori pe bătrînul cioban: „Tocmai am mîncat. Cîţiva cartofi şi ultima bucăţică de pîine".

A plouat timp de două zile. A trebuit să muncim toată ziua-n ploaie. Hermann nu ne dădea voie să ne ferim undeva de ploaie. Ne zorea continuu. Rieffner zise către mine: „Dom'le, dacă ne lipim de-o pneumonie, sîntem terminaţi".

Noul nacealnic, Vladung, era de asemenea foarte energic. Nu uitase însă că noi eram germani ca şi el, iar el un surghiunit. Diferenţa dintre el şi noi era că el nu trebuia să doarmă într-o baracă şi nici să mărşăluiască într-o coloană. Lui Vladung nu i-a fost uşor cu noi, era sfîşiat între răspundere şi compasiune.

Cînd Vladung nu era prezent, puneam pe unul dintre noi să stea de şase, pentru cazul în care venea cineva. Vladung ştia asta. Zicea că el răspunde. Că să muncim un pic mai mult. Tot mai mulţi oameni au fost luaţi de la construirea barăcilor şi repartizaţi la alte munci.

Pe mine, Vladung m-a luat la fabrică. Şi aici se executau lucrări în beton. Pe terenul fabricii munceau atît bărbaţi, cît şi femei. Lenchen era o fată frumoasă. Mai tot timpul stăteam în preajma ei. Vladung a observat lucrul acesta destul de repede, m-a atenţionat de mai multe ori în privinţa asta, iar pînă la urma mi-a zis: „Zillich, timp de zece zile nu mai primeşti suplimentul de pîine". După terminarea zilei de muncă, m-am dus la el în birou şi l-am implorat pentru chilul de pîine, el însă era de părere că hotărîrea-i hotărîre şi cu asta basta.

A doua zi dimineaţa, l-am aşteptat pe Vladung ca să ne repartizeze la muncă. A venit cu întîrziere. Primul lucru pe care l-a spus a fost: „Zillich, de ce staţi degeaba pe aici, ia oamenii şi mergeţi la lucru". Asta m-a uluit, ieri îmi tăiase pîinea, iar acum mă făcea supraveghetor. Ne-am dus la locurile noastre de muncă. După-amiază, a venit Vladung din nou la mine şi mi-a zis: „Zillich, tu şi tu", arătînd cu degetul spre Imre Lippenpfennig, căruia nu-i ştia numele, „voi doi mergeţi la poarta principală şi mă aşteptaţi acolo". După scurt timp a venit un camion încărcat cu cărbuni şi imediat după aceea Vladung cu actele însoţitoare. Portarul a controlat scurt actele, apoi ne-a lăsat să trecem. Imre m-a întrebat ce cred despre încărcătură. I-am răspuns că, după părerea mea, sînt cărbuni furaţi, iar actele false. Vladung a rămas în urmă, iar noi am mers în oraşul Orsk, dincolo de rîul Ural. Ne-a aşteptat la un colţ de stradă din oraş. A sărit pe treapta camionului. Am mai trecut pe lîngă cîteva case. Apoi am intrat într-o curte. Nu existau multe curţi. Am descărcat camionul. În curte erau întinse la uscat nişte rufe. Cînd am terminat, am primit ceva de mîncare. O supă de legume cu mulţi cartofi.

Înainte să ne întoarcem la fabrică, Vladung zise către mine: „Zillich, tu mă aştepţi în faţa biroului meu". Oamenii s-au dus la masa de seară, eu am rămas în

urmă. Nimeni n-a observat asta. După ceva vreme, apăru Vladung. Îmi strecură în mînă cîteva ruble în bancnote. „Ăștia-s ai tăi“, îmi spuse și plecă. Cărbunii erau de furat.

După masa de seară, ne-am întors într-o coloană de circa o sută de persoane în lagăr. Ne-a însoțit un rus bătrîn, cu pușca pe umăr. La poarta principală se afla o hartă mare, pe care erau marcate cu săgeți liniile frontului. Am văzut săgețile care se apropiau de Germania, și mă întrebam ce-o să se mai întîmple cu noi.

Cînd Clara se-ntoarce, eu sînt gata adormit.

— Zilli, da' tu dormi. Ziua-n amiaza mare.

Deodată e cît se poate de amuzată. Nu-nțeleg de ce.

— Ce-i de rîs în asta? întreb, încă buimac de la somnul de după-masă.

— Arăți cît se poate de haios, uită-te-n oglindă.

Mă ia de mînă, mă trage din pat, pînă-n fața oglinzii. Mă văd în oglindă și tot nu știu ce-ar fi de rîs. Ea în schimb nu se mai oprește din chicotit. E tînără, îmi zic. Mă-ntind din nou pe pat. Se-ntinde și ea lîngă mine. Se lipește cu tandrețe de mine.

— Ia, ce citești? mă-ntreabă. Ce-i aia? Se-ntinde și ia de pe noptieră hîrtiile lăsate de tatăl meu, se ridică-n capul oaselor, se apleacă, ridică de jos manuscrisul despre morile de apă, care-mi căzuse din mînă cînd am adormit.

Mă uit la slipul ei, care se ițește din blugi. E roșu. Roșu închis. Se lasă pe spate, lîngă mine, cu descrierea morilor de apă-n mînă.

— Ce-i asta? mă-ntreabă.

— Ei, e complicat, încerc să evit discuția.

— Mă crezi proastă? Se îndepărtează un pic de mine. Tu mă crezi proastă, zice.

— Nu te cred proastă.

— Ba da, spune, brusc agresivă, toţi cred asta. Toţi cred că nu ştiu decît s-o sug.

— Clara, linişteşte-te. Îţi explic ce şi cum.

— Ba nu-mi explici absolut nimic. *Istenit!*[1] Bărbaţii vor mereu să-ţi explice cîte ceva.

— Nu, Clara, hai, te rog, ascultă-mă acum.

— Bine, zice, îţi dau o şansă. Zîmbeşte. Dar acum vreau să ştiu totul. Întregul adevăr. Flutură cu manuscrisul, de parc-aş fi înşelat-o cu el.

Arăt spre hîrtii.

— Astea-s de la tatăl meu.

— Iar asta de aici e-n ruseşte, zice. Ţine în mînă certificatul de eliberare al tatălui meu de la munca silnică. Confirmarea faptului că a fost la muncă forţată. O foaie scrisă cu o maşină de scris cu litere chirilice.

— De unde ştii ruseşte? o-ntreb.

— Un pic de la şcoală, apoi avem acum la Budapesta din nou mulţi ruşi. De data asta chiar au şi bani.

— Tatăl meu a fost deportat după război cinci ani în Rusia, pentru că era german.

— *Svábok*, spune ea, am avut şi noi cîţiva. Cei mai mulţi au plecat în Germania, *Németország a*, îmi spune.

— Şi asta a fost în Banat.

— *Bánságiban*? întreabă.

Dau din cap că da.

— Am avut o mătuşă la *Temesvár*, zice. Am fost o dată acolo. Dar pe atunci eram încă foarte mică. Trebuie să fi fost la începutul anilor optzeci. Pe vremea aia, oamenii de-acolo n-aveau ce să mănînce. Asta o mai ţin minte. Erai încă acolo sau erai deja-n Germania?

— Atunci am plecat.

1. Dumnezeule!

Poate că ne-am văzut, cine știe, fără să știm unul de altul. Cîți ani aveai pe-atunci?

— Treizeci.

Rîde.

— Eu aveam șapte, zice, ia, povestește-mi despre taică-tu. Se alintă din nou lipindu-se de mine.

Îi spun povestea tatălui meu. Cele două povești ale lui. Povestea deportării sale. Și povestea eliberării sale după 1989. Într-un fel, aceste două povești sînt legate.

— Tatăl meu se numea Karl, îi spun. Spun asta ca să nu mai fiu nevoit să tot spun „tatăl meu". Prenumele se potrivește mai bine cînd povestești.

Se făcuse toamnă, la începutul lunii septembrie a și dat înghețul. A venit frigul și, odată cu el, o iarnă lungă. A fost formată o comisie, din care făceau parte un medic, comandantul lagărului, comisarul, un secretar. Sarcina comisiei era să aleagă oamenii care, fiind bolnavi și slăbiți, urmau să fie trimiși acasă. Trebuia să te dezbraci în pielea goală în fața comisiei, iar aceasta te examina și stabilea dacă erai apt pentru încă un an de muncă. La gară era pregătit un vagon care trebuia să fie adăugat la un tren ce trecea prin toată Siberia ca să-i adune pe fericiții inapți pentru muncă și să-i ducă spre casă. Karl nu s-a numărat printre ei.

Prima iarnă a fost deosebit de friguroasă. Deportații au primit haine groase și cizme de pîslă, dar cizmele n-aveau talpă, astfel încît oamenii aveau mai tot timpul picioarele ude. Cei care aveau bani, și-au dat cizmele la cizmărie să li se pună tălpi din cauciuc de la banda rulantă. Karl însă se număra printre aceia care nu cîștigau nici măcar o copeică. Regula era că un internat n-are voie să cîștige mai mult de patru ruble pe zi. Din banii cîștigați se scădeau costurile pentru masă și cazare și de rămas nu mai rămînea nimic.

Pe geamuri se forma o gheaţă groasă de-un deget, gheaţă care n-a mai dispărut pînă-n aprilie. Cărbunii repartizaţi celor internaţi ardeau foarte prost, barăcile rămîneau reci. Bărbaţii se-nghesuiau în jurul sobei, cei mai mulţi voiau să pună la copt cojile de cartofi pe care le pescuiseră din resturile de la bucătărie.

Afară viscolea de zor. Uneori, lopata era suficientă la curăţatul zăpezii, alteori zăpada îngheţată trebuia spartă cu ranga. Sub supravegherea unui nacealnic, bărbaţii trebuiau să elibereze căile de acces de pe terenul combinatului. Karl l-a întrebat pe nacealnic dacă există o normă şi la curăţat zăpada. Nacealnciul i-a răspuns că-n Rusia există o normă pentru orice muncă, pînă şi pentru mers. La mers, norma ar fi de patru kilometri pe oră, şi asta s-ar plăti la fel ca şi cum ar fi o muncă. La curăţatul zăpezii, norma ar fi de douăzeci şi cinci de metri cubi de persoană. Frumoasă grămadă de zăpadă, şi-a spus Karl.

Purta două costume vătuite şi pe deasupra şi hainele de lucru. Pentru pat nu existau nici cearşafuri, nici perne sau pături. Karl îşi trăgea pantalonii peste labele picioarelor, le vîra în căciula de blană, iar cu pufoaica se învelea.

În această primă iarnă, s-a împrietenit cu Liesel cea brunetă. Prin intermediul ei i-a cunoscut şi pe domnul Diefenbach şi pe domnul Stegmann. Stegmann era din Ungaria. Spunea mai tot timpul bancuri şi putea să recite şi poezii. Lenau, *Cîntecele stufului*. Obişnuia să-şi păstreze raţia sa de pîine pînă înainte de culcare. Că n-ar putea adormi cu foamea-n gît, declara Stegmann.

Diefenbach era un redactor de ziar din Timişoara. Povestea din lumea gazetelor, de demonstraţiile jurnaliştilor din anul 1929. Acum, Diefenbach lucra pe post de cizmar. Măcar acolo avea căldură peste zi. Bunicul

său fusese cizmar, iar în vacanțe i-ar mai fi dat o mînă de ajutor. Lucru ce-i folosea acum aici.

Într-o seară, un bărbat mai în vîrstă l-a întrebat pe Karl dacă știe familia Bieber din P. Era un bărbat din Nakowa, Jakob Winkler. Avea de executat muncă grea la banda rulantă. Uneori, Karl trebuia să dea acolo o mînă de ajutor, timp de cîteva ore, suficiente să simtă praful în piept. Peste puțin timp, Winkler s-a îmbolnăvit. Fusese-n România membru al partidului comunist, pe vremea aceea aflat în ilegalitate, și arestat de cîteva ori. Acum, în țara comunismului, nu se simțea însă prea bine. Era vorba de mult lăudata egalitate din comunism. Winkler a fost adesea văzut la comisar. Probabil că vorbeau despre comunism, dar asta puțin l-a ajutat pe tovarășul Winkler, trebuia să muncească la fel ca și ceilalți care nu erau comuniști.

Odată cu luna aprilie, a venit vara. Primăvară și toamnă nu existau. Nu existau decît vară și iarnă. Iarna era geroasă, vara era toridă.

Karl a fost repartizat, împreună cu încă trei bărbați, la niște lucrări de reparații într-o cantină din afara fabricii. A doua zi, au fost trimiși înapoi. C-ar fi furat două kilograme de slănină, ceea ce nu era adevărat. Conducerea lagărului l-a însărcinat pe Stefan Menartschek, comandantul deținuților, să cerceteze cazul. Acesta a început cu o chestionare serioasă, iar Karl se și vedea în fața unui tribunal rusesc. Acolo nu existau pedepse sub zece ani, chiar dacă nu era vorba decît de-o bagatelă. După o oră de întrebări, Stefan Menartschek a izbucnit în rîs, spunînd că i-ar fi totuna dacă furaseră sau nu două kile de slănină, dar că vrea și el un kil din ea.

După asta, Karl a fost repartizat la transport. Mergeau după materiale pe la diferite fabrici, iar asta dura de obicei o zi întreagă. Aveau mult de mers și mult de

aşteptat la faţa locului. În timpul acestor ore de aşteptări, vindeau sare. În curtea fabricii erau depozitate sute de tone, iar populaţia nu avea sare pentru gătit.

Odată, Karl avea-n traista sa de pîine cinci kile. A intrat la nimereală-n prima baracă, iar cînd a dat de-un flăcău, l-a întrebat dacă nu vrea sare. Acesta dădu tăcut din cap că nu. Şi-a continuat drumul, şi deodată se trezi în faţa unui ofiţer care şedea la o masă. Karl s-a uitat în jur, iar cînd văzu o pendulă, zise că vrea să ştie cît e ceasul. S-a întors pe hol şi a mai bătut la o uşă. Cînd a ieşit o femeie, o-ntrebă dacă are nevoie de sare. I-a cumpărat-o şi i-a dat o bancnotă de douăzeci şi cinci de ruble.

Karl a lucrat toată vara la transport. În toamna lui 1946, a fost organizat un nou transport de bolnavi. Dar, după examinare, Karl s-a aflat din nou printre cei apţi de muncă. Despre transportul acesta se spunea că urma să se-ndrepte spre Germania de Est, că românii le-ar fi retras deportaţilor cetăţenia.

O altă iarnă stătea să vină. Drumuri trebuiau curăţate, căi ferate eliberate de zăpadă. Barăcile nu mai erau ocupate cu atîţia oameni, pentru că mulţi au trebuit declaraţi inapţi, deoarece nu mai puteau să muncească. Rîndurile au fost împrospătate cu nou-veniţi, care în majoritatea cazurilor vorbeau între ei în polonă. Nu arătau atît de rufoşi precum compatrioţii lui Karl, dar şi lor le era foame.

Clara şade lîngă mine pe pat. Stă-n capul oaselor, cu picioarele îndoite. N-are pe ea decît un tricou. În timp ce eu vorbesc şi vorbesc, vocea mea devenind vocea lui taică-meu, ea-şi priveşte picioarele. Îşi lăcuieşte cu mare aplicaţie unghiile de la picioare.

— Chiar vrei să auzi toate astea? o-ntreb, devenit nesigur.

— Neapărat.

— Dar de ce?

— Pentru că-i o poveste super. Şi toate astea le-a trăit tatăl tău?

Îşi priveşte din nou unghiile de la picioare. Eu vorbesc mai departe, deloc convins, dar la nesfîrşit. Stăpînesc atît de bine povestea, de parcă eu însumi aş fi inventat-o. Poate că vreau să-ndrept nişte lucruri. Pentru că l-am ascultat atît de bine, încerc să dau mai departe povestea sa cît se poate de fidel, cît se poate de complet. Ca şi cum i-aş fi dator cu asta.

Ruşilor le plăcea să se distreze prin a afirma că deportaţii n-ar avea cultură. Iar acum venise vremea să-i culturalizeze.

Dintr-o dată, ne-am trezit cu un pian. Nici nu-l puseseră bine pe picioare, aducînd şi un scaun, că domnul Alt se şi aşeză la el să cînte. Se dovedi a fi un muzician pasionat. Comandantul lagărului, un rus, care era şi el de faţă, se minună. Cîteva zile mai tîrziu, l-a chemat pe domnul Alt în biroul său şi l-a solicitat să cînte sîmbătă în oraş. Ulterior, domnul Alt ne-a povestit c-ar fi cîntat valsuri de Strauss pentru ruşi. Aceştia ar fi dansat şi-ar fi băut şampanie şi lichioruri cu soţiile lor.

Iarna aceea au murit mai mulţi oameni, Karl săpînd mai multe gropi. Tîmplarii făceau de-acum sicrie pentru morţi. Săpatul mormintelor îţi lua uneori, din cauza gerului, şi o săptămînă. Aşa se făcea că trupurile celor decedaţi zăceau îngheţate bocnă în şopronul fabricii. Odată, cînd trebuiau înmormîntaţi trei bărbaţi, solul era atît de îngheţat, încît era imposibil să sapi o groapă suficient de adîncă. Foarte exact, n-aveau loc în ea decît două coşciuge. Şi i-a venit unuia ideea să se introducă mai întîi două, iar apoi şi al treilea, pe cant.

Într-o zi, Fiffi l-a luat pe Karl la cantina sa. Deoarece Karl nu avea cartele pentru cantina aceea, a furat o legătură de lemne de la gater și-a luat-o cu el. Cînd așteptau mîncarea, au văzut deodată printre mese un motan extraordinar de frumos. „Vezi motanul acela?", întrebă Fiffi. A fost primul și ultimul motan pe care l-a văzut Karl în Uniunea Sovietică.

O săptămînă mai tîrziu, cînd ședeau din nou la masă-n cantină, Fiffi l-a întrebat pe Karl dacă nu cumva îl vede pe motan. Iar cînd Karl a negat, Fiffi a rîs în gura mare, arătînd spre stomacul său. „Uite, aici e", zise Fiffi.

Iarna era pe terminate, iar mîncarea devenea și mai proastă. Oamenii povesteau că s-ar certa americanii și rușii, iar americanii n-ar mai trimite alimente.

Oamenii se adunau în grupuri, ca să discute. Karl auzea cum țăranii din Banat vorbeau despre șeptelul de-acasă. Armata Roșie le luase și tăiase vacile și porcii. În grupul lor aveau pe unul care conducea discuțiile. Acesta a zis că-i ușor să înlocuiești porcii, dar mai mult îți ia să crești la loc vaci și cai. Uneori, vorbeau despre comunism, despre condițiile din lagăr și din afara lagărului, despre omul sovietic. Într-o dimineață, patul celui care conducea discuțiile era gol. Nimeni n-a mai auzit vreodată ceva de el.

Domnul Alt mergea de-acum sîmbăta după-amiaza cu comandantul lagărului în oraș ca să cînte la pian pentru ruși. N-a trecut multă vreme și comisarul a aflat de asta. L-a chemat pe Alt la el și i-a interzis pe viitor să mai meargă în oraș. Dar sîmbătă, mașina comandantului stătea din nou la poarta lagărului, iar Alt a plecat cu ea. Așa s-a întîmplat o bucată de timp, apoi a dispărut și Alt, patul a rămas gol. A fost o grea lovitură pentru doamna Alt, din moment ce ea-și urmase de bunăvoie soțul în deportare. Nu peste multă vreme, a dispărut și pianul.

Karl a rămas în continuare la transport. Uneori pleca din lagăr singur cu şoferul. În timp ce acesta se ocupa de comandă, Karl umbla prin curtea unei fabrici necunoscute. A văzut figuri zdrenţuite, femei. A sunat o sirenă. Auzi cum strigă o femeie: *„Aufhören, die Sirene hat gekrisch"*![1] Prin cuvîntul *gekrisch*, în dialect, îşi dădu seama că erau germani din Rusia. Surghiuniţi.

Într-o zi, au mers cu camionul la fabrica de cărămizi. Acolo lucrau nişte deţinuţi ruşi, care imediat au vrut să le vîndă ceva, în cele mai multe cazuri mănuşi. Printre deţinuţi era şi un neamţ. Fusese prins cu un kil de cartofi şi condamnat la zece ani de puşcărie.

În lagăr a fost introdusă viaţa culturală, o idee a ruşilor. Domnul Schimmelgeier a pus pe picioare o grupă de dansatoare, cărora le-a confecţionat din hîrtie şi sîrmă nişte costume de cal. Erau poreclite „Iepele lui Schimmelgeier"[2]. Prietena sa, una dintre cele mai frumoase fete din lagăr, dansa solo, iar în vîrtejul dansului fusta i se ridica pînă la buric. Iepele lui Schimmelgeier dansau pe valsuri de Strauss.

Karl a avut un vis chinuitor care se tot repeta. De fiecare dată era acasă, la părinţi. Stăteau la masa de seară. Tatăl său ţinea pe un braţ o pîine mare, rotundă, deasupra căreia făcea o cruce, mormăind „în numele Domnului", înainte să taie felii din ea. Karl mînca pe săturate şi se trezea de foame. Chinuit de foame, nu mai putea adormi în astfel de nopţi.

Sosise vara, a doua. Transportul acasă, trenul din Siberia, plecase şi el din nou. Posch a fost numit comandantul barăcii. Pantalonii lui Karl, nişte pantaloni

---

1. Încheiaţi, a urlat sirena!
2. Numele de Schimmelgeier este compus din două substantive, primul însemnînd „cal bălan" (în alt context: „mucegai"), al doilea – „gaie".

vătuiţi, erau rupţi şi nepotriviţi pentru vară. Dar Posch n-a vrut să-i dea nişte pantaloni noi. Atîta i-a spus Posch: „Oamenii ştiu că sîntem consăteni, nu-mi pot permite asta".

Într-o zi, cînd Karl a ajuns cu întîrziere la masa de prînz, Liesel cea brunetă îl aştepta cu un bilet, pe care era notată cu creionul o porţie de caşă. Caşa este un pilaf din arpacaş sau mei, un fel de mîncare naţională a ruşilor. Întrucît Liesel îl aşteptă şi-n următoarele zile cu un astfel de bilet, i-a cerut explicaţii. Că de unde are banii pentru caşă, că n-ar avea cum să cîştige atîta, tricotînd în timpul liber, şi dacă nu cumva are un prieten. Ea se uită la el, băgă mîna-n buzunar, îi arătă creionul şi-i zise: „Prostuţule". Au mai folosit în cîteva rînduri biletele scrise de ei înşişi, apoi ruşii au schimbat creionul şi astfel au terminat cu falsificările. De-ar fi fost prinşi, i-ar fi costat mulţi ani din viaţă.

Întrucît lucra la transport şi umbla prin ţinut, Karl putea să mai arunce cîte-o privire şi pe ogoare. După ultimul transport al zilei îi mai rămînea mereu timp să adune cîte ceva de pe cîmp. Ruşii nu mai păzeau lanurile atît de strict. Ceea ce aducea Karl de pe cîmp era vîndut a doua zi de Liesel în lagăr.

În zilele acestea, doamna Alt a reuşit să-şi revadă soţul. Se afla la doar opt kilometri depărtare, într-un lagăr de prizonieri de război. Doamna Alt mergea des la el. Într-o duminică, orchestra lagărului de prizonieri, în care cînta şi domnul Alt, a concertat în faţa oamenilor din lagărul lui Karl. Prezentatorul a comunicat de pe scenă că domnul Alt n-ar fi avut voie să vină şi el, dar că-şi salută soţia cu cîntecul „*Regentropfen, die an dein Fenster klopfen*"[1].

---

1. Stropi de ploaie care bat la geamu-ţi din odaie.

La ziar scrie că-n 1945 au avut loc deportările germanilor în Uniunea Sovietică. Şi că a fost o nedreptate. Este citat noul preşedinte al statului. Noul preşedinte al statului este un vechi comunist. El a făcut revoluţia. El şi mulţi alţii. Cei mai mulţi dintre vechii comunişti au făcut revoluţia.

De-o bună bucată de timp, se şi ceartă deja despre cine a făcut şi cine n-a făcut revoluţia. Comuniştii, scriitorii sau poporul din stradă, valutiştii de la Intercontinental sau serviciile secrete. La rîndul lor, alţii susţin că nici n-ar fi existat vreo revoluţie. Că n-ar fi fost decît o lovitură de palat. O intrigă a Moscovei. Lovitura însă sau revoluţia sau ce-o mai fi fost se transformă direct în campanie electorală. Există mai multe partide decît alegători.

Comuniştii înfiinţează noi şi noi partide. Cu cît există mai multe partide, cu atît mai puternici devin comuniştii. Comuniştii sînt acum anticomunişti. Şi pentru că ei sînt anticomunişti, domneşte de-acum libertatea de opinie, mai exact : diversitatea de opinii. Pe cînd odinioară exista o singură opinie, acum există multe, nenumărate opinii. Domneşte confuzia de opinii. Şi asta la comanda comuniştilor.

La ziar scrie că deportarea a fost o nedreptate. Asta scrie pentru prima oară după patruzeci şi cinci de ani fără echivoc în ziar. Nu sub formă de aluzie, ca pe vremuri, sau circumscris cu sintagme de genul „muncă de reconstrucţie“. Nu, de data asta s-a scris negru pe alb în gazetă : deportare, nedreptate.

Dictatorul e mort, ziarele răspîndesc opinii, iar preţurile cresc. Pensia lui Karl valorează tot mai puţin. Libertatea sa creşte zi de zi, iar pensia i se diminuează-n acelaşi ritm. Vin oameni în sat, *Reichsdeutsche*. Acum e vremea ajutoarelor. Aduc alimente şi haine. Iar şi iar alimente şi haine. Toată conducerea comunei poartă

cămăşi noi. Nemţii din *Reich* fac fotografii cu ei înşişi şi cu localnicii.

Deodată însă apar în faţa primăriei ţiganii, cărora în ziar li se spune de-acum „romi", şi vor şi ei cămăşi. „Pînă aici s-a ajuns, să ceară ţiganii cămăşi", zice vecinul. Primarul dă din umeri. „Asta-i democraţia", zice. O spune pe jumătate încurcat, pe jumătate ironic. Dispune ca următorul transport să fie împărţit la cei de culoare.

Este timpul marii plecări. Căci nu se ştie încă ce va fi, nu-i aşa? Mulţi pleacă-n Germania şi rămîn acolo. O şterg înainte să fie din nou închise graniţele. Nimeni nu are-ncredere în liniştea şi preţul pîinii din ţară. Vine-n vizită ministrul de Externe al Germaniei, le strînge ex-comuniştilor mîna, vorbeşte cu scriitorii, chestie care pare să fie la modă. Umblă de colo-colo peste pavajul de piatră cubică din Piaţa Mare de la Sibiu şi anunţă că poarta rămîne deschisă. Dar cine să-l creadă? Declaraţia ministrului de Externe le sună celor mai mulţi de parc-ar vrea să-i oprească, să nu vină toţi deodată-n Germania. De parc-ar vrea să-i ia de proşti. Ministrul de Externe apare la televizor, cuvintele sale de aur stau scrise-n ziarul lui Karl. Ziarul lui Karl este plin de vorbe mari, de declaraţii sforăitoare. Mici petarde care explodează-n pagină. Nicicînd n-a avut adevărul o-nfăţişare mai urîtă. E ca şi cum i-ar fi luat locul minciunii. Ca şi cum ar îndeplini rolul acesteia.

Ceea ce se spunea în şoaptă pe vremuri, este rostit acum cu voce tare. Efectul este acelaşi, gîndeşte Karl. Iar cînd pînă şi George cel mic revine, oamenii din sat se lămuresc definitiv: nu mănînci mîncarea îndată ce-ai luat-o de pe sobă. Iar o revoluţie nu-i neapărat o revoluţie.

Aşa-s românii. Cît ai zice peşte fac din ţînţar armăsar, iar ulterior, fără nici un efort, din armăsar din nou un ţînţar.

De data asta însă, se gîndesc oamenii din sat, românii să facă bine și să-și dreseze singuri țînțarul. Să stea și să-și asculte concertul lor de țînțari cît timp vor ei. Să-l socoată pe țînțar greiere. E treaba lor. De-acum, majoritatea oamenilor s-a săturat de români, de valahi. Pleacă-n Germania, indiferent ce zice ministrul de Externe.

Într-o zi, zidarul Horwath l-a întrebat pe Karl ce părere ar avea de-o încercare de-a evada. Karl își amintea de tînărul care arăta ca un boxer și o pusese încă-n prima vară de-o evadare, tulind-o de la scăldatul la rîu. L-au prins cînd a vrut să fure un miel dintr-un colhoz. Băiatul a fost adus înapoi în lagăr. Îl stîlciseră-n bătaie în așa hal, încît devenise inapt pentru muncă și-a fost trimis acasă cu primul transport.

Dac-ai avea suficiente alimente, o evadare poate c-ar fi posibilă, a socotit Karl. Lagărul se afla în apropierea rîului. Acolo existau bărci. Cu o astfel de barcă s-ar putea ajunge-n circa zece zile la mare. Mai greu ar fi să treci granița-n Turcia. Karl l-a refuzat pe Horwath. În curînd, acesta lucra la construcția furnalului și cîștiga ceva bani, ca atare o ducea mai bine și-a renunțat la ideea de-a evada.

Seara, rușii dădeau de-acum filme. Operatorul venea în barăci. De cele mai multe ori, era vorba de filme de război. Aproape niciodată nu se proiecta un film pînă la capăt. Cînd operatorul nu mai putea distinge nici un cap ridicat pe paturi, își oprea aparatul și pleca.

Domnul Diefenbach lucra în continuare la cizmărie. Prin intermediul lui, Karl a ajuns și el la cizmărie. Acolo era cald. Nacealnicul l-a însărcinat pe Karl să curețe toaleta. Asta era o muncă pe care cei internați puteau s-o refuze, dar nacealnicul oferea pentru această muncă 100 de grame de pîine, iar Karl a acceptat-o. La cizmărie trebuia să taie cuie din lemn de mesteacăn. Diefenbach

a devenit lectorul politic al lagărului, un fel de conferenţiar pentru deportaţi. Vorbea despre ţările comuniste, despre politica lui Lenin, despre industria de armament. În plus, redacta o gazetă a lagărului, pentru care primise o cameră proprie. Karl trasa liniile pe hîrtia lăcuită, pe care Diefenbach introducea, scriind cu mîna, textele de ziar.

Adesea, după terminarea muncii, Diefenbach îl chema la el, ca să-i pună tot felul de întrebări despre brigadă, despre muncă. Din cîteva fraze ale lui Karl, el făcea apoi un întreg articol.

Cînd a venit primăvara, Karl a fost repartizat unui rus mai în vîrstă care măsura halda de cărbuni. În afară de a-i purta rusului cutia cu instrumente, Karl n-avea multe de făcut. Bătrînul lipsea cu regularitate pentru mai multă vreme. Atunci, Karl scria scrisori de dragoste către Liesel cea brunetă, pe care i le citea seara.

Scurt timp după aceea, a fost repartizat din nou la şantier. Unii dintre colegii săi au găsit pe-o linie moartă un vagon cu uşa spartă. Era încărcat cu soia. Oamenii şi-au umplut traistele pentru pîine, Karl la fel. În lagăr, cea mai mare parte din soia au vîndut-o.

A făcut cunoştinţă cu bucătăreasa care locuia-n satul localnicilor. Ori de cîte ori se ivea ocazia, căra lemne pentru ea acasă. Satul se numea Pervoemaiskoie. Unu Mai. Celălalt însă, cel de vizavi de combinat, era numit Okteabarskoie. Octombrie. După revoluţia din octombrie. Bucătăreasa-i mulţumea, umplîndu-i marmita cu caşă din soia. Pînă şi tortul, pe care Liesel i l-a făcut de ziua lui, era tot din caşă.

Încercînd să găsească ceva de mîncare, Karl a urcat dealul pe care se afla cimitirul celor internaţi. Într-o groapă a găsit un băiat care scobea cu degetele cretă din perete. Karl văzu cum băiatul mînca din pămîntul alb. „*Haraşo*", spuse băiatul, bun. Karl gustă şi el şi,

deşi pămîntul nu prea avea gust bun, şi-a luat şi el cîţiva bulgări. I-a dus în lagăr. Liesel cea brunetă mai avea ceva zahăr, l-a presărat peste şi au mîncat pămînt. Noaptea, Liesel a făcut febră mare.

Karl era din nou la transport. Au mers la un cămin de copii de lîngă rîu. Şoferul a intrat în cămin, Karl a rămas în maşină. Deodată auzi voci de copii care tot spuneau pe ruseşte una şi aceeaşi propoziţie. Coborî din maşină şi văzu doi băieţi, de zece ani, stînd prin preajmă, unul cu două ţigări de mahorcă în mînă, celălalt cu o cremene şi-o bucată de oţel. Acesta tot lovea cu bucata de oţel în cremene ca să obţină foc. Dar nu reuşea. La fiecare încercare, băiatul zicea cu voce fermă pe ruseşte: „Stalin, Stalin, dă foc". Nicăieri nu se găseau chibrituri. Toţi fumătorii umblau cu cremene la ei.

Domnul Geyer era un bărbat mai în vîrstă, croitor de meserie. El se considera evreu, cetăţenia nici el nu şi-o cunoştea. Ar fi lucrat la Praga, la Zürich şi la Budapesta-n cele mai bune croitorii. De arestat, l-ar fi arestat la Budapesta şi de-acolo l-au deportat.

Fusese trimis să muncească la croitorie. La început, confecţiona haine de lucru. Curînd însă ruşii aveau să descopere că Geyer ştia mai mult de atît. Se găseau de-acum de cumpărat stofe, dar cele mai multe le aduseseră militarii din campania lor victorioasă. Aşa s-a făcut că lui Geyer nu i se mai cerea decît să coase costume pentru conducerea lagărului. Era liber să iasă din lagăr şi se-ntorcea abia seara tîrziu. Una dintre cele mai frumoase fete a devenit prietena sa. Era foarte slabă, dar şi-a revenit repede datorită veniturilor domnului Geyer.

Pe timpul verii, oamenii au fost trimişi să lucreze pe la colhozuri, era vremea recoltării castraveţilor. Ruşii mîncau castraveţii aşa cum se mîncau în Banat merele.

O fată s-a luat după ruşi şi, cum îi era foarte foame, a mîncat castraveţi cruzi cît să se sature. Apoi a băut apă dintr-un iaz plin de nuferi. Noaptea a făcut temperatură, iar dimineaţa la ora şase a fost gata moartă.

Într-o zi, oamenii au auzit că domnul Alt ar fi fost trimis, împreună cu prizonierii din lagărul vecin, în Germania. Doamna Alt însă, care-l urmase voluntar la muncă silnică, a rămas în continuare-n lagăr.

Un alt lagăr din preajmă a fost dizolvat, iar oamenii au fost aduşi în lagărul lui Karl. Erau prusaci din Prusia Orientală, mulţi veneau din apropiere de Danzig[1]. Erau foarte slăbiţi, multora le lipsea de-acum voinţa de supravieţuire. Unul dintre ei a fost repartizat în brigada lui Karl. Purta numele lituanian de Naujukat, susţinea însă c-ar fi prusac oriental get-beget. Tot brigăzii sale i-au fost repartizaţi şi trei germani din Rusia, surghiuniţi. Pe unul dintre ei l-au făcut brigadier. Se numea Alexander Neuwirth şi i se spunea Sascha. Sascha povestea mult din anii dinainte de război şi de munca la colhoz. Tot timpul se certa cu ruşii. Îl întrebau mereu şi mereu de numele său, ca să-l poată denunţa. Dar numele de Neuwirth era de nerostit pentru ruşi, aşa că renunţau de fiecare dată repede să-l mai denunţe.

Într-o zi, descărcau saci de ciment şi de sodă. Sascha le dădu un pont. Zicea că odată ar fi găsit un sac cu bicarbonat de sodiu şi-ar fi făcut bani frumoşi cu el. Acum, verificau cu sîrg toţi sacii, dar n-au avut noroc.

Printre nou-veniţii din Prusia Orientală erau multe femei care n-o duceau prea bine. Căutau să-şi găsească prieteni printre bărbaţi. N-a trecut mult timp şi domnul Diefenbach, redactorul de ziar, şi-a schimbat-o pe gagică-sa cu una nouă din Prusia Orientală. La rîndul ei, cea respinsă s-a consolat cu alt bărbat şi-a rămas gravidă,

1. Astăzi, Gdansk-ul polonez.

astfel că a putut pleca acasă. Femeile din lagărul vecin dizolvat erau numite fără deosebire *Frau Danzig*.

Cei internați primeau de-acum și cărți poștale de la Crucea Roșie ca să le scrie rudelor de-acasă. Unii-și schimbau cărțile poștale pe pîine. Și Karl a primit o carte poștală. Știa că tatăl său se refugiase-n Austria, fără a avea și adresa lui. Așa c-a scris pe vechea adresă din sat, ca și cum ar mai fi fost valabilă. Șase luni mai tîrziu, a primit corespondență de la taică-său. Acesta-i scria că este pensionar, primind cîțiva dolari de la verișoarele americane și că-și îmbunătățește veniturile adunînd plante medicinale. Că ei s-ar bucura că-i în viață, îndemnîndu-l să fie harnic. Acest sfat părintesc l-a supărat pe fiu. Următoarea carte poștală i-a scris-o fostului său locotenent din armata română.

Cam pe-atunci, Liesel s-a hotărît să-l părăsească pe Karl. Pusese ochii pe un tînăr maghiar. Ungurii se adunau cu regularitate ca să cînte frumoase cîntece de-acasă și să danseze ceardaș. Dar relația dintre maghiar și Liesel nu s-a concretizat. Așa că Liesel a revenit la Karl, dar nu mai era ca-nainte. Nu mai era decît jumătate de relație, ceva cu jumătate de suflet, lucru ce-o cam apăsa chiar și pe Liesel.

Și la următoarea examinare Karl a fost găsit apt de muncă. De data aceasta, au vrut să-l trimită acasă pe domnul Geyer, croitorul evreu. Geyer nu mai lucra decît în colonie, așa că l-au pus pe Karl să meargă și să-l caute. Cînd îl găsi și-i spuse că mîine ar urma să plece cu transportul acasă, Geyer începu să-njure. Că asta n-ar fi posibil, c-ar avea de onorat o groază de comenzi de la ofițeri și de la intelighenție. În condițiile astea n-ar avea cum să plece.

Karl s-a întors, iar Geyer a apărut abia seara tîrziu ca să-și facă bagajele și să plece la vagon. Cu o jumătate de oră înainte de pornire, Geyer a fost însă dat jos din

tren. Rușii i-au spus că el, ca evreu, n-ar avea cum să se-ntoarcă, căci ei n-ar fi deportat nici un evreu, așa că nici n-ar avea cum să elibereze vreun evreu. Dar probabil că nu le era decît de costumele lor care încă nu erau gata. Ce să mai, Geyer a rămas pînă la sfîrșit.

Iarna a venit cu viscole puternice. Existau munți de zăpadă înalți pînă și de trei metri. Poarta lagărului nu mai putea fi deschisă, nu mai funcționa aprovizionarea, au rămas fără mîncare. Toți trebuiau să curățe zăpada. Au deszăpezit două drumuri, unul spre fabrică, altul spre colonie.

Karl a fost trimis, împreună cu alt bărbat, unul Bernhard, la depozitul de combustibili. Ajunși acolo, s-au trezit că nu-i aștepta nici o sarcină. Un bărbat păzea magazia, au intrat în vorbă cu el. Cînd Bernhard a zis c-ar fi din Prusia Orientală, paznicul a povestit că el e originar din Lituania. C-ar fi avut o gospodărie frumoasă în apropiere de Vilnius, douăzeci de porci ar fi avut la-ngrășat. Rușii l-au arestat, iar ce s-a ales de familia sa nu știe.

În ziua aceea, Karl și Bernhardt n-au muncit deloc.

Comuniștii-și tot înființează partidele lor fantomă, pînă ce-s siguri că au în buzunar victoria electorală. În primăvara lui 1990, vor cîștiga cu ușurință alegerile. Își au ei regulile lor clare, de care trebuie să se țină. Dacă-i vorba s-o pui de-un puci, ai grijă să existe-o atmosferă revoluționară, iar dacă poporul iese-n stradă, nu uita să acționezi în așa fel încît să existe suficienți morți. Revoluția are nevoie de autoritate. Dar dacă se anunță alegeri, atunci trebuie să organizezi partide. Cu cît există mai multe, cu atît mai bine. Așa stau lucrurile, în opinia pictorului.

A pictorului, prietenul din tinerețe al lui Karl, din anii de pe Mureș. Cînd Karl trăia la bunici. Hrănindu-se cu pește și cu aer. E mult de-atunci.

În sat se deschid cîrciumi, în care stau bărbaţii şi-şi pierd vremea. Bărbaţii, ca să poată gîndi, au nevoie de crîşme. Asta-i de cînd lumea. Iar populaţia de la ţară are nevoie de pămîntul ei. Chiar şi atunci cînd n-are ce face cu el. Îi trebuie. Comuniştii îi dau pămîntul. Suprafeţe mici, amărîte. E ca şi cum li s-ar fi dat diazepam. Dizolvă cooperativele agricole şi le dau oamenilor pămînt. Fiecăruia un pic de pămînt. Asta nici nu-i ajută pe oameni, nici nu le dăunează comuniştilor.

Dar nimic nu merge atît de repede pe cît ar dori oamenii. Jefuiesc grajdurile C.A.P.-urilor. Iau vitele şi le taie. Este ca şi cum ar vrea să isprăvească cu toate cît mai rapid, nu doar cu cuplul dictatorial. De parc-ar vrea să distrugă şi să nimicească toate cele, poate şi pentru a nu mai fi nevoiţi să-şi aducă aminte de nimic. Şi să uite, în sfîrşit, umilinţa ultimelor decenii. De parc-ar prefera să se-ntoarcă la plugul de lemn, decît să mai trăiască o dată ruşinea de a fi ceapişti.

La televizor, seară de seară se pot vedea demonstranţi. Demonstranţi şi oameni în greva foamei. Lumea şi-a ieşit din ţîţîni. Vecinul povesteşte că pe celălalt mal al Mureşului ar fi aterizat nişte ozeneuri. Cumnatul său le-ar fi văzut cu ochii lui. Ar fi fost vizibile doar pentru o clipă, apoi ar fi şi dispărut. Despre cele observate de cumnat scriu chiar şi două ziare. Un articol îl are-n poză pe cumnat.

Poate că şi ozeneurile n-au făcut decît să-şi schimbe culoarea. Poate că au devenit invizibile şi stau tot pe malul Mureşului, doar că noi nu ştim.

Există o realitate vizibilă şi una invizibilă. Realitatea invizibilă, crede vecinul, ar creşte pe zi ce trece.

— N-avem nici o putere asupra acesteia, zice. Vezi bine ce-au făcut din revoluţie. Pentru ce-au murit tinerii la Timişoara? Ca să rămînă comuniştii la putere?

Stăm în jurul mesei mari, la masa de prînz. Pictorul, Karl, Lissi şi cu mine. Am mers pentru cîteva zile la ai mei. „Jos“, cum spune Willi. Zile de concediu. Zile cu Lissi şi Karl.

Mă duc cu Karl la rîu. Nu mergem cu maşina, mergem pe jos.

— N-ai face decît să-ţi murdăreşti maşina, spune Karl.

Maşina-i pentru el ca odaia cea bună, în care nu calci. E simbolul statutului social.

Vrea să meargă pe jos, ca pe vremuri. Vrea să invoce trecutul.

Traversăm păşunea. Văd turnul de apă, grajdurile părăsite ale cooperativei. Stîlpii de curent electric, cablurile, brazdele de iarbă, clăile de fîn. Trecem pe lîngă pădurice. Salcîmii sînt încă golaşi. Cuiburile ciorilor atîrnă negre-n aer. Croncănind, o pasăre se ridică-n zbor, se vede că are o aripă oloagă.

Vîntul bate cald şi rece deopotrivă, este-un vînt de primăvară, unul prevestitor.

În spatele digului, în luncă, ne oprim sub nişte frasini. Privim tăcuţi spre coroanele înalte ale copacilor. Trunchiurile frasinilor sînt ca de argint. Frunzele sînt umede, cu toate acestea scîrţîie sub picioarele noastre. Rîul este invizibil, dar aproape.

Ieşim din pădure. Privim apa care curge grea în albia rîului. Privim, peste curbura rîului, cotul ascuţit.

Nacealnicii s-au schimbat des. Klemens Bräuer, care l-a înlocuit pe Sascha Neuwirth, germanul din Rusia, era un *Zipser*[1]. Nu ştia altceva decît germana dialectului său de *Zipser*. Bräuer o avea ca prietenă pe-o şvăboaică bănăţeană, pe Marie. O punea la munci mai uşoare.

---

1. *Zipser* sînt numiţi germanii din Maramureş, originari fiind din regiunea Zips (regiune istorică din nord-estul Slovaciei).

Într-o seară, a numit-o paznic la magazie. Așa putea să petreacă și el noaptea cîteva ore cu ea.

Dar cînd a intrat în magazie, Marie nu era acolo. S-a întors agitat la baracă, spunîndu-ne: „Am pus-o pe Marie acolo să stea, asta acolo să fie, și acu' nu-i acolo".

Într-o dimineață, cînd se-ntorceau de la schimbul de noapte, coloana a fost oprită de ruși. Căutau nervoși un bărbat care tăiase și luase cu el cîteva conducte de aer dintre vagoane. Conductele de aer țineau de mecanismul de frînă. Furtul putea fi privit ca sabotaj. Rușii nu l-au găsit pe bărbat, dar cei internați au aflat despre cine era vorba. Nu i-au divulgat numele. Era vorba de *Zipser*-ul Klemens Bräuer.

În lagăr se pregătea o seară de teatru. Regizor era un bucureștean care la sfîrșitul războiului făcuse parte dintr-o unitate de marină din Constanța. Lucra la electromontaj. Din șipci și saci de hîrtie s-a asamblat decorul. Acesta urma să reprezinte răsăritul de soare deasupra norilor și-a mării. Între nori, pe post de soare a fost montat un bec electric. În program se anunțau cîntece, dansuri, poezii și piese la vioară.

Doi șvabi bănățeni, în hainele lor de duminică, pe care în mod miraculos încă le mai dețineau, au interpretat un cîntec foarte trist, care l-a pus pe gînduri pe Karl. Îi amintea de-o întîmplare din copilărie. Avea șapte ani și mergea-n clasa a doua, cînd a murit mama unui coleg. Toată clasa apăruse la înmormîntare. În timp ce se cobora sicriul în groapă, Karl avea de recitat o poezie. Nu-și mai amintea decît ultima strofă: „*Wie schlöß ein Raum so eng und klein die Liebe einer Mutter ein*"[1].

Al doilea a urmat domnul Stranski la vioară. Apoi a urcat pe scenă o româncă. Fusese deportată împreună

1. Cum de-un spațiu-atît de strîmt și mic iubirea unei mame să închidă.

cu tatăl şi cu un frate mai tînăr. Fratele murise, tatăl se afla la infirmerie, a murit în aceeaşi seară. Ţinea în mînă trei flori de hîrtie făcute de ea, aruncîndu-le una cîte una în sală. Şi asta cu cuvintele: „Una pentru mama, una pentru fratele meu, una pentru tata".

A urmat und tango solo, dansat de-o femeie din Prusia Orientală. Apoi i-a venit rîndul unei unguroaice, care mai întîi a recitat o poezie, în care pare-se că apărea un cuvînt care-n rusă înseamnă „oiţă", ceea ce l-a entuziasmat aşa de tare pe supraveghetor, încît s-a ridicat în picioare şi-a aplaudat. Unguroaica mai avea un cîntec trist în repertoriu, cît şi un ceardaş focos.

Locurile pe scaune nu erau suficiente pentru toată lumea. Şi Karl nu prinsese decît un loc în picioare. Observă că omul din faţa sa purta haine bune de acasă. Urmări cum pe gulerul alb de la cămaşă i se plimba un păduche.

Iar au fost repartizaţi unui nou nacealnic. De data aceasta era un rus. Karl trebuia să-l ia într-o zi de acasă. Trecea prin colonia cu blocuri cu un singur etaj. În faţa blocurilor, femeile-şi fierbeau peştele pe sobe cu cărbune de mangal. Nacealnicul stătea-ntins pe un pat fără lenjerie. Nu exista nici scaun şi nici masă. Mînca dintr-o pîine, pe care-o băgă-n noptieră cînd Karl intră în odaie.

Nacealnicul acesta umblase mult, cu frontul. Purta nişte cizme de care Karl putea spune c-au văzut şi vremuri mai bune. Cine ştie cui i le scosese din picioare. Nacealnicul trecuse şi prin Timişoara şi ajunsese pînă la Budapesta. Povestea multe din cele trăite-n război şi într-o zi Karl şi-a făcut curaj şi l-a întrebat ce-ar crede el, dacă tot a umblat atît de mult şi-a văzut Europa, unde-ar fi mai bine, în Est sau în Vest, în capitalism sau în comunism?

Nacealnicul a tăcut îndelung. Apoi a spus: „Karl, tu ai trăit în Vest, iar acum eşti aici. Răspunde-ţi singur

la-ntrebare". Au mai stat adesea de vorbă, în multe dăţi, dar întrebarea lui Karl n-a mai fost pomenită niciodată.

Un silezian a evadat din lagăr. După trei zile, l-au adus înapoi. L-au ţinut douăzeci şi patru de ore legat de-un stîlp de curent electric.

Karl a fost trimis la descărcat minereu. Aici se cîştigau ceva bani, iar cei cărora le crescuseră datoriile în lagăr, întrucît li se socotea hrana, urmau să aibă astfel posibilitatea de a le achita. Înainte de începerea lucrului, nacealnicul ţinea mereu cîte-o cuvîntare, care se termina cu îndemnul „Înainte, germani!". Sebastian, brigadierul, era de asemenea internat. Era foarte tînăr şi-şi urmărea mereu propriile interese. Sarcina sa era să-i pună pe oameni la treabă. Asta ştia bine s-o facă. Ştia şi să-şi mărească raţia de mîncare.

Trenul cu minereu intra în hală. De plafon atîrnau poduri rulante. Macaralele-şi aruncau cupele grele în vagoane şi ridicau minereul. Ce nu scoteau, trebuia scos de cei internaţi cu lopeţi şi cu răngi. De cele mai multe ori, minereul era îngheţat.

La miezul nopţii, se făcea o pauză. În pauză, patru bărbaţi trebuiau să curăţe cupele excavatoarelor. Cupele erau atît de mari, încît bărbaţii puteau lucra în ele fără să se deranjeze unul pe altul.

Minereul era dus pe banda rulantă la moara de piatră. Un bărbat care a căzut din neatenţie pe bandă, a ajuns în moară şi a fost zdrobit. Din trupul său nu s-a mai găsit nimic.

Într-o zi, nacealnicul i-a adunat pe cei internaţi ca-n atîtea alte dăţi. Bărbaţii formau un rînd, femeile alt rînd. Trecea de la un om la altul, cerînd să i se spună problemele, îşi nota numele celor cu probleme. Apoi a citit cîteva nume, punîndu-i pe cei în cauză să facă un

pas în față. Karl era printre aceștia, la fel și Liesel cea brunetă. Trebuiau să se pregătească pentru plecare.

Cînd s-a ivit un moment prielnic, Karl l-a întrebat pe șofer unde vor fi duși. Cînd acesta i-a spus numele unei localități la patruzeci de kilometri distanță, Karl s-a mai liniștit. Ajunși la noul loc de muncă, li s-a repartizat o baracă. Aceasta consta din camere cu cîte patru paturi. Nu prea-i mai controlau. Puteau să se miște în voie. Cu atît mai mult a remarcat faptul că Liesel îl evita tot mai tare. O brigadă lucra la exploatarea de minereu la suprafață, cealaltă într-o groapă de var. Cînd a văzut că Liesel îi întoarce spatele, n-a mai insistat.

După trei săptămîni, au fost puși pe neașteptate în fața alegerii de-a se-ntoarce la combinat sau de-a continua să muncească aici, în lagărul secundar. Karl s-a decis imediat pentru întoarcere, Liesel însă a rămas. Lucrul acesta a fost resimțit de Karl ca o decizie împotriva sa. Probabil că nu-l mai dorea.

În lagăr a venit cineva cu știrea că Fiffi s-ar afla la infirmerie, că ar fi foarte bolnav. Karl s-a dus imediat la el și cînd l-a văzut s-a speriat. Fiffi i-a adresat lui Karl o rugăminte. L-a rugat să meargă dimineață la bazar și să-i cumpere o ceapă mare. Că i-ar fi poftă să mănînce o ceapă. Karl a cumpărat a doua zi cea mai mare ceapă pe care a putut-o găsi, dar cînd a ajuns la infirmerie, Fiffi murise deja.

Clara și-a terminat treaba cu unghiile de la picioare. Lacul a fost aplicat unde trebuie. O ultimă verificare. Pune ustensilele deoparte și se-ntinde lîngă mine. Fără o vorbă. Prinde plapuma, o trage peste noi. Fața ei e pe umărul meu.

Apropierea ei e hiperevidentă și-n același timp secundară. Apropierea-mi este adresată mie, asta mă

nelinişteşte. Faţa de pe umărul meu apare brusc ca o viitoare povară. Simt mulţumirea ei, lucru ce mă-ngrijorează şi el.

Ce vrea? Cine sînt eu? Vorbesc cu o femeie care doarme, vorbesc cu mine. Vorbesc şi vorbesc în continuare, de parc-ar trebui să duc povestea pînă la capăt. De parc-aş putea lucrul acesta.

Karl îşi vedea de sarcinile de lucru. Lăsa saci să cadă jos şi să se rupă. Apoi îi ducea la croitor. Din lagărul secundar veniră salutări de la Liesel cea brunetă. Dădu din umeri. La miezul nopţii aveau pauză. Se-ntinse pe-o scîndură. De oboseală, adormi.

Domnul Diefenbach făcea mai nou propagandă pentru o organizaţie antifascistă. Unii s-au înscris, sperînd că în calitate de antifascişti şi-ar putea îmbunătăţi situaţia. Dar nu puteau.

Apoi a devenit realitate ceea ce nu mai trecea decît drept un vis palid. Urmau să plece acasă. Un maior le-a ţinut o cuvîntare în care apărea termenul de *antifascism* şi chemarea ca-n România să nu spună altceva decît adevărul despre Rusia. Chemarea asta a sunat mai degrabă ca o ameninţare. Cine-ar avea bani, să facă bine şi să-i cheltuie. Că n-ar avea voie să scoată peste graniţa sovietică nici măcar o copeică. Şi nici fotografii. Pe rublele pe care reuşise să le economisească-n ultimul an, Karl a cumpărat stofă de un costum pentru el, de o rochie pentru nepoată şi nişte pantofi pentru nepot.

De-acum s-au întors şi ceilalţi, din lagărul secundar. Printre ei, şi Liesel cea brunetă. Veni spre el, îl salută.

Un inginer care era din Berlin şi care avea avantajul de-a lucra la birou economisise pînă la urmă atîţia bani, încît s-a gîndit să-şi cumpere o maşină marca Pobeda. Dar s-a lăsat păgubaş. Ai săi i-au scris să le ducă o pătură, iar pînă la urmă şi-a achiziţionat un

palton de piele, aşa cum avea unul şi directorul combinatului.

La controlarea valizelor, ofiţerul a descoperit un băiat care n-avea altceva decît traista sa de pîine. Ofiţerul a rîs şi l-a declarat pe băiat un proletar adevărat.

Au sosit muncitori ruşi în lagăr. Au ridicat un nou gard de sîrmă ghimpată. După plecarea deportaţilor, lagărul urma să devină unul disciplinar pentru ruşi.

Au urmat apeluri, erau număraţi, dar mai ales verificaţi la ţinută. Dacă hainele erau prea ponosite, primeau costume vătuite noi. Şi Karl a primit unul nou.

Liesel făcuse rost de-o poşetă care avea un fund dublu. Acolo a ascuns fotografiile cu ea şi cu Karl.

În 4 decembrie 1949, coloana stătea în lagăr, gata de plecare.

Trenul a mers zile şi nopţi în şir. Se oprea. Pornea mai departe.

În vagon se aflau, altfel decît la dus, doar bărbaţi.

Au ajuns la graniţă la ora unu noaptea. Au fost coborîţi din tren. A urmat un ultim apel cu numărarea lor. Ofiţerul însoţitor citea numele de familie, iar cel internat trebuia să adauge la acesta, după obiceiul rusesc, prenumele şi numele tatălui. Karl Mihailovici.

Din cauza unui tînăr care nu ştia numele tatălui, s-a pierdut ceva vreme. N-avea tată. Maiorul rus însă n-a vrut să accepte treaba asta, aşa că tînărul i-a zis în cele din urmă „Fritzovici", şi cu asta chestiunea a fost regulată.

Dimineaţa, trenul a trecut frontiera, coborînd pe valea Vişeului. Uşile vagoanelor erau de-acum deschise. Karl a văzut zăpada de pe cîmp. În gări erau femei care le dădeau mere. Pe toată perioada deportării, Karl nu mai mîncase nici un măr. Pe peretele exterior al vagonului fusese pus un portret uriaş al lui Stalin, ajungea de la podea pînă la acoperiş.

La prînz, au ajuns la Sighet.

Pentru prima dată după toţi anii aceia, Karl a auzit din nou dangătul clopotelor de biserică. Au fost duşi toţi într-un lagăr, unde se pregătea eliberarea lor. Fiecare primea două sute de lei şi un bilet de tren pînă-n localitatea de baştină. O parte dintre cei ce se-ntorceau acasă au fost duşi la gara din Satu Mare, o parte la Baia Mare. Liesel a ajuns la Satu Mare.

Karl a mers via Baia Mare, Oradea şi Arad acasă-n Banat. La fiecare schimbare de tren îşi mai luau rămas bun cîţiva colegi. Cei mai mulţi erau aşteptaţi în gara de la Arad de către rudele lor.

Karl a aşteptat trenul spre satul lui. S-a urcat într-un vagon de vite, în care se aflau şi nişte banchete. Pe una din ele stătea un băiat. Văzîndu-l pe Karl în hainele vătuite ruseşti, începu să cînte *Internaţionala*. Dar cum Karl nu reacţionă în nici un fel, se opri şi tăcu.

În gara din sat nu se găsea, la ora aceea tîrzie, nimeni.

Karl s-a dus acasă la sora sa, la Bärbel. Mătuşa-i deschise, era albă ca varul. Copiii se ascunseră în cameră. Credeau că-i un rus. Apoi veni Bärbel. Îi dădură de mîncare, tăiaseră de curînd porcul. A mîncat puţin.

Karl s-a spălat şi s-a pus în pat.

Dimineaţa, soră-sa i-a povestit ce-a spus nepoţelul: „Mami, ai spus mereu că vine unchiul. Dar unchiul arată la fel ca un bărbat“.

Tac. Clara a adormit, mă gîndesc. Dar e trează.

— Ce s-a întîmplat cu Liesel cea brunetă? mă-ntreabă cu voce scăzută.

— Nu ştiu, zic, nu ştiu dacă tatăl meu a revăzut-o vreodată.

— Păi de ce?

— Probabil că mama a fost împotrivă.

Clara rîde.

— Dar asta nu-i nici o dovadă, zice. Poate că cei doi s-au întîlnit în secret. În nişte călătorii de serviciu poate.

— Călătorii de serviciu, da, au existat, de la întreprinderea de morărit pînă-n localităţile vecine. Dar asta a fost mai tîrziu. Liesel venea, din cîte ştiu eu, din Jimbolia, care era la circa treizeci de kilometri distanţă.

— Treizeci de kilometri, asta nu-i distanţă, *isten*, zice Clara. Dacă te bîntuie sentimentele, e-o nimica toată. Spune asta cu savoare şi simpatie. S-o fi măritat şi ea.

— Putem presupune asta.

— N-au umor. Clara mă loveşte ca la box în umăr. N-a fost niciodată pomenită Liesel asta-n casa voastră?

— Ba da, îi răspund, parcă-mi aduc vag aminte.

— Vag, zice, dar tu ce-ai făcut în copilăria ta?

— Păi, ce să fi făcut?

— Să-i urmăreşti pe părinţii tăi, pentru asta doar ţi-e dată copilăria.

— Tu ţi-ai urmărit părinţii?

— Eu n-am avut.

— N-ai avut?

— Nu, n-am avut.

— Cum se face că n-ai avut părinţi?

— Asta nu te priveşte.

— Şi cum de ştii tu atît de bine ce şi cum e cu părinţii, cînd tu n-ai avut?

— Am avut mulţi părinţi, prea mulţi.

— Asta cum s-o mai înţeleg? Adineauri n-aveai de nici un fel, iar acum, brusc, ai prea mulţi.

— Zilli, hai s-o lăsăm baltă. Doar nu vrei să ne certăm.

— Cum crezi. Cine mai ştie cum a stat treaba cu Liesel?

Pentru cîteva clipe stăm tăcuţi în întuneric, apoi aud respiraţia regulată a Clarei. A adormit.

Ce ştiu eu despre tatăl meu? îmi zic în gînd. Nimic nu ştiu. Absolut nimic.

4

Ce m-o fi apucat, ce anume? Am sunat la Ulm! Ani în şir n-am mai sunat la Ulm. Mi-am spus: n-ai voie să suni la Ulm. Mereu era cît pe ce să sun, dar întotdeauna mi-am zis la timp: n-ai voie s-o faci.

Chiar n-aveam voie. În toţi anii aceştia, n-am avut voie. Era o hotărîre judecătorească. Dar plătesc. În tot acest timp am tot plătit. Capra s-a răzbunat. M-a ameninţat cu asta şi s-a ţinut de cuvînt. Punct cu punct.

Îmi aduc aminte de discuţia decisivă. „Lămurirea", cum a fost numită de Monika. Ea mi-ar fi iertat toate. Şi-a urmat marea enumerare, lista completă a paşilor mei greşiţi, reali şi imaginari la un loc. Toate mi le-ar fi iertat. Cîtă mărinimie.

În afară de Birgit. Prin asta aş fi depăşit limita. Cel puţin aşa vedea ea lucrurile. Şi ce-am avut eu cu Birgit! O relaţie ca oricare alta. Relaţiile vin şi pleacă. Asta o ştia şi Monika. Aveam noi experienţa noastră în materie. Existau crize şi scene, îmi puneam cenuşă-n cap şi totul era din nou în ordine. De data asta însă Monika n-a mai înţeles de glumă. „De data asta nu mă mai abureşti", mi-a spus. Eu n-am luat-o în serios. Mă obişnuisem cu libertăţile mele. Cu încrederea mea că voi putea să dreg din nou busuiocul. Să aranjez lucrurile, ca şi altădată. Era de parc-aş fi avut o înţelegere cu Monika, de parcă s-ar fi instituit un fel de cutumă. A fost un gest uşuratic sau *va banque*. Tocmai cînd ordinea dintr-o relaţie devine hiperlimpezită, se iscă o nevoie indescriptibilă

de-a arunca-n aer relaţia. Să pui capăt războiului rece printr-un act iraţional.

S-a apucat să mă spioneze. Neîncrederea e o însoţitoare dîrză a iubirii. Şi aşa a descoperit chestiunea. A vrut s-o descopere. Ceea ce odinioară era valabil la Timişoara, brusc nu mai avea nici o importanţă. După ce alesesem libertatea, nu mai era valabil nici pragmatismul privat. Eliberarea noastră de sub dictatură ne-a expus imponderabilelor libertăţii. Nu mai depindeam unul de celălalt. Nu mai formam o echipă împotrivă a ceva. Nu mai eram decît liberi.

Invocasem dificultăţi pe şantier şi plecasem cu Birgit la Bühl, la sărbătoarea prunelor. Birgit e de loc din Bühl şi ea mi-a vorbit entuziasmată de sărbătoarea asta. O zi-ntreagă am umblat prin oraş. Am făcut poze cu Birgit şi-am rugat nişte trecători să ne fotografieze împreună. Am fost zburdalnici ca nişte adolescenţi. Am luat fotografiile acasă, iar Monika le-a găsit.

Le-a pus pe masă. Triumfînd ca un detectiv. Doar se lua mereu după revistele ei pentru femei. Aşa a fost încă de pe vremea Banatului. Cînd o verişoară emigrată o aproviziona sistematic cu reviste pentru femei. Nu pot decît să trag un semnal de alarmă împotriva acestora. Naiv cine crede că astea nu se ocupă decît de cosmetică şi de ţoale. Mare greşeală cine crede asta, ele se ocupă de femeia-n întregul ei. Au cele mai bune ponturi cum poţi ţine sub control un bărbat. Cele zece sfaturi, cum ea-l poate termina pe el, iar dacă nu mai există altă soluţie, se trece la marea răzbunare. Revistuţele astea-s pline de scenarii pentru marea răzbunare. Am trăit asta. Am trăit-o pe pielea mea.

Cu aceeaşi pasiune cu care odinioară pusese stăpînire pe mine, a trecut acum la a scăpa de mine. La-nceput, n-a zis absolut nimic. Nu avea decît privirea aceea ciudată pe care i-o ştiam şi care nu prevestea nimic bun.

Dar cum nu spunea nimic, n-am dat prea mare importanță lucrurilor, încercînd probabil să refulez totul.

Și așa i-am căzut în capcană.

S-a aliat cu fiică-sa. Trebuie să fi clocit împreună planul. Cea mică era supărată pe mine. Din cauza cîtorva fleacuri. De la școală, de-acasă. Cum se mai întîmplă cu copiii. Băusem ceva. Beam un pahar de ceva, cînd veneam de pe șantier. Cînd croații iarăși nu-și văzuseră de treabă. Băusem un pahar în plus și spusesem ceva, un cuvînt prea mult pentru cea mică, mă luasem de tricoul ei, de muzică, ceva pe-acolo. Tare te mai poate trage-n jos munca pe șantier!

Poate c-am spus ceva și despre nurii ei, deh, cum se mai vorbește pe șantier. Jumătate de zi, tot cu tipii. Ăia doboară pereți, nimic nu merge ca lumea, toată ziua trebuie să stai cu ochii pe ei. Altfel, cît ai zice pește, montează greșit niște uși, pun scara la fereastra de la balcon. Beau o cutie, fac o pauză, vorbesc de cururile care trec cu mașina pe sub ochii lor. Totul un vis. „E ușor să pui mîna pe-o nemțoaică." De unde-or fi scos-o și pe asta? Vorbesc de Birgit, de Birgit a mea, de la birou. Mă fac că n-aud sau rînjesc. Îmi aruncă și mie o bere. „*Nichts für ungut, Chef*."[1]

Ce propoziție. De unde știu ei fraza asta? Abia dacă vorbesc germana. Nu știu decît jumătăți de fraze și apoi, hodoronc-tronc, o asemenea expresie. Au prins-o undeva din zbor, de la maistrul german sau cine mai știe de unde. Poate din filmele porno, la care se uită pe videocasetofon. Pentru că-n filmele astea există dialoguri uluitoare. În primul rînd, pentru că sînt complet de prisos. Nici un om nu așteaptă de la filmele porno vreun dialog. Cu toate astea, actorii vorbesc încontinuu.

1. Fără supărare, șefule.

Probabil pentru că producătorii cred că astfel treaba devine mai realistă.

Toată ziua aud aceste obscenităţi. Sînt epuizat. Am condus bine gaşca, cu cîteva beri şi niscaiva vorbe de duh. „Şefule, eşti şi mata din Balcani: ce crezi despre Dinamo Zagreb? Sau poate că ţii cu Partizan Belgrad?" E-o vicleană glumă iugoslavă.

Dar intru-n joc, intru-n toate jocurile lor, doar-doar or munci ceva, pentru că am rămas din nou în urmă, ceea ce n-ar fi nici o dramă, nu pentru preluare, în schimb ar fi una pentru creditul care ne trebuie. De ani de zile ne aflăm în pragul incapacităţii de plată. Asta nu prea mai preocupă pe nimeni, de vreme ce aşa-i situaţia generală. Dar mă frămîntă pe mine, pe şvabul din Banat. Pe mine mă apasă. Îmi aminteşte de lucrurile de mîntuială din Banat. De munca de mîntuială a românilor. Fac un caz din toate, pentru c-am emigrat. Am emigrat ca să scap de toate şmecheriile de acolo. Pentru mine, înşelătoria şi lucrul de mîntuială ţineau de şantierele româneşti. Nu emigrasem ca să dau şi-n Germania de toate astea. Aşa gîndeam eu, iar croaţii rînjeau. Poate că bănuiau ce era-n mintea mea. „*Volksgruppenführer*"[1], ziceau, „n-o lua aşa-n serios". După ce-şi executaseră lada de bere, mă numeau *Volksgruppenführer*. Era răzbunarea lor verbală pentru intoleranţa mea, pentru că-i tot zoream.

Eram în baie, cînd cea mică m-a strigat. „Werner!" Mă gîndeam ce-o mai fi vrînd iar. Precis ceva bani. Pentru vreo ţoală pe care taman trebuie s-o etalezi, dacă vrei să fii acceptată. O glumă de-asta de marcă. Ce griji mai aveau şi copiii ăştia! Am mai băut o gură din sticla de bere pe care-o luasem din obişnuinţă cu mine în baie. Apoi m-am dus la ea. Deodată eram în camera ei, iar ea mi-a zis: „Banii care mi se cuvin",

1. Termen nazist: conducătorul unui grup etnic.

bălăngănind un picior, întinzîndu-şi degetele, boarfa. Unde-o mai fi învăţat şi asta? Mi-a scăpat mîna, iar ea a urlat, a izbucnit în plîns, şi i-am mai ars una, de parc-aş fi vrut să-i închid gura, apoi m-am şi trezit cu maică-sa în spatele meu. Mai mult nu s-a întîmplat. De asta sînt sigur. Maică-sa a urlat şi ea, apoi a amuţit brusc. Am fugit afară. M-am aşezat în camera de zi în faţa televizorului. În timp ce vorbea la telefon cu poliţia, am stat tăcut în faţa televizorului.

Au venit în doi, un bărbat, o femeie. Femeia a făcut procesul-verbal. Fiică-mea făcea declaraţii. Pierdusem. Ştiam că de-acum puteam să mă mut în altă parte. Orice explicaţie era de prisos. Cele două femei, soţia mea şi cea mică, fiică-mea, se solidarizaseră. În ochii lor, eu eram făptaşul care fusese mult prea mult timp lăsat să acţioneze-n voie. Atunci am înţeles cît de repede poţi deveni făptaş. Am părăsit încurcat locuinţa.

— De-acum poţi să te furişezi la Birgit a ta, mi-a mai strigat Monika şi-a trîntit uşa după mine. Procesul l-am pierdut. Nimeni n-a vrut să asculte explicaţiile mele. Cele două au rămas la versiunea lor, pînă la capăt. Deşi aveam un avocat care vorbea cu ele. Care le-a propus o „înţelegere", cum îi zicea el. Dar fiică-mea a rămas neînduplecată. Motivul l-am înţeles abia mai tîrziu, încetul cu încetul. A fost consiliată. De cîteva femei-psihologe şi de la *Selbsthilfe*[1]. Astea n-au făcut decît să înrăutăţească totul. Pentru ele, eu eram neomul. Tot vorbeau de nu ştiu care două mii de ani şi c-ar ajunge de-acum. Eram, care va să zică, responsabil pentru cele două mii de ani. Trebuia să plătesc prin delegaţie.

Eram scos din joc. Nu mai aveam voie să-mi văd fiica de paisprezece ani. Dar aveam voie să plătesc. Orice încercare de-a mă apropia de fiica mea ar fi

1. Organizaţie de întrajutorare.

însemnat pentru mine o urmărire penală. Bulău, cum m-a asigurat una dintre psihologe. Uitîndu-se triumfătoare la mine, de parcă l-ar fi răpus personal pe răufăcător. De parc-ar fi pus la punct monstrul. Probabil că i-ar fi făcut cea mai mare plăcere să-mi taie scula. Nimerisem între fronturi. Liber de-a fi împuşcat. A fost prima mea experienţă cu morile publicităţii occidentale. Cu o societate care-şi impune constrîngerile statuînd exemple. Cei buni m-au ţintuit la stîlpul infamiei.

Am renunţat. Mi-am luat o locuinţă. Soţia mea a plecat cu cea mică la Ulm. Asta mi s-a părut ceva de-a dreptul simbolic. La Ulm. De parcă n-ar vrea doar să şteargă cu buretele căsnicia noastră, ci să anuleze-n acelaşi timp şi tot Banatul. A fost la Ulm de unde, la momentul respectiv, în secolul al XVIII-lea, au plecat vapoarele care i-au dus pe colonişti în fostul teritoriu turcesc. Ca în tabloul colonizării al lui Jäger[1], pictorul tradiţiilor şvăbeşti : călătoria, popasul, sosirea. Sosire? Ce mai osteneală pentru Monika, mă gîndeam, şi toate astea doar ca să mă pedepsească. De atunci, nu mai ştiu nimic despre ea. În afara numărului de cont, pentru viramentele de rigoare.

Şi-acum am sunat. La fiică-mea. Nu mai locuieşte cu mama ei. Asta o ştiu de la Willi. El ştie chestiile de genul acesta. Am făcut rost încă de-acum o jumătate de an de numărul ei de telefon. Din cartea de telefon. A fost foarte simplu. Şi-acum am sunat. Nu ştiu de ce. Simţeam nevoia s-o sun.

Mai încercasem de cîteva ori. Cînd a-mplinit optsprezece ani. Atunci a refuzat. Şi imediat i-a luat maică-sa

---

1. Stefan Jäger (1877-1962), pictor bănăţean cunoscut mai ales pentru tablourile sale tratînd colonizarea Banatului cu şvabi. Din 1910 şi pînă la sfîrşitul vieţii a trăit la Hatzfeld/Jimbolia. În 1957 a primit Ordinul Muncii, clasa a II-a.

receptorul din mînă. Ca să-mi spună: „Lasă copila-n pace!" – „Are optsprezece ani", am replicat. „Nu vrea să te vadă", a spus Monika. „Vreau s-o aud pe ea spunînd asta." – „Atunci ai s-o auzi de la ea." – „Nu vreau să te văd", am auzit pe urmă. Era vocea Melaniei. Apoi din nou Monika: „Nu-ţi ajunge ce ne-ai făcut pînă acum?" Şi-a închis telefonul. În concepţia ei despre lume, eu eram în mod vădit ticălosul. Era cunoscuta teorie a conspiraţiei la-ndemîna femeilor. Monika şi-o însuşise-n Vest. Îşi îmbogăţise cunoştinţele. Se eliberase. Şi n-am mai făcut nici o altă încercare de-a acţiona împotriva datelor acestei concepţii despre lume. Pînă ieri.

Poate că impulsul a venit de la Clara. De la sumedenia de întrebări ale ei. Clara-i de vîrsta fiicei mele. Cînd o privesc, uneori mă gîndesc la fiica mea. O fi asemenea Clarei? Dar nu ştiu nimic despre ea. Ştiu doar că studiază. Asta o ştiu, pentru că trebuie să plătesc în continuare. Sînt cunoştinţele mele cumpărate. La astea am tot dreptul. În Vest, banii au valoarea lor de schimb pînă şi-n cele mai deplasate situaţii.

Tot e bine că măcar studiază. Arhitectură peisagistă, cred. La München. Nu-i ceva foarte mult diferit de construcţii, m-am gîndit. Are totuşi şi ea ceva de la tatăl ei. Dar o să-i folosească? Aşa ceva nu poţi studia decît în Germania. În fond, e ceva pentru fete din familii mai bune. Melanie însă nu-i o fată dintr-o familie mai bună. În situaţia asta, of, Doamne, nu se află singură. Ăştia doar se dau ca şi cum. Jumătate de Germanie se dă ca şi cum. Ca şi cum fiecare a doua-i o fată de familie mai bună. Probabil că-i rezultatul prăbuşirii *Reich*-ului: de la *Herrenmensch*[1] la fata de familie mai bună.

---

1. Om superior, *ad litteram*: omul-stăpîn (conform ideologiei naziste).

Care va să zică, am telefonat la Ulm, acest port de-mbarcare, unde s-au suit la bord strămoşii noştri. I-am dat un telefon fiicei mele. A sunat telefonul, o femeie tînără mi-a răspuns: ea.

— Aici e tatăl tău, am spus încet. Suna solemn şi ridicol deopotrivă.

Pe fir, linişte. Dar n-a închis telefonul. Apoi a venit un *da*, unul uşor întrebător. Nu ceea ce mă temusem. Nu întrebarea dură: ce vrei? şi nici închiderea telefonului, fără un cuvînt.

— Sînt pe drum, cu serviciul, am adăugat fără nici un motiv, de parc-aş fi vrut să mă justific cumva. Mîine sînt la Ulm şi mi-ar plăcea să te văd şi eu o dată.

A tăcut pentru moment, apoi vocea ei:

— Cînd ajungi aici?

— După-amiază, am răspuns.

— Bine, a zis repede. Ne vedem la trei în bistroul *Alexandre*, pe Marktplatz. Se află la parterul Vechii Primării. N-ai cum să-l ratezi.

— Nici măcar nu ştiu cum arăţi, am mai spus.

— O să te abordez eu, a replicat hotărîtă. Te recunosc eu.

Pentru o clipă, parc-aş fi auzit vocea mamei sale.

Apoi m-am dus la cafenea. Am comandat un whisky, ceea ce l-a mirat pe chelner. Doar veneam zilnic aici şi beam întotdeauna bere, *Schloß Eggenberger*, iar acum cerusem un whisky.

— Doamna nu vine astăzi? mă întrebă omul afabil, cînd veni cu tava.

M-am uitat încurcat la el, n-am priceput pe loc ce şi cum. A reieşit că se referise la Clara.

— Vine mai tîrziu, am zis şi-am luat o-nghiţitură mare de whisky. Dădu înţelegător din cap. I se putea citi pe faţă invidia. O femeie precum Clara n-o să aibă

el, desigur, niciodată, aşa că sperase ca fericirea mea măcar să fie de scurtă durată. A trebuit să-l dezamăgesc.

Era un filozof dezamăgit al vieţii. Un vienez ca din album. Se ducea regulat la *Volkstheater*[1], întrucît era de părere că acolo ar putea face cunoştinţă cu femei, dar nu reuşea niciodată să agaţe vreuna. Era un amator singuratic de teatru, a cărui filozofie de viaţă devenea pe zi ce trece tot mai perfidă, pentru că nu se mulţumea cu dezamăgirea sa, nu devenea pur şi simplu pesimist, ci începu să-i invidieze pe cei din jur, să le dorească răul, în orice caz eşecul. Cum s-ar spune, lucra la eşecul celorlalţi. De aici îşi trăgea puterea pentru existenţa sa de chelner.

În timp ce citeam cîte ceva în *Kurier*[2], sună mobilul.

— Unde eşti? îi auzeam vocea din receptor.

— Stau la *Ziegelmann*, unde altundeva?

— Ajung şi eu acuşi, ciripi ea.

Sosi îndată. Mă sărută pe gură, îşi plimbă pe-ndelete degetele peste corpul meu. Chelnerul schiţă o plecăciune.

— O cafea neagră cu frişcă, zise ridicîndu-şi privirea. Chelnerul dădu din cap şi plecă asemenea unui cîine bătut. Şi numai eu îi ştiam secretul.

Ca-ntotdeauna, Clara povestea pe larg cum îşi petrecuse ziua. Apoi spuse fără nici o trecere:

— Deci, pleci mîine?

Am dat din cap că da.

S-a uitat la mine cu o privire lungă.

— O să-mi lipseşti.

— Şi tu mie.

Îmi apucă mîna dreaptă, o strînse puternic cu degetele ei.

---

1. Vechi teatru vienez (în traducere: Teatrul popular).
2. Cotidian austriac.

— O să ne revedem, spuse. Nu era o vorbă goală, după felul în care o spusese.

Neajutorat, am dat din cap că da.

— Árpád şi-a făcut azi, în sfîrşit, apariţia. Zice că pot să stau la el.

Beau o gură de whisky.

— Deci mă mut. Tu pleci, eu mă mut.

Îşi duse mîna peste ochi.

— Zilli, zise glumind, nu fi trist. Eşti trist ca un ungur care tocmai a auzit cîntecul sinucigaşilor. *Seress*-ul[1].

Rîse.

Chelnerul sosi cu cafeaua ei neagră cu frişcă.

— O cafea cu frişcă pentru doamna, zise şi făcu o plecăciune apăsat artificială.

Clara duse mîna la paharul cu toartă. Scufundă linguriţa în frişcă, o linse. De buza de jos i se lipise zahăr pudră.

— Ai sunat-o pe fiică-ta?

— Da.

— Şi ţi-a închis telefonul?

— Am întîlnire cu ea. Mîine la bistroul *Alexandre*, pe Marktplatz.

— E nemaipomenit, trebuie să sărbătorim asta!

A doua zi dimineaţă, plec. Asta-i limpede. La micul dejun, urmăresc fiecare gest al Clarei. Este ca şi cum aş vedea tot ce ţine de ea pentru ultima oară şi ar trebui

---

1. *Szomorú Vasárnap* (Duminica tristă) în original, foarte cunoscut şi drept *Gloomy Sunday* datorită interpretării lui Billie Holiday, este un cîntec compus la începutul anilor '30 – pe versuri de Jávor László – de pianistul Rezsö Seress (1900-1969) şi devenit renumit în scurt timp drept *Cîntecul sinucigaşilor* sau *Seress*-ul, întrucît a declanşat un val de sinucideri cum se mai întîmplase doar în Germania după apariţia romanului *Suferinţele tînărului Werther* al lui Goethe.

să memorez ce văd, ca să pot păstra în minte pentru multă vreme cele trăite cu ea. În clipa asta, mă simt bătrîn.

Părăsim hotelul împreună.

O las pe Clara în Favoriten[1], în pustietatea de pe Raaber Bahngasse. Coboară, se mai apleacă o dată înapoi în mașină, sprijinindu-se cu mîna de umărul meu, și mă sărută pe gură.

— O să ne revedem, zice, sînt absolut sigură. *Biztos vagyok.*

Îi simt unghiile pe umăr. Cînd un lucru i se pare deosebit de important, îl repetă și pe ungurește.

Ies pe autostradă. Merg la pilot automat, fără să mă gîndesc. Dirijat parcă de-un satelit, așa conduc. Merg prin neant, prin neantul Austriei Inferioare, pînă la Linz, trecînd apoi de Linz. De parcă totu-n jurul meu n-ar fi decît întuneric. Întuneric fără prag : Austria Superioară. Nu văd altceva decît ceasul. Lucirea ceasului.

O singură dată tresar, atunci cînd remarc indicatorul pentru Wels și, imediat după, cel pentru Ried, undeva. Ried. Acolo-i înmormîntat bunicul meu, tatăl tatălui meu, pe care nu l-am cunoscut. Michael. Care trăia deja-n Austria cînd m-am născut eu. Care a plecat cu cea de-a doua soție-n Austria. A fugit din fața rușilor. În septembrie 1944, cu scurt timp înainte de momentul în care rușii l-au luat pe taică-meu și l-au dus în Urali. Pentru cinci ani. Singura urmă de la acest bunic al meu o reprezintă scrisoarea către fiul său, către tata, din anii cincizeci. Scrisoarea scrisă-n *Sütterlin*, pe care tata mi-a dat-o mie. Nu știu ce scrie-n scrisoare. Nu pot citit *Sütterlin*-ul scris de mînă. Cel tipărit, da. Pe motiv de Karl May. L-am citit pe Karl May în ediții vechi. În edițiile antebelice, pe care oamenii le aveau prin dulapuri sau în pod.

---

1. Sectorul 10 al Vienei.

Scrisoarea este asemenea unei amulete. O amuletă însă trebuie să-şi păstreze misterul, altfel îşi pierde efectul.

Aş putea să părăsesc autostrada la următoarea ieşire. Să fac cunoştinţă cu rudele, cu urmaşii celei de-a doua soţii. Bunicul meu n-a avut copii cu ea. Nu-i avea decît pe copiii lui, iar ea-şi avea copiii ei. Fuga lor a fost inversarea tragică a emigrării în Banat. Începutul ştergerii existenţei noastre bănăţene. Plecarea sa mi s-a părut deodată ca o trădare faţă de propriii lui copii. O trădare pentru care n-am nici o explicaţie şi n-o să găsesc nicicînd vreuna. A plecat cu copiii săi vitregi şi şi-a lăsat în urmă propriii copii. Toţi cei care ar putea şti ceva despre asta sînt morţi.

A trăit la Ried, acolo a fost înmormîntat. Dar mormîntul său nu mai există. Urmaşii au renunţat la el. Urmaşii celei de-a doua soţii. Cu asta s-a ales. A fost dreptatea compensatoare. După moartea timpurie a bunicii mele, îşi abandonase propriul proiect, lăsîndu-i pe tata şi pe cele două surori ale sale să crească fără o grijă părintească. Privit din unghiul acesta, îşi meritase soarta.

Rămîn pe autostradă. Am întîlnirea mea. Întîlnirea cu fosta mea fiică. Asta-mi ajunge ca program de familie. Prezentul înainte de toate. Dar şi bunicul ăsta decăzut ţine cumva de prezent. Cu toate că rămîn pe autostradă, nu vrea să mă lase.

„A fost o zi furtunoasă, cu valuri înalte“, îi scrie Karl tatălui său din Austria. Sîntem în 1951, iar o scrisoare trimisă-n Austria are mulţi cititori. Aşa se face că la poartă apare pe neaşteptate George cel mic. În arhicunoscutul palton de piele.

Cîinele din curte latră furios. Asta-i datoria sa.

George cel mic are mîinile băgate-n buzunare şi nici nu şi le scoate cînd Karl deschide poarta.

George cel mic trece fără o vorbă pe lîngă Karl, luînd-o spre intrarea-n casă. Ajuns la casă, se-ntoarce.

— Putem să stăm undeva de vorbă singuri?, întreabă.

Karl dă din cap că da.

Intră-n stînga, în camera lui Karl şi a lui Lissi. Lissi stă la masă. Cînd îl vede pe George, se ridică. Salută. Acesta doar schiţează cu capul un răspuns, aruncîndu-i însă o privire lungă, în vreme ce Karl îi face un semn să părăsească încăperea.

Ea iese, iar cei doi bărbaţi se aşează la masă. Lissi revine cu o sticlă de şnaps şi două pahare, dar George cel mic clatină din cap. Semn definitiv pentru Karl: George cel mic a venit în calitate oficială.

— Şeful meu vrea să stea de vorbă cu tine, zice George, vii cu mine.

— Despre ce-i vorba? întreabă Karl.

— Las' că ştii tu mai bine, bănuiesc că mai ţii minte ce faci.

Tonul cu care George spune asta are ceva de om mîhnit, ca şi cum Karl tocmai i-ar fi cauzat dificultăţi.

Karl pune haina pe el şi cei doi pleacă împreună. Vrea să mai intre în camera socrilor, unde şade Lissi pe canapea, dar George-i face un semn cu mîna. Adicătelea: nu.

Karl simte cum teama pune stăpînire pe el.

Merg tăcuţi unul lîngă celălalt. Oamenii din sat cu care se-ntîlnesc salută, dar în rest nu scot o vorbă. Este ca şi cum Karl ar fi fost săltat. Tot drumul, se-ntreabă despre ce-ar putea fi vorba. Ce-ar avea să-i reproşeze.

La sediul Miliţiei din sat, George-l duce pe Karl într-o încăpere goală, în care nu se află decît o masă şi două scaune. Îi face semn să stea jos pe unul din scaune şi părăseşte camera. Karl stă pe scaunul său şi nimic nu se-ntîmplă. Nimeni nu intră-n încăpere. O fi de-acum gata arestat?

După mai mult de-o jumătate de oră, se deschide ușa și în cameră intră un bărbat necunoscut într-un costum albastru-închis. Karl s-a ridicat. Bărbatul ia loc în fața sa și-i face un semn cu mîna, indiferent, aproape scîrbit, să se așeze din nou.

— De ce ne creați probleme? îl întreabă bărbatul brusc și-l privește tăios.

Karl e atît de surprins, încît nu știe ce să spună.

— Aha, sîntem căpoși, zice bărbatul. Cu cine ții legătura? Cine-i omul tău de legătură?

— Nu-nțeleg, spune Karl.

— Ba o să-nțelegi cît de curînd, zice bărbatul, încă n-a fost nici unul pe care să nu-l fi făcut să vorbească.

— Nu știu despre ce-i vorba.

— Nu știi despre ce-i vorba. Atunci ia să-ți împrospătăm noi nițel memoria. Duce mîna-n servietă și trîntește o scrisoare pe masă.

Este scrisoarea pe care Karl a scris-o pentru tatăl său din Austria Superioară. Scrisoarea despre nepot, despre ziua-n care nepotul s-a înecat în Mureș.

— Ei, zice bărbatul, ți-ai recăpătat memoria? Tu ai scris asta?

— Da, spune Karl.

— Așa-i mult mai bine, zice bărbatul. De ce-ai scris asta?

— E vorba de nepotul meu, probabil că știți, s-a înecat.

— Știm tot, replică bărbatul de colo, superior. Spune-ne care-i sarcina ta și cine este omul tău de legătură.

Karl se gîndește: sînt arestat, de aici n-o să mai ies niciodată, n-o s-o mai văd nicicînd pe Lissi, sînt ca și mort, la Canal sau în Deltă.

— Am scris această scrisoarea tatălui meu, spune Karl. Am scris-o ca să-i comunic nenorocirea cu nepotul meu, se aude adăugînd.

— Tatăl tău e-un transfug, zice bărbatul, chiar aşa, ce caută el în Austria? Cine-l plăteşte? Spune!

— L-am căutat timp de trei zile pe nepotul meu, sora mea a şi luat un sicriu, dar nu l-am putut găsi. Rîul nu ni l-a mai dat înapoi.

— Eşti căsătorit, ai o soţie tînără şi frumoasă, de ce vrei să-ţi distrugi fericirea? zice bărbatul şi se lasă pe spetează.

Deodată are-un creion în mîna dreaptă, dar îl ţine ca pe un cuţit.

— Scrii de valuri, de apa care a-nghiţit totul. Bărbatul se apleacă asupra scrisorii, împunge hîrtia cu creionul, îşi ridică privirea, ţinteşte cu creionul spre Karl. E atît de periculos în ţara noastră?

— Nepotul meu era mort, îl înghiţiseră apele, avea doisprezece ani.

— Exact, zice bărbatul, asta nu-i priveşte pe austrieci, asta ne priveşte doar pe noi, asta-i o chestiune internă.

— Tatăl meu este bunicul copilului mort.

— Tatăl tău e-un trădător.

— Tatăl meu este tatăl meu.

— Un trădător, cu care ai face bine să nu mai ţii legătura.

După o pauză, bărbatul zice:

— Uite, de data asta, închidem ochii, adică partidul şi poporul îţi mai dau o şansă. Cu toate că tu, dac-ar fi să fiu întrebat, n-o meriţi. Pune creionul pe masă şi se uită rece la el.

— Ai fost în SS, zice.

— Nu, spune Karl, am fost în armata română, la Marina Fluvială din Călăraşi şi la Vâlcov în Deltă.

— Şi eu să cred asta, zice bărbatul.

În momentul acesta, în încăpere intră George cel mic.

— Scoate-l de aici, zice cu lehamite bărbatul.

Karl pășește cu încetineală stranie pe drumul înapoi acasă. I se pare ca și cum oamenii care-i ies în cale ar încerca să-i citească pe față. De parcă l-ar fi dat deja pierdut și de parc-ar avea de-acum o bănuială.

Karl intră-n curte, iar Lissi se năpustește-n brațele sale, plîngînd.

— Am și crezut că n-o să mai revii, spune.

— Ajunge cît am fost plecat, replică el. Gîndindu-se la război, la Rusia.

Sîntem în anii cincizeci. În anii cincizeci există două categorii de oameni. Deținuți și liberi. Cea mai importantă deosebire între deținuți și oamenii liberi este că cei liberi pot deveni oricînd și fără nici o explicație deținuți.

Karl muncește la construirea unui grajd între curte și grădină, un grajd din chirpici. Adaugă un etaj, jumate din înălțimea parterului. Jos urmează să fie ținut porcul, sus vrea să depoziteze lemnele de foc. Chirpicii îi face cu mîinile sale, în troacă. Cu o masă de lut, de pe dealul din spatele pășunii, pe care-l amestecă cu spice de grîu, ca să țină lutul. Frămîntă amestecul cu picioarele goale.

Este o zi toridă de iulie. A pus chirpicii în curte la uscat. Eu alerg desculț peste chirpicii în curs de uscare. Mă uit la imaginea tălpilor mele.

În privința etajului de la grajd, Lissi are o bănuială, anume că nu-i gîndit pentru lemne. Și avea să aibă dreptate cu bănuiala ei. Nici nu-i bine gata acoperișul din carton asfaltat, că tata-ncepe să vorbească de moara de vînt.

Lui Karl, cei din sat îi spun Inventatorul. Cînd vorbește de mori de apă, cînd de mori de vînt. „*Es klappert die Mühle am rauschenden Bach. Klipp, klapp*"[1], cînt

1. Păcăne moara de lîngă rîul susurînd. Pac, pac.

eu, copilul. El construiește un minimodel al unei mori de apă, pe cînd moara de vînt o construiește-n mărime originală, este vorba de-o roată eoliană. Cu ambele vrea să pună-n mișcare un generator, pentru a produce curent electric. Cu ambele nu ajunge prea departe. Pe Mureș nu găsește nici un riveran care să-i permită instalarea unei roți de apă, nu-l poate convinge nici măcar pe pictor. Și asta vrea să-nsemne ceva, pentru că și pictorul trece drept nebun. Roata eoliană în schimb trebuie s-o demonteze la insistențele lui Lissi, după ce Karl era cît pe ce să cadă de pe acoperiș.

— Vrei să ne nenorocești? îl întreabă. Ce se-ntîmplă cu noi dacă pățești ceva?

Prin „noi" se referea la ea însăși și la mine, copilul.

După asta, își transferă spiritul inventiv la moara de stat, unde oricum își petrece, cum spune Lissi, prea mult timp. Proiectează o bandă rulantă de transport, iar șefii de la Timișoara i-o aprobă, asta după oarecice discuții, în urma cărora aceștia devin coautori ai invenției și pot înșfăca și ei o parte din banii de primă.

O dată pe an, se taie porcul. În octombrie. Așa o cere obiceiul. Porcul îngrășat este scos din grajd. Alergat prin curte. Bastian și Karl îl țin de urechi, îl pun la pămînt cu genunchii. Porcul se zbate. Bastian îi înfige cuțitul în gît. Theresia adună sîngele cu un vas.

Covata-i pregătită. Porcul este băgat în ea. Lissi și Theresia toarnă cu gălețile apă clocotită peste el. Porcul este întors, cu ajutorul unor funii, de pe-o parte pe alta-n apa clocotită. Curățat de păr cu niște răzuitoare. Bastian îmi pune și mie o răzuitoare-n mînă. Apoi ridică în picioare „copacul de atîrnat". Karl înfige două cîrlige în picioarele din față ale porcului, și cu funiile este tras în sus. Porcul atîrnă-n „copac". Bastian îi taie capul, apoi îl despică-n două cu mișcări repezi ale cuțitului.

Karl îl ajută pe Bastian folosind toporul. Theresia duce capul la bucătărie.

La prînz, mîncăm ficat prăjit cu usturoi. Seara, cînd peste tot miroase a grăsime, urmează masa festivă. Porcul este gata prelucrat, cîrnaţii şi jamboanele atîrnă-n horn. Ne-am aprovizionat pentru încă un an.

— „*Rasche Hilfe bringt Togal*"[1], strigă mama. Aleargă prin curte agitată, de parc-ar avea de făcut Dumnezeu ştie ce lucru important. N-are nimic de făcut, mă gîndesc. Dar îţi poate povesti ore-n şir cîte şi mai cîte are de făcut. Îţi povesteşte astea atîta timp, pînă ce eşti convins că nici nu mai poate trece la treabă de-atîta treabă.

Te ajută-ntr-o clipită, cum spune mama. Ştie şi alte asemenea vorbe. Iar uneori, şi bunică-mea cea prost dispusă mai spune cîte una: „*Not bricht Eisen*"[2]. E ca un răspuns. Cele două femei aleargă ocupate nevoie mare prin curte. Rostind vorbele lor antebelice. Doar eu n-am nici o vorbă. N-am nici o vorbă antebelică. Vina o pun pe seama comuniştilor, a indienilor care au cuţitul în mînă.

Umblu fără vreun ţel prin sat, întreb de cărţi. Oamenii mă scrutează cu privirea, clătinînd din cap, sau mă conduc în podul casei. Vreau să citesc cărţi interzise, vreau să mă răzbun. Citesc un catehism aproape ferfeniţă, iar bunică-mea spune că o să mă fac un om cucernic. Este expresia dorinţei ei. Eu nu vreau decît să le arăt eu lor, comuniştilor! Ea este singura din familie care duminica merge la biserică. Bunicul nu merge decît pînă-n faţa bisericii, iar mama susţine că-l poartă

---

1. Într-o clipită, togalul te ajută. Slogan pentru analgezicele firmei germane Togal.
2. Nevoia rupe fierul.

pe Dumnezeu în suflet, că n-are nevoie de biserică, iar tata nici nu pomenește de biserică.

Tata-i membru de partid. De curînd. Asta are de-a face cu slujba sa. I-au spus că ori intri, ori te-ntorci la cărat saci. Tata chiar s-a sfătuit cu mama, dacă n-ar fi mai bine să care saci, dar în cele din urmă s-a decis totuși pentru păstrarea slujbei. Are de-acum în sarcină supravegherea morii naționalizate. Care i-a aparținut cîndva lui Michelbach. De fapt, familiei Michelbach. Dar asta nu i-a interesat mai îndeaproape pe comuniști. Oricum, Michelbach a dispărut. Unii spun că la Budapesta i-a căzut o bombă-n cap, alții sînt de părere că se ascunde-n Argentina. Dar comuniștii-l au pe lista lor. Ani la rînd, George cel mic, ăl de-a schimbat vioara pe-un pistol, este trimis să-i tragă pe oameni de limbă în privința lui Hitler-Hansi. Acesta însă rămîne de negăsit. „Dispărut", cum spun oamenii. *Dispărut* este un cuvînt pe care-l poți auzi des.

În sat există oameni care spun că Zillich e de-acum comunist. Și asta nici n-ar fi de mirare, de vreme ce au deja un comunist în familie. Referindu-se la cumnatul bunicului meu, la unchiul Jakob din Nakowa, la Winkler.

Pe tata, lucrul acesta-l deranjează pe de-o parte, dar pe de altă parte nu prea. Unii i-o spun în față, alții nu. Și cînd te gîndești că tata nu-i primul șvab din sat care devine comunist. Nici nu-ți ajung două mîini ca să-i numeri, sînt destui, cum ar veni. Dar măcar unuia dintre ei trebuie să i-o poți reproșa. Iar pentru asta tata, sărăntocul, de a cărui familie s-a ales praful, se potrivește ca nimeni altul.

În sat, drept comunist trece acela care pactizează cu comuniștii. Cu comuniștii care le-au luat la oameni pămînturile și casele, care au deportat bărbații și femeile-n Rusia și ulterior în Bărăgan, în Cîmpia Dunării. Din

cauza lui Tito și-a graniței sîrbești. Cînd Stalin s-a certat cu Tito, cei nedemni de încredere au fost duși din zona frontalieră în Cîmpia Bărăganului. De parcă Rusia n-ar fi fost îndeajuns. Li se spunea „țărani înstăriți" și-au fost înjurați drept „chiaburi". „Dușmani ai poporului."

Rusia. Și Jakob Winkler, comunistul din familia noastră, a trebuit să plece-n Rusia. La fel ca toți ceilalți. „Acum poate să-și simtă pe propria piele comunismul", zic oamenii. „Poate să-l trăiască nemijlocit", zic.

Se-ntoarce după trei ani din Rusia bolnav, eliberat pe motiv de boală, și evită partidul. L-au convocat la București, și pe urmă este iarăși unul de-al lor, vorbește din nou ca un veritabil comunist. De parcă i-ar fi montat din nou magnetofonul. Devine președintele atelierului de cizmărie naționalizat din Nakowa. Șef peste cizmarii expropriați. „I-au arătat instrumentele", obișnuiește să spună bunicul meu. Multă vreme n-am înțeles ce-a vrut să zică. Auzind de instrumente, mă gîndeam la viori, trompete și acordeoane. Mai ales la acordeoane. La o orchestră. Astăzi știu că ei, comuniștii, sînt o bandă. Odată intrat, cu greu mai poți ieși. Instrumentele lor sînt într-adevăr convingătoare.

Cînd se anunță vizita lui Winkler la noi, bunicului i se atrage atenția să-și țină gură, să nu vorbească de rău comunismul. Lissi și Theresia îl atenționează. Așa că bunicul meu, atunci cînd cumnatul său e-n vizită, nu spune o vorbă despre comunism, stăm cu toții în jurul mesei și despre comunism nu vorbește decît cumnatul, iar la el toată treaba se numește „socialism". Pentru mine rămîne neclar dacă există vreo diferență. Socialismul este un fel de stadiu intermediar, în care încă nu sînt toate așa de bune ca-n comunism, aflu la școală, dar mai degrabă-i vorba de-o scuză, mă gîndesc.

— Despre asta nu se vorbește, spune mama, altfel vin și te saltă.

Acum, nu știu ce-nseamnă *a sălta*. Uneori e vorba de-o mașină neagră, care oprește noaptea-n fața caselor. Cînd seara tata nu-i acasă, mama se duce în repetate rînduri la poartă și se uită pe stradă dacă nu apare. Bunică-mea o urmărește cu o privire plină de-nțeles. Bărbații aduc griji.

Sînt pionier, salut cu veselul salut de pionier. Mama-mi calcă cu grijă cămașa mea albă de pionier, îmi leagă de gît cravata roșie. Să nu se spună c-ar fi șleampătă. Cînt cîntecele de pionieri. Le cînt la școală. Nu și acasă. Nici nu mi-ar trece prin cap să le cînt și acasă.

Acasă cîntă mama, și uneori și bunică-mea. Cînd cîntă împreună, ele cîntă cîntece populare germane. „*In einem kühlen Grunde/ Da geht ein Mühlenrad,/ Mein Liebchen ist verschwunden,/ Das dort gewohnet hat*."[1] Cînd mama cîntă singură, ea cîntă șlagăre din anii treizeci. „*Stern von Rio,/ Du könntest mein Schicksal sein./ Wann leuchtet dein Zauberschein/ Nur mir allein?*"[2] Cred că uneori mama se gîndește că mai bine-ar fi rămas la Viena. „*Es ist ganz gleich,/ Wen wir lieben*"[3], cîntă mama, „*Und wer uns das Herz einmal bricht,/ Wir werden vom Schicksal getrieben/ Und das Ende ist immer Verzicht*"[4]. Cîntă asta de parcă s-ar fi decis pentru resemnare.

Aleargă prin curte, cîntă cu sufletul la gură cîntecul ei: *Alles neu macht der Mai*[5]. Prinde-o găină, dintr-o dată are-un cuțit în mînă. Apasă găina pe-un butuc de lemn, pe care bărbații sparg lemne. Îi apasă găinii lama

1. Într-o vale răcoroasă/ Se învîrte roata morii,/ A dispărut a mea frumoasă,/ Care colo-n vale a locuit.
2. Tu, stea din Rio,/ Ai putea să-mi fi destinul./ Oare cînd lumina ta de vrajă/ Străluci-va numai pentru mine?
3. E întru totul totuna/ Pe cine iubim.
4. Și cine o dată inima ne frînge,/ Sîntem mînați de soartă/ Iar sfîrșitu-n resemnare plînge.
5. Pe toate le-nnoiește luna mai.

cuțitului pe grumaz. Lasă sîngele să țîșnească-n voie, adunîndu-l într-un vas de tablă. Intră tăcută înapoi în casă.

Eu stau cu cărțile mele în bătrînul dud de pe stradă, pe stînga, în fața curții. Casa se află pe partea dreaptă. Bucata de casă care a mai rămas, pe care războiul ne-a mai lăsat-o. Odinioară, dudul se afla în fața casei. În fața acelei părți a casei care aparținuse străbunicilor. John și Kathy. John a sădit dudul. John l-a sădit cînd încă nici nu știa să vorbească. În loc să vorbească, a sădit dudul. Stau în bătrînul pom, în coroana acestuia, și citesc ***Însemnările din deșertul Gobi*** de Sven Hedin[1]. Astea le am din raftul de cărți al pictorului. Raftul de cărți al pictorului adăpostește adevărate comori.

Sînt hăt departe. Dudele sînt negre și cad pe pămînt. Nu aud asta. Nu aud decît gîgîitul gîștelor. Care stau sub pom și mănîncă dudele căzute. Le prind, bucată de bucată, cu ciocurile lor hrăpărețe. Așa se face seară.

Mama stă la poartă, privește pe uliță-n sus, către sat, se-ntoarce-n casă. Revine, privește din nou în direcția satului.

— Iar îl așteaptă, zice bunică-mea. Ce dragoste de maimuță, zice bunica. Este o maestră a dezaprobării.

Dar și ea stă, din cînd în cînd, la poartă. Stă acolo din cauza poștașului. Așteaptă corespondență de la fii. Unul e-n Brazilia, celălalt în Austria. Amîndoi sînt pe altă lume. „Nici măcar nu scriu", spune mama. „Le pun pe soțiile lor să scrie. Cu ce te-ai ales de-acum de pe urma fiilor tăi?" spune mama. „Cu nimic." E ca și cum ar vrea să spună : de mine depinzi, mie-mi devii o povară.

---

1. Sven Hedin (1865-1952), explorator și scriitor suedez foarte popular în Germania din prima jumătate a secolului XX. A simpatizat cu naziștii, i-a susținut prin scrierile sale și s-a întîlnit în cîteva rînduri și cu Hitler.

Sacul de paie foşneşte la-ntors. Sacului de paie i se spune sac de paie, dar nu conţine paie, ci frunze, frunze de porumb de la coceni, *Lieschen*[1], cum li se spune-n sat. Fiecare sunet este singular. O tuse, un pas, un lătrat, un cîntat de cocoş. Fiecare-şi are însemnătatea sa. Şi fiecare te-nspăimîntă.

De Crăciun şi de Paşte vin scrisorile de la soţiile fiilor, felicitări imprimate pe hîrtie subţire, albastră. Dar sînt nişte scrisori, semne de viaţă. Ele păstrează aparenţa de familie. Prin ele se naşte impresia că familia ar mai exista, în ciuda tuturor frontierelor.

Am doi unchi pe care nu i-am văzut niciodată, am verişoare pe alt continent, am un bunic ce zace într-un mormînt din Austria şi un văr care pluteşte undeva-n Mureş şi pe care-l aşteaptă în pod un copîrşeu. Nu ştiu ce familie mai e şi asta. O ecuaţie cu morţi şi necunoscuţi.

— Lacul se-odihneşte-n linişte[2], spune mama.

Tata-i la moară. Zile-ntregi şi nopţi le petrece acolo. Din cauza invenţiilor sale şi poate şi a unei femei de la laborator, cum o aud spunînd pe bunică-mea. Şi mama i-o spune tatălui meu, iar tata rîde, apoi rîde şi mama. Dar după cîteva zile, cînd lipseşte din nou de acasă, bunică-mea zice: „E din cauza femeii“, iar mama tace.

E-o vară cu multe furtuni, munţi de nori negri se ridică în doar cîteva minute. Fulgerele gonesc trosnind printre nori. Trombe de praf se-nvîrt în jurul femeilor. Femeile care cheamă cloşca, care vor să salveze puii de furtună. La ţară, mereu există cîte ceva de salvat. Cînd începe să plouă, toţi răsuflă uşuraţi. Tunet timpuriu, foamete tîrzie.

---

1. Pănuşi.
2. În original: *Still ruht der See* – început de vers dintr-un cîntec german.

Se bate la geam. Pisica cea mare și neagră e cuprinsă de neliniște. Se bate din nou. „Imediat", zice Theresia. Deschide ceremonios. E vecina. Vecina-ntreabă de niște cartofi de sămînță, iar Theresia dă din cap. „Nu", zice. „N-avem." Vecina pleacă. E unguroaica. „Vrea cartofi de sămînță", mormăie bunică-mea. Să dai din cartofii tăi de sămînță înseamnă să-ți dai norocul. Lissi e de aceeași părere. Anul trecut, i-ar fi dat unguroaicei răsaduri de mușcate. Acum ar fi pierdut soiul.

Kennedy e mort. Kennedy a fost unul dintre bărbații din atelierul bunicului. Acolo, numele său era pomenit zilnic. Nu suna la fel de bine ca acela al lui Eisenhower, dar însemna totuși America. „Acum depindem de America", se spunea. „Ca să vezi unde-am ajuns."

Atelierul a văzut și zile mai bune. Și bărbații care se-ntîlnesc la bunicul meu au văzut și zile mai bune. Sticla merge roată. Beau în cinstea zilelor mai bune. De fapt, atelierul nici nu mai există. În fond, atelierul a fost dizolvat. A fost dizolvat acum zece ani, dintr-un condei, printr-o declarație a bunicului meu. Prin acea declarație, bunicul a pus capăt libertății de meșteșugar. Comuniștii i-au luat-o dintr-un condei.

Acum zece ani, asta-i dinainte de amintirile mele. Am amintirile mele, dar mai totul s-a petrecut înainte. Sînt un copil. Iar adulții zic: „Asta a fost pe vremuri". Spun asta cu convingere: pe vremuri. Iar eu îmi spun că pe vremuri era mai bine.

La școală însă se zice: „Pe vremuri a fost rău". O spune manualul și-o zice și învățătoarea. Este școala comuniștilor. Pe vremuri, rău. Punct.

Mă duc la rîu. Bicicleta o las la pictor. Trec cu barca pictorului în partea cealaltă a rîului, stau pe-un banc de nisip. Pictorul nu-i pictor, nu pictează, doar i se spune „pictorul". Asta din cauza trecutului, cînd ar fi pictat.

Dar el nu mai pictează de multă vreme. Nimeni nu ştie de ce. Pictorul refuză pur şi simplu.

Stau pe bancul de nisip. Vremea se schimbă. Furtuna care se pregăteşte mă obligă să mă-ntorc acasă. Se iscă un vînt. Un vînt nisipos. Îmi şuieră-n jurul capului. În faţa casei, mama mă şi aşteaptă. Mereu mă aşteaptă. De parcă tot timpul aş putea păţi ceva. De parcă m-ar putea pierde. De parc-aş putea fi rănit sau să pier.

Stau pe malul rîului şi-ncerc să-mi imaginez viaţa din Brazilia. Văd fotografiile rudelor în faţa mea. Unchiul, mătuşa, verişoarele. Brazilia. Junglă şi drumuri. Unchiul în uniforma-i de SS. Brazilia. Gospodăria sa agricolă. Exemplara sa gospodărie agricolă din Brazilia. Recoltele. Cele bune, cele proaste. Materialul de scrisoare al mătuşii. Inflaţia.

— Goulart, spune Bastian. Kubitschek, Quadros, Goulart. Citeşte ceva-n ziar. Brazilia-i o ţară de ziar. Cruzeiro. Eu dezlipesc în puţină apă caldă timbrele de pe plicul brazilian. Timbrele braziliene au o bună valoare de schimb în sat. Cei mai mulţi n-au la schimb decît timbre germane. Chiar şi de-alea vechi, *Reichsmarken*. Odată, unul mi-a arătat o serie-ntreagă de timbre cu Hitler. „Să n-o spui mai departe." Strecor timbrul cu ajutorul pensetei în album.

Unchiul brazilian, unchiul austriac. Pe acesta-l voi vedea. Va veni în vizită. Cu soţia, cu copiii.

Trec cu degetul peste hartă. E-o zi de vară, iar căldura-nghite liniştea. Cîinele din curte zace leneş în faţa cuştii sale. Văzînd pisica, nici măcar nu-şi înălţă capul.

Familia este formată din cei prezenţi şi din cei absenţi. Ca nişte năluci stau toţi prin casă, ne pun pe neaşteptate mîna pe umăr. Franz, Paul. Plutesc prin casă nişte bărbaţi tineri, care nu-mbătrînesc. Ciulim urechile. „Nu-i decît vîntul", spune cineva. Răsuflăm uşuraţi. Am putea să facem parte noi înşine dintre cei

absenţi. Dacă tata n-ar fi fost în armata greşită şi n-ar fi ajuns în deportarea greşită. Dacă bunicul meu ar fi renunţat, după război, la atelierul său şi-ar fi rămas în Austria.

De cînd îmi pot aduce aminte, poarta noastră este-ncuiată. Asta pentru că bunicul lucrează la negru. Pentru că n-a renunţat la atelierul său. Acum, atelierul său este ilegal. Acum, bunicul este cel ilegal, iar cumnatul său nu mai este. Poarta-i încuiată din cauza funcţionarilor de la fisc. Din cauza agenţilor fiscali. În atelier continuă să stea prietenii bunicului meu.

— Ăştia iar cîştigă războiul, spune mama.

— Care război? întreb eu.

Mama face-un semn a lehamite.

Şi mama mea munceşte la negru. Uneori mă gîndesc că tot satul lucrează la negru. Şi totu-i o mare minciună.

— Viaţa-i o luptă, spune mama.

Intru-n atelier. Bărbaţii sînt cufundaţi într-o discuţie aprinsă. Doar pentr-un moment mă observă, cît mă aşez să chibiţez. Sticla merge roată. Vorbesc de rusnac şi de american. De englez şi de franţuz. De chinez. Franţuzu' nu mai are prea multe de spus, iar englezu' şi-a pierdut şi el puterea. Rusnacu' însă nu cedează, iar chinezu' va veni peste noi. Şi la urmă, americanu' pune mîna pe noi toţi.

Bărbaţii din atelier se ocupă de starea lumii. Săptămînă de săptămînă, ei analizează politica mondială. S-ar putea crede că stau la o masă cu Eisenhower şi Adenauer, cu Hruşciov şi cu Mao. Vorbesc despre greşelile politicienilor ca despre greşelile unor fotbalişti. Cei buni au ratat penaltiul, cei răi au fentat arbitrul.

Bărbaţii din atelier sînt o societate închisă. De neimaginat să participe Winkler sau chiar George cel mic.

Probabil că Winkler știe ce se vorbește-n atelier, însă de asta-i doare-n cot pe acești bărbați în vîrstă, să-i denunțe, dacă vrea. Dar n-o face. E-un comunist antebelic. N-ar vrea decît să-i lămurească. Să-i lămurească din punct de vedere marxist. Dar ei preferă să n-asculte de-astea. Nu la atelier. Atelierul le aparține, este teritoriul lor. Este liber de comunism.

Winkler ăsta și-a construit o casă la Nakowa. „La criza asta de materiale de construcții", se spune. „Ăsta trăiește-n comunism", zic bărbații. „Partidul are grijă de adepții săi." Pentru ei, Winkler e-un profitor.

Părăsesc atelierul fără să fiu observat. Mă duc în cameră, unde-mi iau micul radio portabil de pe credenț. Ies în curte. Mă așez pe-un trunchi culcat, pe care bunicu-meu îl va tăia cu ferăstrăul ca să facă roți din el. Roți negre. Pornesc radioul. Caut pe unde medii, caut pe unde lungi. Mă opresc. Chubby Checker. *„Let's twist again, twistin' time here."* Începe deceniul meu.

Așteptăm de ore bune. Toată familia așteaptă. S-a făcut noapte de mult de-acum, cînd în sfîrșit oprește mașina-n fața casei. A sosit unchiul. Austriacul. Franz. Theresia stă în fața sa, în fața fiului, a bărbatului de patruzeci de ani. Bărbatul vorbește-ntr-un dialect austriac.

Intru-n blugi. Primii mei blugi. „Îi vin", strigă verișoara. Guma ei de mestecat face o bulă mare, dispare-n gură.

Eu dorm pe patul de camping. Pe sacul meu de paie doarme verișoara. Dimineața, după micul dejun, sîntem în mașină. Mergem la rîu. Stăm la mal. Ședem în barcă. Tata vîslește. Unchiul îi povestește soției despre copilăria sa. Soarele amiezii arde. Stăm în barca ce se leagănă. Soarele amiezii este periculos. Mă duc cu verișoara la cotul rîului, la capătul bancului de nisip. Sărim în apa curgătoare, trecem înot pe lîngă bancul de nisip. Austriacul și soția sa ne fac semne cu mîna.

Încă-i întuneric, s-a și făcut a doua zi. Deja-i a doua zi. Vară-n sat. Chef, seara. Toată noaptea s-a dansat. Băutură, giugiuleli. Am băut vin, cu piele-n fața ochilor, piele și iar piele. Șaisprezece ani. După miezul nopții, numai perechi, muzică lentă. Iar dimineața, dis-de-dimineață, ura și la gară, la însoțit prietenii care se-ntorc acasă. Care străbat satele, ca totdeauna. Vara-i fără de sfîrșit. Vacanță. Beți fugim unii de alții și unii la alții și ne sărutăm la-ntîmplare, iar șeful stației își duce fluierul la gură. „Plecăm în America", cîntăm noi în gura mare. Prietenii trebuie să plece și o să revină. Cele mai multe din cele ce se-ntîmplă, se-ntîmplă departe, la radio. Deceniul meu, anii șaizeci, e-un deceniu al radioului.

Vara o petrec la părinți, în sat, la școală merg la Nakowa, la liceul german. La Nakowa, unde trăiesc tanti Martha, sora lu' taică-meu, și Winkler, comunistul. Winkler e bolnav. Are probleme cu plămînii. Cu boala de plămîni s-a pricopsit în Rusia, spun oamenii. Asta a fost răsplata rușilor pentru activitatea sa comunistă. Cei mai mulți dintre oamenii din Nakowa nu vorbesc cu Winkler, ei vorbesc despre el. Și vorbesc despre fiicele sale.

Una are un român de soț, cealaltă n-are de nici un fel. Nici un german din Nakowa nu s-ar însura cu fiicele comunistului, susțin oamenii. Și pînă și românul n-ar fi din localitate. C-ar veni din Sud. Din Valahia, cum zic oamenii. O spun plini de dispreț.

Theresia a primit o invitație de la fiul ei, austriacul. Una autentificată la notar, așa cum cer autoritățile. Urmează să-și viziteze fiul, în Austria. Theresia depune cererea, îl însărcinează pe Colțan cu asta. Colțan preia pentru oamenii din sat orice fel de cerere. Își zice jurist, poartă mereu costum și o servietă-n mîna dreaptă. Colțan e căsătorit cu o șvăboaică. Vorbește fluent germana. Nu

dialectul şvăbesc, ci limba germană. Limba scrisă. Asta-i măreşte competenţa.

Colţan se ocupă de chestiunea călătoriei Theresiei. Trec lunile. Dar asta nu-nseamnă nimic ieşit din comun, asta-i regula. Trece-un an întreg. Apoi, poştaşul aduce o scrisoare, pentru primirea căreia Theresia trebuie să semneze. E scrisoarea aşteptată. Dar plicul este albastru. Theresia ezită să-l deschidă. Ştie că-i vorba de respingerea cererii. Nu-i dau voie să meargă la fiul ei. N-are voie-n Austria. Şi de vină pentru asta-i Karl, cică tata-i vinovat pentru asta. Cel puţin aşa spune Theresia. „E vina sa", zice ea. „I-e teamă pentru postul său. Crede c-o să rămîn în Austria şi apoi el îşi pierde postul. Apoi trebuie să care din nou la saci. El m-a vorbit de rău." Theresia n-are nici o dovadă pentru ceea ce spune, dar ea-i convinsă că-i aşa, e convinsă sută la sută.

Ca german, mă duc la liceul german. Apoi dau admitere la Facultatea de Construcţii. Sînt primul Zillich care nu se face morar. Şi asta o datorez comuniştilor. Nu mai deţinem nici o moară, iar un morar e de-acum doar un angajat la stat, unul care trebuie să execute ordinele primite, asemenea lu' taică-meu. Ca să devii morar însă trebuie să pleci departe, pînă la Galaţi, în estul ţării, departe de tot de Banat, în Valahia. Dar acolo nu vreau să mă duc. Acolo aş putea să mă fac inginer de morărit. Dar nu mă fac. De cînd au fost expropriaţi, şvabii s-au pus pe studiat. „Nu ne pot expropria capul", se spune uneori la atelier. Dacă odinioară se numărau pămînturile, acum oamenii se laudă cu numărul inginerilor din familie.

Devin inginer constructor. La Timişoara. Adică la cincizeci de kilometri distanţă de sat. Şi rămîn în Banat, aşa cum se cuvine pentru un şvab. „Banatu-i patria

noastră", cum obişnuieşte să spună bunica. Iar Banatu-i altfel decît restul României. Banatul nici măcar nu este România. Într-un fel, Banatul ne aparţine nouă. Deoarece noi am făcut, adică strămoşii noştri au făcut din Banat ceea ce este astăzi. Un grînar. *Grînar* este un cuvînt foarte important. Era unul dintre cele mai importante cuvinte în discuţiile politice. În acele discuţii care nu se poartă-n prezenţa cumnatului comunist.

Şi la un moment dat, totul se termină, la un moment dat, totul ia sfîrşit. În primăvara lui 1968, Bastian moare în urma unui atac de apoplexie. Winkler trăieşte pînă-n 1970, cînd boala sa de plămîni îl răpune. La înmormîntarea sa apare şi partidul. Pe piatra sa funerară nu se află o cruce, ci o stea. Cele două femei le supravieţuiesc bărbaţilor timp de aproape un deceniu. Theresia şi Martha mor la sfîrşitul anilor şaptezeci. În casa noastră nu mai trăiesc de-acum decît Lissi şi Karl.

Pe Monika o ştiam încă din copilărie. Aşa cum te ştii cu cei din sat. Ne-am văzut la şcoală şi pe stradă. Dar, copii fiind, nu ne-am jucat împreună. Ea locuia mult prea departe, în centrul satului, casa noastră-n schimb se afla la marginea satului. Iar mai tîrziu, la chefuri, cînd am început şi eu să particip, ea era deja cuplată cu Willi. Cei doi au format ani la rînd o pereche. Willi era prietenul meu. Şi Willi a emigrat cu părinţii săi. Fără Monika. După un an, în vacanţă, s-a întors. Şi asta a făcut-o an de an, dar arătau tot mai puţin a pereche.

Am reîntîlnit-o pe Monika la Timişoara. Studia germanistică, iar eu absolvisem Facultatea de Construcţii. Willi a venit cu ea. Willi, cel care emigrase şi care venea acum în vizită. Inclusiv la mine. La Timişoara, Monika şi cu mine am devenit un cuplu. Trei ani am mers împreună la cinema sau la cafenea.

La sfîrşitul săptămînii mergeam împreună acasă. La început, eu mă duceam la părinţii mei, ea la ai ei. Apoi, într-o sîmbătă, după masa de seară, tatăl ei a declarat solemn c-aş putea rămîne şi peste noapte. Fusesem deci acceptat. De-acum eram viitorul ginere.

Părinţii mei s-au întîlnit cu părinţii Monikăi. Şi cu puţin timp înainte ca Monika să termine facultatea, ne-am căsătorit. Asta era ceva obişnuit, din cauza repartiţiei. Repartiţia însemna că trebuia să accepţi undeva o slujbă la stat, anume acolo unde statul tocmai avea nevoie de tine. Şi asta putea să fie departe de tot. Dar dacă erai căsătorit, se ţinea cont de faptul că soţii doreau să rămînă împreună. Pînă şi comuniştii ştiau cît de importantă este familia pentru linişte şi ordine. Cine are copii se gîndeşte de două ori înainte să critice statul.

În specializarea mea, repartiţia nu era o problemă atît de mare. Existau suficiente şantiere în Timişoara şi-n jurul ei. Dar Monika era în pericol. Femeile germane erau trimise cu precădere undeva-n Valahia sau, şi mai rău, în Moldova, unde-n cele din urmă se resemnau şi se măritau cu un român. Unele au privit politica de repartiţie a statului chiar ca o metodă de asimilare a minorităţii. Existau suficiente exemple. „Vor să ne termine“, spuneau oamenii.

În orice caz, părinţii Monikăi erau cît de cît liniştiţi datorită poziţiei mele bune, cum se exprimau ei. Nu mă trăgeam, ce-i drept, dintr-o familie bună de ţărani şi nici nu aveam de unde să pun pe masă pămînturi expropriate. Nu eram decît fiu de meşteşugar, dar, orişicît, de-acum inginer şi aveam o slujbă la oraş. Cînd vorbeau de ginere, spuneau „inginerul“. O spuneau pe un ton respectuos, de parc-ar fi fost o scuză pentru pămînturile expropriate lipsă. Pentru care ei plătiseră şi suferiseră. Ca ţărani înstăriţi şi chiaburi.

În 1951, fuseseră luaţi şi duşi în toiul nopţii din sat cu nişte vagoane pentru vite. La ora unsprezece seara, bătuseră la geam. Miliţia, soldaţi încurcaţi, George cel mic. El avea lista. „Faceţi-vă bagajele“, ziceau. Nimic altceva. La întrebarea unde o să fie duşi, răspunsul lui George cel mic a fost: „Unde puterea populară are nevoie de voi“. Au fost duşi departe de casă, în interiorul ţării, în Cîmpia Dunării, în Bărăgan. Lăsaţi în mijlocul cîmpiei. Unde şi-au construit singuri bordeie de lut. Patru ani aveau să rămînă acolo. Cînd s-au întors, în 1955, în casele lor stăteau români. Încă un an, n-au putut locui decît în bucătăria de vară.

Toate astea le-am aflat de la Monika, de la tatăl ei. Ce ştiam eu despre Bărăgan? Familia mea n-a fost în cauză. În familia mea nu exista decît Rusia. Din cauza tatălui meu. Nu se discuta în public despre Bărăgan. Despre cele mai multe lucruri nu se discuta. Loc în memorie nu şi-a făcut decît ceea ce devenise o traumă a familiei. Rusia. Bărăganul. Tatăl Monikăi mi-a arătat poze din stepă. Mici fotografii alb-negru cu părinţii Monikăi. Mama cu un copil în braţe. Dar copilul nu era Monika. Monika s-a născut abia mai tîrziu. Tatăl ei vorbea pe larg despre casa de-acolo, despre muncă, despre condiţiile de viaţă. De copilul din braţele femeii nu pomeneşte. În cîteva rînduri, am vrut să întreb de el, dar o privire a Monikăi m-a oprit s-o fac.

Mai tîrziu, cînd eram deja în pat, Monika mi-a spus: „Copilaşul din braţele mamei este fratele meu Bernhard. A murit la trei ani, dintr-un fleac, pentru că n-aveau medicamente. L-au îngropat în micul cimitir, lîngă Dunăre. Dar după întoarcerea acasă a celor deportaţi, autorităţile n-au făcut una cu pămîntul doar satele, ci şi cimitirele. Tatăl meu a fost o dată acolo, în anii şaizeci. A vrut să meargă la mormîntul lui Bernhard, dar acesta nu mai exista“.

Prin mine, inginerul, fiica lor era în siguranţă, pentru că lucrurile nu erau chiar simple pentru familia ei. Asta pentru că aveau în derulare o cerere de emigrare. Aceasta a fost sistematic respinsă de-un deceniu-ncoace, dar era prinsă-n toate dosarele. Treceau drept nedemni de încredere. Probabil că-n dosarul Monikăi scria cum că-i fiica unor ţărani înstăriţi care deţinuseră înainte de război pămînturi, că tatăl ei a fost în *Waffen-SS* şi că a depus o cerere de emigrare. De fapt, a fost chiar o minune c-a putut să studieze. Dar poate că n-a fost decît neglijenţa valahă care a făcut posibil lucru acesta. Sau şpaga a fost decisivă şi pentru studiu? Uneori mă gîndeam că tatăl Monikăi dă prea multă şpagă, cîtă vreme plăteşte, nu-l lasă să plece.

Monika-i mai tînără decît mine, cînd mi-am preluat postul pe şantier, ea mai avea doi ani de studiu în faţă. Cînd mi-am început slujba pe şantier, întreprinderea mi-a repartizat un apartement de două camere. Ne-am mutat de la căminul studenţesc. Locuinţa mea se afla într-un cartier nou, imediat în spatele centrului. De acolo, practic puteai să mergi pe jos la Universitate. Treceai în diagonală prin centrul oraşului. Sau luai troleul, caz în care trebuia să mai mergi ceva pe jos, de-a lungul Begăi.

Mai aveam de satisfăcut serviciul militar, unealta împotriva tinerilor recalcitranţi. Erai trimis în regiuni îndepărtate şi ce se-ntîmpla acolo cu tine nimeni nu mai putea şti. Un accident la manevre şi gata, te-ntorceai într-un sicriu de zinc. Închis prin sudură. Adesea, se spunea, mortul nici măcar nu era înăuntru. Sau era mutilat atît de teribil, încît nu putea fi arătat lumii. Am avut noroc. Ca inginer, nu trebuia să plec decît pentru şase luni în sălbăticie, la Cotul Dunării. Dimineaţa, ne scoteau la gimnastică. Mărşăluiam la cantină şi mai făceam de cîteva ori înconjurul curţii. Pe urmă, o prezentare

teoretică sau valea pe teren, la instrucţie, la jucat cărţi. Să treacă ziua. Locotenentul punea pe cineva să stea de pază, din cauza căpitanului. În caz că cel din urmă venea în control. Numai că şi căpitanul era la curent. Dar de-ndată ce apărea la orizont, ne jucam de-a războiul. Ne desfăşuram ca infanteria-n viitorul război. Săpam tranşee, ne aruncam în iarbă, cu un Kalaşnikov neîncărcat în poziţie de tragere. Apoi venea căpitanul, prezentam arma, iar el ne scruta feţele cu privirea. El juca rolul căpitanului, noi pe cel al soldaţilor, iar tînărul locotenent era translatorul între el şi noi. Şi astfel aveam cu toţii cărţi destul de bune.

Cînd s-a născut Melanie, Monika tocmai terminase facultatea. Copilul nu fusese planificat, dar cînd Monika a rămas gravidă, am căzut repede de acord că-l vrem. În anii aceia, un avort reprezenta o chestiune periculoasă. Avortul era cît se poate de interzis. Cuplului dictatorial nu-i ajungeau supuşii. Oamenii se descurcau cum puteau. Cumpărau anticoncepţionale de la talcioc sau îşi rugau rudele să li le aducă din străinătate. Erau luate fără supervizare medicală. Monika s-a decis pentru copil, iar eu m-am bucurat că nu trebuia să riscăm un avort. Acestea erau făcute în secret şi de cele mai multe ori de către nişte cîrpaci ahtiaţi după bani. Se auzea de arestări şi interogatorii. Femei care au ajuns, în urma unei intervenţii nereuşite, la spital, se spune c-au fost forţate să mărturisească. Nu s-ar fi trecut la tratament decît după denunţarea cîrpaciului.

Anii din Timişoara au fost anii marilor incertitudini. Viaţa şi toate cele se-nrăutăţeau pe zi ce trece, se găseau tot mai puţine de cumpărat. De toate trebuia să faci rost. Fără piaţa neagră şi ajutorul rudelor nimic nu mai funcţiona. De asta am devenit conştienţi îndeosebi datorită copilului. I-am zis Melanie, după cîntăreaţa

care cînta *Look what they've done to my song, Ma*[1]. Mai am și astăzi în fața ochilor imaginea discului cum se-nvîrtea pe platoul pick-upului. Cineva ni-l adusese din Germania. Stăm în jurul mesei. Pe masă, pahare cu vin. Cîntăm cu Melanie : „*Look what they've done to my brain./ Well they picked it like a chicken bone/ And I think I'm half insane*"[2].

A fost o viață fără viitor, o viață a aplaudacilor înfometați. De cînd cei doi analfabeți puseseră mîna pe toată puterea, aparatul de stat se comporta ca-ntr-o țară central-africană. Țelul lor principal părea să fie să adune cît mai multe titluri de *doctor honoris causa* și să se plimbe cu regina Marii Britanii într-o caleașcă prin Londra. Puteai să faci bancuri despre ridicolul posturii lor. Dar bancurile le făceai, în cele din urmă, tot pe spezele tale. Stînd la o coadă lungă pentru alimente : un bărbat supărat iese din mulțime. „Mă duc să-l omor pe dictator", zice. Cam după o oră se-ntoarce. Oamenii-l întreabă : „L-ai ucis ?" – „Nu", replică el, „dar mi-am lăsat și acolo un loc la coadă".

A da fiicei noastre numele de Melanie a fost pentru Monika și pentru mine un fel de protest tacit.

Pentru că lucram la Timișoara, Monika a fost repartizată, după absolvire, la o școală dintr-un sat din împrejurimi. Dar înainte de toate a avut concediu de maternitate. Apoi a venit vremea să-și preia slujba. Pentru a avea grijă de copil, am adus-o pentru o perioadă pe mama la noi, la oraș. Pe urmă, Melanie era

1. *Uite ce i-au făcut cîntecului meu, mami.* Melanie (Safka) (*1947), cîntăreață americană care s-a afirmat începînd cu 1969.
2. „Uite ce i-au făcut minții mele./ Ei bine, mi-au înșfăcat-o ca pe-un oscior de pui/ Și cred că-s jumate nebună."

cînd la una, cînd la cealaltă bunică. Zilnic, Monika mergea cu trenul în sat şi înapoi. Pînă s-a găsit o soluţie.

Soluţia a constat în faptul că un inspector şcolar îşi construia o casă. Eu trebuia să-l ajut, ocupîndu-mă un pic de organizarea construcţiei, de procurarea de materiale. Am ezitat, pentru că mi-era teamă că informatorii de pe şantier ar putea să mă denunţe, dar apoi mi-am spus că tovarăşul de la Inspectoratul Şcolar va fi avînd el relaţiile necesare, astfel încît să nu fim prinşi. Treaba nu mi-a făcut nici o plăcere, dar Monika mă-ntreba dacă vreau ca ea să facă veşnic naveta în satul acela, iar copilul nostru să nu-şi vadă cît îi ziua de lungă decît bunica şi iar bunica. Aşa că am dat o mînă de ajutor la construcţia casei inspectorului şi, în toamna următoare, Monika primea un post la o şcoală din oraş. Iar copilul îşi avea din nou mamă.

Părinţii Monikăi au perseverat în încercarea de-a emigra. Era ceva, ce-i drept, fără nici o perspectivă, dar nimic n-avea nici o perspectivă. Nişte rude le-au adus bani şi socrii au luat legătura cu George cel mic. Acesta avea o casă de weekend lîngă Mureş. Acolo-i primea pe cei dornici să emigreze. Prelua banii, promitea paşaportul. George cel mic avea-n mînă tot satul. Le-a promis şi părinţilor Monikăi emigrarea. „De data asta se va rezolva“, zicea şi le lua banii. Ei, în schimb, erau de-acum gata încărcaţi cu datorii în Germania. Încă înainte să ajungă-n Germania, ei aveau datorii germane.

Cu cît se-nrăutăţea situaţia, cu atît mai mult erai expus corupţiei. Cu cît puterea le oferea mai puţin oamenilor, cu atît mai mult aceştia-şi scoteau pîrleala prin lipsă de loialitate. Refuzau sustrăgîndu-se cum puteau sistemului. Iar furtul a devenit expresia principală a neloialităţii. Furtul a fost pe departe cea mai însemnată formă de opoziţie în comunism. Formă care nici în ziua de azi nu este apreciată ca atare.

Mi se făcea rău cînd mă gîndeam la cîte se subtilizau de pe șantier. Munceam de parcă eram participanți la o mare satiră. O minune că mai nimic din ce construiam nu se prăbușea. Lipsurile încurajează talentul. Am fi construit chiar și fără materiale de construcții și-am fi locuit ulterior în clădirea imaginară. În felul acesta, realitatea devenea tot mai discutabilă. Ne țineam noi de bancurile noastre, dar aveam și nopți fără de somn. Eram protagoniștii unei satire ce ne fusese impusă.

De ținut în viață ne-a ținut în cele din urmă presupunerea că toate astea n-ar fi decît provizorii. C-am putea să renunțăm la orice oră la toate cele, să facem datorii în Germania, să mergem la George cel mic, să-i punem banii pe masă și să așteptăm pașaportul. Asta putea să dureze, ce-i drept, dar odată și odată tot avea să se-ntîmple, în cele mai multe cazuri. Cu acestea în gînd, te simțeai mai puțin expus, mai puțin neputincios.

Cu toții aveam în buzunar un pașaport imaginar. Trăiam cu el cum trăiești cu un *countdown*. De cînd părinții Monikăi îi plătiseră bani lui George cel mic, și Monika și cu mine intrasem în numărătoarea inversă. Dincolo de orice lipsă de perspectivă, exista din nou o speranță. Subiect pentru serile cu prieteni, pentru discuțiile nocturne cu Monika.

— Ce vom face-n Germania? o-ntrebam pe Monika. Fără bani. Cu datorii. Apoi, copilul. Ea era încrezătoare. O să reușim, obișnuia să spună. Numai să fi scăpat o dată de aici. La ea, totul se concentra pe scăparea din țară, tot restul s-ar rezolva el cumva. În Germania, zicea, e altfel. Cine vrea să muncească, găsește de lucru. Iar cine are de lucru, cîștigă bani. Bani frumoși. Adevărați. Mărci germane. Și cine cîștigă bani, poate economisi.

Așa gîndea majoritatea. Eu însă-mi făceam griji vizavi de viitor. Premise proaste pentru un emigrant. Un emigrant n-are voie să gîndească la prezent. Ca emigrant,

n-ai în faţă decît viitorul. Tot restul reprezintă o bîntuire: nălucile trecutului. Tot restul te poate induce în eroare. Te poate face nesigur. Un emigrant însă trebuie să creadă în ţelul emigrării sale. N-are voie să-l piardă din ochi nici o clipă. Împotriva tuturor obstacolelor, în ciuda tuturor rezistenţelor. Nu-şi poate permite nici un fel de dubii. Emigrantul se joacă de-a destinul.

Personal, aveam cărţi proaste-n materie. În fond, eu nu eram decît un participant pasiv la emigrare. Nu depusesem nici o cerere şi probabil că din proprie iniţiativă nici n-aş fi depus vreuna. La fel ca şi părinţii mei. Ei nu se gîndeau la emigrare. Făceau parte dintr-aceia care nu se gîndeau dacă să plece sau să rămînă. Care nu-şi băteau capul cu viaţa ca rămînere sau ca plecare. Amîndoi se numărau printre cei care se reîntorseseră. Mama se reîntorsese după război de la Viena, tata din Rusia. Tata n-a avut casa lui timp de zece ani, mai întîi în cei cinci ani de armată română, apoi în cei cinci ani de muncă silnică-n Rusia. Se săturase de străinătate. Fără Monika, probabil că n-aş fi emigrat. Cum ar veni, m-am însurat cu emigrarea.

— Nu pot să-ţi dau conducerea şantierului, mi-a spus şeful într-o zi. Ai depus o cerere de emigrare. Dădu din umeri. Îl vei asista pe Dumitrescu. Dumitrescu era un şmecher. Ştia mereu să-mbine interesele statului cu ale sale. Cînd dorea să fure ceva, avea de fiecare dată grijă să primească şi şeful său ceva de-acolo. Şi astfel era acoperit.

Viaţa mea profesională ajunsese deci într-o înfundătură. De-acum, eram cel stigmatizat, emigrantul. Negrul. În acelaşi timp, asta nu însemna nici pe departe că urma să şi primesc paşaportul. Mai întîi spuneau că nu mai aveau încredere în mine. Asta ca s-o ştiu şi eu. Cu o cerere de emigrare, erai un paria. Însemna excluderea ta din comunitatea tradiţională, pe care o imitau comuniştii.

De-acum, mă aflam în aceeaşi oală cu socrii mei. Făceam de-acum parte din familia Monikăi.

Părinţii ei au interpretat convorbirea drept un semn pozitiv. Luaseră la cunoştinţă dorinţa noastră de-a emigra. Era destul de straniu cîte lucruri erau interpretate de oameni, în incertitudinea lor, drept semne ale bunei reuşite. Timpul de aşteptare şi-l umpleau cu analizarea pînă şi a celor mai mici întîmplări. Totul era înţeles ca semn şi interpretat şi răsinterpretat. Iar aceste interpretări ce se tot schimbau hrăneau noi şi noi speranţe.

După mai multe luni, am primit, în sfîrşit, o citaţie. A fost un fel de audiere în faţa unei comisii. Trebuia să spunem motivele pentru care doream să emigrăm, iar comisia urma să verifice seriozitatea acestora. Numai că ştiau cu toţii, inclusiv cei din comisie, că nu puteau fi declarate motivele adevărate, situaţia din ţară şi samavolnicia puterii comuniste. Aşa că se vorbea de reunificarea familiei. Se numeau rudele pe care le aveai în Germania, şi cu cît erau mai multe, cu atît mai bine, pentru că fiecare rudă trecea în ochii comisiei drept un potenţial donator de bani. Ne-au mai dăscălit scurt cu privire la trădarea patriei care s-ar afla la originile dorinţei noastre de emigrare şi ne-au întrebat în final dacă ne-am menţine această dorinţă. Au făcut asta pe un ton de parc-ar fi vrut să audă dacă eram gata să mai investim şi alţi bani în afacerea asta. Am răspuns la întrebarea cu dorinţa de-a emigra ca toţi ceilalţi cu *da*, şi cu asta audierea a luat sfîrşit. Acum urma să aşteptăm un răspuns scris, o scrisoare.

Încercam să ne continuăm viaţa, ca şi cum toate ar fi fost de la sine înţeles. Dar discuţiile noastre au fost dominate pe zi ce trecea tot mai mult de chestiunile viitorului. Şi asta nu numai datorită Melaniei, care ne întreba tot timpul cum va fi viaţa noastră în Germania. Nu numai pentru că la şcoală copiii îi puneau zi de zi

întrebări pe tema asta, copiii aceia care o invidiau din cauza viitorului nostru. Şi pe noi înşine ne-au copleşit cele ce ne aşteptau. Cu toate acestea, totul trebuia să meargă înainte. În continuare, trebuia să facem faţă vieţii cotidiene şi să luăm în calcul eventualitatea eşecului. Că în cele din urmă ne vor refuza totuşi plecarea din ţară. În astfel de cazuri, oamenii redactau nişte petiţii către autorităţi. Iar rudele din Germania căutau să intre-n legătură cu politicieni care puteau să obţină trecerea celor în cauză pe nişte liste ce erau scoase pe masă la vizitele de stat. Totul era o mare tîrguială secretă, de care depindeai. Ne trăiam viaţa, şi ne-o trăiam de parcă stăteam pe nişte valize. Mergeam la lucru, ne vedeam de treburile zilnice, ne-ntîlneam cu prieteni, dar în toate ce le făceam era ca şi cum trăgeam cu ochiul la cutia poştală.

Şi apoi a venit scrisoarea. A venit după alte două vizite ale socrului meu la căsuţa de weekend a lui George cel mic. Acolo, socrul meu a întîlnit un bărbat de la oraş, un ştab, ceva şef de-al lui George. Socrul meu a mai plătit o dată. Nu ştiu cît a plătit în total, nu cunosc decît suma pe care a trebuit s-o plătim ulterior înapoi noi doi, Monika şi cu mine. În orice caz, a plătit suficient, astfel încît scrisoarea a venit în sfîrşit şi am putut de-atunci să-ncepem lupta cu birocraţia. Cei care plecau definitiv din ţară treceau de obicei sub tăcere la cît se ridicau sumele plătite ca mită. Le era jenă. De parcă mărimea sumei ar fi dat măsura înfrîngerii lor.

În debaraua noastră se înmulţeau cartuşele de Kent şi pachetele de cafea Jacobs. Kentul trecea drept ţigara-emblemă a Occidentului. Marca aceasta fusese importată în vremuri mai bune, în anii şaizeci. De atunci, pentru români ea a devenit întruchiparea Vestului. Cine dorea să-şi permită ceva, fuma Kent. Kentul simboliza statutul tău social.

Ca să obţii paşaportul, trebuia să achiţi toate facturile, să închei toate contractele, trebuia să faci dovada că nu ai nici un fel de datorii faţă de statul român. Ca să devii liber, trebuia să fii liber de datorii. Cine locuia într-o casă, trebuia să dovedească faptul că hornarul n-avea nimic de încasat. De toate astea profitau funcţionarii din diferitele birouri. Ţigările şi cafeaua deveniseră cumva a doua monedă naţională în republica lipsurilor. Iar funcţionarii se lăsau pe spetează, învîrteau şi tot învîrteau hîrtiile de pe-o parte pe alta. Ca şi cum doreau să le calculeze greutatea în Jacobs şi Kent.

Monika nu mai avea voie să predea, ca soţie de emigrant ar fi dat un exemplu prost pentru copii. Era considerată de-acum o trădătoare de patrie. Pe mine m-au ţinut pînă la sfîrşit pe şantier. Acolo aveau nevoie de fiecare muncitor, în special de cei cu pregătire. Prin megalomania cuplului dictatorial, se iscase un enorm *boom* în construcţii. Peste tot se intra în substanţa construcţiilor vechi, întregi centre de oraşe au fost demolate şi înlocuite de blocuri, ca şi cum se dorea, prin înc'un brînci al nebuniei puterii, anihilarea ultimului rest al lumii burgheze. Bisericile dispăreau în spatele blocurilor turn, erau mutate printr-o foarte complicată tehnică. Oameni au fost scoşi peste noapte afară din casele lor, izgoniţi să stea la bloc. În timp ce le era încărcată mobila pentru transport, buldozerele aşteptau deja, gata să intre-n acţiune. Construirea decăzuse pînă la a fi un simbol politic.

— *Mă, neamţule!*[1] Aşa mă saluta Dumitrescu. Mă, neamţule. Nu eram prieteni buni, doar aşa, amici. Cînd n-avea chef de cine mai ştie ce treabă, şi adesea n-avea chef să facă treabă deloc, mă punea pe mine s-o fac. Statutul meu de om lipsit de drepturi îi permitea să

1. În româneşte în original.

dispună de mine. Eram sclavul său, cu care, din cînd în cînd, mai mergea şi la una mică.

— Măi, ce noroc pe tine, *neamţule*. Eram la al cincilea şnaps. Dac-ai şti, zise. Iar eu speram să nu-mi povestească de-acum de legăturile sale cu Securitatea. Că le avea, de asta n-aveam nici un fel de îndoială, de altfel era un secret de toţi ştiut în cadrul întreprinderii.

— Dac-ai şti, repetă, povestind o cu totul altă chestie.

— Am văzut planurile, zise şi se uită la mine plin de înţeles. Planurile de demolare. Noi am fost pregătiţi să construim, nu să demolăm.

Nu i-am răspuns, iar el a mai spus-o o dată, mai tare:

— Planurile de demolare – le-am văzut.

Dumitrescu era considerat informator. O fi vreo provocare, mi-a trecut în mod automat prin cap. Nu, m-am gîndit în continuare, eu sînt cu un picior în Germania, faţă de mine poate să-şi permită să vorbească astfel, îşi poate deşerta sufletul fără nici un risc în faţa celui pe jumătate concediat. În fond, informatorii nu sînt loiali nici faţă de cei care le dau sarcinile.

— Eu să demolez cartierul meu, zise şi privi în jur. Privi bănuitor în jur. De parcă împrejur l-ar pîndi nişte pericole.

— Cartierul meu, la asta nu mai particip. Am văzut planurile. Îmi puse mîna pe umăr. Tăcu.

— *Neamţule*, spuse apoi, ce noroc pe tine că poţi să pleci. Ce-o să se-ntîmple cu noi?

Mai bău un şnaps. Era sticla cu cele două prune pe etichetă, „doi ochi albaştri“ i se spunea.

Regimul îşi ridica zilnic cîte-un nou monument. Pentru punerea pietrei de temelie, cuplul dictatorial obişnuia să ia personal mistria-n mînă. Prima pagină a ziarelor se deschidea cu fotografiile celor doi şi cu poezii care nemureau din punct de vedere literar evenimentele considerate drept istorice: „Cînd numele-i

rostim,/ Aici, la poalele Carpaţilor,/ Ghirlande tricolore peste ţară-mpletim,/ Cu inscripţia : Partidul, Ceauşescu, România."

Ziarele erau de necitit, aşa cum conservele de peşte de la alimentare erau de nemîncat.

La toate colţurile găseai aplaudaci gata pregătiţi. Ţinînd în sus pancartele pe care li le pusese în mînă partidul, strigau în cor lozincile îndelung repetate. Aplaudau propria lor prăbuşire. Oamenii erau cuprinşi deopotrivă de teamă şi de indiferenţă. Viaţa se reducea la supravieţuirea zilnică. Statul la coadă, strîngerea de provizii. Astuparea urechilor cînd se trecea la cultul personalităţii, la întruniri şi la televizor. Oamenii colaborau şi-şi scoteau pîrleala făcînd haz de necaz, prin bancuri. Se retrăgeau în locuinţele lor şi-ncercau să ignore lozincile regimului. În talcioc, puteai cumpăra programul televiziunii iugoslave.

Pe şantier, cît era ziua de lungă, se spuneau bancuri. Pornografice şi politice. „Circul de Stat şi-a schimbat numele. Se numeşte de-acum Circul de Partid şi de Stat." – „Munca-nnobilează, dar noi n-avem nevoie de nobili." – „După o noapte de dragoste, englezoaica se duce la fereastră. Spune : «Dumnezeule, ce ceaţă !» Italianca spune : «Ce mai macaroană, jos pălăria !» Franţuzoaica : «Ce temperament ai !» Şi, în fine, românca : «Trupul meu l-ai avut, dar sufletul meu aparţine tot partidului !»"

Nici berea nu ni se termina. Doar aveam ce da la schimb. Materialele de construcţii aveau practic valoare de valută. Nu trebuia decît să pui la timp ceva deoparte.

Nu mai aveam vreme de pierdut. Trebuia să plecăm. Să-ntoarcem spatele acestei situaţii. N-am mai vrut să trăim în mizeria asta, înfometaţi şi încovoiaţi, şi aveam o datorie şi faţă de copil. Ce-o să se-ntîmple cu el aici? „Să te trezeşti în fiecare dimineaţă în patria ta, cu soarele deasupra grădinii. Să te trezeşti în fiecare dimineaţă

odată cu răsunetul imnului național. Soarele și părinții sînt izvoarele luminii și-ale forței acestei țări. Toți copiii se uită spre lumină, atunci cînd privesc trecutul glorios al patriei și-al poporului. Cetățeni ai mileniului trei, urmașii comuniștilor de azi. Destinul patriei, cu nemaiîntîlnitele sale rate de creștere, este făurit de mîinile părinților noștri, de comuniștii care ară ogoarele. Ei, cel mai avansat detașament de luptă al poporului. Dar conducerea partidului construiește cu tot mai mare viteză viitorul strălucit al poporului nostru. Zilnic, inima patriei bate în același ritm cu inima tovarășului Nicolae Ceaușescu."

Este ultima serbare școlară a Melaniei. Monika și cu mine ne uităm unul la altul. Nu, copilul nu poate să rămînă aici.

La două sînt la Ulm. Am reușit. E drept, am mers cu viteză prea mare, dar nu s-a întîmplat nimic. Dacă te-ai gîndi tot timpul la cîte s-ar putea întîmpla, nici n-ai mai ieși din casă. Și dacă-ți imaginezi cîte ți se pot întîmpla în casă, ai părăsi în fugă locuința.

Merg de-a lungul rîului. De aici au plecat corăbiile spre Ungaria. Atunci, cu două sute cincizeci de ani în urmă. Pe Dunăre în jos. Spre Ungaria. Pînă la Ofen[1]. Li se spunea „cutii ulmeze". La bord se aflau strămoșii noștri, care n-au avut o idee mai bună decît să plece-n Banat. În Banatul care era în afara lumii. În Ungaria. Smuls turcului de către prințul de Savoia. Prințul Eugen, nobilul cavaler. Credeau ce le povesteau agenții Habsburgilor. Că o să curgă lapte și miere și că vor beneficia de-o serie de înlesniri. Bani de drum. O recrutare.

1. Denumire mai veche pentru Buda, partea Budapestei de pe malul drept al Dunării.

Înlesniri. *Die ersten hatten den Tod, die zweiten die Not, die dritten das Brot.*[1] Bucuriile emigranților.

Azi trebuie să spunem: a fost începutul neliniștii. Începutul a ceea ce în continuare ne agită. Pe fiecare dintre noi. Alergăm unul după celălalt aiurea prin lume. De parc-ar trebui tot timpul să ne evităm, avînd în același timp stabilită o întîlnire. Sîntem emigranți pe viață.

Parchez în spatele *Marktplatz*-ului. Înconjur o dată piața, mă uit în jur. Habar n-am ce văd. Nu-i important. Mănînc un cîrnat. Mi-e foame, dar n-am răbdare.

Ajung prea devreme la *Alexandre*. Aleg cu grijă locul. Cu privire spre ușă. Din cauza Melaniei. Ca să mă găsească imediat.

Aștept. Dar nu mă gîndesc la ea. Nu. Totul n-ar fi decît amintire și împovărare. Pur și simplu aștept.

Vine. O recunosc pe loc. Intră pe ușă și știu că ea este. Cu toate că n-am mai văzut-o în toți acești ani, o recunosc imediat. Se uită-n jur, privește șovăitoare în direcția mea, îi fac un semn cu mîna, e-n fața mea. Ne uităm unul la altul, ne-mbrățișăm șovăitori, e mai mult o sugestie de îmbrățișare, și ne așezăm.

— Uite meniul, zic. Comandă-ți ceva.

Nu aruncă decît o privire scurtă pe meniu.

— Știu deja ce vreau, spune.

Are intonația mamei ei, mă gîndesc. Termină, îmi zic în sinea mea. Lasă copila-n pace. Spun: copila.

Chelnerița stă în fața mesei noastre.

— Vreau o cafea mare cu lapte, spune Melanie.

Ne uităm unul la altul, zîmbim încurcați. Cineva trebuie să înceapă de-acum să vorbească.

— Care va să zică, ai găsit ușor locul, spune Melanie. Ascult cu atenție pronunția ei. Fac asta în mod automat.

---

1. Prima generație a avut parte de moarte, a doua de nevoi, a treia de pîine.

Vorbeşte şvăbeasca de aici. Dar mai e ceva dedesubt. Ceva străin. Eu ştiu, desigur, ce anume. Este dialectul bănăţean, care nu poate fi acoperit în totalitate.

Am ticul acesta cu controlul dialectelor. Îl am de pe şantier. Pe şantier, toţi sînt suspecţi. Încerci să-i clasifici, iar clasificarea începe cu dialectul. Vrei să-i aranjezi în sertăraşe, ca să poţi aprecia pericolele ce ar putea să vină dinspre ei.

— Care va să zică, studiezi, zic. Sună al naibii de idiot. Ce-o să creadă?

— Da, studiez, spune şi dă din cap, şi nici asta nu-i o replică mai deşteaptă, dar cumva îmi pare stăpînă pe situaţie. Mai stăpînă decît mine. Ca mama ei.

— Mai am doi ani, zice şi dă din nou din cap. Arhitectură peisagistă.

Fiica mea!

— Cum de ţi-a venit ideea asta? o întreb.

— Tu cum de te-ai făcut inginer constructor?

— Hai să mîncăm ceva, spun.

— Cred că ţi-e foame, zice, după atîta drum. Ai condus de la Viena pînă aici?

Dau din cap că da, îi fac un semn chelneriţei.

Comandăm, eu *Geschnetzeltes*[1], ea găluşte umplute[2].

— Am fost o singură dată la Viena, dacă lăsăm deoparte tranzitările. Astea nu se pun, nu-i aşa?

Cu tranzitările se referă la călătoriile noastre, la vizitele în Banat. Vizitele la rude. Aceste călătorii de coşmar din anii optzeci. Cînd mai formam o familie. Monika, eu, Melanie şi părinţii Monikăi.

---

1. Specialitate elveţiană care are la bază fîşii subţiri de mînzat prăjit. Poate fi făcută şi cu carne de porc sau de vită. În funcţie de reţetă: cu ciuperci, ceapă, smîntînă, vin alb etc.
2. În original: *Maultaschen* („scatoalce“). Specialitate şvăbească (Württemberg) cu multe variante de umplutură. Se servesc în supă. Li se mai spune şi *German ravioli*.

— Am fost pentru un weekend acolo, spune Melanie. Cu gaşca. Prietenul meu de atunci cunoştea foarte bine Viena. Avea rude acolo. Am umblat două zile prin oraş. A fost drăguţ. Dar nu-mi mai pot aminti nimic.

O spune fără nici o emoţie, pe un ton obiectiv. La fel cum vorbeşte de prietenul de atunci şi nu de fostul prieten. Prietenul de atunci, asta-i ca o punere-n ordine. Atunci, acum.

— Există şi-un actual prieten? o întreb.

— Eşti curios, replică.

— Iartă-mă, spun şi-ncerc să rîd. Este cel mai artificial rîs pe care l-am reuşit vreodată.

— Sîntem colegi de facultate, zice.

Dau din cap.

Vine mîncarea. În timp ce pune farfuriile-n faţa noastră, chelneriţa mai rosteşte o dată numele bucatelor. Ca şi cum astfel ar trebui confirmată comanda.

— Care va să zică, tatăl tău e mort, zice.

Tatăl tău zice, cu toate că-i bunicul ei. E drept, nu l-a mai văzut din copilărie. De cînd cu marea ceartă cu Monika. Monika n-a rupt relaţiile doar cu mine. A pedepsit întreaga familie. N-a mai mers niciodată în Banat. Familia ei era deja în Germania, toate rudele ei erau în Germania. Aşa că putea să se lipsească de Banat, să evite şicanele.

— Cîţi ani avea cînd a murit?

— Şaptezeci şi nouă.

— Păcat că n-a mai apucat să facă optzeci. E o vorbă acolo, dar şi o sinceră părere de rău. Simt asta. Vreau s-o simt.

Melanie împinge farfuria un pic din faţa ei. Îi urmăresc gesturile, de parc-ar trebui să mi le întipăresc în minte. De parc-aş căuta să descopăr ceva familial. Ceva de care să-mi pot aduce aminte. Ceva ce ne leagă. Şi face din noi tată şi fiică.

— Iar tu trăieşti singur? întreabă.

Mă priveşte. De parc-ar vrea să-mi citească în ochi dacă spun adevărul. Întocmai ca mama ei.

— Trăiesc singur, spun apăsat, încet, ca şi cum ar fi vorba de-o mărturisire şi nu de-o constatare. Declaraţia aceasta-i ca o confirmare a pedepsirii mele de către Monika. Oare Melanie se gîndeşte acum la asta?

Pun pe farfurie tacîmurile şi, după ce m-am şters la gură, şi şervetul.

Mai schimbăm tot aşa cîteva vorbe. Vorbim un pic despre studiile ei, despre perspectivele profesiei, despre jobul meu pe şantier şi la un moment dat se uită la ceas.

— Trebuie să pleci? o-ntreb.

Mă priveşte scurt. Zice că da. Dă din umeri.

Se ridică încet.

— Numărul meu de telefon îl ai de-acum, spune. Dacă se-ntîmplă să te plictiseşti la Sandhofen, dă-mi un telefon.

Îmi fac curaj.

— Vino odată pe la mine, zic repede. Te invit din suflet.

Se uită la mine. M-am ridicat şi eu.

— Vino cu prietenul tău, zic.

Mă priveşte. Mă sărută precaut pe obrazul stîng, apoi părăseşte cu paşi repezi localul.

Mă aşez din nou. Privirea-mi alunecă peste masă. Văd vesela, tacîmurile, paharele. Toate astea trebuie de-acum debarasate.

N-am vorbit deloc despre trecut, mă gîndesc. Chelneriţa aleargă la bar şi înapoi. Nişte doamne mai în vîrstă comandă prăjituri. Deodată, un bărbat se proţăpeşte-n mijlocul bistroului de parc-ar vrea să ţină o cuvîntare, dar nu spune nimic.

E-un semn bun că n-am vorbit despre trecut, îmi spun după ceva timp. Mai trec o dată prin toate, prin tot

ce-am discutat. Am procesul-verbal în cap. N-am vorbit nici despre Monika, constat. Şi ăsta-i un semn bun.

Nu-mi face reproşuri, mă gîndesc.

Oare am de-acum din nou o fiică? În momentul acesta, mi-ar fi plăcut să vorbesc cu Clara despre chestiune. Dar Clara nu-i aici.

— Mai doriţi ceva? E vocea chelneriţei. O aud din depărtare. N-o aud.

Pleacă din nou.

Stau ceva vreme pur şi simplu la masă, văd oamenii cum intră şi ies, percep totul ca un sunet blînd, străin. Stau aici şi nu mă gîndesc la nimic. Sînt cel neimplicat. În orice caz, ulterior n-aş fi putut spune la ce m-am gîndit.

Îi fac un semn chelneriţei. Plătesc. Îi las un bacşiş considerabil care s-o despăgubească pentru comportamentul meu necooperant. Părăsesc bistroul. Cu capul sus, mă gîndesc, şi brusc îmi vine să rîd tare.

Mai dau o roată prin piaţa însorită, pe lîngă toate magazinele acelea inutile, care, aşa zicînd, dau viaţă economiei noastre. Stau în faţa faţadelor proaspăt tencuite ale clădirilor istorice, în spatele cărora familiile se pierd pe nesimţite. Privesc mesele ieftine din faţa gelateriei. O femeie trece pe lîngă mine. Are o pungă albă de hîrtie. Pe punga de hîrtie scrie cu litere negre: „Sandhofen". Mă-ndrept spre maşina mea, spre Golful meu fidel.

În maşină dau drumul la ştergătoare. Fără nici un motiv, le las să meargă. Le urmăresc mişcările din priviri. Le urmăresc ca-ntr-o joacă. Într-o joacă ce s-a terminat de fapt şi totuşi mai continuă.

Ies din parcare cu lux de precauţie. De parcă abia aş fi învăţat să conduc.

„Ich möchte als Reiter fliegen/ Wohl in die blut'ge Schlacht,/ Um stille Feuer liegen/ Im Feld bei dunkler

Nacht."[1] Sînt vocile lui Lissi şi Theresiei, pe care brusc le aud.

Ies din oraş, intru pe autostradă în direcţia Stuttgart, spre Sandhofen. A sosit timpul pentru lupta din şi pentru firmă, timpul pentru problema semnăturii. O să iau taurul de coarne, acum o pot face, mă gîndesc. De parcă asta ar avea de-a face cu fiica regăsită. De parcă odată cu ea s-ar fi întors şi sensul lucrurilor. Da, o să iau de coarne chestiunea asta supărătoare.

1. Vreau în zbor de călăreţ/ Să mă arunc în bătălia sîngeroasă,/ Să mă odihnesc la focuri liniştite/ Pe cîmpul scufundat în noapte.

5

Ieri, cînd i-am dat un telefon, vocea lui Kaltenbrunner, bossul, nu mai suna supărată, suna a ultimatum. „Marţi te prezinţi aici“, a spus, „altceva nici nu intră-n discuţie“. Vorbea ca unul care a şi băgat în buzunar victoria. De, Kaltenbrunner are cuţitul mai lung în mînă. Şi ştie asta.

Trebuie deci să iau o decizie: colaborez la treaba asta sau plec? Nu mai e loc de amînări. Dar, dacă particip, sînt şi eu băgat în rahat. Pentru totdeauna. Kaltenbrunner, directorul executiv, ştie lucrul ăsta, şi Blickmann, arhitectul, la fel. Tocmai de aceea chestia-i aşa de importantă pentru ei. Au nevoie de semnătura mea ca şef de şantier, şi dacă o au, mă au, pentru veşnicie, şi pe mine. Ca pe un complice. Mîndră carieră, de la colaborator la complice.

Diferenţa dintre învingător şi criminal e mică, iar libertatea şi lipsa de libertate se aseamănă şi ele mult mai mult decît am crede. Decisiv însă rămîne cum percepi chestiunea. Metodele lor de-a gestiona contabilitatea nu le puteam accepta. În fond, nu erau altceva decît trucuri financiare. Prin fluturaşi de plată cu ziua, ei acopereau nişte lucrări care, ca s-o spunem frumos, ţineau de domeniul fanteziei.

Problema mea o constituie principiile. Nu pot să renunţ. Asta-i pacostea mea. Renunţarea benevolă ca bază a fericirii mărunte mi se pare ceva mincinos. Principiul acesta a dus la ruptura dintre mine şi Monika

și m-a costat familia. Jena mea vizavi de soluțiile simple. După emigrare, Monika a căutat cu mare zel mica fericire. Și-a completat studiile cu ce era de completat, a repetat referendariatul[1] și-a făcut toate chestiile acelea care te califică-n Germania să fii profesoară. De parcă-n România n-ar fi fost de mult profesoară. Pe urmă, a fost din nou profesoară. Profesoară-n Germania. O veritabilă realizare de *Aussiedler*. Profesoara reușește să ajungă profesoară. Multe dintre colegele ei de facultate nu făceau decît să ocupe cine știe ce scaun într-un birou al municipalității sau în diverse anticamere și-și pileau unghiile. Orișicît, copiii o vor duce mai bine.

Cînd a rezolvat toate treburile în plan profesional, s-a apucat brusc, împreună cu părinții ei, să facă planuri pentru construirea unei case. Nu că asta m-ar fi luat prin surprindere, de vreme ce majoritatea *Aussiedler*-ilor de etnie germană din fostele țări comuniste urmăreau un asemenea țel. Unde mai pui că noi aveam un inginer constructor în familie! Construirea unei case însemna să te așezi, să prinzi rădăcini. Siguranță. Ai avut în Banat o casă, deci aveai nevoie de una și aici. Abia odată cu casa era pecetluită emigrarea, devenea perfectă așezarea. Erau copiați strămoșii, ca și cum în fața ochilor ar pluti tabloul colonizării. Ciozvîrta aceea colorată a „renumitului“ Jäger, pictorul de porturi populare din Jimbolia, care aproape că trece drept simbol național. Un triptic cu neliniștiții oameni ai secolului al XVIII-lea, care au avut curajul să colonizeze Banatul pustiit. Cu adevărat demn de-o stemă.

Aveam treizeci și doi de ani cînd am ajuns în Germania. După toate cele trăite și toate experiențele din România, cînd am ajuns pe insula celor fericiți eram obosit. Mi se vedea pe chip, mi se spunea asta-n

1. Echivalentul definitivatului în Germania.

față. Inclusiv de către Willi. Willi era singurul care a luat în serios treaba asta, care m-a înțeles. Dar aceleași experiențe le avea și Monika, socrii mei le aveau, la fel ca și toți ceilalți. Cu toții înotasem din răsputeri ca să scăpăm cu viață. Dar pe cînd ceilalți se afișau ca niște oameni care-au ajuns la mal, eu mă simțeam ca un naufragiat. Naufragiat la gara principală din Nürnberg, în lagărul Langwasser. La interogatoriu. Ca un om cu foaia de parcurs completată.

Înregistrat și pus pe tren, pentru restul vieții. Ca german între germani, cum reieșea din formular. Problema mea o reprezenta faptul că nu eram suficient de convins de emigrare. Spre deosebire de restul familiei, eu nu vedeam în venirea în Germania marea soluție, pachetul de soluții. Îndoielile mele în privința emigrării mă făceau să rămîn nemulțumit. Nemulțumit de mine însumi, nemulțumit de ceilalți. De toate, cum spunea Monika. În ochii ei eram un aventurier.

Înainte de toate, am făcut școala de șoferi. „Fără permis de conducere nimic nu merge“, a spus Monika. Eu am dat din umeri, dar nici n-am vrut să le stric cheful. De fapt, eram bucuros că am ceva de făcut. Ceva ce mă putea liniști pentru moment.

Nu cred însă că eram singurul cuprins de această neliniște. Față de mine, ceilalți măcar aveau capacitatea de-a nu recunoaște lucrul acesta. Capacitate care le era montată ca un cip, dîndu-le posibilitatea să aibă o poziție pragmatică față de orice neliniște. În timp ce ei construiau case, eu eram într-o continuă rebeliune pe toate fronturile posibile. Și relația cu Birgit a început ca o rebeliune.

Cînd te gîndești că datorită profesiei mele n-am stat mult pe tușă. Inițial am ținut cuiva locul, cît persoana fusese plecată în concediu. Trei săptămîni. Willi m-a

ajutat în chestia asta. Sfatul său pentru mine, candidatul la job: tupeu din greu şi nu cu ţîrîita!

Întrucît mă pricepeam la tehnologia betoanelor şi am fost de acord să fac ore suplimentare, directorul executiv de la Südbeton m-a păstrat. Pentru el eram un *Volksdeutscher*[1], mai tîrziu a pomenit de faptul că la optsprezece ani ar fi fost denazificat. A povestit asta cum spui un banc. Uneori am muncit pînă şi şaizeci de ore pe săptămînă, am învăţat pe de rost normele DIN[2]. Parţial erau chestii absurde, dar eu eram obişnuit cu absurdităţile. Orele suplimentare nu se plăteau. Măcar c-aveam voie să folosesc maşina de serviciu, un Golf, şi în particular.

Aveam, care va să zică, jobul acesta. M-am familiarizat cu terminologia domeniului, cu dreptul civil. Cu cît făceam mai multe progrese, cu atît mai mult înţelegeam ce şi cum. Am început să bănuiesc ce mă aştepta. Între realitatea germană din domeniul construcţiilor şi imaginea mea asupra Germaniei a început să se caşte o prăpastie.

N-aş şti să-mi apreciez suficient de mult profesia, obişnuia să spună soacră-mea. Socrii mei aveau darul modestiei. Socrul avea obiceiul să-şi privească mîinile şi să spună: „Cît timp mai pot să le mişc p-astea, eu unul nu-mi fac griji". Soacră-mea şi-a găsit cîteva mici joburi ca femeie de serviciu, iar socrul meu se ducea după puţin timp la îngrijit grădini. Ştia cumva să trezească impresia c-ar fi grădinar. Umbla prin suburbii, privea peste garduri. Suna, îşi oferea serviciile. Nu i-au trebuit decît trei succese, pe urmă i s-a dus vestea de la om la om. Gata, era grădinar. Grădinar de bani gheaţă.

---

1. Persoană de origine germană din afara graniţelor *Reich*-ului german de la 1937. Ţine de terminologia nazistă.
2. Standardele de stat germane.

În plus, cei doi au luat în arendă o mică grădină, unde-au pus legume. A devenit bucățica lor de Banat. Cînd veneau rude-n vizită, le arătau fotografii cu grădina lor. Se aranjaseră cît ai zice pește, doi oameni mai în vîrstă, fără perspectiva unor slujbe adevărate. În curînd și-au primit pensia, dar își făceau în continuare joburile. Ca să-i sprijine pe copii, cum ziceau. Pe Monika și pe mine. Pe Melanie, nepoata. N-a trecut mult și au alergat de la supermarket la supermarket, în căutarea ofertelor speciale. Cumpărau din toate cele prea mult, își făceau, ca toți compatrioții mei, provizii. Dacă se va ajunge vreodată la o catastrofă, la supercatastrofa nucleară, compatrioții mei au cele mai bune șanse de supraviețuire, cu toate alimentele cu care-și burdușesc cămările.

Casa au construit-o fără mine.

Mie mi-a lipsit arta refulării, dublul standard moral, cum îi ziceam în tinerețe. Acest mod de-a acționa ca și cum. Monika stăpînea la perfecție arta prefăcătoriei. Putea să bîrfească fără milă și să strecoare un compliment în mijlocul frazei, dacă persoana-n cauză apărea brusc în încăpere. Eu nu puteam asta. Pentru mine, adevărul exista ca să fie rostit. Asta-i valabil și-n ziua de azi. Și-mi creează și acum probleme. De parcă-n lung și-n lat aș fi singurul catolic. Sînt considerat a fi un tip imprevizibil. Ceea ce trece, în ochii compatrioților mei, dacă nu aproape ca o crimă, atunci măcar drept înclinația pentru aceasta.

La a doua mea slujbă m-am ocupat de construcții la cheie. Asta o făcusem la Timișoara cu vîrf și îndesat. Era un fel de muncă cu haosul. Lipseau documente utilizabile, toată treaba nu a constat în mult mai mult decît o masă de birou pe care se stivuiau paginile aurii. Meseriași străini, calculații aventuroase. *Albpanorama*[1]

1. Alb, Schwäbische Alb – platou montan din Baden-Württemberg.

s-a numit primul ansamblu locativ pe care l-am construit. La un moment dat, mi-am luat tălpăşiţa. Şi apoi am dat de Kaltenbrunner. Construcţie de locuinţe, numeroase contracte publice. Altarul lui Kaltenbrunner era angajamentul scris de a respecta caietul de sarcini. Era un veritabil expert în licitaţii.

Întîi mă duc la locuinţa mea. Drumul de la Ulm e scurt, mi se pare scurt. Capul mi-e plin de gînduri. Îmi trece prin minte cît de aproape am fost tot timpul de fiica mea. Poate c-ar fi trebuit s-o caut mai demult. Dar poate că tocmai acum a fost momentul potrivit. Acum. Nu mai demult, nu mai tîrziu. Acum, cînd am cunoscut-o pe Clara. Clara, care m-a convins s-o sun pe Melanie. Este ca şi cum Clara ar sta lîngă mine-n maşină. Noul meu îndreptar.

În timp ce mă strecor prin circulaţia anevoioasă de după-masă, mai recapitulez o dată convorbirea cu Melanie. Compun lista chestiunilor despre care n-am vorbit. Cele nerostite ţin oamenii împreună, abia ele le dau o perspectivă, o speranţă. Mama ei de treabă! Pornesc radioul. Sînt salutat cordial de postul de radio regional. Bunicuţa Trollenbusch împlineşte suta şi toată familia îi doreşte mulţi alţi ani frumoşi şi se bucură. Ăştia nu pot fi serioşi, mă gîndesc. Urmează o piesă de *country* german. Muzică de *stetson*[1] pentru clone. *Es hängt ein Pferdehalfter an der Wand*[2].

N-am vorbit nici despre familia Melaniei, nici despre a mea. Chiar faptul că vorbesc de două familii, atunci cînd mă gîndesc la fiică-mea şi la mine, indică şi el cît de încîlcită-i toată treaba. Încîlcită şi ridicolă. N-am vorbit despre mama mea, care-i este bunică, şi n-am

1. Pălăria clasică de cowboy.
2. *Atîrnă pe perete un căpăstru de la cal.*

vorbit despre fosta mea soție, care-i este mamă. Abia dacă-mi cunoaște familia. După despărțire, Monika n-a urmărit doar radierea mea, ci și eclipsarea întregii mele familii. Cu succes, cum am putut vedea astăzi.

Dar acum am din nou o șansă, îmi spun. De-acum, am un picior în ușă. Odată cu întîlnirea de la Ulm. Pot contracara programul de răzbunare al Monikăi. Oare ce-o să spună cînd o auzi că m-am întîlnit cu Melanie? Oare-i va spune Melanie de întîlnirea noastră? Greu de zis. Întrebare de „cine știe cîștigă".

O mașină claxonează, mă depășește. Văd șoferița, o față de femeie furioasă, ține degetul arătător în sus, naiba știe de ce. Să-și facă damblaua. Dacă asta ajută cauza emancipării. Dau din umeri. Așa, numai pentru mine. Eu, șofer solitar și labagiu, lustragiu de mașini[1].

Circulația scade-ncetul cu încetul în densitate. Vehiculele se pierd unul de altul. Curentul le desparte. Îmi confirmă asta și radioul. Apăs pe accelerație, iau viteză. Depășesc și sînt depășit. În doi timpi și trei mișcări sînt acasă. Parchez mașina. Scot reclamele din cutia poștală, descui locuința. Deschid ferestrele, care de zece zile n-au mai fost deschise. De cînd am plecat la înmormîntarea tatălui meu. Pe robotul telefonic, nici un telefon care să mă intereseze. Oamenii care contează știau c-am fost plecat într-o călătorie de gropar. Și oricum nu sînt mulți cei care contează.

Stau lîngă telefon. Privirea-mi cade pe tabloul cu ciulini. Uriași ciulini de-un mov țipător pe-o cîmpie pustie. Este reproducerea unui tablou de Fink. În ultimi săi ani, n-a mai pictat decît ciulini. În ultimii trei ani de

1. În orig.: *Alleinfahrer, Autowichser*. A fi *Alleinfahrer* (a merge singur în mașină) este considerat neecologic, iar *Autowichser* include și un joc de cuvinte, de vreme ce *Wichser* înseamnă și „labagiu".

viață, după ce părăsise Banatul, a renunțat la toate prostiile alea cu viața șvabilor, cu plugarii și cu purtătorii de costume tradiționale și n-a mai pictat decît ciulini. Privesc tabloul și-mi spun în sinea mea : asta va rămîne din Banat, ciulinul.

Pe robot îl găsesc și pe Willi, vechiul meu prieten din vremea școlii. Trăiește la Heilbronn. Mă văd regulat cu el. Cu el, cel care ține legătura cu toți ceilalți, cei mulți, cu care eu nu am treabă. Cu toții stau undeva prin zonă, în casele lor, și-și dau unul altuia telefoane. Pentru că au fost cîndva împreună la școală. Acum o veșnicie. Se sună reciproc și-și povestesc una-alta. Despre noua mașină sau despre jobul lor. Despre familie, despre copii. Ca și cum ar trebui să confirme în ochii celorlalți. Ca și cum s-ar afla unii cu ceilalți într-o luptă concurențială fără de sfîrșit. Emigranți suspicioși care se urmăresc reciproc din priviri. Care face carieră, care cum se aranjează. Ce se-ntîmplă cu copiii. Au asamblat un sat virtual complet din numere de telefon. Un fel de *dark room* al dorului de patrie.

Pe mine, toate astea nu m-au interesat ca atare. Și nici nu aveam cum să țin pasul în materie. E drept că n-a durat mult pînă mi-am avut și eu slujba, dar ce-nsemna slujba mea? Eu unul mi-am luat în serios jobul de constructor. Mă gîndeam că, de-acum că eram în Germania, voi construi în sfîrșit exact așa cum mi-am dorit-o mereu. Fără tot felul de gheșefturi, fără fușăreli. Pur și simplu bine și cu cîteva idei pe care am vrut să le-ncerc. Cum spusese cîndva Dumitrescu : „Zillich, cu tine s-a pierdut jumătate de arhitect“. O spusese însoțit de-un hohot de rîs, adăugînd : „Nouă nu ne trebuie arhitectură, nouă ne trebuie locuințe“. Cu toate se va termina în Germania, mi-am zis, dar altfel au stat lucrurile. Cu totul altfel.

S-au ivit problemele cu Monika, iar despărţirea de ea a fost şi despărţirea mea de compatrioţii mei. A fost ca un partaj. Ea era şvăboaica bună, eu eram monstrul. De vreme ce eu o înşelasem pe ea, cea care s-a jertfit pentru familie, care a mai studiat o dată. Şi anume cu o nemţoaică-nemţoaică. Cu Birgit. Ce piţipoancă trebuia să mai fie şi asta, dacă s-a încurcat cu mine, cu un *Aussiedler*.

Care va să zică, nu mergeam la aşa-numitele întîlniri ale şvabilor, la întîlnirile şvabilor se ducea Monika. O dată pe an, cei emigraţi se-ntîlneau în cine ştie ce hanuri în care din anii şaizeci timpul se oprise. Lumea mînca, bea, dansa şi bîrfea. „Atît de tineri ca acum n-o să ne mai adunăm." Pentru o zi, comunitatea se refăcea pe teritoriul hanului. Se refăcea lumea în care trăiseră mai ieri şi alaltăieri. Prietenele Monikăi te pîndeau la tot pasul cu bîrfele lor, pe care n-am vrut niciodată să le aud. N-aveau decît să-şi amintească pline de nostalgie de defilările lor de *Kirchweih*, de hramul bisericii. De pălărie şi de eşarfă. De prima mînă strecurată sub fustele lor. Cu mărinimie îi cedam terenul acesta Monikăi, cu napi şi curechi, cu bostani şi port şi tralala cu tot. Mă duceam în Italia, în „Italia cea de Dumnezeu binecuvîntată", cum obişnuia să spună Willi. Mergeam cu Birgit la Cinque Terre.

Willi mă-ntreabă dacă nu m-am întors încă. Şi cum a fost în Banat. Dacă toate ar fi mers bine, cu înmormîntarea, şi cum se simte mama. O să-l şi sun astăzi. O să-i povestesc totul.

Birgit, asta-i cealaltă problemă. Adevărata problemă. Pe Birgit a deranjat-o ţinerea în secret a relaţiei noastre. Cînd am fost descoperiţi şi Monika şi-a făcut numărul cu *showdown*-ul, Birgit a răsuflat uşurată. A fost de-a dreptul fericită. N-a înţeles de ce nu m-am mutat imediat la ea.

Eu însă eram, pînă una-alta, sătul de viața de familie. Voiam să fiu singur. „Am și eu nevoie de ceva timp pentru mine", i-am zis. Ce putea să spună Birgit? A acceptat situația cu un zîmbet acrișor. „Bine, îți acord acest timp", mi-a răspuns, și asta a sunat de parcă mi-ar fi dat un termen-limită. Și uite-așa își etalase ea pretenția de posesiune.

Nu mi-am mai bătut capul cu asta, de vreme ce aveam suficient de furcă cu campania de răzbunare a Monikăi. Birgit și cu mine aveam o „relație deschisă", cum se spunea pe vremea aceea, fără să știm exact ce se-nțelegea printr-o astfel de relație. Plecam împreună în concediu și ne vedeam de mai multe ori pe săptămînă, petreceam noaptea cînd la ea, cînd la mine. Știam unele lucruri unul despre celălalt, altele nu. Nu ne-am cercetat reciproc. Eu mă simțeam bine așa și nici n-am băgat de seamă cum creștea nerăbdarea Birgitei. Privind retroactiv, „relație deschisă" însemna probabil că celor în cauză nu le păsa de bazele relației. Însemna să te porți ca și cum ai fi în continuare complet liber. Liber pentru un *one-night-stand*, liber să vii și să pleci. Viață de *single* în doi.

Criza s-a acutizat cu mare punctualitate, fix cînd ea a-mplinit patruzeci de ani. Deodată voia să știe cum îmi imaginam viitorul nostru comun. De-acum, aș fi divorțat, nu-i așa, și ar trebui să știe și ea ce și cum. Seara s-a sfîrșit cu o ceartă și ulterior relația n-a mai fost niciodată ca-nainte. Numai că nici ea, nici eu n-am vrut să recunoaștem.

Eu am preferat să mențin relația noastră așa cum era. N-aveam chef de-o nouă căsnicie, de-o nouă familie. Cînd a priceput asta și Birgit, a-nceput, fără să bag de seamă, și campania ei de răzbunare. Ne-ntîlneam în continuare în mod regulat, iar ce făcea ea în celelalte zile ale săptămînii nu mă interesa defel. Cine vrea să fie

liber trebuie să-l lase şi pe celălalt să fie liber. Consideram asta drept ceva generos, dar probabil că n-a fost vorba decît de ignoranţă. Cel puţin asta a înţeles ea.

Într-o seară, Birgit era deosebit de veselă. Chiar bătător la ochi de veselă. A fost seara în care mi-a comunicat că se va mărita cu Blickmann, arhitectul. Am rămas fără cuvinte.

— Blickmann, am spus, şi eram pe punctul de a-mi ieşi din pepeni. Dar ea nu s-a uitat decît amuzată la mine, spunîndu-mi cu o voce un pic prea tărăgănată:

— Asta nu schimbă nimic între noi.

După căsătoria ei cu Blickmann, eu am devenit amantul ei secret. De-acum, ea dispunea de mine, întrucît putea pune pe tapet constrîngerile-i evidente. De-acum, ea era cea căsătorită. Uneori mă-nnebunea cînd îmi spunea: „Azi nu pot". Cu toate că acum era doamna Blickmann, nu vorbeam deloc de Blickmann al ei. Nu spunea decît: „Mîine nu pot", sau: „Săptămîna asta nu merge". De parcă i-ar fi venit zilele de menstruaţie. Dar nu erau decît zilele ei cu Blickmann. Ne certam şi ne împăcam la loc.

În ultima noastră seară, înainte să plec în Banat, ajunsesem din nou la scandal. Am plecat şi de atunci n-am mai vorbit. Aş fi putut s-o sun de pe drum. N-am făcut-o.

Birgit este pe robot. „Sună-mă, cînd ajungi acasă." Ăsta-i jocul, jocul nostru.

O sun pe mobil.

— În sfîrşit, zice, eram gata să cred c-ai păţit ceva. Mai ales că şi şeful întreabă tot timpul de tine. Nici nu vrea să mă creadă cînd îi spun că nu ştiu unde eşti.

— Mîine dimineaţă ajung la firmă, zic.

— Cînd ne vedem? întreabă.

— Cînd poţi, zic.

— Aş putea să trec pe la tine mîine seară, zice.

Probabil că mîine seară Blickmann are obişnuita întîlnire la restaurant cu colegii de partid, mă gîndesc. Ce bine că există FDP-ul[1]! În sfîrşit vedeam şi pentru partidul acesta o îndreptăţire de-a exista.

— Ar fi fain, zic, atunci pe mîine.

— Şi eu mă bucur să te văd.

M-am dus devreme la culcare. După multe ore de somn, dimineaţa mă trezesc cu un cap greu, fără să fi băut ceva. Probabil că-i din cauza eforturilor din ultima săptămînă. Mahmureala după marea călătorie. Şi perspectiva pentru ziua de astăzi. Ziua-ntoarcerii la firmă, ziua semnăturii mele, intrării în prizonierat.

Ca de obicei, Birgit stă-n anticameră. O privesc şi ştiu că sînt pierdut. Ajunge o singură privire de-a ei şi, gata, a şi cîştigat.

Mă aplec peste birou şi-o sărut pe gură.

Îmi arată uşa şefului.

— Te şi aşteaptă, zice.

Bat la uşă, o deschid, intru-n birou.

— Ce surpriză plăcută, strigă Kaltenbrunner cînd mă vede. Repatriatul nostru! Îmi vine-n întîmpinare, îmi strînge mîna. Ia loc, spune cu un gest larg. Am pregătit hîrtiile. Toate-s foarte urgente, zice cu o voce aproape îngrijorată şi-mpinge dosarul de pe masă spre mine.

Brusc i se-mblînzeşte faţa, fără nici o trecere.

— Să nu uit, condoleanţele mele. Bate uşor cu degetul pe mapa de documente. Uită-te în linişte la toate. Birgit să-ţi facă o cafea. Într-o oră, eu mă-ntorc. Şi cu asta pleacă.

Răsfoiesc teancul de hîrtii. În fond, cunosc starea documentaţiei. Nu trebuie decît să văd dacă cei doi,

1. *Freie Demokratische Partei* (Partidul Liber Democrat), partidul liberal din Germania.

Blickmann şi şeful, n-au strecurat în dosar cine ştie ce capcane. Căci fără semnătura mea nu pot face nimic.

După cinci minute, Birgit îmi aduce cafeaua. În timp ce pune cu grijă ceaşca pe masă, îşi duce braţul pe după umerii mei, iar eu îi mîngîi cu mîna stîngă coapsa de jos în sus.

— Pe diseară, îmi şopteşte în ureche.

Mă adîncesc în dosar. Nu pot descoperi altceva decît un mare dezastru, de care de-altfel ştiu prea bine. Facturi umflate, stabilirea preţurilor în cartel, gheşefturi împreună cu subcontractantul, cu constructorul la roşu sau cu firma care realizează instalaţia electrică.

Cînd Kaltenbrunner intră din nou în încăpere, îi spun:

— Trebuie să mă duc pînă pe şantier. Pe urmă vin să semnez. Nu ştiu de ce spun asta. N-o să mă ajute cu nimic, nu-i decît o ultimisimă amînare.

Dă din cap înţelegător, de parcă mi-ar putea citi gîndurile.

— Cum crezi, zice. O spune voit politicos, dar îi simt nervozitatea.

Pe şantier stăpîneşte haosul, pe care-l ştiu pe săturate. De la plecarea mea, croaţii abia dac-au muncit ceva, cît de cît. Bine că-n absenţa mea n-au făcut nimic greşit şi nu trebuie să smulg cine ştie ce uşi montate aiurea.

Într-o lună trebuie să predăm locuinţele, şi eu nu văd cum ar putea să aibă loc evenimentul acesta. Dînd îngrijorat din cap, umblu prin ansamblul locativ. În ultima casă a scărilor dau de Blickmann, arhitectul.

Este implicat în proiect, el şi cu bossul l-au pus împreună la cale. Erau de părere că astfel ar putea deturna mai mulţi bani de la municipalitate. Poate că totul nu era altceva decît o fantezie de-a lor. Cînd te uitai cum funcţiona şandramaua, puteai să crezi că doar fantezia pură a putut să-i mîne pe oamenii aceştia.

O caricatură de firmă a unui întreprinzător din clasa de mijloc, dar din păcate deloc o raritate-n anii aceştia.

Lucrez aici de cinci ani. După ce-am devenit victima raţionalizării la Holzmann, am căutat ceva ce poţi cuprinde dintr-o privire, cum ar veni. Birgit mi-a intermediat atunci jobul. A vorbit cu bossul ei, eu am venit de i-am cîntat la interviu, iar el m-a luat. De atunci încoace lupt împotriva fanteziilor sale. Împotriva proastei pregătiri a lucrărilor, împotriva superficialităţii rutinate.

Birgit era de la bun început angajata firmei. Privea metodele de lucru ale acesteia cît se poate de detaşat. Cu şeful era în relaţii realmente destinse. El îi spunea afectuos „anticamera mea". Cei doi se tutuiau. Probabil că Birgit s-a gîndit mai mult la propria-i persoană cînd mi-a mijlocit jobul. Voia să mă aibă-n preajma ei.

Blickmann şi bossul foloseau pentru obiectivele de construit cu predilecţie materiale mai ieftine decît apăreau în documente. În plus, luau doar muncitori detaşaţi. Nici unul dintre croaţi nu era angajatul nostru. Noi îi plăteam, dar nu ştiam cît din bani ajungea propriu-zis la ei. Şi nici nu avea de ce să ne preocupe asta. Mai ales că nici ei nu vorbeau despre asta. Erau angajaţii unei firme subcontractante, naiba ştie cui mai aparţinea şi asta, cred că unui yugo. Iar dacă ceea ce scria-n scripte corespundea într-adevăr realităţii sau izvora mai degrabă din aburii albaştri ai Mării Adriatice, asta mi-a rămas în mare măsură o enigmă.

Eu în schimb eram şeful lucrărilor de construcţie şi responsabil pentru mai toate cele. Ceea ce mă scotea însă complet din ţîţîni era faptul că-mi aduceam aminte din nou şi din nou de metodele de lucru de pe şantierele româneşti. În ochii mei, situaţia din firmă se asemuia pe zi ce trece tot mai mult cu dezastrul din construcţiile româneşti. La ce bun ai mai emigrat, mă gîndeam, dacă

aici trebuie să retrăieşti toate relele acelea? Ăsta era fixul meu.

Am vorbit cu Birgit despre asta, iar ea mi-a spus: „Lasă trecutul, nu te mai uita prin ochelarii româneşti. Aici sîntem în Germania". – „Asta mai e Germania?" am replicat eu. M-a privit scurt şi plină de milă.

I-am povestit lui Willi de chestie. Şi el a considerat că am un fix. „Ai rămas prea mult în România", mi-a zis. „Ar fi trebuit să pleci mai repede."

Asta o spune Willi. Cînd te gîndeşti că el s-a retras din construcţii. A intrat în domeniul administrării de case. Nu-i ceva mai de soi, doar mai liniştit. Willi s-a relaxat. Era şi asta o poziţie răspîndită printre *Aussiedler*-i: hai să luăm ce-i mai bun de la Germania!

Îi reproşez lui Blickmann situaţia.

— Aşa nu merge, îi spun.

— Am avut o problemă cu furnizarea, zice.

— Păi, cînd avem probleme cu furnizarea, cînd cu creditul, spun. Croaţii ar fi putut măcar să şlefuiască faţadele.

— Nu-mi da mie lecţii, zice Blickmann.

— Nu-ţi dau lecţii, mă-ntreb doar ce-ai făcut cît timp am lipsit.

— Ce fac eu nu-i treaba ta, eu sînt arhitectul.

— Şi eu sînt şeful de şantier, iar tu mi-ai ţinut locul, aşa că te-ntreb ce-ai făcut cît timp am lipsit.

— Dac-ai fi rămas aici, toate s-ar fi derulat mai bine. Precis ai fi primit susţinătoarele de balustradă mai repede, pentru că te ştiu.

— Îmi permit să-ţi aduc aminte că mi-a murit tatăl.

— Scuze. Înc-o dată, condoleanţele mele, dar înmormîntarea a ţinut zece zile. Poate că la voi, în Balcani, aşa-i obiceiul.

— Nu mă jigni. Banatul nu se află-n Balcani.

— Nu, se află-n România. Şi unde se află România? În Balcani.

Nu, n-are sens să mă cert cu Blickmann. Îl las în plata Domnului şi mă-ntorc la firmă.

În fond, firma-i falită. Dacă semnez şi vin banii de la municipalitate, dacă ălora nu cumva li se blochează între timp bugetul, falimentul mai poate fi amînat un pic. Pentru o jumătate de an, poate. Bossul îi ştie pe funcţionarii de resort încă din copilărie. Va şti el să accelereze lucrurile. Şi poate pe urmă se-ntîmplă marea minune, despre care cîntă Zarah Leander[1], şi ni se umplu şi nouă în sfîrşit registrele de comenzi. Tot mai multe firme mijlocii trăiesc în anii aceştia din simularea unor fapte şi cu speranţa în nişte minuni, iar comportamentul patronilor este de mult cel al unor escroci.

O să semnez. Ce altceva pot să fac? Altfel sînt groparul acestei firme. Care-i munca de-o viaţă a lui Kaltenbrunner. Parchez maşina în curte. Străbat în grabă anticamera, o salut în treacăt pe Birgit, întreb: „E aici?“, dă din cap că da, şi mă şi aflu-n biroul bossului.

— Ei, cum e, totu-n ordine? Merge de colo-colo. Dacă n-ar merge de colo-colo, s-ar putea spune că-i liniştit, de-a dreptul relaxat.

— Şi încă cum, zic, nimic nu merge, de zece zile nu s-a mişcat nimic.

— Ştii doar, furnizorii.

— Da, furnizorii ăştia ieftini, îndeosebi ăia foarte ieftini.

---

1. Zarah Leander (1907-1981), actriţă şi cîntăreaţă suedeză, devenită vedetă în perioada interbelică, mai întîi în Austria, apoi şi-n Germania nazistă, studiourile germane Ufa încercînd să facă din ea o concurentă a Marlenei Dietrich şi a Gretei Garbo. După al doilea război mondial a fost mai întîi interzisă, dar după 1948 şi-a continuat cariera.

— Ce vrei să spui cu asta?

Dau din mînă a lehamite, ajunge o ceartă pe zi.

— Dă-mi dosarul, zic.

Semnez stînd în picioare. Mă uit în ochii unui boss fericit.

— Pe chestia asta tre' să bem ceva, zice.

— Nu, mersi, zic.

Dă din umeri:

— Poate că mîine ești mai bine dispus. Am aici o marcă scoțiană superspecială. O raritate.

Eu însă-s gata ieșit, am și trecut pe lîngă Birgit. Poate că se pricepe mai bine la whisky decît la construcții, mă gîndesc, în timp ce pornesc motorul. Poate c-ar trebui să deschidă un magazin de spirtoase.

Las ștergătoarele să valseze. Nu i-ar strica un duș Golfului meu.

Opresc la supermarketul cel mare, fac cumpărături pentru diseară. În astfel de seri, eu gătesc. Bucate bănățene sau ceva italian. Gătesc simplu, dar Birgitei îi place. Cînd gătesc ceva din Banat, mereu îmi pune întrebări. Papricaș de pui sau tăiței cu varză. Dacă am mîncat pe vremea aceea des așa ceva și cu ce ocazii și așa mai departe.

Cu două ouă și făină se frămîntă un aluat, care apoi este-ntins subțire și tăiat în pătrățele mici, tăițeii. Varza se dă pe răzătoare, se pune sare peste, se lasă zece pînă la cincisprezece minute, apoi se stoarce. Se caramelizează zahăr în untură-ncinsă. Se adaugă varza răzuită și se fierbe înăbușit. Se adaugă tăițeii fierți și se amestecă, se condimentează cu piper măcinat și se servește fierbinte.

Birgit colecționează cărți vechi de bucate. E interesată de bucătăria țărănească, de viața tradițională. Odată chiar am făcut gogoși. A fost de Bobotează. Și am pus, ca-n copilărie, monede înăuntru. Era joacă de copil să găsești monedele. Pentru mine, copil singur la părinți,

n-a fost decît o jumătate de distracţie. Cine muşca de monedă, acela putea spera la bani mulţi. Cel puţin aşa se spunea.

Cînd mă trezesc dimineaţă, Birgit a şi plecat. O sun pe mama.

E de mult în picioare, la ea ceasul e cu o oră înainte. Ora Europei de Est.

— Ai văzut-o ieri pe Knef[1]? mă-ntreabă.

— Pe Knef?

— Da, a fost la televizor.

— Nu, răspund, n-am avut timp de televizor. Mă bucur că nu trebuie să vorbesc acum despre tata.

— Ce-i cu Knef? întreb.

— Îmi place mult de Knef, spune mama, îmi place mai mult decît Dietrich[2].

— Ce-ai cu Marlene?

— Dietrich asta, zice, a fost atît de arogantă.

— Cum aşa, arogantă?

— Păi, a cîntat pentru soldaţii americani.

— Dar pentru cine ar fi trebuit să cînte? întreb, adăugînd imediat, fără să aştept un răspuns: trebuie să plec acum!

Mă duc la firmă, pe urmă imediat pe şantier. O zi ca toate celelalte. Mereu aceleaşi drumuri, micile controverse cu bossul, tensiunile cu Blickmann şi circul cu croaţii.

— Şefule, nu fi atît de sever cu noi, îmi spun. Oameni sîntem şi noi, nu fiare.

---

1. Hildegard Knef (1925-2002), actriţă, cîntăreaţă şi scriitoare germană foarte populară.
2. Marlene Dietrich (1901-1992), actriţă devenită vedetă odată cu rolul Lolei din *Îngerul albastru* (1930) al lui Sternberg. A refuzat ofertele naziştilor de-a face-n continuare filme în Germania. A cochetat şi cu o carieră de cîntăreaţă.

Vorbăria asta mă-mbolnăveşte. De-acum, a fi om mai e şi-o scuză.

— De unde-aţi mai învăţat şi asta? întreb. De la Tito al vostru?

— Nu ne jigni, şefule, zic ei, Tito a fost comunist, noi sîntem nişte croaţi liberi.

Mai bine nu le mai răspund. Altfel nu fac decît să-i mai jignesc o dată, cel puţin în ochii lor.

M-am săturat de Sandhofen-ul ăsta, de văgăuna asta. Stradă comercială, magazin universal, buticuri de ţoale, ustensile de călătorie, toate cele pentru copil, supermarket, cafenea de îngheţată. Locul de-ntîlnire a puştanilor. Yugoul care de cîţiva ani nu mai oferă decît bucătărie croată, grecul la care nu mai merge nimeni, de cînd toţi sînt atraşi de Mallorca şi de Insulele Canare. *Dschungelbar*-ul[1]. În jur, centrul oraşului. Ceea ce a rămas din el. „Ce-au lăsat americanii în picioare", cum zice Blickmann. Dar cele mai multe clădiri au fost de fapt demolate după război. Ca să se facă loc pentru betoanele *wirtschaftswunder*-ului, minunii economice. De fiecare dată cînd stau în faţa acestor grosolănii din beton, sînt consternat. Cum poţi să construieşti aşa ceva şi s-o mai consideri şi arhitectură? Tot aşa am construit şi noi. Mă refer la noi, constructorii de atunci din România. Ne consideram moderni. Că, în principiu, aici n-a fost altfel, de asta m-am dumerit abia la Sandhofen. Noi am fost constrînşi să construim astfel, dar de ce tipii de aici n-au construit altfel? Noi, cei din Est, avem o scuză bună – comunismul. Dar Blickmann, el cu ce scuză poate să vină? Arhitectul amator din mine se resemnează. Cărţoaiele de arhitectură din biblioteca mea mi se par de-acum ca o colecţie de cărţi de bucate.

1. Barul junglei.

Ar trebui s-o şterg de aici, dar cum şi încotro? Aici cel puţin nu mai rezist mult. N-am avut eu nici înainte multă răbdare, dar de cînd cu călătoria mea am devenit şi mai lipsit de răbdare. Aşa se ajunge la confruntarea scăpată de sub control cu Blickmann, pornind de la o chestiune relativ nevinovată. Tocmai a achiziţionat din nou ceva ieftin, un material înlocuitor, şi asta fără să mă-ntrebe.

Dau de el pe şantier. Ne-ntîlnim la etajul cinci. Îi zic:

— Ce ţi-ai permis iar? Şi el:

— Stai calm. Şi eu:

— Nu-mi faci tu mie prescripţii!

Mă priveşte batjocoritor.

— Maniere din Balcani, spune fără grabă, pardon, din Banat. Face o pauză, lăsînd vorbele să-şi facă efectul.

— N-o ai nici tu pe cea mai lungă, spune brusc cu voce tare, chiar dacă tu crezi c-o ai pe cea mai lungă.

Brusc mi se pare ca şi cum ar spune că o fut pe Birgit, dar n-o spune. Dar eu totuşi asta aud şi intru peste el. Sîntem la etajul cinci, iar în spatele său fereastra încă n-a fost montată, şi mă şi văd cum îl arunc pe gaura ferestrei din clădire. Mă văd cum îl arunc pe fereastră, mă văd împingîndu-l pe tip pe fereastră, asemenea străbunicului meu – la Cincinnati, la Sandhofen.

Apoi dintr-o dată cineva e-n spatele meu, mă apucă de braţ, mi-l ţine strîns, mă opresc. Mă opresc în faţa lui Blickmann, care-i alb ca varul, iar bărbatul din spatele meu vine lîngă mine şi spune:

— Servus, *barátom*[1].

E Béla.

O oră mai tîrziu stau cu Béla şi cu Clara la *Dschungelbar*, în centrul vieţii de nopate din Sandhofen. Craterul

1. Prietene (în limba maghiară, în original).

său, cum ar veni. O privire pe lista de cocktailuri ajunge ca să te hotărăşti să iei o Finlandia.

Clara stă lîngă mine, Béla în faţa mea. Ea are mîna stîngă sub masă, îmi mîngîie scula prin pantaloni.

Béla rînjeşte:

— Ai griji?

Dau din umeri.

— Tocmai ai vrut să arunci un bărbat pe fereastră.

— A fost arhitectul.

— Care va să zică, ai vrut să-l arunci pe arhitect pe fereastră, de ce?

Mai comandăm un rînd, iar eu îi spun toată povestea. Îi descriu dezastrul din firmă şi implicarea mea în toată treaba, problema mea ca şef al lucrărilor de construcţie.

Mă ascultă cu atenţie. Bem în continuare, şi parcă şi văd cum îi creşte entuziasmul.

Béla şi Clara petrec noaptea la mine. Stăm tustrei în pat, Clara între noi doi. După o vreme, adormim.

La micul dejun, Béla îmi spune:

— Te ajutăm noi. Andy şi cu mine.

— Cum vreţi voi să mă ajutaţi?

— Sîntem interesaţi de firmă.

— Dar firma-i falită!

— Tocmai d-aia, zice şi mă loveşte rîzînd pe umăr, pentru că-şi dă seama că nu mai înţeleg absolut nimic.

— Eu plec acum la München, zice, pe Clara ţi-o las aici, o să-ţi facă ea niţel ordine-n casă. Rîde în hohote. Iar Clara se bucură vizibil.

— O să-i prezint treaba lui Andy. Cel tîrziu poimîine, venim împreună încoace, apoi poţi să ne fac cunoştinţă cu bossul tău.

E deja la uşă.

— Şi-mpacă-te cu rivalul tău, frate, mai spune.

— Cu cine?

— Cu supravieţuitorul de ieri, omule.

Şi cu asta dus îi. De n-ar fi Clara aici, totul mi s-ar fi părut o vedenie.

Cînd ajung la firmă, toţi se uită straniu la mine, ca apoi să privească pe lîngă mine. Pînă şi Birgit evită să mă privească-n ochi. Parc-aş fi un ucigaş. Dar sînt bine dispus. În mod ciudat, eu sînt bine dispus.

Mă duc direct la Kaltenbrunner.

— Zillich, mă ia acesta, ce naiba-i cu tine?

— Am fost niţel nervos ieri.

— Nervos? Blickmann încă-i în stare de şoc!

— Of, o să-i cer scuze.

— Să-i ceri scuze? Crezi tu că aşa de simplu se rezolvă lucrurile?

— Are şi Blickmann partea sa de vină.

— O fi avînd, croaţii spun că te-a jignit, dar croaţii sînt oricum mereu de partea ta.

Ciulesc urechile. E pentru prima dată că aud aşa ceva, auzi, croaţii-mi ţin partea.

Kaltenbunner confirmă dînd din cap. Se aşază cu un suspin adînc în fotoliul său de şef.

— Cum dracu' s-o scoatem noi la capăt cu firma asta?

— Am o soluţie, mă aud deodată spunînd. Am nişte tipi interesaţi de firmă.

— Ce, cumpărători? Kaltenbrunner e neliniştit. Doar el nu vrea să vîndă. El vrea să-şi păstreze jucăria.

— Sponsori, zic.

— Cum adică, sponsori?

— Oameni care bagă bani, zic.

Din clipa asta-i numai ochi şi urechi.

— Nişte unguri, spun. Nu sînt din domeniu, vor doar să investească, vor să-şi creeze un punct de sprijin în sudul Germaniei.

— Explică-mi asta, mă roagă Kaltenbrunner. Îi spun că oamenii au bani, bani cîştigaţi în Ungaria, iar banii

aceştia vor să-i pună la produs într-un loc sigur. La Sandhofen.

Peste faţa lui Kaltenbrunner trece un rînjet scurt, apoi îşi recapătă stăpînirea.

— Vin poimîine, mai adaug.

— Okay, zice, vorbesc şi cu Blickmann, ulterior îi prezinţi scuzele tale. De-acum e-n joc firma.

Da, e-n joc firma. Andy şi Béla au venit şi au adus-o şi pe Sina. Se ajunge repede la o învoială. Bossul rămîne boss, Blickmann îşi păstrează părţile, iar eu conducerea lucrărilor. În plus, eu sînt ales omul de-ncredere al investitorilor maghiari. Au şi venit cu o comandă. O comandă la margine de München.

Ansamblul locativ din Sandhofen urmează să fie terminat cît mai repede. La nevoie, Andy şi Béla ne vor ajuta cu mînă de lucru, oameni de nădejde din Ungaria, nici o problemă.

Apoi mă voi duce la München ca să preiau conducerea lucrărilor de-acolo. Bossul şi Blickmann în schimb se vor ocupa de comenzile de la şes, din Sandhofen şi împrejurimi. Chiar mîine, ungurii vor iniţia o soldare a conturilor. Cînd părăsesc firma, sînt coproprietari acoperiţi ai acesteia. Pentru banii lor, se pot folosi de numele firmei.

Seara are loc un chef monstru în locuinţa mea. Mai bine nu intru-n amănunte. Sînt prezenţi şi Kaltenbrunner, şi Blickmann. Blickmann se uită-n jur ca şi cum ne-ar descoperi în toate colţurile pe mine şi pe Birgit, în toate poziţiile în care ne-am pus-o. Apoi se ocupă Sina de el şi omu-i împăcat. E-o noapte a naibii de lungă. Kaltenbrunner se face criţă. Îmi mulţumeşte lălăind pentru salvarea firmei.

Dimineaţa, Béla, Andy şi Sina părăsesc oraşul. Clara rămîne la mine. Rămîne o săptămînă, apoi vine Andy

după ea, o duce la München, iar după cîteva zile se-ntoarce. În următoarele luni, Clara face naveta între München și Sandhofen. „E a ta“, îmi spune Andy într-o zi, ca și cum ar face cadou cuiva un cal sau un cîine. „Bine, bine“, adaugă, după ce-mi observă privirea.

De-acum, nu mă mai întîlnesc așa de des cu Birgit. Doar cînd Clara nu-i aici. Relațiile dintre noi doi s-au mai răcit. Nu din cauza Clarei, ci din cauza atacului meu asupra lui Blickmann. Ceva din toată chestiunea asta a trezit-o la realitate pe Birgit. Este evident că nu vrea să-l piardă pe Blickmann. Probabil că acum Blickmann este numărul unu, iar eu sînt numărul doi.

— Ai mai nou o femeie? mă-ntreabă Birgit într-o zi și-și privește cu mare atenție creionul din mînă.

— Cum așa?

— Oamenii spun că stă o femeie tînără cu tine.

— A, da, zic, e nepoata mea maghiară.

— Tu-ți bați joc de mine? Birgit este vizibil supărată. Alege, zice, ori ea, ori eu.

— Cum vrei, spun, în Balcani iei partea familiei.

Părăsesc rîzînd anticamera. Mă simt ușor. Aproape-naripat. Ca și cum tocmai aș fi scăpat de-o povară.

De data asta, Birgit este cea care pierde turnirul, mă gîndesc și plec la șantier. Acum, lucrările avansează bine. De cînd Andy și Béla s-au așezat la o bere cu croații, treaba merge ca niciodată. Precis nu-i pe motiv de solidaritate est-europeană. Nici nu vreau să știu de ce. E mai bine, mă gîndesc, dacă nu știu amănuntele.

Vorbesc în mod regulat cu Melanie la telefon. Într-un weekend, mă duc la Ulm. Mi-l prezintă pe prietenul ei. E ceh, dar trăiește încă din copilărie în Germania. Părinții au semnat Charta 77 și-au fost repede expulzați. Cei mai mulți oameni pe care-i întîlnește n-au auzit în viața lor de chestiunea asta. Dar eu vin din România și am în spate cîțiva ani buni de *Europa Liberă*, Europa

undelor scurte oferind pe atunci raţii de supravieţuire. Am înghiţit fiecare ştire ca pe o firimitură de pîine. „Charta a fost şi pentru noi o speranţă", zic. „I-am admirat pe semnatari. Pe cînd la noi nu s-a mişcat nimic."

Numele său e Jan. Melanie şi cu Jan s-au cunoscut la Universitate, la München. Pe jumătate locuieşte la el, pe jumătate la Ulm.

Treaba cu Melanie rămîne înăuntrul relaţiilor sociale convenţionale. Amîndoi ne prefacem ca că n-ar exista decît prezentul, dar de fapt ne referim la trecut. Ea vrea să poată spune că are un tată, tatăl meu face aia şi aia, iar eu vreau să pot spune că am o fiică, fiica mea face aia şi aia. Amîndoi urmărim un scop anume. În scopul acesta avem nevoie unul de celălalt. Nici mai mult, nici mai puţin. Aşa se pare.

Ne dăm întîlnire la München. Melanie renunţă la locuinţa ei din Ulm şi se mută la München. Se mută la Jan.

Trei luni mai tîrziu, lucrările de la Sandhofen sînt încheiate, iar eu plec de asemenea la München. Andy şi Béla mi-au făcut rost de-o locuinţă, în Schwabing--West[1]. Clara se mută împreună cu mine. Ea-şi vede de jobul ei. Escort. *Sindbat Escort*. Probabil că Andy şi Béla au ales numele ăsta. Sună neobişnuit. Unii clienţi mai zic şi *Sündbad*[2]. Sina este cea care conduce afacerea.

Clara lucrează via mobil. Are un şofer, mai tot timpul e-n oraş. La telefon se recomandă acum drept Lara. Clienţilor le vorbeşte cînd de Lara Croft, cînd de Dr. Jivago, în funcţie de vîrsta lor. Chestia cu Dr. Jivago trebuie s-o

---

1. Cartier münchenez. Asemenea cartierului Schwabing (un fel de Quartier Latin), şi Schwabing-West a atras de-a lungul timpului mulţi artişti (Rainer Maria Rilke, Rainer Werner Fassbinder).
2. Baia păcatelor.

fi învățat cineva. Trebuie să fi fost vreun client de-al ei. Am întrebat-o. Din curiozitate. Mi-a răspuns cu jumătate de gură. Nu-i place s-o întreb de clienții ei. Nici n-o întreb în rest, dar această chestiune m-a interesat pur și simplu. Din remarcile ei am dedus că trebuie să fi fost vorba de-un fost disident maghiar, care i-a ieșit la un moment dat în cale. Unul dintre palavragiii ăia cărora nu li se scoală și-n schimb le povestesc damelor viața lor anterioară plină de suspans, care povestire e de fapt chiar viața lor. Viața lor de după căderea comunismului conține puține lucruri demne de povestit, așa că le place să se oprească la preludiu.

Preiau proiectul de construcție de la München. Bag viteză. În curînd, Andy și Béla lasă deciziile pe seama mea. Chestie de-ncredere. Ei își văd de celelalte afaceri ale lor. Pe mine se pot baza. Și chiar ăsta-i și scopul parteneriatului.

Clara și cu mine, noi doi ne-mpăcăm bine. Sîntem o pereche bine reglată. Nu ne-ncurcăm unul pe celălalt. Sîntem atît de diferiți, încît nimic între noi nu mai apare drept incompatibil. Sîntem un caz norocos, cvadratura cercului.

Vin de pe șantier, cînd ea tocmai iese din casă. Poartă un *dirndl*[1] nobil, cum numai la München îți poți imagina.

Izbucnesc într-un rîs gălăgios.

— Zilli, tu știi cît a costat chestia asta? Clara se uită-n jur, nu cumva să ne asculte cineva.

— Totuși!

Arăt spre rochie:

— Cum e posibil așa ceva?

— Sînt invitată, zice, de-un american. Se urcă-n mașină, îmi trimite o bezea.

---

1. Rochie inspirată din portul tradițional, specifică Bavariei și Austriei.

E ca-ntr-un joc pe roluri. Interpretăm rolurile noastre în diferite situaţii, iar societatea chiar ne dă crezare. Asta are ceva de-a face cu normalitatea, şi mai ales la München lumea ştie să aprecieze normalitatea. Normalitatea de *dirndl*.

Noii mei patroni, Andy şi Béla, urmăresc asta cu bunăvoinţă. Cîtă vreme relaţia mea cu Clara ţine, mă au sub control. Pentru ei, eu sînt balamaua spre legalitate. Eu legitimez întreprinderea economică a celor doi.

Uneori mă şi-ntreb: de ce te-ai băgat în treaba asta? Din pricina Clarei? Era Clara momeala la care nu rezistă nici un bărbat care acuşi face cincizeci de ani? Poate că da, poate că totuşi nu. Prin Clara multe sînt posibile, de exemplu o relaţie fără constrîngeri, dar în ce anume constă relaţia noastră cu adevărat? Nu cumva o simulăm, nu cumva păstrăm aparenţele? Dar de ce-o facem? Nu toate se pot explica, îmi spun.

Probabil că a fost vorba mai degrabă de răzbunarea mea faţă de Kaltenbrunner şi Blickmann. Răzbunarea mea pentru căsătoria Birgitei. Poate că nu puteam să-i iert lui Blickmann profesia de arhitect, de vreme ce tare mi-ar mai fi plăcut să devin eu însumi unul. Ocazii ratate, viaţă netrăită. *Aussiedler*-ul are-ntotdeauna o viaţă netrăită-n spate, viaţă-n Est, lipsită de libertate. E tîrziu pentru el, prea tîrziu. *Aussiedler*-ul trebuie să-şi poată pune cele netrăite pe seama comunismului. Pentru prezentul în care a ajuns prea tîrziu încît el însuşi să mai aibă un viitor, trebuie să-l despăgubească copiii. Nu-i frumos faptul că Melanie devine arhitect peisagist? Cu toate că-n ţara asta în curînd n-o să mai existe nimic de făcut pentru arhitecţii peisagişti?

Orişicît. Zarurile au fost aruncate.

Cînd ajung acasă, o găsesc pe Clara pe hol.

— *Szia*, zice, mă duc în oraş.

— Pot să vin şi eu?

— Zilli, *kérem*[1].

Îmi aruncă o privire dintr-o parte, în timp ce-şi strecoară picioarele într-un model scump de pantofi Clockwork-Orange. Ăsta-i criteriul ei principal: să fie scump. Totul trebuie să fie scump. Numai aşa lucrurile obţin, în ochii ei, greutatea necesară. Numai aşa prostituţia se merită.

Clarei nu-i place cînd o însoţesc la *shopping*. Nu fac decît s-o deranjez. Sînt singurele momente în care am observat la ea nelinişte, ba chiar febrilitate. Mi se părea chiar că văd oareşice lăcomie-n ochii ei. Nu vrea să mă aibă-n preajmă la cumpărături de ţoale. Este ca şi cum în prezenţa mea i-ar fi ruşine.

— Nu stau mult, zice, de-acum din uşă.

Tot mai des, totul mi se pare ca o chestie de pe scenă. Sînt în chiar mijlocul unei mari intrigi, iar noi, cei care participăm, imităm viaţa burgheză. Cu toţii laolaltă şi în felul său fiecare în parte am depăşit atît de multe limite, încît nu mai contează încă un joc. Clara, eu, Béla, Andy, Sina.

Un lucru însă-i limpede: noi sîntem cei buni, iar ce se va-ntîmpla cu ceilalţi e totuna. E-o imagine a lumii ca din filme. Sîntem o echipă. Ştim să ne descurcăm.

Umblu prin locuinţa cufundată-n linişte. Clara nu-i aici. Văd lumina pîlpîind pe robotul telefonic. Mă duc în camera mea. Îmi număr fără nici un sens costumele. Mă duc la bucătărie, degetele-mi alunecă peste pahare. Paharele de apă, paharele de vin roşu, de vin alb, de şampanie. Clara nu-i aici. Deschid uşa de la frigider, o închid la loc. Dau drumul la apa caldă în chiuvetă, dar nu-i nimic de spălat. Ascult zgomotul apei. Închid robinetul, mă aşez la masa din bucătărie. Privirea-mi cade

1. Te rog (în limba maghiară, în original).

pe tabloul de pe perete. E-un tablou cu pusta. Clara l-a pus acolo. L-a adus dintr-un magazin de vechituri.

Pe Melanie o văd în mod regulat. La-nceput, m-am întîlnit cu ea-n oraş, apoi am vizitat-o acasă. Am mîncat împreună. Melanie, Jan şi eu.

În cele din urmă, i-am invitat la mine. Înainte de asta, le-am spus:

— Mai e cineva acasă la mine.

— Bineînţeles că mai e cineva, spune Melanie. Cum se numeşte?

— Clara, am răspuns.

— Din Sandhofen? a-ntrebat Melanie.

— Nu, e unguroaică. De vîrsta ta, am mai adăugat. O privesc.

— Ia te uită, tăticu', zise, căutîndu-l cu coada ochiului pe Jan. Părea amuzată.

— E timpul s-o cunoaştem şi noi pe fata asta.

Vorbesc cu Clara.

— Logo, zice. Adu-o în sfîrşit şi tu pe fiică-ta aici. Familia-i familie. O sun pe Melanie, convenim o seară de sîmbătă. În weekend, Clara nu lucrează decît în caz excepţional. Gătim împreună, Clara şi cu mine. Ungureşte. Cînd Clara-i liberă, adesea gătim ceva împreună. Ea m-a învăţat cîte ceva din bucătăria pustei. Gătitul este important, atunci cînd trăieşti împreună cu cineva. Mai important decît sexul. Gătitul durează mai mult. Ajută împotriva plictiselii şi simulează comunitatea. Nu pot decît să-l recomand cu cea mare căldură. Fleică de Bihar. Fleică de porc. Carne tocată de porc. Cepe. Morcovi. Rădăcină de pătrunjel. Frunze de pătrunjel. Ou. Sare. Piper măcinat. Măghiran. Vin roşu. Tai cu un cuţit ascuţit cu grijă o pungă pentru umplut bucata de fleică. Clara mărunţeşte cepele şi pătrunjelul. Eu rad morcovii şi rădăcina de pătrunjel. Clara umple bucata de fleică pregătită cu amestecul rezultat din carne tocată, ceapă,

legume, sare, piper, măghiran și ou crud. Închide gaura cu o scobitoare și pune carnea într-un vas de lut uns cu ulei. Torn vin peste și acopăr totul grijuliu cu folie de aluminiu. În timp ce mîncarea se coace-năbușit în cuptor pînă ce se pătrunde bine, bem vin și punem masa, stăm pe canapea, ascultăm muzică. Jazz. Pe urmă scoatem carnea, o tăiem felii, turnăm sos peste ea, o așezăm pe masă și servim piure de cartofi pe post de garnitură.

Clara poartă o rochie de la Clara Kito ce pare simplă și-i ajunge pînă la genunchi, dar care, pe de altă parte, pare totuși scumpă. Asta pot s-o citesc din privirea Melaniei. Eu preiau băuturile, și abia cînd umplu paharele îmi dau seama, de la cum îmi tremură mîinile, ce nervos sînt.

Dar totul decurge bine, cele două femei se-nțeleg, de asta-mi dau repede seama. Nu trece multă vreme și le las să stea de vorbă între ele, iar eu schimb cîteva cuvinte cu Jan. Îl întreb dacă nu vrea să jobuiască un pic, să facă un ban, pentru studii. C-aș avea ceva pentru el, pe șantier.

Clara servește mîncarea. Eu o ajut. Dintr-o dată, ea-i gazda unguroaică așa cum o știu din Banat. Văd cum Melanie o urmărește pe Clara. Probabil că se gîndește la același lucru.

Mîncăm timp îndelungat.

Pe urmă ne așezăm în colțul cu canapeaua și fotoliile. Femeile stau acum una lîngă cealaltă. Stau din nou de vorbă cu Jan. Clara și Melanie se ridică brusc. Merg în camera Clarei. Clara vrea să-i arate țoalele ei. Ceva de la Patricia Pepe și Nico Nico.

Din seara aceea, cele două sînt prietene. Pot fi mulțumit de cum au ieșit lucrurile. Jan mă ajută pe șantier. Am nevoie de el din cînd în cînd, să fie ochiul și urechea mea. Ca nu cumva să se rasolească ceva în spatele meu. Și așa am totul sub control.

Încă-i seara devreme, cînd ajung acasă. Locuința-i inundată de lumină. Strident luminată. Și cufundată într-o liniște ciudată.

— Clara? Vocea mea e slabă, prea slabă.

Trec încet prin hol. Mă uit în camera de zi, apoi într-a mea.

— Clara? Trec mai departe, ușa spre camera ei e deschisă.

Clara stă pe canapea, aplecată-n față, cu capul spre măsuța dinaintea ei. Aud cum își trage zgomotos nasul, anihilînd linia albă.

— Clara?

Se uită la mine, cel care stau în ușă.

Pe fața ei, nici o mișcare.

— Tu cine ești? mă-ntreabă.

Mă-ndrept spre ea.

Ea mă urmărește.

Mă așez lîngă ea.

Își lasă capul pe umărul meu, îl aruncă din nou în sus.

Ochii ei sînt adînci și frumoși.

— Tu cine ești?

Se ridică. Poartă o rochie subțire, foarte scurtă, nu prea mai știi dacă-i rochie sau e de-acum lenjerie de corp.

Face trei pași pînă-n mijlocul camerei, apoi se-nvîrte o dată în jurul propriei axe. Se-ntoarce, se așază călare în poala mea. Și mă privește din nou cu ochii ei adînci.

— Bună seara, spune. Domnul ce dorește?

Într-o zi, cînd stau cu Béla și-i relatez despre starea lucrurilor de pe șantier, acesta spune brusc:

— Ar mai fi o altă chestie.

Stăm într-un bar, aproape de Marienplatz. Béla iubește localurile astea impersonale din centrul orașului. Crede că nu bat la ochi.

Privirea sa e scrutătoare.

— Da?

Își drege glasul într-un mod care nu lasă să se întrevadă dacă jena-i adevărată sau doar jucată. Creează suspans.

— Am dori s-o iei de soție pe Clara.

Mă uit la el. Expresia de pe fața mea trebuie să pară cumva comică.

Izbucnește în rîs. Mă bate pe umeri.

— Fii bărbat, zice. Mă privește în ochi.

— E pentru șederea ei aici și alte chestii, ca să fie-n siguranță la München. Pentru cazul în care mie sau lui Andy ni se-ntîmplă ceva. E-o copilă bună, mai adaugă.

Béla, care-n alte cele nu are scrupule, are o inexplicabilă slăbiciune pentru Clara. Ce anume-i leagă pe cei doi, asta nu știu. Trebuie să aibă legătură cu trecutul lor.

— Mă căsătoresc cu ea, spun.

— Frate, zice Béla, știam că ne putem baza pe tine. Trebuie să sărbătorim asta.

Bucuros foc, strigă după chelner.

Melanie și Clara se duc de-acum adesea împreună la cumpărături.

Pe Leopoldstraße și-n orașul vechi. La Cerruti și la Neutronic. Dintr-o dată, Melanie e total altfel îmbrăcată. Cele două femei vin împreună în locuința noastră, dispar în camera Clarei. Încearcă rochii, ascultă CD-uri. Sună mobilul Clarei, mobilul de serviciu. Îl recunosc după cum sună. Clara răspunde. După o vreme, vin amîndouă-n camera de zi, își iau rămas bun de la mine cu un pupic și pleacă-mpreună.

A sunat mobilul, mă gîndesc. Au plecat împreună. Mă duc în camera mea de lucru, mă apuc din nou de dosarul meu. Bat în tastatura calculatorului, mai tare decît e necesar. Îmi propun să-i dau Melaniei mai mulți bani.

Nunta are loc într-un cerc restrîns. Béla, Andy, Sina. Melanie şi Jan. „Vrei să vină şi Kaltenbrunner şi Blickmann?“, mă-ntrebase Béla, şi i-am spus că nu. „Dacă-l văd pe ăla, iar îl arunc pe fereastră.“ Iar Béla a rîs. În fond, îi plăcea reacţia mea. La limită, el era criminalul, dar eu arătam ca potenţialul criminal. El era profesionistul, eu amatorul. E bine să participe şi-un amator. Ca profesionist, îţi place să ai în preajmă şi-un amator. Asta ajută egoul.

Andy vine cu Sina. Sina e mereu în remorca lui Andy. Ţine de Andy. Cumva. Aşa cum cu toţii ţinem unii de alţii. Fără să ştim multe despre ceilalţi. Ne uneşte prezentul. Ce-a fost înainte e tabu. Béla aduce cu el o fată nouă, una pe care n-am văzut-o încă. Pare să fie nouă şi pentru Clara. Deduc asta din privirea ei. Privirea Clarei e neliniştită.

La Starea Civilă trebuie să aşteptăm.

— Germania nu mai e nici ea ce-a fost odată, mormăie Andy, umblînd nerăbdător de colo-colo.

— În schimb, acum sîntem noi aici, zice Béla şi rîde.

Cînd intrăm în cele din urmă în sala de cununii, răsună melodia din *Jivago.*

Clara şi cu mine ne aşezăm în faţă. O ofiţeriţă politicoasă a Stării Civile rosteşte-n cuvinte sobre cîteva fraze despre viitorul nostru. Încerc s-o urmăresc, dar nu reuşesc. Nu aud decît bucăţi de cuvinte, jumătăţi de fraze. Percep totul doar la nivel de acţiune.

Rostim *da*-ul. Schimbăm inelele. Ne sărutăm. Clara are ochii umezi. Semnăm procesul-verbal de cununie.

Clara poartă o rochie uşoară ca un fulg, o poşetă minusculă şi pantofi de la Marni. Pe mine m-a băgat într-un costum de culoare-nchisă de la Fendi.

Andy şi Béla arată ca nişte maimuţe-n frac, unu-n alb, celălalt în negru. Semnează şi ei, ca martori de cununie.

După ceremonia de la Starea Civilă, ieşim cu două maşini din München. În BMW-urile lui Andy şi Béla. Maşina-n care sîntem noi e condusă de Béla. N-ar lăsa el să-i ia cineva plăcerea asta. El a dorit să fie şoferul mirilor. Mergem cu acelaşi automobil ca şi guvernul, spune Béla. Mergem ceva timp. Andy şi Béla au pregătit pentru Clara şi pentru mine o surpriză. E-un restaurant cu stele[1] lîngă un lac, la care ne invită să serbăm evenimentul zilei.

Pe măsura acestuia, masa se derulează ceremonios. Andy se ridică, bate cu cuţitul în paharul său.

— O să-mi încep cuvîntarea prin a vă anunţa că n-o să ţin nici o cuvîntare. Doar atît: azi e o zi mare. Clara şi Werner s-au căsătorit. Lui Béla şi mie nu ne-a fost tocmai uşor, dar sîntem siguri că Werner ne merită încrederea. Şi cu asta ajung la cadou, care de fapt nu e un cadou, e mai degrabă ceva ce Clara merită din plin. Întrucît, pe viitor, Sina îl va sprijini pe Andy în cadrul firmei video SVV, din clipa aceasta conducerea firmei noastre *Escort Service Sindbad* îi aparţine Clarei. În plus, trecem pe numele ei o treime din firmă. Iată, în plicul acesta se află contractul.

Toţi aplaudă. Pentru o clipă, îi văd pe Béla şi pe Andy în faţa ochilor, cum au stat ei în anii optzeci în faţa cinematografului Szindbád. La Budapesta, pe centura Szent István. Bărbaţi tineri, nişte şmecheri. Valutişti, traficanţi de fete.

Andy se-ndreaptă spre Clara înconjurînd masa, îi înmînează plicul, o-mbrăţişează, apoi îmi dă mie mîna şi mă-mbrăţişează şi pe mine. În spatele său aşteaptă şi

---

1. *Sternerestaurant* – restaurant scump din categoria superioară, dintr-un circuit de restaurante care-şi primesc stelele în funcţie de calitatea bucătăriei etc.

Béla. O sărută pe Clara, o îmbrăţişează îndelung, are lacrimi în ochi. Mă bate pe umeri. Dintr-o dată o văd pe Clara ca puştoaică stînd cu Béla în faţa cinematografului Szindbád. Mama ei e moartă. Prea multă dragoste, prea mult alcool. S-a aruncat în Dunăre. Clara stă cu Béla în faţa cinematografului.

— Toate cele bune, amice, spune.

La masă, toţi se poartă cu maniere desăvîrşite, dar de evidenţiat se evidenţiază mai ales Andy şi Béla. Savurează joaca de-a viaţă burgheză. Nu se dau de gol nici prin cel mai mic gest. Unde-or mai fi învăţat şi asta? Mă minunez.

După masă, facem o plimbare prin împrejurimi. Drum de pădure şi privelişte spre lac. Întîi toţi grupaţi, apoi ne pierdem încet-încet unii de ceilalţi şi deodată mă trezesc singur cu Melanie.

Mergem o vreme tăcuţi unul alături de celălalt.

— Ştii că Monika a murit, spune pe nepregătite.

Mă opresc, mă uit la ea.

— Nu, nu ştiu asta.

Mai facem cîţiva paşi.

— De ce-mi spui asta acum?

Dă din umeri.

— Am crezut că ştii şi nu vrei să vorbeşti despre lucrul acesta.

— Cînd a murit?

— Sînt trei ani de-acum.

— N-am ştiut nimic.

— Nu mai trăia la Ulm. Cunoscuse un bărbat. A plecat cu el la Stuttgart. Pe vremea aceea abia dacă ne-am mai văzut, doar am vorbit adesea la telefon. Nu exista nici un motiv să nu ne vedem, aşa cum nu exista nici un motiv să ne vedem. Uneori aşa stau lucrurile. Şi apoi a murit.

Vocea Melaniei se frînge pentru o clipă, ne-mbrățișăm. Apoi, dintr-o dată sînt și ceilalți în preajmă. Mergem înapoi la restaurant, e vremea pentru cafea.

Pe urmă ne-ntoarcem la München. Una din mașini o conduc eu, cealaltă e condusă de Andy. Îi lăsăm pe Melanie și pe Jan în fața casei lor, mergem mai departe acasă la noi. Urcă și ceilalți în locuință. Andy, Sina, Béla și Eva, tipa cea nouă. Ne așezăm în camera de zi, Clara pornește stația stereo. Totul mirosea de-acum al naibii a chef. Aduc băuturi și pahare. Béla aruncă cîteva pliculețe cu cocaină pe masă. Bem vin și ne pudrăm nările. Béla spune bancuri, dar nimeni nu i le ascultă pînă la capăt. De fiecare dată cînd e pe punctul de-a spune poanta, cineva se bagă-n vorbă. Cînd Andy, cînd una dintre femei. Béla nu poate să-și termine bancul, și toți rîd. De parcă asta ar fi adevărata glumă.

Dansăm pe rînd unii cu alții. Și femeile dansează împreună. Clara a pus un CD cu muzică maghiară de dans din anii cincizeci. Toți dansează ca niște cunoscători, în afară de mine. E ca la serbarea de-nchidere a cursului de dans. Mă străduiesc, dar sînt un diletant. La fel ca odinioară, la cincisprezece ani, cînd m-am dus vara la cursul de dans din sat. Trebuia să învățăm „dansuri standard", profesorul de dans a venit special pentru asta de la Timișoara.

— Werner trebuie să mai exerseze, strigă Béla. Clara e-o bună profesoară de dans. Nici nu bănuiești cîte poate să-ți ofere femeia asta, mai adaugă dînd ochii peste cap.

Clara mă ia de mînă și mă trage afară din camera de zi. Fugim în dormitor. Mă așez pe pat, ea mi se suie-n poală. Ochii ei strălucesc.

— Sînt foarte bucuroasă, îmi spune.

Cînd dau să răspund, îmi pune mîna pe gură.

— Nu spune nimic. Vocea ei e brusc severă.

Ne dezbrăcăm.

Ea-i deasupra mea. Fața-i este foarte aproape. Atît de aproape, încît nu mai vorbim decît în șoapte.

— Dă-ți drumul, îmi zice.

Nu știu cît timp a trecut, pînă ce ne-ntoarcem în camera de zi. Acolo, situația-i scăpată de sub control pe măsura consumației. Toți sînt goi și stau întinși pe podea, mai mult sau mai puțin îmbîrligați.

— Trăiască mirii, strigă Andy cînd ne observă, și între picioarele sale apare capul Evei. Alături de capul ei, cel al Sinei, iar în spatele acesteia, cu un rînjet gros, Béla.

Care se ridică, face o plecăciune.

— Scuzați purtarea noastră proastă, zice, iar ceilalți se tăvălesc de rîs pe dușumea.

Stăm din nou în colțul cu canapeaua și fotoliile. Se crapă de ziuă.

Béla și Clara cîntă. *Meghalt a szeretet*. Dragostea-i moartă. *Vége a világnak*. Lumea s-a sfîrșit. Este cîntecul duminicii triste, renumitul cîntec al sinucigașului. *Szomorú vasárnap*. L-am auzit acum o săptămînă, în versiunea cîntată de Björk, *Stormy Weather*. Clara a adus CD-ul acasă.

SVV, mă gîndesc brusc. *Szomorú Vasárnap Video*.

— E grozavă fiică-ta, îl aud pe Andy spunînd, iar Béla confirmă dînd zelos din cap.

Nu spun nimic.

Béla mă apucă de braț. Mă bate pe umeri. Fața sa este aproape de a mea.

— E fiica ta, spune. Fiind fiica ta, e tabu.

Mergem să luăm micul dejun la cafeneaua de alături.

— Hai să comandăm ceva sănătos, zice Andy. Mîine trebuie să muncim din nou cu toții. Viața-i dură.

Mă gîndesc la prima mea întîlnire cu Clara, la Budapesta. La ziua din vila de pe Dealul Trandafirilor. La turnarea filmului.

— Ce s-a întîmplat cu Mona? mă aud deodată întrebînd.

Sina și Clara se privesc scurt. Andy se dedică iaurtului său.

— Mona? întreabă Béla. Rîde. Nu mai e la noi. Acum lucrează în domeniul caviarului. La noi i s-a părut prea plictisitor. Rîde din nou. Pot să-ți arăt și-un video, dacă vrei să afli amănunte.

Acum, rîde și Andy. Femeile nu rîd.

Cu Clara, toate merg ca și pînă acum. La fel cu Andy și Béla. Pe Béla-l văd în mod regulat. El se ocupă de domeniul construcțiilor. Andy organizează afacerea video.

Melanie trece de-acum mai des. Vine s-o vadă pe Clara.

Odată, mai aduc vorba de moartea mamei sale. Dar nu pare să știe nici ea prea multe. Răspunsurile ei, cel puțin, rămîn nesatisfăcătoare. O boală nedescoperită sau ținută secret, scîrbă, cine mai știe. Poate Melanie crede că nu m-ar privi defel. Că moartea mamei îi aparține. Dar de ce nu mi-a povestit nimic Willi? El știa și nu mi-a spus nimic. Imposibil ca Willi să nu fi știut nimic.

Așa trece iarna.

Cu Melanie stau de mai multe ori de vorbă despre satul nostru din Banat. Știe mult mai multe despre el decît bănuisem. Cu toate că n-a mai fost pe-acolo. Știe de la Monika, de la bunici. Apoi o aud că spune:

— Am putea să mergem în vizită, s-o vedem pe mama ta. Clara ar putea veni și ea cu noi. Ce zici, Clara?

— Cu mare plăcere, vine de-ndată replica acesteia.

— Și eu ce fac cu șantierul?

— Ei, pentru cîteva zile, Jan se poate ocupa de șantier.

— O să vorbesc cu Béla, zic.

Dar Béla mi-o ia înainte. Stăm într-una din crîşmele pentru turişti, şi el îmi zice:

— Aud că vrei la mama. Să-i prezinţi soţia, cum se şi cuvine. Dă încet din cap.

— În cazul acesta, am putea combina frumosul cu utilul. Pentru că avem un şantier în Ungaria, cu care nu sîntem tocmai lămuriţi. Ştii cum sînt oamenii. Încrederea-i bună, controlul e şi mai bun. Asta a spus-o Lenin, nu? Vrem ca specialistul să ia un pic sub lupă obiectivul. Practic se află în drum, la Székesfehérvar. Doar o verificare, cîteva zile, ca să putem dormi liniştiţi. Ai prelua asta ca sarcină?

— Desigur.

— Cel mai bine e să mergeţi de Paşte.

Care va să zică, de Paşti mergem în Banat. Melanie, Clara şi eu.

— O zi rămînem la Viena, zice Clara. Stă în spate, lîngă mine stă Melanie. Ca să nu adorm, spun cele două femei, chicotind şi pălăvrăgind tot drumul.

În ziua petrecută la Viena, ele două umblă pînă le dor picioarele prin Sectorul 1. Pentru masa de prînz, ne-ntîlnim într-o cafenea. Ajung primul, Werner cel punctual. Ţăranul care vine cu o jumătate de oră prea repede la gară.

Cele două vin gîfîind, trîntesc pungile într-un colţ, se aşază simultan. Apoi îşi dau drumul. Cînd vorbesc, e ca şi cum ar înota sincron.

— A fost frumos? le întreb.

Dar nici nu mă bagă în seamă şi aplică Vienei o radere. Totul atît de cumsecade şi curvit deopotrivă. Toată Viena n-ar fi decît un mare magazin Palmer. Mai ales cum spun ele „curvit“ mi se pare hazliu. Dau din umeri, am învăţat să tac. În cazul femeilor tinere, asta-i şi mai important decît în mod normal.

De la Viena încolo, Clara stă lîngă mine. Trecem pe lîngă Budapesta şi înaintăm spre Ungaria de Sud. Spre Szeged. Trecem graniţa. Pe partea ungară, Clara are cuvîntul, pe cea română-l preiau eu. Melanie susţine că n-ar mai şti limba română.

În sat ajungem seara. Mama stă în faţa casei. Ca pe vremuri. A reuşit de fiecare dată să mă aştepte în faţa casei.

O îmbrăţişez pe femeia bătrînă.

Melanie şi Clara s-au postat în spatele meu.

Mă-ntorc spre ele:

— Melanie, Clara.

Mama mea le merge-n întîmpinare, le-mbrăţişează.

— Haideţi, intraţi, spune. Din curte se aude lătrat de cîine.

— Cîinele-i legat, zice.

— Ia mergeţi voi înainte, mă aud zicînd. Deschid poarta, bag maşina-n curte. Pentru siguranţă.

Mai întîi trebuie să mîncăm. Nu se acceptă nici un refuz. Mama a pregătit totul. Iute de picior, aleargă de la bucătărie în camera de zi şi iar înapoi. Cînd ajungem la supă, pomeneşte pentru prima oară de cele ce-o supără. În fond, nu caută decît ceva atenţie, mă gîndesc. A făcut o supă de găină dintr-aia subţire, şvăbească, apoi urmează friptură de porc cu piure de cartofi şi castraveţi muraţi. Melanie şi Clara îşi aruncă priviri pline de-nţeles.

— În Banat, dintotdeauna s-a mîncat bine, spune mama. Sînt sigur că a făcut şi un tort. Duce de pe masă farfuriile şi tacîmurile de la felul principal. Bineînţeles că Melanie şi Clara n-au voie să-i dea o mînă de ajutor.

— Voi sînteţi oaspeţi, zice, în timp ce aduce farfuriile şi furculiţele pentru prăjitură. Aproape triumfătoare pune un tort mare pe masă. Este un tort doboş.

— Tortul preferat al lui Werner, spune mama cu intonaţie apăsată. Melanie şi Clara se uită din nou una la cealaltă. De data aceasta refuză. Între timp s-a făcut ora zece seara.

Ne mutăm în odaia bună. Toţi trei.

Dorm pînă ce se face ziuă. Cînd mă trezesc, primul lucru pe care-l aud este strigătul unui cocoş. Apoi, lătrat de cîine. Bine aţi venit la ţară. Viaţă-n afara timpului. Deodată mă gîndesc că dacă mă uit acum în oglinda de la dulap, poate că sînt puştiul de zece ani, şi toate cele n-au avut loc încă. Totul abia urmează să se-ntîmple. Va veni ca o furtună.

— Mai dormi? E Melanie.

Mă uit înspre celălalt pat, îi văd capul pe perna înaltă.

— Bună dimineaţa, zic, ai trecut cu bine de toate?

— Am visat prea mult, zice, ciudat, nu-i aşa, să ai dintr-o dată atîtea amintiri, de care în rest practic nu ştii nimic.

— Unde-i Clara? o-ntreb.

— Ea-i de ceva vreme în picioare.

Mă scol, mă-mbrac, mă-ndrept spre uşă.

— Eu mai rămîn un pic în pat, spune Melanie, îşi trage plapuma ca un copil pînă sub bărbie, asemenea copilului care a fost cîndva.

De la bucătărie aud vocile Clarei şi mamei. Par să se-nţeleagă bine. Vocile lor sună uniform. Stau şi le ascult.

Ies în curte. Cînd mă vede, cîinele sare-n sus lătrînd, se smuceşte-n lanţ. Mă uit tăcut la el şi brusc tace şi el, se aşază şi dă din coadă. Mă priveşte plin de speranţă.

E duminica de Paşte. Vom lua acum micul dejun. Apoi vom despacheta cadourile. Mama va găti din nou, iar noi, trei oameni ciudaţi, vom face o mică plimbare cu maşina. Vreau să le arăt femeilor Mureşul.

Evit cu grijă gropile, urc cu maşina pe dig. În faţa noastră se-ntinde pădurea luncii. Cobor de pe dig de-a lungul şoselei şi intru-n colonie. Un cîine lăţos sare lătrînd în sus. În stînga se vede rîul. Ne oprim în faţa restaurantului părăsit. Coborîm. Melanie ţine o sticlă de şampanie-n mînă. Alergăm la mal. Rîul are multă apă. Apă iute şi murdară. Apă de aprilie.

Privirea Melaniei alunecă peste rîu. Ia o gură de şampanie, îi dă sticla mai departe Clarei.

— Aici a fost bacul, spune Melanie, cu el treceam pe celălalt mal, la bancurile de nisip, ştii, ţi-am povestit eu de asta. Îi spune Clarei.

— Hai să mai mergem o bucată, pînă la cotul rîului, zice Melanie, pînă la cotul ascuţit.

Dau din cap, bine.

Mergem de-a lungul potecii, pe lîngă casele de vacanţă ale noilor îmbogăţiţi, ale profitorilor schimbării. Afacerea cu revoluţia ar fi fost rentabilă, spun oamenii. Cei vechi sînt cei noi, sînt aceiaşi ticăloşi. „Acum îşi zic democraţi", spun oamenii. Dar poate că şi ei nu sînt decît invidioşi. Privirea mea profesională îmi spune că tot ce vedem sînt faţade penibile, case ridicate diletant, probabil şi fără autorizaţie de construcţie.

Melanie îi descrie Clarei duminicile la scăldat din copilăria ei. Recunosc tot ce povesteşte, şi totuşi aş fi descris altfel lucrurile. Beau cînd una, cînd cealaltă din sticla de şampanie. Chicotesc. Apoi, amîndouă mă iau deodată de braţe. Clara-n stînga, în dreapta Melanie.

— Ne aparţii nouă, zice Melanie, pentru totdeauna. Nu-ţi mai dăm drumul.

Şi iar chicotesc.

Ne oprim la curbură. Privim rîul. Este locul în care am stat atît de des împreună cu tatăl meu. Apa mîloasă gîlgîie deasupra pietrelor. Vîrtejuri. Pietrele nu se văd. Ştii de ele sau nu ştii. Ca localnic, ştii.

Arăt spre sticla de şampanie.

— O gură, nimic mai mult, spune Clara, tu eşti şoferul.

— Okay.

Al meu tată, mă vezi? Stau aici cu fiicele mele, cu femeile mele. Eşti mulţumit?

— Ce mormăi pe-acolo? mă-ntreabă Melanie, se pare că licoarea are mare efect la tine.

— Cred c-ar trebui să ne-ntoarcem, spune Clara, mama precis ne aşteaptă deja cu masa.

— Minunat, hai la maşină. Învîrt legătura cu cheile o dată-n jurul degetului arătător.

După masă, Clara se duce la mama-n bucătărie. O ajută la spălatul vaselor. Stau mult în bucătărie. Le aud vocile, modulaţia. Fără să înţeleg ce vorbesc. Dar se pare că fac schimb de reţete. Tortul doboş din caietul lui John. Sau gogoşi de Füred[1], pe care le face Clara. Clara cunoaşte tortul doboş, îmi zic. Poate că de fapt nu vorbesc decît despre mine.

Stau pe canapea. Lîngă mine, Melanie, tolănită într-un colţ. Zapează printre programe. În sus, în jos, în sus. Nu zăboveşte pe nici un post mai mult de cincisprezece secunde. Cincisprezece secunde îi sînt suficiente ca să constate că o emisiune n-o interesează.

Întind mîna după paharul pe care mi l-am umplut. Melanie îmi aruncă o privire scurtă, spune:

— Totul decurge superbine, nu-i aşa?

Lasă telecomanda din mînă, îşi petrece braţul în jurul meu, se alintă rezemîndu-şi capul pentru o clipă de umărul meu. Se întoarce la loc, îmi mai aruncă o privire, apucă iar telecomanda.

Sîntem complici, mă gîndesc subit. Într-o anume chestie sîntem complici. În ce anume, n-aş putea spune. Poate că de fapt nu sîntem decît o familie, o familie

1. Gogoşi sub formă de inel. Se servesc cu gem de caise.

absolut normală. În cele din urmă, viaţa de familie constă în complicităţi.

În punctul acesta, procesul meu de gîndire este întrerupt. Lissi şi Clara intră-n cameră. Aduc cafeaua.

— Hai să mergem la cimitir, spune Lissi.

Cimitirul are un aer părăsit, şi asta într-o duminică de Paşte. Cînd urcăm pe aleea fără copaci, văd oameni răzleţi stînd în faţa mormintelor. Pentru că sînt atît de puţini, cimitirul pare mult mai mare, iar oamenii par pierduţi. De parcă doar din greşeală ar fi încă pe şi nu sub pămînt.

Mergem din mormînt în mormînt. Întîi la cel al tatălui meu. Acum, mama stă lîngă mine. Tace, apoi îşi face cruce. Mă uit la Melanie, la Clara. Tată, îmi spun în gînd, uite, aici ai familia dorită. Aici o ai completă. Pentru o clipă, gîndul acesta mă înaripează.

Pe urmă mergem la Theresia şi Bastian, la Kathy şi John.

Melanie, văd, stă un pic deoparte. Nu sînt mormintele ei. În timp ce Lissi explică pentru Clara rolul celor morţi în cadrul familiei, rangul lor, îi şoptesc Melaniei în ureche:

— Vino să mergem şi la mormintele tale.

Se uită la mine, dă din umeri.

— Ce morminte? întreabă. Monika-i înmormîntată la Ulm. La fel şi bunicul meu.

— La mormîntul familiei voastre, vreau să spun.

— Mormîntul familiei. Lasă, îmi dă de-nţeles cu un gest al mîinii.

Apoi ne regăsim totuşi acolo. Melanie şi cu mine. Citeşte numele de pe pietrele funerare. Le silabiseşte.

— Nu i-am cunoscut pe oamenii ăştia, îmi spune, erau deja morţi cînd eu eram doar un copil.

Mormîntul este închis cu o placă de beton, pietrele funerare sînt din marmură solidă. Mormîntul este bine

pregătit pentru veşnicie. Pentru vremea în care nimeni n-o să mai treacă pe aici, un mormînt de familie fără de familie, un mormînt fără destinatar.

Marţi plecăm înapoi. Pornim dis-de-dimineaţă. Am insistat în privinţa asta. Ca să nu ajungem prea tîrziu la Székesfehérvar. E mai degrabă un pretext. Vreau să plec de aici. Femeile protestează. Mama, pentru că vrea să ne reţină aici cît mai mult posibil. Pentru ea, fiecare minut contează. Melanie şi Clara, pentru că vor să doarmă mai mult.

Mă impun. Luăm micul dejun la şapte jumate şi puţin după ora opt sîntem deja în maşină.

La Székesfehérvar totul este pregătit pentru noi. Szarvas, şeful lucrărilor de construcţie, pe care l-am contactat pe mobil, ne duce la hotel. Îmi dau întîlnire cu el pentru ora şapte.

Rămînem patru zile. Iau la rînd diferitele şantiere de construcţii, răscolesc registrele la birou. O zi, femeile umblă prin oraş. Sînt amîndouă de aceeaşi părere: nu-i o localitate pentru ele. Îşi închiriază o maşină şi se duc la Budapesta. În celelalte zile, cît timp eu fac revizia, ele ţopăie prin centrul Budapestei. Pe cărările secrete ale Clarei. Seara sînt înapoi. Trei zile mai tîrziu, pot încheia revizia. Ştiu că în mare totul este-n ordine. Sînt unele lucruri de criticat, dar e vorba de mărunţişuri. Îmi formulez raportul pentru Andy şi Béla. Cei doi pot fi liniştiţi.

Şapte zile au trecut, o săptămînă. S-au scurs printre degete. Sîntem cu toţii înapoi la München. Viaţa merge înainte. Dintr-o dată însă, eu am o nouă problemă. Nu ştiu cum de iarăşi m-a apucat, poate că ideea mi-a venit în timpul muncii de revizie de la Székesfehérvar. Vreau să ştiu unde mă aflu. Brusc trebuie să ştiu asta. Să ştiu în ce sînt amestecat, ce-ar putea să mă coste. Dintr-o

dată am aşa un sentiment de jenă în faţa criminalităţii, de parcă n-aş fi de mult gata prins în plasa ei.

Mă gîndesc ce-aş putea face. Şi-mi vine în minte şmecherul de Ströbinger, un avocat cu idei deştepte. Cam decăzut el, dar de-ncredere. L-am ajutat să scape dintr-o încurcătură. Dintr-o poveste cu o femeie. Şi astfel i-am salvat familia. Am luat amanta pe căciula mea, iar el a putut să evite cu succes divorţul. Asta a fost acum cîţiva ani.

Pe Ströbinger îl ştiam de mai multă vreme. La-nceputul relaţiei noastre a stat un proces al firmei noastre. Cineva mi-l recomandase. „Ăsta-i un caz pentru Ströbinger", mi s-a spus atunci. „El poate să rezolve chestia asta", şi-a rezolvat-o. În decursul timpului, a mai rezolvat şi alte cîteva chestii pentru noi, iar noi doi ne-ntîlneam uneori, cînd aveam treburi la München, la o bere. Apoi i-am făcut serviciul acela în povestea cu amanta.

Ströbinger mă va ajuta.

Îl sun. Ne-ntîlnim. Îi prezint problema mea. Mă-ntreabă una, alta, îi arăt documente. La a patra întîlnire, îmi spune:

— Nu ştiu care-i problema ta, totu-i legal. Absolut legal, repetă el. Toată afacerea cu construcţii şi probabil şi producţia de filme. Dar cu aceea oricum n-ai nimic de-a face. Nu-i nimic ilegal, subliniază. Este, poate, ceva reprobabil, asta ţine numai şi numai de unghiul din care priveşti lucrurile, ceva reprobabil, zice repetînd cuvîntul acesta învechit, dar cît se poate de legal.

Trebuie că par în continuare consternat, de vreme ce mai adaugă o propoziţie, cu toate că s-a spus totul.

— Probabil că acesta este, îmi spune rar, secretul Occidentului, că totu-i legal. Uluitor, dar legal.

— Îţi mulţumesc, zic.

E legal, mă gîndesc, după ce mă aflu din nou în stradă. Legal.

În locuință o găsesc pe Clara, împreună cu Melanie și Jan. Tolăniți pe canapea, urmăresc un film video. Nu știu ce film cu Hong Kong. *Devil Hunters*[1]. Ridică doar pentru o clipă privirea, cînd intru-n cameră. Trișare. Capcana. Începe-un schimb de focuri mortal. Mă duc în camera mea.

Peste o vreme, vine Clara la mine.

— Melanie și cu mine ne-am gîndit la ceva, zice. Zîmbește mulțumită.

— La ce? întreb.

— Ne-am gîndit, zice, c-ar trebui s-o aduci pe Lissi la München.

Și izbucnește-n rîs. Cauza nu poate fi decît expresia feței mele.

— Da, zice, ai auzit bine. Adu-o încoace, apoi familia va fi întreagă.

E iunie, brusc s-a făcut iunie. În plină zi, o zi de iunie literalmente luminoasă, stau pe stradă. Pe Kaufinger. În mijlocul mulțimii. În calea celor grăbiți. Privesc totul cu relaxare.

Mi se oferă un fluturaș, o reclamă de restaurant, o chemare împotriva avortului. Dau din umeri. Cineva îmi vorbește. O femeie tînără, cu-nfățișare sănătoasă. Arată de parcă tocmai ar fi halit un kilogram de mere. E vorba de chimia din mîncarea fastfood. „*Slowfood*", strigă cineva. „*Lostfood*"[2], zic eu.

Mă dau cîțiva pași deoparte, de parc-aș vrea să evit toate astea. Mă opresc. Am timp. Respir adînc. Cerul este albastru, îmi spun. Cerul e albastru. Tu ești Werner Zillich și totul este bine.

---

1. *Vînătorii diavolului.*
2. *Slow* = încet. *Lost* = pierdut.

Fiction Ltd

Mircea Nedelciu, Adriana Babeţi, Mircea Mihăieş, *Femeia în roşu*
Alexandru George, *Oameni şi umbre, glasuri, tăceri*
Mihai Zamfir, *Fetiţa*
Ştefan Agopian, *Fric*
Norman Manea, *Întoarcerea huliganului*
Gabriela Adameşteanu, *Întîlnirea*
Ion Vianu, *Caietele lui Ozias*
Gabriela Adameşteanu, *Dimineaţă pierdută*
Matei Călinescu, *Viaţa şi opiniile lui Zacharias Lichter*
Dumitru Radu Popa, *Sabrina şi alte suspiciuni*
Ştefan Agopian, *Tache de catifea*
Nicolae Breban, *Animale bolnave*
Mihai Zamfir, *Poveste de iarnă • Acasă*
Nora Iuga, *Sexagenara şi tânărul*
Gabriela Melinescu, *Acasă printre străini*
Toma Pavel, *A şasea lumină*
Simona Popescu, *Exuvii*
Daniel Vighi, *Misterele Castelului Solitude sau despre singurătate la vreme de iarnă*
Gabriel Chifu, *Visul copilului care păşeşte pe zăpadă fără să lase urme sau Invizibilul, descriere amănunţită*
Sonia Larian, *Bietele corpuri*
Paul Goma, *Din calidor*
Augustin Buzura, *Feţele tăcerii*
Stelian Tănase, *Corpuri de iluminat*
Dora Pavel, *Agata murind*
Alexandru Ecovoiu, *Saludos*
Nichita Danilov, *Tălpi. Şotronul*
George Bălăiţă, *Lumea în două zile*
Marin Mincu, *Jurnalul lui Dracula*

Carmen Firan, *Caloriferistul și nevasta hermeneutului*
Cătălin Dorian Florescu, *Vremea minunilor*
Ruxandra Cesereanu, *Nebulon*
Ioan T. Morar, *Lindenfeld*
Alexandru Ecovoiu, *Ordinea*
Norman Manea, *Fericirea obligatorie*
Ştefan Agopian, *Tobit*
Gheorghe Schwartz, *Cei O Sută. Axa lumii*
Marin Mincu, *Moartea la Tomis. Jurnalul lui Ovidiu*
Alexandru Ecovoiu, *Sigma*
Nichita Danilov, *Mașa și Extraterestrul*
Ştefan Agopian, *Sara*
Dora Pavel, *Captivul*
Gabriela Melinescu, *Ghetele fericirii. Nuvele*
Richard Wagner, *Catrafuse*

În pregătire:

Herta Müller, *Animalul inimii*

www.polirom.ro

Redactor: Dan Petrescu
Coperta: Radu Răileanu
Tehnoredactor: Constantin Mihăescu

Bun de tipar: aprilie 2006. Apărut: 2006
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iași, Tel. & Fax (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la S.C. Polirom ABB S.A.
Str. Bucium, nr. 34, Iași 700265
Tel.: (0232) 230323; Fax: (0232) 230485

Valoarea timbrului literar este de 2% din prețul de vînzare
și se adaugă acestuia. Sumele se virează la Uniunea Scriitorilor
din România, Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR-UNIREA

Fiction Ltd

„Pentru protagonistul romanului, moartea tatălui este prilejul de a recapitula trecutul şvabilor bănăţeni. Wagner cunoaşte istoriile lor şi scrie despre ele. Iar de data aceasta a făcut-o într-un mod admirabil."

Rheinischer Merkur

„*Catrafuse* este un roman despre patrie fără patrie, romanul unei familii despre destrămarea unei familii. Este «o ecuaţie cu morţi şi necunoscuţi»."

Süddeutsche Zeitung

„Alergăm unul după celălalt aiurea prin lume. De parc-ar trebui tot timpul să ne evităm, avînd în acelaşi timp stabilită o întîlnire. Sîntem emigranţi pe viaţă."

Richard Wagner

EDITURA POLIROM

ISBN 973-46-0227-6
978-973-46-0227-8

www.polirom.ro